

ISSN 2148-2527

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
HARPUT UYGULAMA ve ARAŞTIRMA MERKEZİ

HARPUT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Journal of Harput Studies

Eylül / September 2021

Cilt/Volume : 8

Sayı/Issue: 16

ELAZIG
2021

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
HARPUT UYGULAMA ve ARAŞTIRMA MERKEZİ

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
HARPUT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ (FÜHAD)

JOURNAL OF HARPUT STUDIES

Türkçe ve İngilizce yayımlanan uluslararası hakemli sosyal bilimler dergisidir. Mart ve Eylül aylarında olmak üzere yılda iki sayı olarak yayımlanır.

International peer-reviewed journal of social sciences published in Turkish and English. It is published as two issues a year, in March and September.

Cilt/Volume: 8 Sayı/Issue: 16 Eylül/September 2021

ISSN: 2148-2527

Harpur Araştırmaları Dergisi, Research Bible, OpenAire, Google Scholar, Road, DRJI (Directory of Research Journal Indexing), Scientific Indexing Services (SIS), Journal TOCs, ASOS Index, Sobiad, DergiPark ve İSAM tarafından indekslenmektedir.

Sahibi/Owner

Prof. Dr. Fahrettin GÖKTAŞ
Fırat Üniversitesi Rektörü

Editörler/Editors

Prof. Dr. Enver ÇAKAR
Prof. Dr. Kürşat ÇELİK

Yayın Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Hasan ŞENER
Prof. Dr. Burcu ÖZCAN
Doç. Dr. Asef ORUCOV
Prof. Dr. Bahir SELÇUK
Prof. Dr. Murat SUNKAR
Prof. Dr. Akimova ELNERA
Doç. Dr. Zhanat IDRISHEVA
Prof. Dr. Cornel SIGMIREAN
Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Prof. Dr. Yüksel ARSLANTAŞ
Doç. Dr. Venera ANARBЕКOVA

Redaktörler/Redactors

Arş. Gör. Bedirhan ÜNLÜ (Türkçe)
Dr. Öğr. Üyesi H. Gökçe DEMİREL (İngilizce)

Yazışma Adresi/Correspondence Address

Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü Elazığ
e-posta: harputumdergi@gmail.com **Tel:** (0424) 2370000/3839-4197

Baskı/Printed By

Fırat Üniversitesi Basımevi-Elazığ

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi,
uluslararası hakemli bir dergidir. Mart ve Eylül aylarında olmak üzere yılda iki sayı olarak yayımlanır. Yayımlanma dili Türkçe ve İngilizcedir. Her hakkı saklıdır. Makale son kabul tarihleri: Mart ayı için **Ocak** ayı sonu, Eylül ayı için ise **Temmuz** ayı sonudur. Makaleler, **intihal.net** intihal programından olumlu rapor alındıktan sonra yayımlanır. Dergimizin yayım kurallarına göre hazırlanmamış makaleler kabul edilmez. Yazıların her türlü hukuki ve bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Makalelere PDF formatında Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin Web sayfasından ulaşılabilir. Ancak kaynak gösterilmeksizin kullanılamaz.

Danışma ve Hakem Kurulu/Advisory&Referees Board

Prof. Dr. Abdullah İLGAZİ	Dumlupınar Üniversitesi
Prof. Dr. Abdulvahap ÖZCAN	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Abdülhalik BAKIR	Bilecik Şeyh Edebali Ün.
Prof. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK	Erzincan Üniversitesi
Prof. Dr. Adnan SOFUOĞLU	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Ahat ÜSTÜNER	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet AKSİN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet BURAN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ	Gaziantep Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet YATKIN	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Akimova ELNERA	Azerbaycan Bilimler Akademisi
Prof. Dr. Ali DERAN	Mersin Üniversitesi
Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Ali YILDIRIM	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Aydın ÇELİK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Bahir SELÇUK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Beyhan KESİK	Giresun Üniversitesi
Prof. Dr. Burcu ÖZCAN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Cornel SIGMIREAN	Petru Maior Üniversitesi
Prof. Dr. Çetin SEMERCİ	Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. Emir ERDEN	Nevşehir Üniversitesi
Prof. Dr. Enver ÇAKAR	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ercan ALKAYA	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Erdal AÇIKSES	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ergün LAFLI	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Erkan Turan DEMİREL	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Fahrettin TIZLAK	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Füsün KARA	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. H. Mehmet SOYSALDI	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Hamza ATEŞ	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan ŞENER	Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan YÜKSEL	Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim YILMAZÇELİK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. İlknur ÖNER	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. İrfan ALBAYRAK	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. İskender OYMAK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail AYTAÇ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Kenan ARINÇ	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Kenan PEKER	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Kürşat ÇELİK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Levent GÖKDEMİR	İnönü Üniversitesi

Prof. Dr. Lütfi Gürkan GÖKÇEK	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ün.
Prof. Dr. Lütfi ÖZAV	Uşak Üniversitesi
Prof. Dr. M. Taner ŞENGÜN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Mahmut TEKİN	Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Ali ÜNAL	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet ÇEVİK	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet KARAGÖZ	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Zeydin YILDIZ	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr. Muhammet Beşir AŞAN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Murat SUNKAR	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ÇELİKTEN	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK	İzmir Demokrasi Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa TURAN	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Nesrin ALGAN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Orhan KILIÇ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Orhan YAZICI	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer AYTAÇ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer Osman UMAR	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Rahmi DOĞANAY	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Recep YILDIRIM	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Saadettin TONBUL	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Sabri KARADOĞAN	Dicle Üniversitesi
Prof. Dr. Salih ÇEÇEN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Selma YEL	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Şener DEMİREL	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Şenol ÇELİK	Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR	Amasya Üniversitesi
Prof. Dr. Tarık ÖZCAN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Turgut YİĞİT	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Uğur YAVUZ	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Ünal TAŞKIN	Adıyaman Üniversitesi
Prof. Dr. Y. Cemalettin ÇOPUROĞLU	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Yücel ÖZTÜRK	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Yüksel ARSLANTAŞ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Zahir KIZMAZ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Zeki BOYRAZ	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ	Gaziantep Üniversitesi
Doç. Dr. Asef ORUCOV	Azerbaycan Bilimler Akademisi
Doç. Dr. Esmâ Ülkü KAYA	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Taner YILDIRIM	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Venera ANARBEKOVA	Celal-Abad Devlet Üniversitesi
Doç. Dr. Zhanat IDRISHEVA	Doğu Kazakistan Devlet Ün.

Bu Sayının Hakemleri/Referees For This Issue

Doç. Dr. Ömer Faruk DEMİRKOL
Harran Üniversitesi

Doç. Dr. Ahmet Fethi DURMUŞ
İnönü Üniversitesi

Prof. Dr. Yüksel ARSLANTAŞ
Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Yeter DEMİR USLU
İstanbul Medipol Üniversitesi

Prof. Dr. Erdoğan KAYGIN
Kafkas Üniversitesi

Doç. Dr. Celalettin UZUN
Bingöl Üniversitesi

Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK
Fırat Üniversitesi

Doç. Dr. Nazmi ÖZEROL
İnönü Üniversitesi

Doç. Dr. Göksel GÖKER
Fırat Üniversitesi

Doç. Dr. Nurcan YÜCEL
Fırat Üniversitesi

Doç. Dr. Mevlüt AKYOL
İnönü Üniversitesi

Doç. Dr. Sevim ERDEM
Bitlis Eren Üniversitesi

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Ünal TAŞKIN

Mamuretülaziz’de Kapuçinler ve Fransız Kurumları (**Araştırma Makalesi**)

Capuchines and French Institutions In Mamuretulaziz (Research Article) 1

Mehmet Salih TUNÇ

Tarihi Harput Kenti Hakkında Turist Algısı (**Araştırma Makalesi**)

Tourist Perception About The Historical City Of Harput (Research Article)..... 25

Ayşe ÖZPOLAT

Korku Kaynağı Erkek ve Eril Korku Biçimleri Işığında Toplumsal Cinsiyet Oluşumu ve Masal İlişkisi (Umay Günay Derlemesi Elazığ Masalı Örneği) (**Araştırma Makalesi**)

Gender Formation and Fairy Tale Relationship in the Light of Male and Male Fear Forms That Are The Source of Fear (Umay Günay Review Elazığ Tale Example) (Research Article)..... 45

Metin GELMEZ, Erkan Turan DEMİREL

Hastanelerde Bina Yönetiminin Sağlık Çalışanlarının Görüşleri Açısından İncelenmesi: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması (**Araştırma Makalesi**)

The Examination of Building Management in the Hospitals from Healthcare Professionals' Perspectives (Research Article) 79

Özcan DEMİR, Zülküf NARLIKAYA

Muhasebe Meslek Mensuplarının Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardına Yönelik Algılarının İncelenmesi: Elazığ İli Örneği (**Araştırma Makalesi**)

Examining the Perceptions of Professional Accountants towards the Financial Reporting Standard for Large and Medium Sized Enterprises: The Case of Elazig Province (Research Article)..... 105

Adem DOĞAN, Tuba ALTUNBEY

Üniversite Gençliği ve Siyasal Toplumsallaşma: Fırat Üniversitesi ve İnönü Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma (**Araştırma Makalesi**)

University Youth And Political Socialization: A Research On Fırat University And İnönü University Students (Research Article)..... 127

Yayın İlkeleri ve Makale Yazım Kuralları

Publication Principles And Article Writing Rules..... 151

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 8, Sayı: 16, Eylül 2021, s. 1-23, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 8, Issue 16, September 2021, pp. 1-23

Araştırma Makalesi/Research Article

MAMURETÜLAZİZ'DE KAPUÇINLER VE FRANSIZ KURUMLARI

Capuchines And French Institutions In Mamuretulaziz

Ünal TAŞKIN*

Geliş/Received: 18.08.2021

Kabul/Accepted: 19.10.2021

Öz

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti topraklarında, yabancı devletlerin himayesinde pek çok kurum oluşturulmuştur. Bu kurumlar, Osmanlı tebaası olan gayrimüslim vatandaşlar üzerinden eğitim ve kültür hizmetleri yaparken aynı zamanda misyonerlik faaliyeti de yürütmüştür. Dönemi itibarıyla Anadolu'daki önemli merkezlerden biri olan Harput, bu kurumların çokça açıldığı yerlerden biri idi. Vilayette Amerikan, Fransız ve Alman devletlerinin desteklediği kurumlar vücuda getirilmişti. Bu çalışmada Mamuretülaziz Vilayeti'nde faaliyet yürüten Kapuçin rahipleri ve Fransız kurumları hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Sözcükler: Mamuretülaziz, Fransız, Kapuçin

Abstract

In the 19th century, many institutions were established on the territory of the Ottoman Empire under the protection of foreign states. While these institutions provided educational and cultural services to non-Muslim citizens who were Ottoman subjects, they also carried out missionary activities. Harput, which was one of the important centers in Anatolia as of its period, was one of the places where these institutions were opened a lot. Institutions supported by the American, French and German states were established in the province. In this study, information will be given about the Capuchin priests and French institutions operating in the Mamuretulaziz Province.

Keywords: Mamuretulaziz, French, Capuchin

Giriş

Fransızların Osmanlı ülkesinde eğitim alanında kurumsal faaliyetleri 1583 yılında açılan Saint Benoit ile başlamaktadır¹. Esasen bu kurum XIX.

*Prof. Dr., Adıyaman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, unaltaskin@hotmail.com, ORCID 0000-0002-0383-1657

yüzyılda Osmanlı coğrafyasında var olmaya başlayan diğer misyoner teşkilatları ile Fransız kurumlarının başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Osmanlı Devleti'nin klasik döneminden itibaren yabancı ülkelere verilen kapitülasyonlar ve ikili antlaşmalar, ülke içerisinde muhtelif dönemlerde ve yerlerde yabancı devletler menşeli bazı tarikatların ihdas ettikleri kurumları beraberinde getirmiştir. Özellikle XIX. yüzyılda değişen dengeler ve Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu siyasi inkıraz, memleketin her yerinde azınlık temsiliyeti veya dini grupların savunulması adına oluşturulmuş çeşitli dini eğitim kurumlarının ortaya çıktığı bir dönemi ifade eder. Bu durumun ortaya çıkmasında Tanzimat ve Islahat fermanlarının da etkisinin olduğunu unutmamak gerekir². Burada temel mesele *Himaye* kavramı üzerinden izah edilebilir³. Osmanlı topraklarında faaliyet yürütmeye başlayan bu misyon istasyonları, ruhbanların kontrolünde fakat ilgili devletlerin koruması altında bulunuyordu. Çoğunlukla satın alma yoluyla edinilen haneler, bir süre sonra, içinde mabet ve mekteplerin olduğu meskenler haline getiriliyordu. Zira rahipler nezdinde *ilk misyoner okuldur* anlayışı doğrultusunda okullaşma kıymete haiz bir faaliyet olarak görülüyordu.

Tarihin her döneminde kişilere verilmek istenilen bilginin veya oluşturulmaya çalışılan tavır, davranış ve düşünüşün aktarımı yalnızca eğitim ile mümkün olabilmiştir. Bu doğrultuda yürütülen faaliyetlerin sistematik bir şekilde olması kalıcı etkiye sahip bir sonuç ortaya koyabildiğinden, aile gibi bu faaliyetin samimi ve yaşam tarzı olarak sunulduğu ortamların veya eğitimin yapıldığı mabet ve mektep gibi mekânların ne kadar önemli olduğu açıktır. Eğitimin bir yönden dini amaçlar taşıdığı hatırda tutulursa, dinlerin kendilerini anlatma, müntesip edinme ve dahası tebliğ dayalı olarak taraftar bulma gayreti, mekânsal olarak faaliyet yürütmenin önünü açmış gibi görünmektedir. Klasik devirlerde bu mekânlar genel itibarıyla cami, tekke, zaviye, kilise, şapel, havra, tapınak vs. yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. XIX. yüzyıldan itibaren ise teşkilatlı yapıya sahip, kendi kuralları, kadroları ve müfredatları olan mekânlar, dünyanın farklı coğrafyalarında oluşturulmaya, çoğalmaya ve yayılmaya başlamıştır.

¹ Fransız kurumları ile ilgili genel bir tarihçe için bkz. Ekrem Aksoy, "Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Fransız Okulları", *Synergies Turquie*, n° 8 – 2015, p. 29-46.

² Islahat Fermanı'nın eğitim açısından değerlendirilmesi için bkz. Mehmet Yıldız, *Modernleşme Dönemi Osmanlı Siyasi Metinleri*, Ankara, 2015, s. 39-46.

³ Himaye için bkz. Şerife Yorulmaz, "Osmanlı Fransız İlişkileri Çerçevesinde Osmanlı Topraklarında Açılan Fransız Kültür Kurumları ve Bunların Meşruiyet Kazanması (19. Yüzyıl-20. Yüzyıl Başları)", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 11, s. 702-707.

Bu bakımdan XIX. yüzyıl itibarıyla Osmanlı Devleti'nin her yerinde, önce hanelerde başlayan sonra arazi ve toprak edinimiyle inşa edilmiş, planlı okul binaları, mabetler ve yetimhanelerle yürütülen eğitim ve kültür faaliyetleri kurumsal bir hüviyet kazanmıştır. Mamuretülaziz Vilayeti'ni de bundan ayrı düşünemeyiz. Öncelikle hanelerde başlayan faaliyetler sonradan hizmet alanına göre değişen ve zamanının çağdaş binaları olarak kabul edilen yerlerde devam etmiştir. Vilayette Harput, Mezre ve Malatya gibi büyük yerleşim yerlerinin yanı sıra Kuyulu, Bizmişen, Sürsürü ve Hüseyinik köylerinde de Fransız mektebi ve mabedi kabul edilebilecek yerler, Kapuçin rahipleri tarafından tesis edilmiştir.

Okullar

Fransızlar Harput'u 1850'li yıllarda ziyaret etmeye ve saha çalışması yapmaya başlamış bulunuyorlardı. Bu ziyaretleri esnasında kendileri ile alakalı gelişebilecek durumlara karşı, Fransa Hükümeti Harput'a bir konsolos vekili tayin etmeyi uygun görmüş ve 1859'da Mösyö George Mill görevlendirilmiştir⁴. 1860'ta kurumsal bir hüviyet kazandığı anlaşılan Fransız konsolosluğuna, Fransız bayrağı çekilmiş⁵ hatta bölgedeki bazı Hıristiyanların kendilerini Rus vatandaşı gibi gösterme gayretlerine, konsolosluk belgeleri tasdik ederek destek olmuştur⁶. Zaten ilerleyen yıllarda (1867) Rus vatandaşı kabul edilenlerin işlerine Fransız konsolosluğu resmen bakmaya başlamıştır⁷. Fransız konsolosluğunun başka bir Avrupalı devlet ile irtibatlı olması Rusya ile sınırlı değildir. Sonraki yıllarda, yani artık Kapuçin⁸ misyonu vücut bulduktan sonra, Harput'ta görev yapacak olan İngiliz konsolos vekilinin de ilk uğradığı yer burası olmuştur. Rahiplere ait hanelerden biri İngiliz konsolos vekiline kiralanmış ancak vekil bu haneyi beğenmediğinden başka bir yere yerleşmiştir⁹. 1868 yılında ise Fransızlar Harput'ta işlerini takip eden konsolos vekilleri ölünce yerine Osmanlı

⁴ BOA, İ.HR., 172-9321.

⁵ BOA, HR.MKT., 345-35.

⁶ BOA, HR.MKT., 398-79.

⁷ BOA, HR.MKT., 628-101.

⁸ Kapuçin veya Kapusenler (Fratres Minores Capucinatorum), Katolik kilisesine bağlı Fransisken tarikatının bir koludur. 1520 yılında Matteo da Bascio adlı bir Fransisken müridi tarafından kurulmuştur. Matteo, Aziz Fransis gibi inzivaya çekilip günahların affı için acı çekerek yaşanması gerektiğini savunduğu için, kilise tarafından baskı altında tutulmuştur. Bu sebepten kendisi gibi düşünenlerle kiliseden ayrılıp Camaldoli Manastırı'nda Benedikten keşişlerinin yanına sığınmışlardır. Keşişlere minnetarlıklarını göstermek için onların giydikleri kapşonlu cübbeleri giymeye başlamışlar ve giydikleri bu kıyafete istinaden İtalyanca da kapşon anlamına gelen capuccio kelimesi kendilerine ad olmuştur. Bunlar Fransiskenlerin alt kolu ve Küçük Keşiş Biraderler (Fratres Minores) olarak biliniyorlardı. 1538'de ise Azize Clare tarafından kapusenlerin kadın kolu kuruldu.

⁹ BOA, HR.TH., 206-77.

vatandaşı olan Petro adlı birini tayin edecek kadar ileri gitmişler fakat bu durum kanuna aykırı olduğundan kabul görmemiştir¹⁰. Dolayısıyla Fransızlar, bu yıllarda Harput ve çevresinde temsil kabiliyetini ikame etmiş bulunuyorlardı. Bundan sonra ise artık uygun zamanın geldiğine kanaat getirmiş olacaklar ki, rahipler vasıtasıyla mülk edinmeye başlamışlardır.

XIII. yüzyıldan beri Mezopotamya bölgesinde misyonerliği destekleyen Papalık, önemli sayılabilecek başarılar elde etmiş ve Doğu kiliselerini Papalıkla uyum içerisine sokmak en önemli politika olarak belirmişti. Bu amaçla oluşturulan komisyonlar ve toplanan konsillerin temel meselesi *Kilise Birliği*'ni sağlamak ve *Katolik Evrenselliği*'ni güçlendirmektir¹¹. Papalığın bu çalışmaları sonucu bölgedeki vilayet merkezlerine rahipler akın etmeye başladılar. İspanya kökenli Kapuçinler 1841 yılında Diyarbakır'a gelmiş bulunuyordu¹². İlerleyen yıllarda Urfa ve Mardin'de faaliyet alanı bulan bu rahipler daha sonra bölgenin diğer kentlerine dağıldılar. 1870 yılında, o sırada Mardin'de bulunan Abuna Padre Angelo Villarubia adlı bir Kapuçin rahibi beraberinde Bernardino, Adriano ve Crispino adlı rahiplerle Harput'a gelmiştir¹³. Rahip Angelo, bu yıl, içinde ağaçları ve suyu olan bir hane satın alarak faaliyete başlamıştır. Satın alınan arazilerin bu dönemde vergilendirilmesi ile ilgili bir tartışmanın olduğu da görülmektedir¹⁴. Bu durum sonraki yıllarda bir sorun olarak karşımıza çıkacaktır. Satın alınan hanede Kapuçin rahiplerinin bir mektep tesis edip faaliyete başlamaları çok gecikmemiştir. Ancak kurulan bu mektebin 1886 yılında mühürlendiğini biliyoruz. Bununla ilgili bir şikâyet yazısını Fransa Sefaretine gönderen Bertran, duruma müdahale edilmesini talep ediyordu¹⁵. Mektebin daha sonra ne zaman yeniden faaliyete başladığı açık değilse de, gayri resmi olarak faaliyet yürüttüğü ilerleyen yıllardaki belgelerden anlaşılmaktadır. Zira rahiplerin uhdelerinde olan bina, hane olarak görünmektedir. Diğer yandan 1895 yılında, vilayet merkezinde Fransızca bilen bir muhasebe memuruna ihtiyaç duyulduğunu görüyoruz¹⁶. Bu durumun Fransız misyonunun muh-

¹⁰ BOA, HR.MKT., 635-99.

¹¹ Papalığın faaliyetleri ile ilgili olarak bkz. Ahmet Türkan, "Osmanlı'dan Cumhuriyete Türkiye Vatikan İlişkileri", *İMAD*, 4/1, 2019, s. 123-158.

¹² Mehmet Aydın, "Osmanlı Devleti'nde Katolik Misyonerliğin Karakteristik Çizgileri", *XV. Türk Tarih Kongresi Ankara 11-15 Eylül 2006 Kongreye Sunulan Bildiriler*, C.IV-II. Kısım, Ankara, 2010, 1503-1504.

¹³ İshak Sunguroğlu, *Harput Yollarında*, II, İstanbul, 1959, s. 93-94.

¹⁴ BOA, HR.MKT., 839-15.

¹⁵ BOA, DH.MKT., 1370-52; BOA, HR.HMŞ.İŞO., 158-69; BOA, DH.MKT., 1383-108.

¹⁶ BOA, ŞD., 2657-23.

temel etkisinden kaynaklandığını düşünmek tek başına yetersiz fakat pek yanlış olmasa gerektir.

1901 yılında Rahip Angelo'nun satın aldığı yerde 5 hane ve 4 guruş vergili bir bahçe bulunuyordu. Haneler birbirine bitişik olduğundan birleştirilerek rahiplerin ikametlerine ve 2 oda ise kız öğrencilerin eğitimine ayrılmıştı. Her ne kadar toplam 11 yıllık vergi borçları olduğu görünse de, kız çocuklarının okutulduğu kısım ile ilgili, maarif idaresinden izinleri olduğunu öne sürmüşler ve vergiyi bu sebepten ödemediklerini beyan etmişlerdir¹⁷. Zaten bu yılın Kasım ayında Fransa ile gerginliğe sebep olan ve Midilli Adası'na Fransız askerinin çıkarma yapmasıyla sonuçlanan Lorando-Tabini meselesi yüzünden, Osmanlı Devleti kendi topraklarında bulunan ve çoğu ruhsatsız faaliyet gösteren Fransız kurumlarının mevcudiyetini tanımak zorunda bırakılmıştı¹⁸. Dolayısıyla bu tarihten itibaren var olan kurumların mabet ve mektep olanların ayrımının yapılması bir zorunluluk olarak ortaya çıktı¹⁹. Zaten 1897 yılında yabancılara ait olacak açılacak mektep, kilise ve hastane gibi yerlerin nasıl ruhsata bağlanması gerektiği izah edilmiş bulunuyordu²⁰. Diğer yandan vilayette bulunan yabancı kurumların durumu ile ilgili bir araştırmanın yapılması istenmiş olacak ki, buna göre Mamuretülaziz'de (Mezre'de) askeri kışla civarındaki mektep dışındaki kurumların Hıristiyan mahallelerinde olduğu ve öğrencilerin tamamının Hıristiyanlardan (Ermeni) oluştuğu görülmüştür²¹.

Bahsedilen bu hanenin rahiplerin iskân yeri ve mektep olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Zira Kapuçin rahipleri, 1903 yılında, mektep olarak kullanılan hane harap hale geldiğinden yıkılarak yerine yeniden bir mektep yapılması için izin talebinde bulunmuşlardır. Yeniden inşa edilecek olan mektep, Harput Gürcübey Mahallesi'nde 1 numarada kayıtlı arsa üzerinde, 12 metre genişliğinde, 16 metre uzunluğunda ve 9 metre yüksekliğinde olacaktır. Yapımında herhangi bir mahzurun görülmediği mektebin inşa masrafları da rahipler tarafından karşılanacaktı²². Fransa müesseselerinin bulunduğu 1 numaralı defterde de kayıtlı olan bu yerde²³ inşa edilecek olan

¹⁷ BOA, DH. TMIK.M., 109-64.

¹⁸ Tülün Taş, 19. Yüzyılda Anadolu'da Katolik Misyonerlerin Eğitim Alanındaki Faaliyetleri, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kayseri, 2006, s. 70-72.

¹⁹ BOA, BEO, 1857-139213.

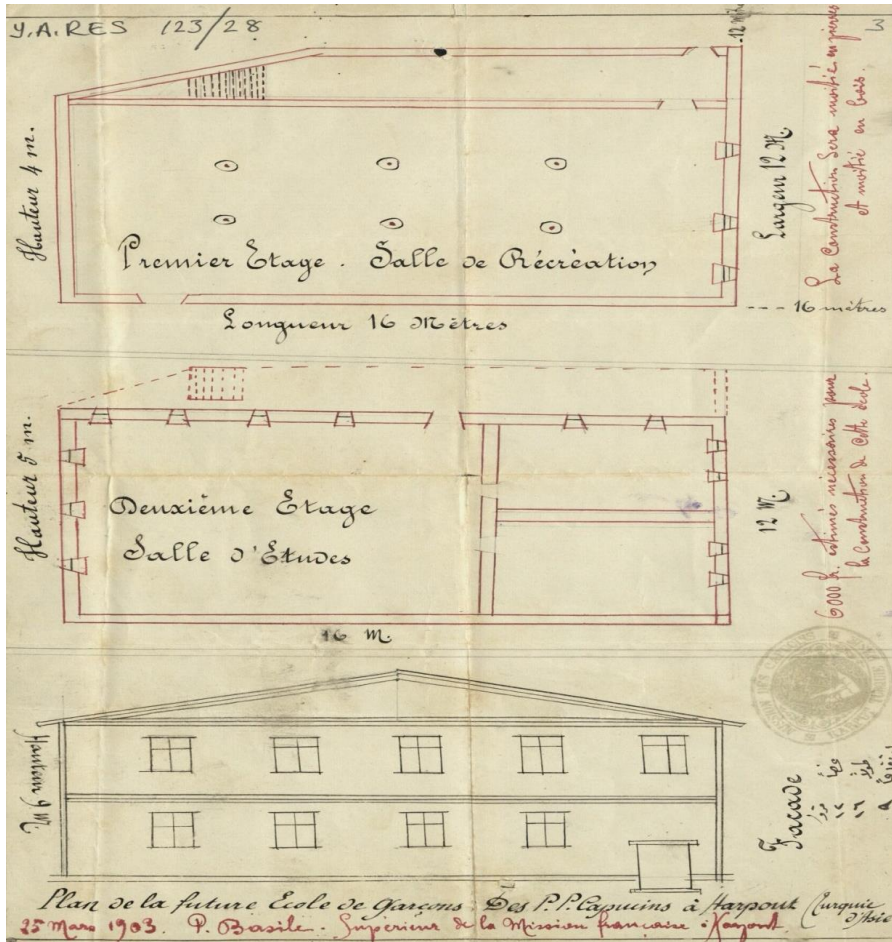
²⁰ BOA, MV., 95-6.

²¹ BOA, DH.ŞFR., 280-138.

²² BOA, ŞD., 1486-22; BOA, Y.A.RES., 123-28; BOA, DH.MKT., 862-88.

²³ Fransız müesseselerin bulunduğu 1 nolu defterde bahsedilen yerin kayıtlı olup olmadığı kontrol edilerek karar verilmiştir. (BOA, DH.ŞFR., 271-78.)

mektebin yapımı için gerekli izinler verilmiş²⁴, inşasının bitiminde ruhsata bağlanması istenmiştir²⁵. Ancak Kapuçin rahiplerinin Eylül 1904'te belediyeye resmi ruhsat itasına muvafakat etmedikleri anlaşılmaktadır²⁶.

Resim-1: Gürcübey Mahallesi'nde yeniden inşa edilecek olan mektebin planı. (BOA, Y.A.RES., 123-28)

²⁴ BOA, HR.TH., 303-68; BOA, İ.AZN., 55-48; BOA, BEO, 2350-176204.

²⁵ BOA, MF.MKT., 789-33.

²⁶ BOA, DH.ŞFR., 332-89.

1890-1905 yılları arasında Kapuçin rahipleri, Harput Gürcübey Mahallesi'nde 3.500, 40.000, 8.000 ve 5.000 guruşluk bedellerle haneler satın almış ve buna bağlı olarak 1909 yılında yeni yapı izinleri için müracaatta bulunmuşlardır. Mevcut manastırın dar, mektebin ise harap olmasını gerekçe göstererek; manastıra ek bina, mektebin ise yıkılarak yeniden inşasını talep etmişlerdir²⁷. Manastıra ilaveten yapılacak bina, 23 metre uzunluğunda, 11 metre genişliğinde ve 12 metre yüksekliğinde; kız mektebi olarak kullanılan bina ise tamir ve ilavelerle 30 metre uzunluğunda, 14 metre genişliğinde ve 11 metre yüksekliğinde olacak, masraflar rahipler tarafından karşılanacaktı. İnşa edilecek binaların keşf ve tahkikatı için Harput belediye reisinin başkanlığında olmak üzere idare ve belediye azasından bir komisyon görevlendirilmiş ve hazırladıkları raporda mektep ve manastırın inşasında bir mahzur olmadığı kanaatine varılmıştır. Ancak bir çekince olarak 30-40 yıl önce inşa edilen mevcut manastırın Kale Meydanı'na 48 arşın mesafede olduğu, bu meydanın Hıristiyan mahallesi ile Müslüman mahallesini ayırdığı ve meydanın diğer tarafında ise Kale Meydanı Cami-i Şerifi'nin olduğu eklenmiştir²⁸.

Yapılacak bu binaların ruhsatlandırılması için ise rahiplerin hükümete başvurup cemaatlerini tasdik ettirmeleri²⁹, ruhsatın da rahipler namına çıkarılması istenmiştir³⁰. 1899 yılındaki bir belgeden ruhsatın verildiğini anlıyoruz³¹. Kapuçin rahiplerinin cemaatlerini tasdik ettirmede ağır davranmaları, meselenin yanlış yorumlanmasına ve inşa faaliyetinin engellenmesine yol açmış olacak ki, hükümet inşaata engel olunmamasını yalnız sened-i hakani verileceği sırada cemiyetin tasdik edilip edilmediğine bakılmasını istemiştir³². Hükümet tarafından tasdik edilmeyen kurumların vergiden muaf tutulamayacağı, gönderilen evrakların iade edildiği, bu şekilde istimlak-i emlak kanununun 2. maddesine göre Kapuçin rahiplerinin uhdelerinde bulunan haneler gibi mükellef olacakları belirtilmiştir³³. Yani Kapuçin rahiplerinin Osmanlı Devleti'nde faaliyet yürütebilmeleri için hükümete müracaatla ilmuhaber almaları gerekiyordu.

²⁷ BOA, İ.HR., 420-4.

²⁸ BOA, ŞD., 1494-26.

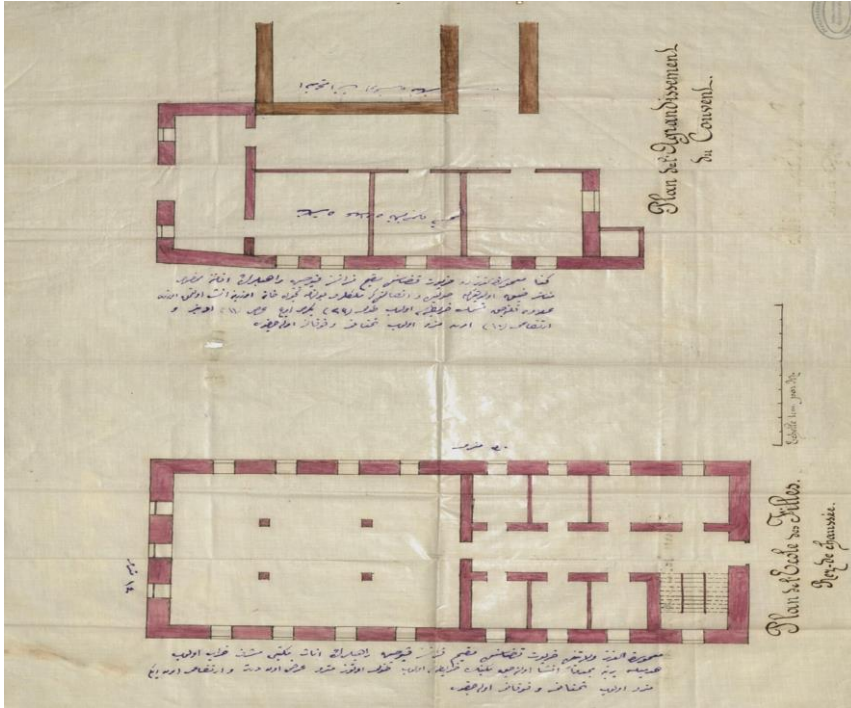
²⁹ BOA, BEO, 3666-274949; BOA, HR.İD., 1802-8; BOA, DH.İD., 132-8.

³⁰ BOA, ŞD., 1494-19.

³¹ BOA, İ.HUS., 77-53.

³² BOA, ŞD., 1495-11.

³³ BOA, ŞD., 442-15; BOA, HR.İD., 1802-9

Resim-2: Manastıra Eklenecek Yer İle Yeniden Yapılacak Kız Mektebinin Planı (BOA, İ.HR., 420-4.)

Resim-3: Harput Gürcübey Mahallesi Kapuçinlerin Kilisesi ve Okulu
(Erişim: <https://www.houshamadyan.org/tur/haritalar/mamuret-uel-aziz-vilayeti/harputovasi/egitim-ve-spor/okullar-ii-boeluem.html>. Erişim Tarihi: 13.06.2021)

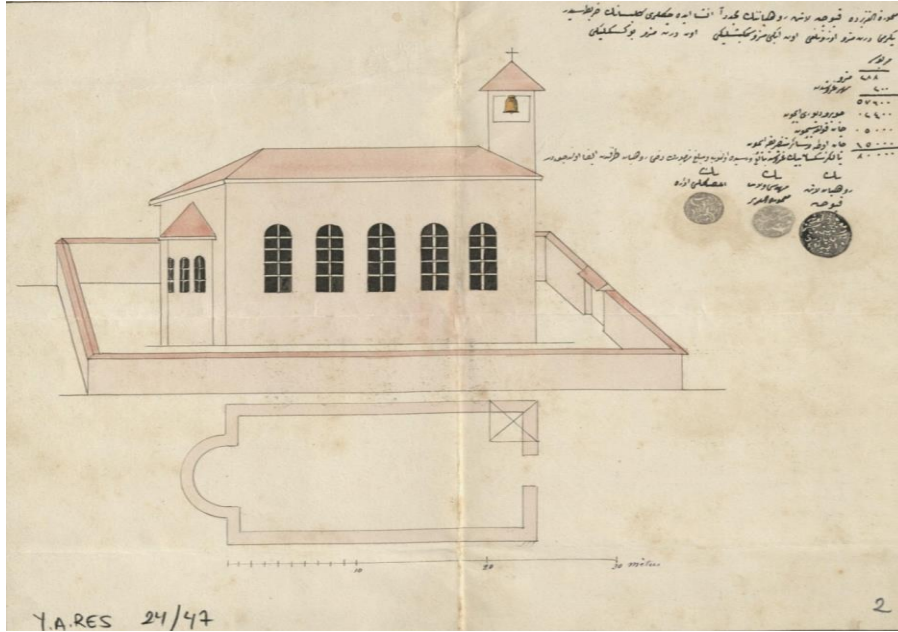
Resim-4: Harput Kalesi Civarında Kapuçinlerin Kilisesi ve Okulu

(Erişim: <https://www.houshamadyan.org/tur/haritalar/mamuret-uel-aziz-vilayeti/harput-ovasi/egitim-ve-spor/okullar-ii-boeluem.html>. Erişim Tarihi: 13.06.2021)

Diğer yandan Mamuratülaziz'in Mezre olarak adlandırılan yerinde de aynı yıllarda arsa ve ev satın alan Kapuçinler, faaliyet alanlarını genişletmeye başlamışlardı. Mezre'de satın alınan arazi içerisinde Kapuçin rahiplerinin ikamet alanları, 30 çocuğun eğitildiği bir mektep ve ayin icra edilen küçük bir mabet bulunmaktaydı. Kapuçin cemaati mevcut arazi ve binanın ihtiyaçlarını karşılamadığını düşünmüş olacak ki, 1884 yılında arazi üzerine küçük bir kilise inşa etmek için izin talebinde bulunmuştur. İnşası düşünülen kilise 24 metre uzunluğunda 12 metre genişliğinde ve 14 metre yüksekliğinde olacaktı. Kilise inşa edilecek arazinin Müslüman mahallesinde olması, askeri kışla ve talimhaneye yakın bulunması (60 metre kadar), ayrıca cemaat üyelerinin hizmetçi ve bahçıvanlar dâhil olmak üzere 8-10 hane (toplam 21 kişi) olması dikkat çekici unsurlar olarak görünmektedir. Yine yapılan tahkikat çerçevesinde inşası düşünülen kilisenin kâgır olacağı, kilise yapılacak arazinin etrafının duvarla çevrili olduğu, batısında Hako (Hafı) adlı yer ile Kesrik ve İğiki köylerine giden yol, diğer tarafında ise Hüseyin köyüne ve diğer kaza mahallelerine giden yolun olduğu anlaşılmıştır. Meclis-i İdare azasından Agop Efendi ve vilayet mühendisi tarafından keşf olunan kilisenin haritası çıkarılmış ve Müslüman mahallesinde olmasından başka bir mahzuru olmadığı kanaatine varılmıştır. Yine bu yıl içerisinde daha önce mabet olarak kullandıkları yere, cemaatin bir çan eklediğini de belirtelim³⁴. Kışla civarındaki bu okul, Pazar günleri ve resmi günlerde Fransız bayrağı çekme

³⁴ BOA, ŞD., 2481-18; BOA, Y.A.RES., 24-47.

hakkına da sahipti. Ancak misyon içindeki hanelerin bunu yapması uygun görülüyordu³⁵.

Resim-5: Mezre'de Yapılacak kilisenin planı (BOA, Y.A.RES., 24-47.)

1885 yılı itibarıyla kiliseyi inşa izni alan Kapuçin cemaati, 1890 yılına kadar masrafları karşılayacak kaynak bulamadıklarından, inşaata başlayamamışlar, mevcut binalarında faaliyetlerini yürütmeye devam etmişlerdir³⁶. Ancak bu durum başka bir sorunu da beraberinde getirmiştir. Şöyle ki, kilise manastır, mabet benzeri yerlerden vergi alınmadığından, Kapuçin cemaati kilise inşa izni aldıklarını ileri sürerek mevcut binaların vergisini ödememiştir. Rahip Crispino'nun vergiden muaf tutulmaları yönündeki istidasına karşılık, bahsi geçen yerin henüz ev olduğu ve vergisinin verilmesi gerektiği, benzer uygulamanın Antep'te de yapıldığı belirtilmiştir³⁷. Fakat bu durum çözülememiş ve Diyarbakır'da bulunan Fransa Viskonsolosunun da müdahil olmasıyla süreç uzamıştır³⁸. Takiben Kapuçin cemaati vergiden muaf tutulmaları ısrarını yinelediği gibi mevcut yeri tamir etmek için ruhsat talebinde dahi bulunmuştur. Ancak bu talep Mamuretülaziz valiliği tarafından

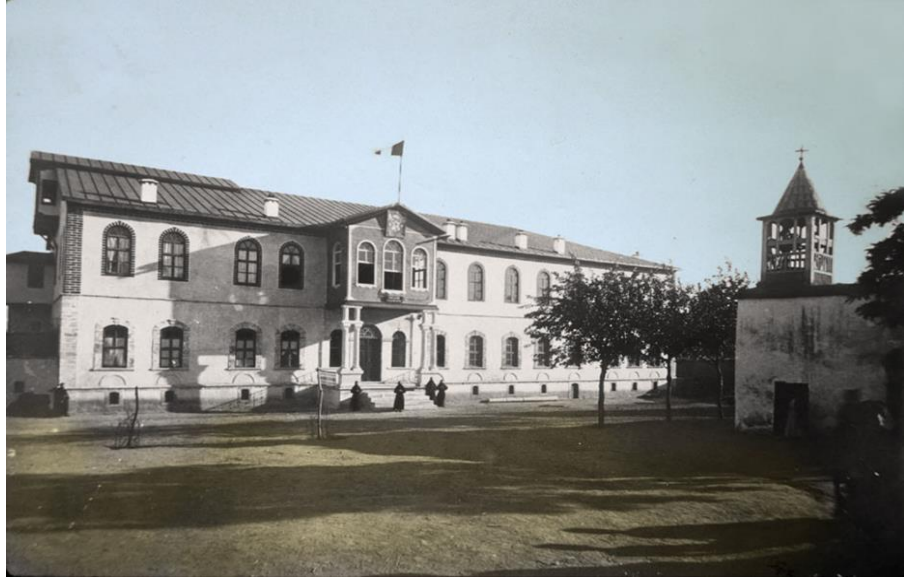
³⁵ BOA, BEO, 2342-175612; BOA, BEO, 2357-176764.

³⁶ BOA, HR.TH., 102-25.

³⁷ BOA, DH.MKT., 1702-24; BOA, DH.MKT., 1707-125.

³⁸ BOA, ŞD., 1467-15.

uygun görülmemiştir. Zira vergi verilmeden böyle bir ruhsatın verilmesinin kanunen mümkün olmadığı belirtilmiştir³⁹.

Resim-6: Mezre (Mamuratilaziz) Kapuçin Kilisesi ve Okulu

(Erişim: <https://www.houshamadyan.org/tur/haritalar/mamuret-uel-aziz-vilayeti/harput-ovasi/egitim-ve-spor/okullar-ii-boeluem.html>. Erişim Tarihi: 13.06.2021)

1895'te de bu meselenin hala tartışıldığı görülmektedir. Fransız misyonu, kilisede görevli ruhbanın ikametgâhı olarak kullanılan hanenin kilisenin bir parçası olduğundan vergilendirilmemesi gerektiği tezini savunmaya devam etmiştir. Rahipler, bahsi geçen hane dışında misyonun sahip olduğu diğer iki hane ve duvar ile çevrili bir bahçe için düzenli olarak vergilerini verdiklerini beyan etmişlerdir. Rahiplerin üzerinde durduğu bir diğer mesele ise, daha evvel yapılan emlak tahriri sırasında ikametgâhlarını içeren hanenin vergiye tabi emlak sırasına sehven kaydedilmiş olma halidir. Dolayısıyla bu durumun düzeltilerek bahse konu hanenin vergiye tabi emlak kaydının düzeltilmesini ve muafiyet sağlanmasını talep etmişlerdir⁴⁰. Buna karşılık Osmanlı makamlarınca hanenin vergisinin ne kadar olduğu sorulmuş⁴¹ ve yapılan araştırmada, Kapuçin rahiplerinin ikamet etmekte oldukları hanenin önceden de vergiye tabi olmasından dolayı emlak tahriri sırasında yine öyle kaydedildiği ve bu hanenin yanında müstemilattan kabul

³⁹ BOA, BEO, 376-28140.

⁴⁰ BOA, ŞD., 1469-16.

⁴¹ BOA, BEO, 551-41300.

edilen binaları ise kendilerince gayri resmi olarak kilise yaptıkları anlaşıl-
mıştır. Kilise olarak gösterilen yerin resmi ruhsatı olmadığından buranın
mabet kabul edilemeyeceği de belirtilmiştir. Ek olarak, 1885 yılında yeniden
bir kilise yapımı izni verilmiş olsa da, kilisenin bu tarih itibarıyla (1895)
henüz yapılmadığı, ileride yapılsa bile vergiden muaf tutulması istenen hane
ve bahçenin, bu kilisenin müstemilatı kabul edilemeyeceğinden⁴², verginin
alınmasının gerekliliği beyan edilmiştir⁴³. Son olarak 1896 yılı Temmuz
ayında, kiliseler ve kilise hizmetinde bulunan rahiplerin ikametine mahsus
hane ve müstemilatı emlak vergisinden muaf tutulur kaidesine göre, Fransız
misyonunun iddiaları kabul görmüş ve mevzu bahis hane ile bahçesi
vergiden muaf tutulmuştur. Diğer yandan bu haneden başka iki hane ve bir
parça bahçe için zaten vergilerini ödedikleri belirtilerek daha önce tamir için
yapılan izin müracaatı da kabul edilmiştir⁴⁴. Ayrıca rahipler, sahip oldukları
haneler dışında çeşitli sebze ve meyve yetiştirmekte oldukları yaklaşık 20
dönümlük bağ ve bahçelerinden elde edilen ürünlerin öşrünü de ödemiyo-
lardı⁴⁵. Rahipler, Aşar nizamnamesinin ikinci maddesine göre, öşre tabi
yerler arasında olan bağ ve bahçelerinden elde ettikleri ürünleri bir önceki yıl
(1897) sattıklarından, onun öşrünü verdiklerini fakat 1898 yılı için sadece
kendi ihtiyaçlarını karşılamak adına üretim yaptıklarını beyan ederek bu
yılın vergisini vermeye yanaşmamışlardır. Zaten bir müddetten beri ver-
meleri gereken 300 guruşluk öşrü erteledikleri, bu kez ise veremeyeceklerini
bildirmelerine rağmen öşrün ödenmesi gerektiği kendilerine tebliğ edil-
miştir⁴⁶. Ayrıca yerel yönetimin bu vergiyi rahiplerden almaları için gerekli
muamelenin yapılması yönünde bir irade ortaya çıkmıştır⁴⁷. Ancak bu hadise
de diğer vergi meselesinde olduğu gibi uzamıştır. Zira 1900 yılı itibarıyla
rahiplerin hala bu konuda ikaz edildiklerini görüyoruz⁴⁸.

Harput ve Mezre'deki kurumların yanı sıra 1870'li yıllarda Kapuçin
rahiplerinin Malatya sancağında bulduklarına dair işaretler bulunmaktadır.
Mesela 1873 yılında Padre Nikola adlı bir rahibin Fransa sefaretine gönder-
diği telgrafla, bir davasının olduğu ve ora mutasarrıfının, hasmına karşı
tarafgir davrandığı bildirilmiştir⁴⁹. Dolayısıyla Harput ile hemen hemen aynı
tarihlerde Malatya sancağında da Kapuçin rahiplerinin faaliyet yürüttükleri
anlaşılmaktadır.

⁴² BOA, BEO, 555-41604.

⁴³ BOA, BEO, 672-50376; BOA, HR.İD., 2023-4.

⁴⁴ BOA, HR.TH., 177-67; BOA, BEO, 810-60711.

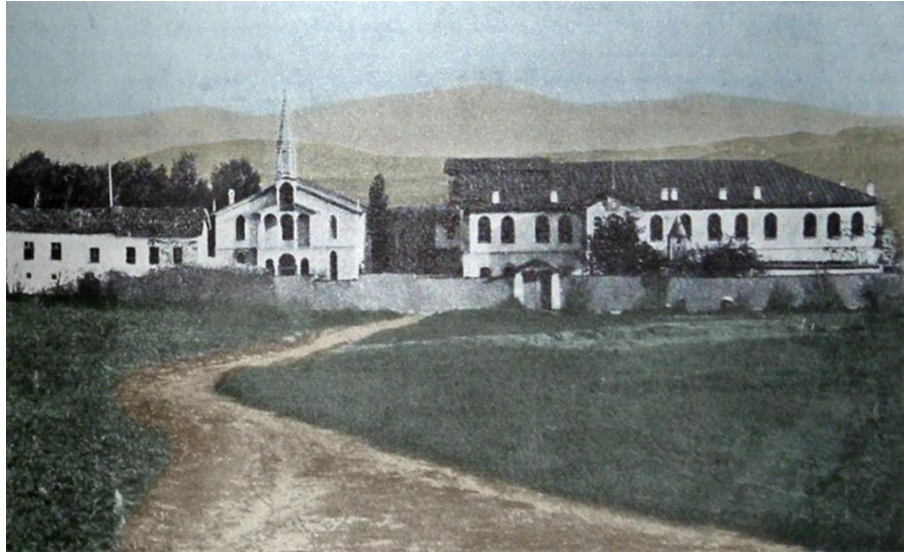
⁴⁵ BOA, HR.H., 439-21.

⁴⁶ BOA, HR.TH., 210-57.

⁴⁷ BOA, HR.TH., 216-21; BOA, HR.TH., 232-9; BOA, HR.TH., 234-76.

⁴⁸ BOA, HR.TH., 239-71; BOA, HR.TH., 247-8.

⁴⁹ BOA, HR.MKT., 784-22.

Resim-7: Mezre (Mamuretülaziz) Kapuçin Kız Mektebi ve Kilisesi

(Erişim: <https://www.houshamadyan.org/tur/haritalar/mamuret-uel-aziz-vilayeti/harput-ovasi/egitim-ve-spor/okullar-ii-boeluem.html>. Erişim Tarihi: 13.06.2021)

Malatya’da kurumsal olarak ne zamandan beri faaliyet yürüttükleri hakkında bilgimiz olmamasına karşın, mektep olarak kullanılan hanenin Tek Çeşme Mahallesi’nde olduğunu biliyoruz. Bu misyon, hayrathane, kilise, mektep ve mesken olarak adlandırılan yerlerin bir arada olduğu bir daireden ibaretti. 1895 Ermeni hadiselerinde zarar gören yapının yeniden yapılması için izin çıkmış ve keşfi yapıлып masrafı çıkarılmıştır. Toplam 48.213,48 guruşa mal olacak yapının tahtanı 4 ve fevkani 5 odadan oluşan hizmet alanları vardı. Tahtani kısmı için belediyeden ruhsat alınmasına rağmen fevkani kısım ruhsatsız olarak yapılmıştır⁵⁰.

Vilayet ve kasaba merkezleri dışında birkaç köyde daha rahiplerin faaliyet yürüttükleri ve çeşitli mülkler edinerek bunları mektep, kilise ve mesken olarak kullandıkları görülmektedir. Mamuretülaziz’e bağlı Kuyulu, Bizmişen, Sürsürü ve Hüseyin köyleri, bu rahiplerin faaliyet alanları içindedir. Merkez vilayetteki kadar geniş alanlar içermeyen bu mülkler, Rahip Angelo ve Bernardiyos zamanından beri edinilmiş yerlerdir. Bizmişen köyünde bir hane ile samanlık, Kuyulu köyünde bir hanenin yarı hissesi ve Sürsürü köyünde bir hane rahiplerin namına kaydedilmiştir. Bu köylerin tamamında bulunan ve mesken, mektep ve kilise olarak nitelendirilen yerler aslında bir haneden başka bir yer değildir. Bu haneler, üç veya dört odalı yerlerdir. Sadece Sürsürü köyündeki hane tek odalı ve kerpiçten mamul bir

⁵⁰ BOA, ŞD., 1478-13.

yer idi. Dolayısıyla bir odasında çocuk okutturulduğu için mektep, bir odasında ibadet edildiği için mabet veya kilise, bir odasında da rahipler kaldığı için mesken olarak adlandırılıyordu. 1895 Ermeni olaylarında bu köylerdeki yapılardan Kuyulu ve Bizmişen'dekiler zarar gördüğünden, rahiplerin ianesiyle yeniden yapılmış, Sürsürü'deki hanenin inşasına lüzum duyulmamış, Hüseyinik'teki ise az zarar gördüğü için tamir edilmiştir⁵¹.

Resim-4: Malatya'da Kapuçin Rahiplerine Ait Olduğu Söylenen Okul
(Hasan Yılmaz, Malatya Sancağı ve Çevresinde Ermeni Olayları (1890-1895),
Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
2007, s. 124.)

I. Dünya Savaşı'nın başlaması ve Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesiyle birlikte, Kapuçin rahiplerinin müesseselerine el konulmuş⁵² ve rahipler ülke dışına çıkarılmaya başlanmıştır⁵³. 26 Kasım 1914 yılında Kapuçin rahibi Rafael, hükümete yazdığı yazısında Mamuretülaziz, Harput ve Malatya'da sahip oldukları mülklerin Fransa himayesinde görünse de aslında Papa'nın

⁵¹ BOA, İ.HUS., 77-53; BOA, Y.A.HUS., 400-96.

⁵² BOA, DH.ŞFR., 451-47.

⁵³ BOA, DH.ŞFR., 449-92.

himayesinde olduğunu ve Osmanlı Hükümeti'nin Papa'ya karşı mesul olacağını vurgulayarak ülkeden ayrılmıştır⁵⁴.

1916 yılında Fransa ile yapılan anlaşmaya göre, Mamuratülaziz vilayetinde toplam 9 tane Fransız kurumunun olduğu görülmektedir. Harput, Mezre ve Malatya'da 2, Bizmişen, Kuyulu ve Hüseyin köylerinde ise 1 okul vardı. Harput'ta Kapuçin manastırı, kilisesi ve okulları ile Fransisken manastırı ve okulu; Mezre'de Kapuçin manastırı, kilisesi, koleji ve yetimhanesi ile Fransisken manastırı ve yetimhanesi; Malatya'da Kapuçin manastırı, şapeli ve yetimhanesi ile Fransisken yetimhanesi; Bizmişen, Kuyulu ve Hüseyin köylerinde ise Kapuçin manastırı, şapeli ve okulu bulunuyordu⁵⁵.

Savaştan dolayı ilan edilen seferberlik yıllarında Mezre'de bulunan Fransız mektebi askeri hastaneye dönüştürüldüğünden tahliye edilmiştir⁵⁶. Bu mektep zaten önceki yıllarda da kısmen hastane olarak kullanılmıştır. Ermeni olayları sırasında yaralanan kadınların tedavisi için mektebin bir kısmı hastane olarak düzenlenmiş ve hizmet vermiştir. Bu hizmetlerinden dolayı bir miktar atıyye-i seniyyenin de (Sultan hediyesi) rahiplere verilmesi kararlaştırılmıştır⁵⁷. Rahipler halihazırda Rahip Angelo'dan beri, ki kendisi de tıp ilminden anlardı, ilahiyat eğitiminin yanı sıra hekimlik de öğrenirlerdi⁵⁸. Sadece Kapuçin rahipleri değil genel itibarıyla misyonerler, hekimlik ve sağlık sorunlarını çözme konusundaki hünerleri sayesinde, pek çok yerde itibar görürlerdi. Hatta böyle bir durumun bir misyoner için çok iyi bir fırsat olduğu kabul edilirdi⁵⁹.

Mektebin hastaneye dönüştürülmesi ve Fransız tebaasından olanların ülke dışına çıkarılması ile 1918 yılı itibarıyla Mamuretülaziz vilayetinde Bertran adlı kişi dışında artık Fransız tebaasından kimse kalmamıştır⁶⁰.

⁵⁴ BOA, DH.EUM.5.Şb., 5-9. Benzer bir yazıyı İstanbul'daki papalık vekili de hükümete yazarak Osmanlı coğrafyasındaki Fransız kurumları ile ilgili gerekli düzenlemelerin yapılmasını talep etmiştir. A. Türkan, "Osmanlı'dan Cumhuriyete Türkiye Vatikan İlişkileri", s. 137-138.

⁵⁵ BOA, HR.HMŞ.İŞO., 144-3.

⁵⁶ BOA, DH.ŞFR., 93-314; BOA, DH.ŞFR., 603-100.

⁵⁷ BOA, DH.MKT., 2255-67; BOA, DH.MKT., 2299-34; BOA, BEO, 1801-135061; BOA, DH.TMIK.M., 1-100; BOA, A}MKT.MHM., 658-9.

⁵⁸ İ. Sunguroğlu, *Harput Yollarında*, II, s. 94.

⁵⁹ XVIII. yüzyılın ilk yarısında Erzurum'u ziyaret eden Peder Monier, Erzurum'daki veba salgınında, tedavi ve ilaç desteği sağladıkları için herkesin Tanrı'ya ve kiliseye şükrettiğini aktarmaktadır. Haktan Birsal, "Peder Monier'in Gözlemleri İle Fransız Cizvit Misyonerlerinin Osmanlı Topraklarındaki Çalışmaları", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2/2, 2013, s. 114.

⁶⁰ BOA, DH.EUM.5.Şb., 85-10; BOA, DH.EUM.5.Şb., 66-28; BOA, DH.ŞFR., 592-45.

Müfredat ve Öğrenciler

Mezre'de faaliyet gösteren Kapuçin okulunda düzenlenen üç aylık faaliyet raporlarından öğrencilerin tahsil ettikleri dersleri görmek mümkündür. Bu raporlardan birine göre; okuldaki öğrenciler, Müdavemet, Tavır ve Hareket, Terbiye ve Nezaket, Temizlik, Say ve Gayret, Tahriri Vazife, Ezber Dersler ve Terakki olarak adlandırılan davranış dersleri alıyorlardı. Ulum-ı Diniyye, Felsefe, Ulum-ı Beyan, Edebiyat, Türkçe, Arapça, Fransızca, Ermenice, İngilizce, Tarih, Coğrafya, Tarih-i Tabii, İlm-i Hesap, Cebir, Hendese, Müselselat, Mesaha-i Arazi, Usul-i Defteri, Hikmet, Kimya, İlm-i Hayat ve Resim müfredatta bulunan diğer derslerdi⁶¹. Diğer yandan okulun müfredatında olmamasına karşın ilm-i musiki dersinin de verildiğini elde mevcut bir belgeden öğreniyoruz. Bu ders için 10-12 öğrenciden oluşan bir musiki heyeti oluşturulmuştur. Küçük mikyasta müzik aletlerinin kullanıldığı ve çeşitli parçaların taliminin yapıldığı bu dersin, müfredata eklenmesi ve uygun olmayan parçaların çalınmaması yönünde bir iradenin okul idaresine tebliğ edildiğini de söyleyelim⁶². Bu ders veya etkinlik vasıtasıyla oluşturulan bando takımı, Mezre'deki (Mamuretülaziz) Fransız kolejinin reklam yüzü gibiydi. Bando takımı önde olmak üzere bütün erkek öğrenciler muhtelif zamanlarda şehrin caddelerine çıkar ve geçiş töreni icra ederlerdi. Kolej öğrencileri lacivert forma giyer, eğitim ise muhtelit (karma) yapıldı⁶³.

Bu mekteplerden mezun olan bazı gençler Bursa İpekböcekçiliği, Suriye ve Beyrut Tıp ve Kudüs Ruhban mekteplerine gitmek için istekli oluyorlardı⁶⁴. Ayrıca öğrenciler aldıkları diplomaları tasdik ettirmekte sıkıntı yaşamıyorlardı⁶⁵. Okul veya misyon ilk kurulduğu yıllarda Hristiyan tebaadan çocukların devam ettiği bir kurum idi. Fakat sonraki yıllarda Müslümanlardan da öğrencilerin kabul edildiği olmuştur. 9 Kasım 1893 tarihli bir belgeye göre, çoğunluğu Alevi vatandaşlardan oluşan Malatya'daki Hasan Bey adlı köyden üç çocuğun yatılı olarak Latin ve Ermeni Katolik mekteplerine kaydedildiği anlaşılmıştır⁶⁶. Çocukların devamlarının önlenmesi için tedbirlerin alınması yönünde bir iradenin belirdiğini söyleyelim. Diğer yandan okulda eğitim veren Türk ve Müslüman hoca da olmuştur. Ancak bu şekilde istihdam edilen kişi genel olarak Türkçe dersleri için görevlendiriliyordu.

⁶¹ Erişim: <https://www.houshamadyan.org/tur/haritalar/mamuret-uel-aziz-vilayeti/harput-ovasi/egitim-ve-spor/okullar-ii-boeluem.html>. Erişim Tarihi: 13.06.2021

⁶² BOA, MF.MKT., 674-18.

⁶³ İ. Sunguroğlu, *Harput Yollarında*, II, s. 94.

⁶⁴ BOA, DH.TMIK.M., 208-15.

⁶⁵ BOA, BEO, 3166-237410.

⁶⁶ BOA, Y.PRK.UM., 28-70.

Okulda eğitim Fransızca yapılıyor, Türkçe ise Alafdarzade Mahmud Efendi tarafından ayrıca okutuluyordu⁶⁷.

Resim-4: Mezre Kapuçin Orkestrası Üyeleri 1914

(Erişim: <https://www.houshamadyan.org/tur/haritalar/mamuret-uel-aziz-vilayeti/harput-ovasi/egitim-ve-spor/okullar-ii-boeluem.html>. Erişim Tarihi: 13.06.2021)

Resim-5: Mezre Kapuçin Koleji Orkestrası

(Erişim: <https://www.houshamadyan.org/tur/haritalar/mamuret-uel-aziz-vilayeti/harput-ovasi/egitim-ve-spor/okullar-ii-boeluem.html>. Erişim Tarihi: 13.06.2021)

⁶⁷ İ. Sunguroğlu, *Harput Yollarında*, II, s. 94.

Harput ve Mezre'deki okullarda 250-300 arasında öğrencinin eğitim aldığı kaynaklarda ifade edilmektedir⁶⁸. Maarif salnamelerine göre, rüştiye düzeyinde eğitim veren kısmının 1898-1904 yılları arasında 40-50 civarında öğrencisi bulunuyordu. 1899 yılı kayıtlarında ise rüştiye kısmında 27 kız öğrenci kayıtlı idi⁶⁹. 1904 yılı Fransız elçilik rakamlarına göre Harput, Mezre ve Malatya'da eğitim alan 152 öğrenci bulunuyordu⁷⁰.

Sosyal ve Adli Meseleler

1895 yılındaki Ermeni olayları sırasında Kapuçin rahipleri ve kurumları hakkında dünyada asılsız pek çok haber çıkmış ve Osmanlı Devleti bunlarla da uğraşmak zorunda kalmıştır. 1895 Kasım'ında Malatya'da çıkan kargaşada 4 Fransız Cizvit papazının öldürüldüğü, 4 Amerikan misyonerinin ise ortadan kaybolduğu haberi Daily Telegraph'ta çıkmıştır. Sonradan bu yalan haber tekzip edilse de, kısa bir süre sonra Fransa Sefareti, Malatya'da bulunan bir kilise ve manastırın yakıldığını, iki rahibin katledildiğini ve kalan üç rahibin ise Harput'a gitmeye çalıştığını söyleyerek durum hakkında bilgi istemiştir. Yapılan araştırmada rahiplerin öldürüldüğünün yalan olduğu, bahsedilen üç rahibi olayların olduğu günden itibaren Malatyalı Azizzade Mustafa Ağa'nın kendi konağında misafir ettiği ve rahiplerin sonradan Harput'a sağ salim vardığı anlaşılmıştır. Bu hizmetinden dolayı sonradan Mustafa Ağa'ya Fransa hükümeti tarafından gümüş liyakat madalyası verilmiş, hatta eşi Esmâ Hanım için de bir nişan verilmesi düşünülmüştür. Diğer yandan rahiplerin hanelerinin yandığı doğrudur. Yanan mektep, mabet ve hanelerin ise ruhsatsız olmak birlikte, Ermeni isyancıların halka bomba ve kurşun atıkları sırada çıkan yangın sonucu harap olduğu ortaya çıkmıştır⁷¹. Olaylar sırasında Fransız kurumlarına herhangi bir saldırının yapıp yapılmadığı tetkik edilirken⁷², bu sefer de Paris ve Viyana gazetelerinde Harput'un tamamen yandığı yönünde haberler çıkmıştır⁷³. Olaylar sırasında Harput'a giden rahipler, bir süre sonra Malatya'ya dönmüştür. Burada

⁶⁸ İ. Sunguroğlu, *Harput Yollarında*, II, s. 95.

⁶⁹ 1316 Maarif Salnamesi, s.1176-1177; 1317 Maarif Salnamesi, s. 1376-1377; 1318 Maarif Salnamesi, s. 1550-1551; 1319 Maarif Salnamesi, s. 880-881; 1321 Maarif Salnamesi, s. 657.

⁷⁰ Şamil Mutlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1999, s. 123.

⁷¹ BOA, HR.SFR.3, 436-24; BOA, HR.SFR.3, 438-60; BOA, HR.SYS., 2757-34; BOA, A}MKT.MHM., 660-30; BOA, Y.PRK.BŞK., 44-33; BOA, Y.PRK.AZL., 55-102; BOA, A}MKT.MHM., 657-35; BOA, İ.TAL., 131-42; BOA, BEO, 1077-80739; BOA, DH.MKT., 2307-67.

⁷² BOA, DH.TMIK.M., 13-58.

⁷³ BOA, Y.A.HUS., 360-14.

buldukları süre boyunca ise güvenlikleri sağlanmaya çalışılmıştır⁷⁴. Fakat Avrupa'da oluşturulan kamuoyu ve Osmanlı Devleti'ni sıkıştırma gayretleri, 1897 yılında Avusturya ve Fransa sefirlerinin, Malatya'daki Kapuçin rahiplerinin Müslümanların tehdidine maruz kaldıklarını iddia etmeleri⁷⁵ ve korunmaları gerektiğini belirtmelerini⁷⁶ engellememiştir. Ziyaretçilerden ve yerli gayrimüslimlerden alınan bilgiler doğrultusunda Fransa Sefareti kimi zaman Osmanlı Devleti'nden belirli durumlarla ilgili izahat talebinde de bulunabiliyordu. Örnek olaylardan biri Hekimhan'da bir kısım Ermeni kadınının yöre halkı tarafından alıkonulduğu iddiasıdır. Fransa Sefareti'nin bilgi talebi sonucu yapılan tahkikatta, bu kadınların muhtedi oldukları, İslam dininde kalmaya kararlı oldukları ve bir daha Katolik olmayacakları anlaşılmıştır⁷⁷. Yine Malatya'da Marhasa Haçaduryan, mutasarrıfın Ermeni mallarına el koyduğu, onları hapsediği ve ekmeğe dağıtımında zorluk çıkardığı yönünde bir şikâyeti olmuştur. Ancak yapılan tahkikatta durumun doğru olmadığı anlaşılmıştır⁷⁸. Kapuçin rahiplerinin Fransa'ya gönderilmek üzere postaneye gönderdikleri mektup ve fotoğrafların yırtıldığı iddiasının, Ermeni fesatçılarının tertibi olduğunun anlaşılması da burada zikredilebilir⁷⁹. Bu gibi şikâyetler, 1895 Ermeni hadiselerinden sonra uluslararası camiada Osmanlı Devleti'ni sıkıştırma gayretinden başka bir şey değilmiş gibi görünmektedir. Burada hemen şunu da söyleyelim ki, muhtemelen olaylarda Osmanlı hükümetinin gösterdiği iyi niyetin ve ilginin bir sonucu olarak, 1896 Nisan'ında Kapuçin Rahipleri Heyeti Ruhani Reisi Jean Antoine teşekkürlerini sultana iletmiştir⁸⁰.

Kapuçin rahipleri, muhtelif yerlerdeki misyonlarını zaman zaman ziyaret ederlerdi. Örneğin 1898 yılında Harput'a gitmek niyetinde olan Fransız vatandaşı üç rahip için konsolosluktan mürur tezkiresi talep edilmiştir⁸¹. Benzer bir seyahat maiyetleriyle birlikte Malatya'dan vilayet merkezine hareket eden rahipler için de söz konusudur⁸². Fransız kurumlarında görevli olan bir kısım eşhas ise bazı durumlarda yakın bölgelerde faaliyet yürüten kurumlarını teftiş ve muayane ile meşgul olurlardı. Mesela 1905'te Malatya'daki papaz Pierre Rebael maiyetinde birkaç kişi ile Urfa'ya gitmiş

⁷⁴ BOA, A}MKT.MHM., 658-34.

⁷⁵ BOA, A}MKT.MHM., 540-12.

⁷⁶ BOA, A}MKT.MHM., 659-25.

⁷⁷ BOA, DH.TMIK.M., 28-1; BOA, HR.TH., 190-78; BOA, HR.TH., 192-81; BOA, HR.SYS., 2792-50.

⁷⁸ BOA, HR.TH., 172-76; BOA, A}MKT.MHM., 657-35.

⁷⁹ BOA, HR.TH., 161-23.

⁸⁰ BOA, Y.MTV., 140-58.

⁸¹ BOA, BEO, 1170-87721.

⁸² BOA, DH.ŞFR., 355-1.

ve yaklaşık 10 gün orada kalmıştır⁸³. Bu ziyaretler bazen konsolosluk düzeyinde yapılıyordu. 1902 yılındaki Diyarbekir viskonsolosunun ziyareti bu türdendir. Mamuretülaziz'i ziyaret eden viskonsolos, rahiplerin yanında 5 gün kaldıktan sonra geri dönmüştür⁸⁴. Dikkat çeken ziyaretlerden biri de Rusyalı Augusto adlı şahsın Harput'ta kaldığı Ağustos 1895 yılında gerçekleşmiştir. Bu ziyaretinde Augusto, Amerikalı misyonerler ve Amerikan mektebi hocaları, Kapuçin rahipleri, Ermeni bir papaz ile içinde çocuklarında olduğu Ermenilerden bir grup ile görüşmüş, Harput Kalesi ile Buzluk mevkiini dolaşmıştır. Kaleyi dolaşırken çeşitli notlar alan Augusto ayrıca fotoğrafçıdan Harput ve Mardin'in resim levhalarını satın almıştır⁸⁵.

Belirli dönemlerde Fransız okullarında görevli olan rahiplerin öğrencileri mesireye götürdükleri anlaşılmaktadır. Ancak bu faaliyetlerden biri pek tatsız sonuçlanmıştır. Malatya'da öğrencileri mesireye götüren rahip Andre, o sırada orada bulunan Osmanlı askerleriyle bir tartışma yaşamış ve 74. Alay 2. Tabur 4. Bölük efradından Abdullah adlı askerın rahibe vurmamasıyla, rahip yüzünden yaralanmıştır. Olaydan sonra yapılan şikâyet üzerine tahkikat başlamış ve Rahip Andre'nin 10 öğrenci, Manuel adlı bir Osmanlı vatandaşı ve mektep müdavimlerinden oluşan bir grupla piknik yaptığı anlaşılmıştır. Bu esnada oradan geçerken Manuel'in gülmesini askerlerle dalga geçmek olarak düşünen Abdullah b. Mustafa adlı asker, rahibi sakalından tutarak el ile birkaç kez darp etmiş ve yüzünü yaralamıştır. Abdullah'ın rahibi darbi sırasında ise Ahmed ve İbrahim adlı askerlerin yardımcı oldukları beyan edilmiş ve muhakemeleri yapılmıştır. Olaydan sonra zaten hapsedilen Abdullah, muhakeme sonucunda 2 ay, yardımcı olduğu anlaşılan Ahmed 15 gün hapis cezası almıştır. Suçsuz olduğu anlaşılan İbrahim ise serbest bırakılmıştır⁸⁶.

Rahiplerle idarenin yaşadığı sorunlardan bir diğeri ise Mamuretülaziz'deki mabede çan takılması meselesidir. Daha önce mabetlerinde var olan çanın yerine 1895 yılında yeni bir çan takmak isteyen Kapuçin rahipleri, zaptiyenin itirazıyla karşılaşmış ve bir arbede yaşanmıştır. Zorla kiliseye girdiği söylenen Harput Polis Müdürü, Rahip Adrian'ın itirazı üzerine elindeki kırbağı kaldırarak hakarete bulunmuştur. Diyarbekir Fransa konsolosu hemen müdahale edilmesini ve durumla ilgili izahat talep

⁸³ BOA, DH.TMIK.M., 206-52.

⁸⁴ BOA, DH.ŞFR., 292-18; BOA, DH.ŞFR., 292-97.

⁸⁵ BOA, DH.ŞFR., 178-112; BOA, DH.MKT., 2070-62.

⁸⁶ BOA, Y.PRK.HR., 31-94; BOA, DH.ŞFR., 281-107; BOA, Y.MTV., 228-70; BOA, DH.TMIK.M., 122-21; BOA, BEO, 1830-137203; BOA, DH.TMIK.M., 123-8; BOA, HR.TH., 268-69; BOA, Y.PRK.UM., 57-112.

etmiştir⁸⁷. Bu gibi hadiseler, 1895 yılı içinde vuku bulduğundan ayrıca bir tahlile ihtiyaç duymaktadır.

Rahiplerin temel amacı kurdukları kurumlar vasıtasıyla buldukları yöredeki Hıristiyan ahalinin çocuklarını eğitmek ve diğer Hıristiyan mezheplerinden olan şahısları Katolik bireylere dönüştürmekti. Bazı durumlarda başka mezhep fertlerinden kendilerine müracaatlar olur ve rahipler durumla ilgili faaliyet yürütürdü. Mesela 1905 yılında Maden bölgesinde yaşayan ve Antakya Patrikhanesi'ne bağlı olan 400 Rum, mekteplerindeki muallimin yerine Gümüşhane'den bir muallimin getirilmesine içerleyerek topluca Katolik olmak için Mamuretülaziz'deki rahiplerden talepte bulunmuştur. Sayı bu kadar çok olunca, Mamuretülaziz Fransa konsolosunun da Maden'e giderek, Katolik olmak isteyen Rumların verecekleri arzuhaller doğrultusunda işlemleri yapacağı, oraya gönderilen papaz tarafından yetkili mercilere de iletilmiştir. Osmanlı hükümeti tarafından bu durumdaki şahısların hükümete verecekleri arzuhallerin usulüne uygun olarak değerlendirileceğini, zaten din ve mezhep serbestisinin olduğu vurgulanarak, Latin rahiplerinin kendi kiliseleri ile meşgul olmaları ve bölgeden ayrılmaları nasihat edilmiştir⁸⁸. Daha doğrusu Osmanlı Devleti kendi vatandaşlarıyla ilgili bir meseleye, yabancı bir unsurun müdahil olmasını pek hoş karşılamamıştır.

Sonuç

Fransızlara bağlı olan misyon istasyonları Harput'ta XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren etkili olmaya başlamışlar ve Vilayete bağlı büyük yerleşmeler ile kendilerine uygun gördükleri birkaç köyde kurumlar oluşturmuşlardır. Gayrimüslim vatandaşlardan satın alma yoluyla mülkler edinmişler ve bu mülkler üzerine inşa ettikleri binalarla kurumsal bir hüviyet kazanmışlardır. Toplumsal olarak bir etkiye sahip oldukları görülen Kapuçin rahipleri ve misyon teşkilatı, 1895 Ermeni olaylarında ortaya çıkan tepkinin bir muhatabı olsa da, genel anlamda ciddi karşıtlığın parçası olmamıştır. Vilayette özellikle Harput ve Mezre'de (Mamuretülaziz) büyük ve dönemin modern binalar vücuda getirilmiş, hizmet alanlarına göre ayrılan farklı yapılar oluşturmuşlardır. Kapuçin rahipleri ve misyonu, ruhsat, vergi ve müfredat gibi bazı konularda sıkıntılar olmasına karşın, I. Dünya Savaşı'na kadar bölgede faaliyetlerini yürütmeye devam etmiştir. Savaş ile birlikte kurumlarına el konulmuş ve rahipler ülke dışına çıkarılmıştır.

⁸⁷ BOA, HR.İD., 2040-32; BOA, HR.İD., 2040-35.

⁸⁸ BOA, DH.ŞFR., 355-85; BOA, DH. TMIK.M., 208-3; BOA, HR.TH., 325-102; BOA, HR. SYS., 1783-47.

Kaynakça**a) Arşiv Vesikaları:**

A}MKT.MHM., 540-12; A}MKT.MHM., 657-35; A}MKT.MHM., 657-35; A}MKT.MHM., 658-34; A}MKT.MHM., 658-9; A}MKT.MHM., 659-25; A}MKT.MHM., 660-30; BEO, 1077-80739; BEO, 1170-87721; BEO, 1801-135061; BEO, 1830-137203; BEO, 1857-139213; BEO, 2342-175612; BEO, 2350-176204; BEO, 2357-176764; BEO, 3166-237410; BEO, 3666-274949; BEO, 376-28140; BEO, 551-41300; BEO, 555-41604; BEO, 672-50376; BEO, 810-60711; DH. TMIK.M., 208-3; DH.EUM.5.Şb., 5-9; DH.EUM.5.Şb., 66-28; DH.EUM.5.Şb., 85-10; DH.İD., 132-8; DH.MKT., 1370-52; DH.MKT., 1383-108; DH.MKT., 1702-24; DH.MKT., 1707-125; DH.MKT., 2070-62; DH.MKT., 2255-67; DH.MKT., 2299-34; DH.MKT., 2307-67; DH.MKT., 862-88; DH.ŞFR., 178-112; DH.ŞFR., 271-78; DH.ŞFR., 280-138; DH.ŞFR., 281-107; DH.ŞFR., 292-18; DH.ŞFR., 292-97; DH.ŞFR., 332-89; DH.ŞFR., 355-1; DH.ŞFR., 355-85; DH.ŞFR., 449-92; DH.ŞFR., 451-47; DH.ŞFR., 592-45; DH.ŞFR., 603-100; DH.ŞFR., 93-314; DH.TMIK.M., 1-100; DH.TMIK.M., 122-21; DH.TMIK.M., 123-8; DH.TMIK.M., 13-58; DH. TMIK.M., 109-64; DH.TMIK.M., 206-52; DH.TMIK.M., 208-15; DH.TMIK.M., 28-1; HR. SYS., 1783-47; HR.H., 439-21; HR.HMŞ.İŞO., 144-3; HR.HMŞ.İŞO., 158-69; HR.İD., 1802-8; HR.İD., 1802-9; HR.İD., 2023-4; HR.İD., 2040-32; HR.İD., 2040-35; HR.MKT., 345-35; HR.MKT., 398-79; HR.MKT., 628-101; HR.MKT., 635-99; HR.MKT., 784-22; HR.MKT., 839-15; HR.SFR.3, 436-24; HR.SFR.3, 438-60; HR.SYS., 2757-34; HR.SYS., 2792-50; HR.TH., 102-25; HR.TH., 161-23; HR.TH., 172-76; HR.TH., 177-67; HR.TH., 190-78; HR.TH., 192-81; HR.TH., 206-77; HR.TH., 210-57; HR.TH., 216-21; HR.TH., 232-9; HR.TH., 234-76; HR.TH., 239-71; HR.TH., 247-8; HR.TH., 268-69; HR.TH., 303-68; HR.TH., 325-102; İ.AZN., 55-48; İ.HR., 172-9321; İ.HR., 420-4; İ.HUS., 77-53; İ.HUS., 77-53; İ.TAL., 131-42; MF.MKT., 674-18; MF.MKT., 789-33; MV., 95-6; ŞD., 1467-15; ŞD., 1469-16; ŞD., 1478-13; ŞD., 1486-22; ŞD., 1494-19; ŞD., 1494-26; ŞD., 1495-11; ŞD., 2481-18; ŞD., 2657-23; ŞD., 442-15; Y.A.HUS., 360-14; Y.A.HUS., 400-96; Y.A.RES., 123-28; Y.A.RES., 24-47; Y.MTV., 140-58; Y.MTV., 228-70; Y.PRK.AZJ., 55-102; Y.PRK.BŞK., 44-33; Y.PRK.HR., 31-94; Y.PRK.UM., 28-70; Y.PRK.UM., 57-112.

b) Salnameler:

1316, 1317, 1318, 1319, 1321 Maarif Salnameleri.

c) Tetkik Eserler:

AKSOY, Ekrem, “Başlangıcından Günümüze Türkiye’de Fransız Okulları”, *Synergies Turquie*, n° 8–2015, p. 29-46.

AYDIN, Mehmet, “Osmanlı Devleti’nde Katolik Misyonerliğin Karakteristik Çizgileri”, *XV. Türk Tarih Kongresi Ankara 11-15 Eylül 2006 Kongreye Sunulan Bildiriler*, C.IV-II. Kısım, Ankara, 2010, s. 1495-1507.

BİRSEL, Haktan, “Peder Monier’in Gözlemleri İle Fransız Cizvit Misyonerlerinin Osmanlı Topraklarındaki Çalışmaları”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2/2, 2013, s. 100-128.

MUTLU, Şamil, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Yabancı Okullar*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1999.

SUNGUROĞLU, İshak, *Harput Yollarında*, II, İstanbul, 1959.

TAŞ, Tülün, 19. Yüzyılda Anadolu’da Katolik Misyonerlerin Eğitim Alanındaki Faaliyetleri, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kayseri, 2006.

TÜRKAN, Ahmet, “Osmanlı’dan Cumhuriyete Türkiye Vatikan İlişkileri”, *İMAD*, 4/1, 2019, s. 123-158.

YILDIZ, Mehmet, *Modernleşme Dönemi Osmanlı Siyasi Metinleri*, Ankara, 2015.

YILMAZ, Hasan, Malatya Sancağı ve Çevresinde Ermeni Olayları (1890-1895), *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 2007.

YORULMAZ, Şerife, “Osmanlı Fransız İlişkileri Çerçevesinde Osmanlı Topraklarında Açılan Fransız Kültür Kurumları ve Bunların Meşruiyet Kazanması (19. Yüzyıl-20. Yüzyıl Başları)”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 11, s. 697-768.

d) İnternet Kaynakları:

Erişim: <https://www.houshamadyan.org/tur/haritalar/mamuret-uel-aziz-vilayeti/harput-ovasi/egitim-ve-spor/okullar-ii-boeluem.html>. Erişim Tarihi: 13.06.2021.

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 8, Sayı: 16, Eylül 2021, s. 25-44, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 8, Issue 16, September 2021, pp. 25-44

Araştırma Makalesi/Research Article

TARİHİ HARPUT KENTİ HAKKINDA TURİST ALGISI

Tourist Perception About The Historical City Of Harput

Mehmet Salih TUNÇ*

Geliş/Received: 15.08.2021

Kabul/Accepted: 07.10.2021

Öz

Bu araştırma da Anadolu'nun en eski şehirlerinden biri olan Harput'un önemli turist çekim öğeleri arasında yer alan Harput Kalesi, Ulu Cami, Buzluk Mağarası ve yiyecek, içecek hizmet sektörüne ilişkin ziyaretçiler tarafından TripAdvisor.com web sayfası üzerinden yapılan yorum ve puanlamalar değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışmada ziyaretçiler ile yüz yüze yapılan mülakatlardan elde edilen bulgular işlenmiştir.

Turizm ve seyahat sektöründe dünyanın en geniş ağına sahip olan ve bugüne kadar 7,9 milyon işletme ile ilgili 884 milyondan fazla yorum yapılan, 49 gelişmiş ülke ve 28 dilde seyahat edenlere rehberlik hizmeti veren TripAdvisor.com seyahat sitesinde turizm ve seyahat hizmeti sunan, hizmetlere ilişkin yorum ve puanlama yapılabilen geniş hizmet ağına sahip pek çok platform bulunmaktadır (Tripadvisor, 2017). Bu bağlamda Harput'un önemli turistik öğelerine ilişkin yapılan değerlendirmelerin büyük bir kısmı bu sitedeki bilgilerden hareketle ortaya çıkartılmıştır. TripAdvisor.com seyahat sitesinde değerlendirme ölçeği olarak mükemmel, çok iyi, ortalama, kötü ve berbat seçenekleri üzerinden değerlendirme ve yorum yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Harput, Tarih, Kültür, Turizm, Gastronomi

Abstract

In this research, comments and points that have been made by the visitors on the website TripAdvisor.com on the most important tourist attractions of the most ancient city Harput such as the Harput Castle, the Ulu Mosque, the Buzluk Cave, food and beverage service sectors were evaluated. Also, in this survey, some findings that have been achieved from the interviews that have been made with the visitors in person.

* Elazığ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, mehmetalihunc@gmail.com, orcid ID: 0000-0002-8355-6818

In the TripAdvisor site, which has the widest web in the sector of tourism and travelling in the world and until today about 7,9 million business with more than 884 million comments, 49 developed countries and giving service to the visitors in 28 different languages, there is a wide range of platforms that have wide service giving an opportunity to give comments and points about the tourism and travelling services. In this context, most of the evaluations has been discovered depending on the information about the most important tourist objects of Harput. The evaluation scale of TripAdvisor.com travelling site is perfect, very good, average, bad, and terrible options. Comments and evaluations are made according to this scale.

Keywords: Harput, History, Culture, Tourism, Gastronomy

Giriş

Geçmişten bugüne dinamik bir yapıda olan turizm, günümüzde de hızla gelişme kaydetmeye devam etmektedir. İnsanlar, geçmişten bugüne kadar din, ticaret, savaş, fetih, sağlık ve merak gibi çeşitli sebeplerle seyahat etmişlerdir.

Turizm, dünya çapında önemli bir gelir ve istihdam kaynağı olarak önemli bir sektör haline gelmiştir. Deniz-kum-güneş turizmi önemini korumakla birlikte alternatif turizm çeşitleri de arz, talep dengesi çerçevesinde hızla gelişmeye devam etmektedir (Gül & Yılmaz, 2016).

Günümüzde turizm endüstrisinin ekonomik büyüklüğünü ortaya koyan Kalkınma Bakanlığının 2019-2023 11. Kalkınma Planına ilişkin Özel İhtisas Raporuna göre, seyahat ve turizm sektörünün 2017 yılında ülke ekonomilerine doğrudan 2,6 trilyon dolar, dolaylı ve uyarılmış etkiler ile birlikte 8,3 trilyon dolar katkı sağladığı belirtilmektedir. Bu rakamlar dünya gayrisafi milli hasılasının %10,4'üne denk geldiği, dünya genelinde uluslararası seyahat edenlerin %77'sinin tatil amaçlı, %23'ünün ise iş amaçlı olduğu tespit edilmiştir. Aynı raporda seyahat ve turizm sektörünün dünya genelinde istihdam oluşturan lider sektörlerden olduğu, 118 milyondan fazla kişinin doğrudan turizm sektöründe istihdam edildiği ve bu rakamın da toplam istihdamın %3,8'ine karşılık geldiği belirtilmektedir.

Son yıllarda turizm endüstrisine, dünya genelinde büyük yatırımların yapılmasından dolayı sektörün hızla gelişmeye devam ettiği gözlenmektedir. Bu süreçte turizm anlayışında da çeşitlenmeler olmuştur. Zira deniz, kum ve güneş turizminin haricinde, alternatif turizm arayışlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu bakımdan Türkiye'de deniz, kum ve güneş turizminin dışında doğal, kültürel ve tarihi zenginlikleriyle turistik açıdan dünyanın en önemli turistik merkezlerinden biri olmuştur.

Gelişen dünyada ülkeler turizm sektöründen daha fazla gelir elde etmek için turistlerin artan talepleri doğrultusunda çeşitliliği artırma gayreti içerisine girmişlerdir. Son yıllarda artış gösteren alternatif turizme olan ilgi ve bu alanda yapılan yatırımlar da taleplerden kaynaklanmaktadır. Bu kapsamda her yöre sahip olduğu üstünlükler ile öne çıkmaktadır. Günümüzde turistlerin farklı turizm türlerine yöneldiği ve ciddi bir rekabet ortamının oluştuğu görülmektedir. Öte taraftan ekonomik gelir kaynağı olan yeni ve farklı turizm kaynaklarının üretilmesi, yatırımların yapılmasını gerekli kılmaktadır (Kalkınma Bakanlığı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2018).

İçerisinde bulunduğumuz dönemde hızla gelişen teknoloji, internetin ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasını beraberinde getirmiştir. Bilgiye her an ulaşma imkânı sağlayan internet günlük hayatı doğrudan etkileyen pek çok alanın önemli bir parçası haline gelmiştir. Haberleşme, bilgi paylaşımı, seyahat ve tatil, dijital habercilik, tanıtım ve reklamcılık, kamu hizmetleri, bankacılık, e-alışveriş, eğlence, sosyal medya, çevre, sağlık ve eğitim gibi pek çok sektörde önemli hizmetler vermektedir. Dolayısıyla turizm hizmetleri açısından da internet önemli bir platform olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim turistik amaçlı seyahat öncesinde internet ortamında yapılan araştırmalar, daha önce o yeri ziyaret eden ve deneyimini dijital platformlar üzerinden paylaşan ziyaretçilerin yorumları turistler üzerinde etkili olmaktadır. Bu durum teknolojinin kalite ve hizmet standartlarının yükseltilmesi anlamında tetikleyici bir rol üstlendiğini göstermektedir (Yılmaz & Dal, 2018).

İnternetin hızlı yaygınlaşması, ekonomilerin gelişmesi, seyahat alternatiflerinin artması ile birlikte hızla tüketilen klasik turizmden farklı turizm çeşitliliği arayışı artmıştır. Günümüz turizm anlayışı çerçevesinde değerlendirildiğinde bu araştırma ile Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri olan Harput'un sahip olduğu önemli turist çekim öğelerinden olan Harput Kalesi, Ulu Cami, Buzluk Mağarası ile restoran ve lokantaların yiyecek, içecek hizmetlerine ilişkin internet ortamında dünya genelinde oldukça geniş bir ağa sahip olan TripAdvisor.com web sitesinde yapılan yorum ve değerlendirmeler ele alınmıştır.

Harput'un simgesi konumunda olan Harput Kalesi, Ulu Cami, Buzluk Mağarası ile lokanta ve restoranların hizmetleri çerçevesinde SWOT analizi ile güçlü, zayıf, fırsatları ve tehditleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca ziyaretçiler tarafından yapılan yorumların özetleri çıkarılmıştır. Ayrıca Harput turizminin geneli hakkında başta ziyaretçiler olmak üzere farklı kesimlerle mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilerek, önerilerde bulunulmuştur.

Benzer Çalışmalar

İnternetin etkileri üzerine yapılan pek çok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmaların bir kısmı tarafından belirlenen görüşler şu şekildedir; İnternet, tüketicilerin hizmet ve ürünler ile ilgili deneyimlerini, farklı şekillerde kendi aralarında paylaşmalarına imkân tanımaktadır. Bu sayede İnternet, tüketiciler tarafından oluşturulan zengin bir içeriğe ulaşılmasını sağlamaktadır. İnternet ve sosyal medya mecraları nedeniyle tüketiciler, tanımadıkları tüketicinin yorum ve önerilerine erişebilmektedir. İnternet ortamında tüketicilerce oluşturulan içerik, çokça başvurulan önemli bir kaynak haline gelmiştir.

Avustralya’da yapılan bir araştırmada “çevrimiçi incelemelerin otel rezervasyon niyetleri ve güven algısı üzerindeki etkisi” konulu çalışmada tatil yapma kararı alan insanların gidecekleri yerler hakkında ve rezervasyon yapacakları işletmeler hakkında bilgi topladıkları ve bilgi kaynağının başında ise internetin geldiği belirtilmektedir (Sparks & Browning, 2011). Öte yandan 2014 yılında “turizmde sosyal medya hakkında ne biliyoruz?” konulu araştırmada, turizmin pek çok alanında, bilgi arama ve karar verme davranışlarında, turizm tanıtımında ve tüketicilerle etkileşim için en iyi uygulamalara odaklanmada önemli bir rol oynadığı belirlenmiştir.

Turizm ürünlerini pazarlamada sosyal medyanın rolünün büyük olduğu ortaya konulmuştur (Zeng & Gerritsen, 2014). Turizm sektöründe itme ve çekim unsurlarının, gezginlerin tatil satın alma maksatları üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Turizmde çekim unsurları, bir destinasyonun diğerlerinden ayırt edilmesini sağlayan özelliklerine veya benzersizliğine işaret etmektedir. İtici unsurlar ise bireyleri seyahat etmeye motive eden herhangi bir şey veya kişinin içsel güdüleridir (Chaney & Ryan, 2012). Bu nedenle önemli ticari mecralar, kendi sitelerinde bu tür içeriklere yer vermek suretiyle tüketicilerin daha iyi karar vermelerini sağlamayı hedeflemektedir. Dolayısıyla eğlenme ve dinlenme amacıyla seyahat eden tüketicileri satın alma kararı öncesinde daha fazla araştırma yapmaya yönlendirmektedir. Nitekim yapılan bazı araştırmalarda tüketicilerin %82,5’i’nin seyahat planlarında interneti bir bilgi kaynağı olarak kullandıkları ortaya konulmuştur (Doğan, 2017).

Bilgi teknolojisindeki gelişmeler, beraberinde klasik ekonomik faaliyetlerin yeniden düzenlenmesine ve paralel olarak en çok etkilediği alanlardan birisi ekonomi olduğu belirlenmiştir (Vatansever Deviren & Yıldız, 2014). Öte yandan internet ortamındaki bilgi paylaşımının tüketici satın alma kararlarına etkileri hakkında yapılan araştırmada, tüketici satın alma karar sürecinin ortaya çıkması, bilgi ve araştırma, alternatiflerin değerlendirilmesi, satın alma kararı, satın alma sonrası davranışları olarak ortaya konulmuştur (Çakmak & Güneşer, 2011).

İnternetin gelişimi ile işletme ve tüketici ilişkileri farklı bir boyuta varmıştır. Bilgi toplumu ile birlikte oluşan yeni pazarlama yaklaşımında tüketiciler önemli bir konuma gelerek farklı avantajlar elde etmişlerdir. Bugünkü tüketiciler satın almak istedikleri ürünler hakkında kapsamlı bilgiye kolayca ve bedelsiz olarak ulaşabilmektedir. Tüketicilerin alternatif arayış içerisinde olmaları ve satın almak istedikleri ürün ile ilgili soru cevap olanağının artması tüketicilerin ürün tercihine yeni bir boyut kazandırmıştır. İlave olarak tüketiciler satın alma sürecinin her aşamasında İnternetin imkânından yararlanabilmektedir. Mesela alternatifler arasında fiyat, kalite ve diğer özellikler açısından kıyaslama yapılabilmesi tüketicilere avantaj sağlamaktadır (Özcan, 2010).

Modern pazarlama anlayışı, bugünkü müşterilerle uzun müddetli ve müspet ilişkiler kurma üzerine yoğun gayret gerektirmektedir. Bu anlayış, tüketici ihtiyaç ve beklentilerine uygun kaliteli ürün/hizmet üretmek ve müşteri ilişkilerini doğru bir şekilde yönetmek anlamı taşımaktadır. İşletmeler açısından müşteri ilişkilerinin sürdürülebilmesi, pazardaki isteğin iyi tanımlanması ve pazarlama yaklaşımlarında iletişim odaklı olunmasından geçmekte olduğu belirtilmektedir (Yakut Aymantuy, 2011).

BULGULAR VE TARTIŞMA

Harput Kalesi

Harput Kalesi, milattan önce 8. yüzyılda Urartular döneminde yaptırılmıştır. Harput'ta bulunan en eski tarihi miras olma özelliği taşımaktadır. Milattan önce 1. yüzyıl ile milattan sonra 11. yüzyıl arasında Part, Roma, Sasani, Bizans ve Abbasiler arasında yaşanan büyük mücadelelere tanıklık etmiştir. 11. yüzyılın sonuna kadar Bizans hâkimiyeti altında kalan Harput Kalesi 1085 yılında Çubukoğulları'nı hakimiyeti altına, 1112 yılında Artukoğulları, 1234 yılında ise Selçuklularının egemenliği altına girdiği görülmektedir. Çubuk Bey, Artuklu Beyi Belek Gazi ve Selçuklu Beyi Alaeddin Keykubat dönemlerinde hükümet merkezi olarak kullanılmıştır. 1366 senesinde Dulkadiroğulları ve Akkoyunlu devletleri arasında sıkça değiştirmiştir. Kale, 1465 yılında Akkoyunlu Hükümdarı Hasan Bahadır Han tarafından ele geçirilerek Akkoyunlu hakimiyetine alınmıştır. Harput Bölgesi ve Kalesi, 1515 yılında Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun idaresine geçmiştir (Sunguroğlu İ., 1958). İç kale ve dış surlar olmak üzere iki kısımdan oluşan Harput Kalesi'nin orijinal bir yapı olarak günümüze kadar ulaşabilmesinde Artuklular Dönemi'nde yapılan tadilatların etkisi büyüktür. Harput Kalesi Dulkadiroğulları, Akkoyunlular ve Osmanlı Dönemi'nde de onarıma tabi tutulmuştur. Kale içerisinde yapılan kazılar sonucu hastane, zindan, su sarnıcı, tahıl ambarı, cephanelik, darphane, cami ve çok sayıda sivil yapının ortaya çıkartılmıştır (Çetinkaya, 2014).

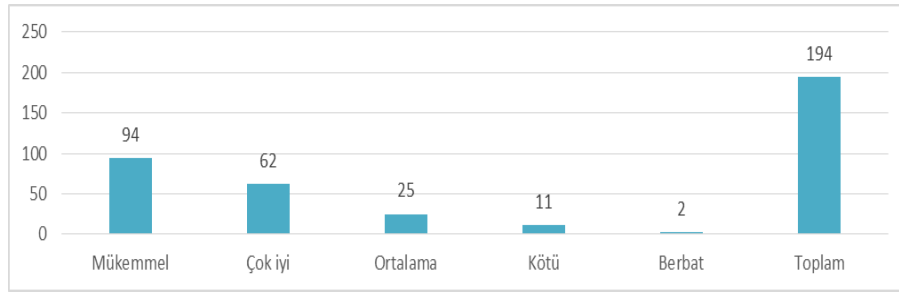
Resim-1: Harput Kalesi'nin Kuzey Yönünden Görünümü

Harput Kalesi'ni ziyaret edenler tarafından TripAdvisor.com seyahat sitesinde yapılan 194 değerlendirme incelendiğinde 146 değerlendirmenin olumlu, 44 değerlendirmenin ise olumsuzluk içerdiği görülmektedir. Olumlu değerlendirmelere bakıldığında özet olarak; “Elazığ’a gelenler tarafından mutlaka görülmeli, mükemmel bir yer, tarihi ve manzarası ile çok güzel bir yapı, gelecek yılların en gözde turistik noktalarından biri olmaya aday, samimi halkıyla Harput’un en güzel yerlerinden biri” şeklinde yapılan müspet yorumlar turistik gezi öncesi araştırma yapanlar tarafından okunduğunda, Harput Kalesi’nin ziyaret edilmesi yönünde isteklendirme niteliği taşıdığı söylenebilir (Tripadvisor, 2021).

Harput Kalesi’ne ilişkin ziyaretçiler tarafından yapılan 44 olumsuz yorumda ise özet olarak; “tarih kokan bir yer ama iyi korunamamış, ilgisiz ve bakımsız, manzara açısından güzel ama restorasyon işleri çok yavaş ilerliyor. Bir an önce etkinleştirilmeli. Restorasyonu berbat. Görülesi hiçbir yeri kalmamış. Tarihi bir yerdeyim hissiyatı vermiyor. Restorasyondan dolayı çoğu yer kapalı olduğundan keyif alamadım. Tanıtıcı materyal olmaması boş gezmeye sebep oluyor. Tarih anlamında önemli bir mekân ama yürüyüş yolları için bakım ve çevre düzenleme çalışmaları yapılmalı” şeklinde olumsuzluk içeren ve eksik görülen alanlar hakkında tavsiye niteliği taşıyan yorumlar yapılmıştır. Bu yorumlar araştırmacı turistler üzerinde

olumsuz intiba ve algıya sebep olduğundan, olumsuzluk çağrıştıran konuların bertaraf edilmesi yönünde gerekli tedbirlerin alınması Harput turizminin geleceği açısından son derece önemli olduğu belirtilmelidir.

Grafik-1: Harput Kalesine İlişkin Değerlendirme Göstergesi

Tablo-1: Harput Kalesi'ne İlişkin Değerlendirme Özetler

Adet	Pozitif Yorum Özetleri
54	Elazığ'a gelen birinin görmesi gereken tarihi bir yapı.
47	Mükemmel bir yer, kesinlikle görülmeli.
41	Tarihi ve manzarası ile çok güzel bir yapı.
2	Harput Kalesi gelecek yılların en gözde turistik noktalarından biri olmaya aday.
2	Samimi halkıyla Harput'un en güzel yerlerinden bir tanesi.
Negatif Yorum Özetleri	
16	Tarih kokan bir yer ama iyi korunamamış, ilgisiz ve bakımsız.
11	Manzara açısından güzel ama restorasyon işleri çok yavaş ilerliyor. Bir an önce etkinleştirilmeli.
8	Restorasyonu berbat. Görülesi hiçbir yeri kalmamış. Tarihi bir yerdeyim hissiyatı yok.
5	Restorasyondan dolayı çoğu yer kapalı olduğundan keyif alamadım.
4	Tanıtıcı pek fazla materyal olmaması boş gezmeye sebep oluyor.
4	Tarih anlamında önemli bir mekân ama yürüyüş yolları için bakım yapılmalı ve çevre düzenlenmeli.

Ulu Cami

Harput Ulu Camii, Türklerin Anadolu'ya gelişinden sonraki süreçte imar faaliyetlerine başlanılan dini yapıların en güzel örneklerinden biridir.

Halk arasında eğik minareli cami olarak da adlandırılan yapı Harput Mahallesi, Nizameddin Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Harput Kentsel Sit Alanı ve Harput Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi içerisinde yapı Topografik plana uyumlu bir şekilde inşa edilmiştir. Cami 30x40 metre ebatlarındaki alanda harim, son cemaat yeri, avlu ve revaklı kısımlardan oluşmaktadır. Yapının duvarları molozumsu taşlardan; kemerler, revaklar, kubbesi ve minaresi ise tuğladan yapılmıştır. Caminin mihrap kısmı oyuk olup, dıştan desteklenerek kuvvetlendirilmiştir. Kible tarafında dört, harimin batı kısmında ise iki pencere vardır. Caminin minberi sanatsal açıdan tarihimizin güzide eserlerinden olup H. 582 (M. 1186) yılında abanoz ağacından yapıldığı kabul edilmektedir. Ulu Cami'nin dışında, Sara Hatun Camii'nde de kullanılan minber daha sonra Kurşunlu Camii'ne nakledilmiş ve halen bu camide kullanılmaktadır. Yapıya ait inşa kitabesi bulunmamaktadır. Ancak, avlu kuzey duvarında bir vergi kitabesi ile batı kapısının kemer alınlığında ise bir onarım kitabesi yer almaktadır. İnşa kitabesi ve vakfiyesi olmayan, Türk-İslam kültürel mirasının en önemli dini yapılarından olan Harput Ulu Cami'nin yapım tarihi ve banisi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak avlusunda yer alan kitabeden hareketle 1156-1157 yıllarında Artuklu Hükümdarı Fahreddin Karaarslan tarafından yaptırıldığı genel kabul görmektedir (Uzun C., 2014).

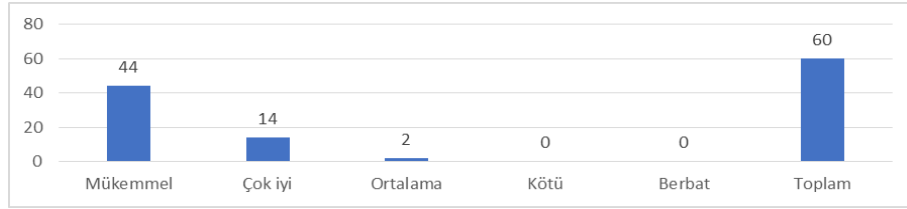
Resim-2: Ulu Cami'nin Kuzey Batısından Görünümü

Ulu Cami hakkında turistler tarafından TripAdvisor.com web sayfası üzerinden yapılan 60 değerlendirme ve yorum incelendiğinde, 44 mükemmel, 14 çok iyi, 2 ortalama seçenekleri üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Değerlendirme oranları Grafik-2’de, yorum özetlerine ilişkin veriler ise Tablo-2’de verilmiştir.

Grafik-2: Ulu Cami’ye İlişkin Değerlendirme Göstergesi

Ziyaretçilerin Ulu Cami hakkında yaptıkları değerlendirmelere ilişkin verileri içeren Tablo-2 ele alındığında, toplam 60 adet değerlendirmenin yapıldığı, yapılan yorumların özetlerine bakıldığında, “8 yorumda minarenin pisa kulesinden daha eğik olduğu vurgusu yapılmış, 7 yorumda tarihi dokusuna atıfta bulunulmuş, 6 yorumda farklı dokusuna değinilmiş, 5 yorumda minarenin eğri olma özelliğinden bahsedilmiş, 4 yorumda güzide bir şaheser olduğu, 2 yorumda Artuklular’dan kalma bir miras olduğu, geri kalan değerlendirmelerde ise dikdörtgen yapısı, manevi miras olduğu, yazın sıcak havalarda bile serin olduğu, tarihi atmosfer duygusunu yansıttığı, egzotik ortamı ve yakınında birçok ulema kabrinin bulunduğu” belirtilmiştir (Tripadvisor, 2021).

Harput’un turist çekim öğeleri arasında önemli bir yere sahip olan Ulu Cami ile ilgili yapılan 60 değerlendirmenin tamamının olumlu olduğu ve ziyaret etme motivasyonu sağladığı söylenebilir.

Tablo-2: Harput Ulu Camii’ne İlişkin Yorum Özetleri

Adet	Yorum Özetleri
4	Minaresi ve içyapısıyla bir şaheser... Kesinlikle gidin.
5	Kendine özgü mimarisiyle görülmesi gereken bir camidir.
8	Pisa Kulesi’nden daha eğik bir açıyla durduğu söylenen caminin iç mimarisi muhteşemdir.
7	Eğik minaresiyle görenleri hayrete düşüren, gerçekten tarih kokan bir yerdir.
5	Eşsiz iç mimarisi ve avlusunda yatık vaziyette duran ağacıyla huzurlu ve etkileyici bir camidir.
6	Farklı dokusu ve yapısıyla Türkiye’nin en eski camilerinden olan Ulu Cami’yi mutlaka ziyaret edin.

4	Oldukça eski bir yerleşim yeri olan Harput'un ve bu tarihi eserin daha fazla tanıtımı yapılmalı ve daha çok ilgi gösterilmeli.
2	Bölgeye gidilirse görülecek birkaç mekândan biri.
2	1150'li yıllarda Artuklular tarafından yapılan eğri minareli camidir.
2	Dikdörtgen şeklinde, duvarları taştan, kubbe kemerleri ve minaresi tuğladan yapılmış tarihi değerimiz.
2	Elazığ'ın manevi miraslarından biri... Korunmalı ve geleceğe miras bırakılmalıdır.
5	Yazın en sıcak zamanında bile serin olan, Harput'un simgesel yapılarından biri. Mükemmel.
3	Manevi dünyamızın en önemli eserlerinden biri olan Ulu Cami'yi Elazığ'ı ziyaret ederseniz mutlaka görmelisiniz.
1	Harput hala eski dokusunu ve tarihi değerlerini kaybetmemiş bir alan. Geçmişin izine dokunabildiğiniz bir camidir.
2	İçerisine adım attığınız andan itibaren başka diyarlara, tarihin derinliklerine gidiyorsunuz. Son derece ihtişamlı bu camiyi görmeden gitmeyin.
2	Egzotik ortamı ile muhteşem yakınlarında birçok ulemanın kabrinin, türbesinin bulunduğu bir tarihi eser

Buzluk Mağarası

Harput'un 5 kilometre kuzeydoğusunda, Keban Barajı'na nazır konuma sahip Buzluk Mağarası'nın 150-200 metre derinliğe sahip olduğu varsayılmaktadır. Mağaranın yer biçim özelliği ve şekli ile burada gerçekleşen klimatolojik şartlardan dolayı sıcak yaz aylarında doğal olarak buz oluşmaktadır. Kış aylarında ise yaz aylarında oluşan buz çözülmemektedir. Bu nedenle yer altı hava akımı sonucunda mağara kışları sıcak, yazları ise serindir. Dünyada bu özelliğe sahip mağara sayısının oldukça az olduğu bilinmektedir (kulturportali.gov.tr, 2020).

Buzluk Mağarası hakkında 33 ziyaretçi tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin veriler Grafik-3'te verilmiştir.

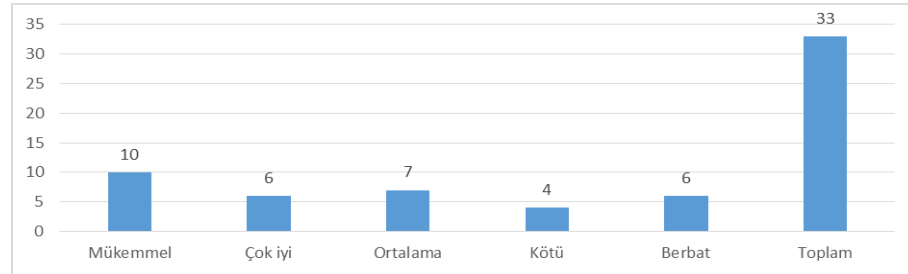
Yukarıda belirtilen özelliklere sahip Harput Buzluk Mağarası hakkında ziyaretçiler tarafından yapılan yorumların özetleri Tablo-3'te verilmiştir. Toplam 33 değerlendirmenin yapıldığı, 22 değerlendirme özetine göre; "Buzluk Mağarası'nın bakımsız, güvenliksiz, tehlikeli, yatırım yapılması gerektiği" yönünde olumsuzluk çağrıştıran yorumlar yapılırken, 11 değerlendirme özetine göre ise "doğa harikası, mutlaka görülmesi gereken yerlerden,

ilginç bir yer olduğu” yönünde olumlu yorumlar getirilmiştir (Tripadvisor, 2021).

Resim-3: Buzluk Mağarası'ndan Görünüm

Grafik-3: Buzluk Mağarası'na İlişkin Değerlendirme Göstergesi

Dünyada ender sayıda benzeri bulunan Harput Buzluk Mağarası hakkındaki olumsuz yorum ve puanlamanın giderilmesi ve ziyaretçi beklentilerinin karşılanmasına yönelik çalışma yapılması gerektiği söylenebilir.

Tablo-3: Buzluk Mağarası'na İlişkin Değerlendirme Özetleri Tablosu

Adet	Negatif Yorum Özetleri
4	Manzara güzel ancak mağara etrafı çok bakımsız. Bir an önce tedbir alınmalı.
3	Mağara atıl durumda ve görülmeye değer bir şey yok.
3	Tam bir hayal kırıklığı... Böyle bir değer güzelleştirilmeli.
2	İsminin hakkını veren bir yer ama turistik cazibesi yok. Daha çok sahiplenilmeli ve güvenli hale getirilmeli
2	Nadir bulunan yerlerden ancak bakımının ve temizliğinin yapılması gerek. Aydınlatma ve güvenlik yetersiz.

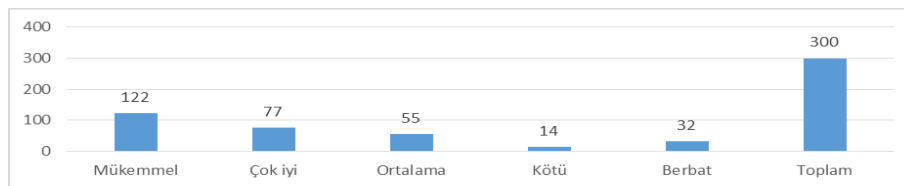
2	Sakın gitmeyin. Mağara girişinin neresi olduğu belli değil ve kapalı olduğuna dair bir uyarı levhası bile yok.
2	Manzara güzel ama gelmeye değmez.
1	Doğu Anadolu'nun gözdesi olabilecek bir yer ama maalesef atıl bırakılmış.
1	Doğa ve göl manzarası seyretmeye değer ama girişi bulmak çok zor. İçerisi çok tehlikeli.
1	İnmek için ışık ve yol yok. Belediyenin ya değerlendirmesi ya da kapatması gereken bir yer.
1	Hiçbir güvenlik önlemi yok, oldukça tehlikeli bir mağara.
Pozitif Yorum Özetleri	
4	Görölmeye değer doğal bir yer.
3	Gerçekten olağanüstü. Manzaranın tadını çıkartın.
2	Özellikle sarkıtlarıyla ilginizi çekecek, çok ilginç bir mağara.
1	Kışın sıcak yazın soğuk olan bir tabiat harikası.
1	Çok garip ve soğuk bir mekân

Yiyecek-İçecek Hizmet Sektörü

Elazığ-Harput mutfağı 154'ü aşkın yemek çeşidi ile oldukça zengindir. Üç öğün yemeğin haricinde kuşluk yemeği ve yatsı vaktinde kurulan, yatsılık denilen pestil, ceviz, orcık, meyve gibi yiyeceklerin bulunduğu sofralar kurulur. Geleneksel Harput mutfak kültürü, Türk mutfak kültürünün izlerini taşımaktadır. Sofra adabı, yemek çeşitleri geleneksel özellikleri ile günümüzde de sürdürölmekte olan Elazığ-Harput mutfak kültürünün tarihi Oğuzlara kadar uzanan tutmaç, umaç aşısı, kara kavurma gibi yemekler halen varlığını sürdürmektedir.

Gastronomi alanında oldukça iddialı olan Elazığ-Harput mutfağı kapsamında Harput'ta faaliyet sürdüren restoran ve lokantaların yiyecek, içecek hizmetleri hakkında 300 turist tarafından yapılan puanlamaya ilişkin veriler Grafik-4'te, yorum özetleri ise Tablo-4'te verilmiştir.

Grafik-4: Restoran ve Lokantalara İlişkin Değerlendirme Göstergesi

Ziyaretçilerin Harput'ta hizmet veren yiyecek, içecek hizmet sektörü hakkında yaptıkları değerlendirmelere ilişkin verileri içeren Tablo-4 incelendiğinde, 300 adet değerlendirmenin yapıldığı, “203 yorumda yiyecek, içecek hizmetlerinin kaliteli olduğu, yemek sunum ve yelpazesinin geniş olduğu yönünde olumlu değerlendirmelerde bulunulurken, 97 yorumda ise yemek kalitesi ve sunumunun eleştirildiği, çeşitliliğin yeterli olmadığı ve fiyatların yüksek olduğu” yönünde olumsuz değerlendirmelerde bulunulmuştur (Tripadvisor, 2021).

Tablo-4: Yiyecek-İçecek Hizmetlerine İlişkin Değerlendirme Özetleri

Adet	Pozitif Yorum Özetleri
40	Eğer yolunuz Elazığ'a ve Harput'a düşerse mutlaka gidin ve harika lezzetleri deneyin.
39	Hizmet, samimiyet ve yemeklerin lezzeti muhteşemdir.
33	Lezzetli kebaplar yiyebileceğiniz, gönül rahatlığıyla tavsiye edeceğim yerdir Harput.
28	Fiyat - kalite performansı kabul edilebilir düzeyde. Lezzetleri fena değil.
20	Tabiata hâkim bir lokasyonda yemekler lezzetli, hizmet iyi, mezeler doyurucu ve ulaşım kolay.
18	Yeşiller içinde, havası temiz, ikramlar bol. Ailece gelebilirsiniz.
15	Güzel ve lezzetli ikramlar, otantik ortam. Tavsiye ederim.
10	Süper kahvaltı, süper yemek, mükemmel lezzet. Hijyen ve hizmet kalitesi gerçekten iyi.
Negatif Yorum Özetleri	
20	Hizmet sıfır, garsonlar güler yüzlü değil. Gitmeyin.
15	Sofraya gelen her şey servis dahil ücretli ve gereksiz pahalı
20	Manzara güzel ancak işletmelerin çoğunda hizmet kalitesi eksiktir.
15	Yemekler vasatın altında, servis kötü, asla tavsiye etmiyorum
14	Fiyat olarak Elazığ ortalamasının üzerinde ama etleri gerçekten lezzetli. Porsiyonlar biraz küçük
10	Eski kalite ve lezzeti bulamadım.
3	Lezzet açısından güzel fakat siz istemeden konulan mezelerden alınan para hoş değil.

Harput turizminin gelişimi açısından büyük bir öneme sahip olan yiyecek, içecek hizmetleri hakkındaki yorumların oldukça olumlu olduğu, ancak olumsuz yorum ve puanlama konusunda işletmelerin dikkatlerinin çekilmesi ve kalite standardının belirlenmesi ile turist memnuniyetinin sağlanması gerektiği belirtilebilir.

SWOT ANALİZİ

TripAdvisor.com web sayfası üzerinden yapılan yorum ve değerlendirmeler ile yüz yüze yapılan Harput'un turizm potansiyeli ve altyapısı hakkında turist algısının belirlenmesine yönelik mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Mülakat yapılan katılımcılara tarih, kültür, inanç ve doğa turizmi çerçevesinde Harput'un sahip olduğu üstünlükleri, fırsatları ve karşı karşıya kaldığı zayıflıkları ve tehditleri ifade etmeleri istenmiştir. Mülakatlar ile elde edilen verilere dayalı olarak Harput'a ilişkin SWOT analizi tablosu oluşturulmuştur.

Araştırmadan elde edilen bulgular Harput'un bir turizm destinasyonu olarak önemli içsel ve dışsal faktörlere, bunlar içerisinde de üstünlüklere, zayıflıklara, fırsatlara ve tehditlere sahip olduğunu göstermektedir.

SWOT Analizine İlişkin Bulgular

Güçlü Yönler

Araştırmanın esas konusu olan Harput Kalesi, Ulu Cami, Buzluk Mağarası ve yiyecek, içecek sektörü hakkında yapılan çevrimiçi yorum ve puanlama ile yüz yüze röportajlardan elde edilen bulgulara bakıldığında, Harput, tarih, kültür ve inanç turizmi potansiyeli bakımından önemli üstünlüklere sahip önemli bir tarihi kent olma özelliği taşımaktadır. Harput'u kültür ve inanç turizmi açısından güçlü kılan Harput Kalesi, tarihi, camileri, kiliseleri, hamamları, geleneksel kültür evleri, konakları, çeşmeleri, musikisi, folkloru ve zengin mutfak kültürü faktörleriyle UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alması olarak belirtilebilir.

Öte yandan Fırat Havzası Turizm Gelişim Bölgesi kapsamında bulunan Harput'un Elazığ kent merkezine 5 km yakın konumda olması, İstanbul, Ankara, İzmir ve Antalya illerine ve Avrupa'nın pek çok noktasına direkt uçuşların bulunması, Malatya, Tunceli ve Bingöl illerinin Elazığ Havalimanını tercih etmeleri, şehirlerarası duble yollarla bezenmiş olması, Harput turizminin gelişimi açısından son derece önemli unsurlar olarak görülmektedir.

Kültürel mirasın korunmasına yönelik farkındalığın oluşması, konaklama tesislerinin çeşitliliği, çok sayıda turizm ve seyahat acentesinin bulun-

ması, sağlık turizmi hizmetlerinin arzı, Elâzığ genelindeki Hazarbaba Kayak Merkezi, Hazarbaba yamaç paraşütü, kadim kültürüyle Palu İlçesi, Karakoçan Golan Kaplıcaları, Baskil Karaleylek Kanyonu, Keban Barajı, üzüm bağları, Baskil kayısı, Ağın leblebi ve bademi, Arıcak ters lale, Gezin çileği, Harput kirazı, organize sanayi, Elazığ Fuar ve Kongre Merkezinin hizmete girecek olması Harput'u güçlü kılmaktadır. Diğer yandan kültür turizmi bakımından son derece gelişmiş olan Mardin, Şanlıurfa ve Diyarbakır'a yakın olması nedeniyle bu illere yapılan turistik seyahat ağına dahil edilmesi yönünde çalışmalar yapılabilir. Diğer taraftan son yıllarda terör olaylarının bitme noktasına gelmesiyle doğa turizmi açısından yoğun ilgi gören Tunceli İl'ine yapılan turistik seyahatlerin geçiş güzergâhında bulunması da bir diğer Harput turizminin güçlü olduğu yönler olarak söylenebilir.

Zayıflıklar

Harput'un turizm açısından göz önünde bulundurulması gereken bir takım zayıflıkları da bulunmaktadır. Çevrimiçi yapılan değerlendirmelere göre Harput Kalesi'nin iyi korunmadığı, ilgisiz ve bakımsız olduğu, restorasyon işlerinin yavaş ilerlediği, restorasyonuna ilişkin eleştirilerde bulunduğu, restorasyon ve kazılardan dolayı çoğu yerin kapalı olduğu yönünde, tanıtıcı materyallerin yetersiz olması, yürüyüş yollarının yetersiz olduğu belirtilmiştir. Buzluk Mağarası'na ilişkin yapılan yorumlarda ise mağaranın bakımsız olması, atıl durumda olduğu algısı, güvenli olmadığı, altyapı ve üstyapısının yapılmadığı kaydedilmiştir. Harput'ta yiyecek, içecek hizmetlerine ilişkin yapılan değerlendirmelerde hizmet kalitesinin yeterli olmadığı, servis hizmetlerinin iyi olmadığı, fiyatların yüksek olduğu, yemek porsiyonlarının küçük bulunduğu belirtilmiştir.

Öte yandan yüz yüze yapılan mülakatlarda ise Harput geneline ilişkin sıkça dile getirilen konulara bakıldığında ise altyapı eksikliklerinin bulunduğu, zamana yenik düşmüş kültür varlıklarının henüz restore edilmemiş olması, turizm altyapısı ve üstyapısının yetersizliği, geleneksel mimariye uygun olmayan yapıların varlığı, sosyal olanakların yetersizliği, tarihi kente uygun olmayan tabela ve levhaların çeşitliliği, çevre ve görüntü kirliliği turizmi olumsuz etkileyen unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Fırsatlar

Harput, barındırdığı kültürel zenginliklerinin turizme kazandırılması bakımından önemli fırsatlara sahiptir. Çalışmanın temelini oluşturan turizm öğelerine ilişkin fırsatlara bakıldığında, Harput Kalesi'nde devam eden kazılarda gün yüzüne çıkartılan mekânların restore edilerek ziyarete açılması, Buzluk Mağarası'na ilişkin ise altyapısının tamamlanarak turizme kazandırılması ifade edilmiştir. Öte taraftan Harput kültür, inanç ve doğa turizmi

hakkında yüz yüze yapılan mülakatlarda belirtilen pek çok fırsat bulunmaktadır. Bu bağlamda Harput Koruma Amaçlı İmar Planı ve Kentsel Tasarım Planı'na uygun olarak kent merkezinin sokak dokusunun iyileştirilmesi, tarihi yapıların restore edilmesi, bedesten yapılması, Harput'a özgü kültürel ve sanatsal programların hayata geçirilmesi, somut olmayan kültür varlığı olarak UNESCO tarafından tescillenmiş olan Kürsübaşı geleneğinin icrasına yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, Harput tarihini yansıtacak müzelerin açılması, konaklama imkânının bulunmadığı Harput'ta butik otel, konuk evi ve konaklama tesislerinin hayata geçirilmesi, Harput Kalesi'nde arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkarılan zindan ve sarnıçların ziyarete açılması ve bütünüyle açığa çıkarılan mekânların restore edilerek turizme kazandırılması, dünyanın en eski kiliselerinden biri olma özelliğine sahip Harput Meryem Ana Kilisesi'nin ziyarete açılması, el sanatları ve zanaatkarlık atölye ve teşhir yerlerinin yapılması, turizm enformasyon bürosunun açılması, dijital tanıtım sunumunun yapılması, yöresel ürünlerin tanıtım, teşhir ve satış yerlerinin yapılması, 154'ü aşkın yöresel yemek çeşidi unvanından yararlanılarak gastronomi alanında adından söz ettirilmesine yönelik yatırımların yapılması, geleneksel kültür evi sayısının artırılması, yön ve bilgilendirme tabelalarının tarihi kente uygun olarak yenilenmesi, görüntü ve çevre kirliliğine neden olan Ulu Cami ile Harput Kalesi arasındaki piknik alanının kaldırılarak tarihi kente uygun peyzaj yapılması, Harput'un önemli miraslarından olan ve susuz kalan tarihi çeşmelerin işlevsel hale getirilmesi, turizme yönelik yatırımların teşvik edilmesi, otantik kahve evlerinin açılması gibi hususların yerine getirilmesi Harput turizmini canlandıracak önemli fırsatlar olarak belirtilmiştir.

Tehditler

Çevrimiçi değerlendirmelerde herhangi bir tehdit bulgusu görülmemiştir. Ancak, yüz yüze yapılan musahabelerde katılımcılara göre Harput, bir takım tehditlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu tehditlerin önemli bir boyutunu tarihi kentin etrafını saran mezarlıkların aşırı derecede ve kontrolsüzce yayılması oluştururken diğer önemli boyutları ise geleneksel Harput mimarisine uygun olmayan yapıların varlığı, sonu gelmeyen kaçak kazılar, piknik yerlerinin yol açtığı çevre ve görüntü kirliliği turizmin gelişimini tehdit eden hususların başında geldiği belirlenmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Turizm faaliyetlerinin etkin bir biçimde sürdürülebilmesi için turizm potansiyeline uygun altyapı ve üstyapının tamamlanması en temel zorunlulukların başında gelmektedir. Bu bağlamda bakıldığında kadim tarih ve kültürel mirasa sahip olmasıyla öne çıkan Harput'un özellikle kendi bölgesi

içerisindeki diğer turistik beldelerle karşılaştırıldığında turizm altyapısı ve üst yapısı açısından bir hayli geride kaldığı söylenebilir.

Harput, turizm faaliyetlerinin yürütülebilmesi bakımından tarih, kültür ve inanç turizmi açısından pek çok kaynağa sahip önemli bir kenttir. Bu çalışma kapsamında toplanan bulgular SWOT analizinde belirtilmiş, pek çok güçlü yönlerinin bulunduğu ve bir hayli önemli fırsatları barındırdığı sonucu elde edilmiştir. Öte yandan bazı tehdit ve zayıflıklarla da karşı karşıya olduğu belirlenmiştir.

Harput'un sahip olduğu fırsatlar ise, çevresinde bulunan doğal, tarihi ve kültürel yapılara olan ilginin artması, gelişen ulaşım olanakları ile seyahat imkânlarının artması, bölgesel konumu itibarıyla 5 km mesafesinde olduğu Elazığ'ın kavşak noktasında olması, turizm bölgelerine yakınlığı, Keban baraj suyu, Hazar Gölü, Hazar Baba kayak merkezinin alternatif turizm potansiyeli oluşturması, zengin su ve enerji kaynakları ile sağlık hizmetleri başlıcalarını oluşturmaktadır.

Harput'un karşı karşıya kaldığı zayıflıkların başında ise yukarıda da ifade edildiği üzere pek çok yöre için söz konusu olan altyapı ve üstyapı eksiklikleri gelmektedir. Başlıca altyapı ve üstyapı eksiklikleri arasında mevcut turizm işletmelerinin yetersiz olması, yerel yönetimlere bağlı hizmetlerin eksiklikleri, düzensiz ve çarpık yapılaşma, doğal, kültürel ve tarihi mirasın yeterince korunamaması, geleneksel mimariye uygun olmayan yapıların varlığı, sosyal olanakların yetersizliği, tarihi kente uygun olmayan tabela ve levhaların çeşitliliği, çevre ve görüntü kirliliği gibi hususlar yer almaktadır.

Tarihi kentin yüz yüze olduğu tehditler ise tarihi ve tabii dokunun zarar görmüş olması, plansız ve çarpık yapılaşmanın getirdiği olumsuz çevre görüntüsü, geleneksel yapısının korunamaması, tarihi kentin etrafını saran mezarlıkların yayılması oluştururken diğer önemli boyutları ise geleneksel Harput mimarisine uygun olmayan yapıların varlığı, kaçak kazılar, çevre ve görüntü kirliliği tehdit olarak algılanmaktadır.

Ziyaretçiler tarafından kaydedilen olumsuzluklara bakıldığında, Harput Kalesi ve Ulu Cami'ye ilişkin algılarının hem yorumlarda hem de değerlendirme puanlamasında oldukça iyi olduğu, yiyecek, içecek hizmetleri ile ilgili yapılan 300 yorum ve değerlendirmelerin 46'sının ortalamasının altında olmasına rağmen katılımcı algısının iyi olduğu saptanmıştır. Ancak, Buzluk Mağarası hakkındaki ziyaretçi algısının epey kötü olduğu görülmüştür.

Araştırma kapsamında yapılan gerek seyahat sitesi TripAdvisor.com web sayfasında yapılan yorum ve puanlama gerekse yüz yüze yapılan mülakatlardan elde edilen verilerin sonucuna göre Harput'un tarih, kültür ve

inanç turizmi bakımından üstünlüklere sahip olduğu, turistik tesis sayısının yeterli olmaması, kilisenin ziyaretlere kapalı olması, kültürel faaliyetlerin bulunmaması, sosyal olanakların yetersiz olması, Harput Kalesi'nde gün yüzüne çıkarılan mekânların turistik ziyaretlere açılmamış olması, buzluk mağarasının bakımsızlığı, yıkılmış ve harabe halinde olan tarihi yapıların restore edilmemiş olması, geleneksel mimarisi ve yaşam tarzının korunmadığı algısı, geleneksel müze ev sayısının yeterli olmaması, tarihi çeşmelerin bakımsızlığı, bazı tarihi yapıların turizme hizmet vermemesi, turizm yönünden gelişimi olumsuz yönde etkilemektedir.

Harput, Doğu Anadolu bölgesinde gerek konumu gerekse kültürel yapısı itibarıyla dikkat çeken önemli kentlerden biridir. Şanlı geçmişinden günümüze dek ulaşan tarihi ve kültürel birikimini harekete geçirmek, çeşitli sebeplerle yapısı olumsuz etkilenen Harput'un mevcut olumsuzlukları ortadan kaldırmaya yönelik yürürlükte bulunan Koruma Amaçlı İmar Planı ve Kentsel Tasarıma uygun olarak Elazığ Belediyesi Koruma Uygulama ve Denetim Bürosu tarafından yapılan ve uygulanmaya hazır hale getirilen tarihi yapılara ait restorasyon, restitüsyon, konservasyon, rekreasyon ve çevre düzenlemelerine ilişkin hazır hale getirilen plan ve projelerin yerel yönetimler tarafından uygulanması ile yüksek turizm potansiyeline erişebilir.

Öte yandan gastronomi alanında Türkiye'de Gaziantep'ten sonra 154 yemek çeşidi ile ikinciliği elinde bulunduran zengin Elazığ-Harput mutfağına ait lezzetlerin turizme kazandırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Araştırmada elde edilen bulgulardan da anlaşılacağı üzere turizm iddiası taşıyan Harput'un, Dünya'da ve Türkiye'de hızla gelişen turizm endüstrisine paralel gelişme sağlayamadığı, turizm altyapısı ve üstyapısı bakımından sorunların biriktiği görülmektedir. Harput'un mevcut durumunun pek çok açıdan turist ağırlamaya ve kendi kendinin reklamını yapmaya yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yerli nüfusun da düşüş eğiliminde olduğu belirlenmiştir (Çeçen, 2021). Oysaki turizmin pek çok sektörü kapsayan gelir getirici önemli bir kaynak olduğu yadsınamaz bir realite olduğu pek çok bilimsel raporda ortaya konulmuştur. Bu bağlamda bakıldığında ve nüfusun düşüş eğiliminde olduğu da göz önünde bulundurulduğunda gerekli önleyici tedbirlerin geliştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Son olarak, pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan ve bir hayli turistik kaynağa sahip olan Harput'un turizm iddiası taşıması, rekabet gücüne erişmesi, ulusal ve uluslararası arenada güçlü bir şekilde tanıtımının yapılabilmesi, turistlerde merak uyandırabilmesi için turizm altyapısı ve üstyapısının tamamlanması gerekmektedir. Böylelikle seyahat acenteleri, tur operatörleri ve gezginlerin dikkati çekilebilir. Bu sayede iş ve istihdam

kaynaklarının artması ve şehir esnafının turizm kaynaklı geliri artırılabilir. Aynı zamanda turist algısının olumlu yönde değişmesi elde edilebilir. Aksi takdirde, mevcut haliyle yüksek turist ve turizm geliri beklentisi gerçekçi olmayacağı gibi turist algısının da olumlu yönde değişmesi beklenmemelidir.

Harput'un turizm altyapısı ve potansiyelinin turist üzerindeki algısının belirlenmesine yönelik 438 kişinin katıldığı ankete ilişkin çalışma tarafımda devam etmektedir. Bu araştırma tamamlandığında Harput kültür ve inanç turizmine ilişkin turist algısı hakkında daha net bir tablo ortaya konulmuş olacaktır.

Bu çalışmada Harput'un turizm potansiyeli ve altyapısının turistlerde bıraktığı etkiler ele alınmış olup, bu çerçevede daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

Chaney, S. and Ryan, C., (2012), "Analyzing The Evolution Of Singapore's World Gourmet Summit", An Example Of Gastronomic Tourism, *International Journal Of Hospitality Management*, 309-318.

Çakmak, A.Ç. ve Güneşer, M. T., (2011), "İnternet Ortamındaki Bilgi Paylaşımının Tüketici Satın Alma Kararına Etkileri", *İnteraktif Bir Araştırma. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.1, S.30, 1-26 .

Çeçen, M., (2021), "Harput'un Nüfus İstatistiği", *TÜİK Bölge Müdürlüğü Bilgi İşlem ve İletişim Takım Sorumluluğu*, Email İletisi, Malatya.

Çetinkaya, E., (2014), "Harput Kalesi Ve Yakın Çevresinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İncelenmesi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.

Deviren, N.V. ve Yıldız, O., (2014), "İnternet Kullanımının Ekonomik, Sosyal ve Siyasi Etkileri", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, S.13, 51.

Doğan, S., (2017), "Otelere yönelik yapılan puanlama ve çevrimiçi yorumların değerlendirilmesine ilişkin Aksaray ilinde bir araştırma", *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27-36.

GÜL, S. ve Yılmaz, A., (2016), "Vezirköprü Yöresi Kültür Turizmi Potansiyelinin Analitik Hiyerarşi Yöntemi ile Belirlenmesi ve SWOT Ölçütlerinin Temel Kültür Turizmi Kriterleriyle Olan İlişkisi", *Studies of The Ottoman Domain, Osmanlı Hakimiyet Sahası Çalışmaları*, C.6, S.11, 43-63.

<https://tripadvisor.mediaroom.com/tr-about-us> Erişim Tarihi: 10.04.2021

<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/TurizmOzelHhtisasKomisyonuRaporu.pdf>. Erişim Tarihi: 15,02,2021

https://www.tripadvisor.com.tr/Attraction_Review-G672950-D10670204-Reviews-Elazig_Buzluk_Magarasi-Elazig_Elazig_Province.html Erişim Tarihi: 28.05.2021

https://www.tripadvisor.com.tr/Attraction_Review-G672950-D4586070-Reviews-Harput_Kalesi-Elazig_Elazig_Province.html Erişim Tarihi: 11.05.2021

https://www.tripadvisor.com.tr/Attraction_Review-G672950-D8763035-Reviews-Harput_Ulu_Cami-Elazig_Elazig_Province.html Erişim Tarihi:23.05.2021

Özcan, S. O., (2010), "İnternet Pazarlama Faaliyetlerinde Tüketici Satın Alma Karar Süreci", *Journal of Internet Applications and Management*, C.1, S.2, 29-39.

Sparks, B. and Browning, V., (2011), "The Impact of Online Reviews on Hotel Booking Intentions and Perception of Trust" *Tourism Management*, 1310-1326.

Sunguroğlu, İ. (1958), "Harput Yollarında. Harput Yollarında", Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayınları, C.2, 59-69.

Uzun, C. ve Çakar, E., (2016), "17. Yüzyılda Harput Kalesi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.26, S.2, 337-350.

Uzun, C., (2014), "17. Yüzyılda Harput Ulu Cami", *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.2, 29-48.

Yakut, A. Ş., (2011), "Yerli Turistlerin İnternet Ortamındaki Şikayetlerinin Satın Alma Kararlarına Etkileri", *Bahkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.14, S.25, 218-238.

Yılmaz, F. ve Dal, N. E., (2020), "İnternet Alışverişlerinde Algılanan Riskin Satın Alma Davranışına Etkisi" *Ankara İlinde Bir Araştırma, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.11, S.29, 484-502.

Zeng, B. and Gerritsen, R., (2014), "What Do We Know About Social Media İn Tourism", A Review, *Tourism Management Perspectives*, 27-36.

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 8, Sayı: 16, Eylül 2021, s. 45-78, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 8, Issue 16, September 2021, pp. 45-78

Araştırma Makalesi/Research Article

KORKU KAYNAĞI ERKEK VE ERİL KORKU BİÇİMLERİ IŞIĞINDA TOPLUMSAL CİNSİYET OLUŞUMU VE MASAL İLİŞKİSİ (UMAY GÜNAY DERLEMESİ ELAZIĞ MASALI ÖRNEĞİ)

*Gender Formation and Fairy Tale Relationship in the Light of Male
and Male Fear Forms That Are The Source of Fear (Umay Günay
Review Elazığ Tale Example)*

Ayşe ÖZPOLAT*

Geliş/Received: 31.07.2021

Kabul/Accepted: 13.09.2021

Öz

Masallar, sosyalizasyon ilk araçlarından biri olarak yaşamın ilk dönemlerinden itibaren kişilere toplumsal değer ve kuralları öğretmektedir. Aynı zamanda masallar, çocukları eğlendirirken birçok duygunun yaşanmasına ve duyguların toplumsal farklılıklar oluşturarak gösterilme şeklinde etkilidir. Örneğin, korku, öfke, sevgi veya mutluluk gibi duyguların hissedilmesi evrensel olmasına rağmen nasıl gösterilir ilk masallarla öğrenilir. Eğitimin başlangıcından itibaren etkili bir yöntem olarak ebeveynler ve toplum tarafından kullanılan masallar, duyguların yönünü ve şiddetini belirleyici bir etkiye sahiptir.

Bu makalede eril korku biçimleri, erkek kaynaklı korkular Elazığ masalları ışığında değerlendirilerek toplumsal cinsiyet boyutuyla tartışılmıştır. Bunun için Elazığ masallarını derleyen Umay Günay'ın 70 masalı erkeğe ait korku biçimleri ve erkek kaynaklı korku biçimleri açısından ele alınarak değerlendirilmiş bu bağlamda 17 masalın incelenmesi yapılmıştır. Bu masallarda, eril korku biçimleri, korku kaynağı olarak erkek, korku kaynağıyla mücadele yolları, toplumsal cinsiyetin oluşumundaki rolü, korkunun kadına yansımaları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Korku, Masal, Toplumsal Cinsiyet, Eril Korku Biçimleri

* Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Elazığ/ Türkiye, <https://orcid.org/0000-0003-3586-9745> asayi@firat.edu.tr

Abstract

Fairy tales teach of social values and rules as one of the first tools of socialization. While tales entertain children, they also have a decisive effect on experiencing many emotions and showing emotions by creating social differences. When and how to show fear, anger, love or happiness is learned from the first fairy tales. Tales, which are used by parents and society as an effective method at the beginning of education, have a decisive effect on the direction and severity of emotions.

In this article, masculine fear forms, male-based fears are discussed in the light of Elazığ tales and discussed in terms of gender. For this purpose, Günay Umay's 70 fairy tales, who compiled Elazığ tales, were evaluated as male fear forms and 17 tales of male-based fear forms were examined. In these tales, masculine fear forms, men as a source of fear, ways of fighting against the source of fear, the role of gender in the formation, and the reflection of fear on women have been evaluated.

Keywords: *Fear, Fairy Tale, Gender, Masculine Fear Forms*

Giriş

Birey hayatının korunmasında ve toplumsal yaşamın devam etmesinde korku, şiddete ve ayırıştırılmaya yönelmedikçe oldukça önemli fonksiyonlara sahiptir. Birey ve toplumun disiplinini, haklarını korumada hatta maksimum boyutta uluslararası ilişkilerde insanların birbirlerine karşı sınır koymasında ve barışın korunmasında hayati fonksiyonları bulunmaktadır. Fonksiyonel olarak korku keyfiliği önlediği gibi özgürlüğün yıkıcı boyutlarda yaşanmasını engellemekte, bireyin sosyalleşmesinin her aşamasında kullanılmakta ve olumlu olarak toplumu itici gücü bulunmaktadır. Korku duygusu, bireysel ve toplumsal olarak değişimin ve gelişmenin bazen önünde engel olabildiği gibi değişme ve gelişmenin sağlayıcıları arasındadır. Örneğin gelişme ve değişme eğer bireyin veya toplumun yok olması veya bağımlılığına sebebiyet verecek ise birey ya da toplum bu durumların oluşmasından korkarak değişme ve gelişmeyi başlatabilmektedir. Fakat her değişme ve gelişme riskleri barındırdığından statükonun devam ettiricisi olarak da korku önemli bir role sahiptir. İnsanın doğasındaki tutumların değişmesine karşı olan direnç bilinmezlikten korku ve alışkanlıkların değişmesindeki zorluktan kaynaklanmaktadır. Korku, toplumun en küçük yapıtaşı olan aileden başlayarak toplumu ve küresel ölçekli olarak insanlığın birlikteliğinin sağlanmasında da önemli işleve sahiptir. Korkunun bağlayıcılığı, biz duygusu ve yok olma yani varoluş korkusundan beslenmektedir. Bu korkuyla insan; aile, toplum ve türüne karşı varoluş birlikteliği gerçekleştirmekte ve bu korku, hayatta kalabilmesinin sağlayıcısı olmaktadır.

Sosyalleşme boyunca birey toplumsal değer ve kuralları öğrenirken tüm duygular gibi korku duygusu da kullanılmaktadır. Bir öğrenme yöntemi olarak kullanılan korku biçimleri ve kaynağıyla mücadele yöntemlerinin öğrenilmesi ise korku üzerinde ki öğrenmenin etkisini göstermektedir. Kişi sosyalleşme boyunca eylemlerinin sonucunu bazen deneyimleyerek, bazen gözlemleyerek bazen de anlatılarla öğrenmektedir (İskender, 2016:299). Anlatılar; masallar, mitler, hikâyelerle çocuğun zihinsel dünyasında hayaller vasıtasıyla ve kendi değerlendirmeleri sonucunda davranışa dönüşmekte ve süper egonun oluşmasında önemli rolü bulunmaktadır (Ekşi, 2017:84). Anlatılarda tüm duygular deneyimlenirken korkunun başatlığı zıtlıkların sunumunda göze çarpmaktadır. İyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlışın sunumu korku kaynağıyla ilişkilendirilerek gösterilmektedir. Korkulan çoğunlukla olumsuz öğelerin bulunduğu taraf olarak sunulurken mücadele korku kaynağıyla yapılmakta cesaret korku kaynağına gösterilmekte ve zafer korku kaynağı karşısında elde edilmektedir. Ödül ise olumlu öğeleri kendinde buldurun kahramana verilmektedir (Karatay, 2007:471). Sosyalleşmenin başlangıcından itibaren çocukların eğitiminde anlatıların kullanılmasından kaynaklı anlatıları bir toplumun süper egosunun oluşumu veya kolektif bilinçdışının aktarımı olarak görmek mümkündür (Alan, 2012:69). Bundan dolayı bir toplumu anlamak için anlatılar, araştırmacıların ilk bakılacak yer olması önemini oluşturmaktadır.

Bu araştırmada masalın korku biçiminin oluşumundaki rolü, Umay Günay'ın derlemiş olduğu Elazığ masalları örneği üzerinden yapılmıştır. Toplumsal cinsiyetin oluşumunda eril korkuların oluşumunun başlangıcı olarak görülebilecek masalların, yereldeki farklılıklarla toplumsal cinsiyet ve eril korkular olarak yapılacak çalışmalara yol gösterici olacağı umulmaktadır.

1. Korku Duygusu

Goleman “Duygusal Zekâ” adlı kitabında duyguları sınıflandırırken duyguları temel duygu kümeleri olarak ayırmış ve bu kümeleri şöyle sınıflandırmıştır.

1. *Korku: kaygı, kuruntu, sinirlilik, tasa, hayret, şüphe, uyanıklık, vicdan azabı, huzursuzluk, çekinme, ürkme, dehşet; patolojik olduğunda ise fobi ve panik*

2. *Öfke: hiddet, hakaret, içerleme, gazap, tükenme, kızma, sinirlenme, hınç, kin, rahatsızlık, alınganlık, düşmanlık ve belki de en uç noktada, patolojik nefret ve şiddet*

3. *Üzüntü: acı, keder, neşesizlik, kasvet, melankoli, kendine acıma, yalnızlık, can sıkıntısı, umutsuzluk ve patolojik olduğunda şiddetli depresyon.*

4. *Zevk: mutluluk, coşku, rahatlama, tatmin, haz, sevinç, eğlenme, gurur, tensel zevk, heyecan, vecd hali, hoşnutluk, kendinden geçme, aşırı zindelik, kapris ve en uç noktada mani*

5. *Sevgi: kabul görme, dostluk, güven, iyilik, yakın ilgi, sadakat, hayranlık, aşırı tutkunluk, muhabbet*

6. *Şaşkınlık: şok, hayret, afallama, merak*

7. *İğrenme: hor görme, aşağılama, küçümseme, tikslenme, nefret etme, hoşlanmama, itici bulma*

8. *Utanç: suçluluk, mahcubiyet, hayal kırıklığı, pişmanlık, küçük düşme, üzülme, çile ve nedamet*

Duyguların sınıflandırılması, onların birbirleriyle karışımını, aynı anda birlerinin tetikleyici olarak etkileşimi ve birbirlerine yakınlığı bu duygu kümeleri arasındaki kesin ve keskin çizgilerle ayrılmayı engellemektedir (Goleman, 2011:374). Olumsuz ve istenmeyen duygular olarak bilinen fakat insan için yaşamsal fonksiyonları bulunan öfke ve korku duygusu ve alt kümeleri bazen iç içe oluşmakta ve insan içinde bulunduğu duyguyu anlamlandırma ve sınıflandırma da dahi güçlük yaşamaktadır. Bundan dolayı duyguların sınıflandırılması ve hissedildiğinde anlamlandırılması oldukça güç olmakla birlikte duyguların oluşum nedenleri bilindiğinde daha kolay anlaşılabilir.

Korku duygusunun nedenleri ile ilgili birçok çalışma yapılmış ve İzard, korku nedenlerini ya da harekete geçiricileri dört faktörle açıklamıştır. Bunlar şöyledir:

1. Çevresel olaylar veya süreçler
2. Dürtüler
3. Duygular (korkunun kendisi, heyecan, ilgi)
4. Bilişsel süreçler (bellek)

İzard'un korku faktörlerine benzer bir gruplandırma ise Craske ve Taylor yapmıştır. Craske ve Taylor'un yapmış olduğu gruplandırma ise şöyledir:

1. Genetik etkenler olarak çocukluktaki korkuların gelişimde yatkınlık ve huy önemlidir.

2. Çevresel etkenler ve yaşantılar yani bireyin ortak çevre ve paylaşamayan çevre korku oluşumunda önemlidir.

3. Etkileşim olarak biyolojik ve çevresel etkenlerin etkileşimi korku oluşumunda önemli etkiye sahiptir.

Elmacı korkunun nedenleri olarak tehlike sinyalinin geldiği korku kaynağının, iç ve dış olaylar ve durumlardan kaynaklanacağını, tehdidin ya da olası zararın ise fiziksel veya psikolojik nitelikte olacağını söylemiştir. Korku yaş ve olgunlaşmaya göre değişmekte olup tehdit oluşturan şeylerin varlığı güvenlik ve koruma sağlayan şeylerin yokluğu neticesinde korku duygusu oluşmaktadır. Buna ilaveten tüm insanlar için korku nedenleri yaşa ve olgunlaşmaya ilaveten huydaki ve bireysel farklılıklardan, eğilimlerden, birey-çevre etkileşiminden ve yaşantılardan kaynaklı olarak değişmekte ve korku nedenleri oluşmaktadır (Bowlby, 1973'den alıntı Elmacı, 2008:21,22)

Korku nedenleri ve korku kaynağına karşı yorumlar bireyin yaşam dönemleri ile değişikliğe uğrayabilmektedir. Kişinin gelişim süreci boyunca gerçekliği algılaması ve yorumlamasındaki farklılıktan kaynaklı olarak korku kaynağı değişmekte ve korku kaynağı aynı kalmasına rağmen yorumlar ve tepkilerde farklılaşmalar oluşmaktadır.

Robinson ve arkadaşları yapmış oldukları çalışmada çocukların yaşları ve korkularına ilişkin şu sınıflandırmayı yapmışlardır:

0-6 ay arası: Destek kaybı, yüksek sesler, ani hareket

7-12 ay arası: Yabancılar, büyük nesnelere aniden ortaya çıkması, yüksek sesler

1 yaş: Ebeveynlerden, yabancılarından, yaralanmadan, tuvaletten ayrılma

2 yaş: Büyük hayvanlar, karanlık oda, büyük nesnelere ve makineler, yüksek sesler, kişisel ortamda ani değişiklikler

3 yaş: Karanlık oda, maskeler, büyük hayvanlar, yılanlar, ebeveynlerden ayrılma

4 yaş: Karanlık oda, gece gürültü, büyük hayvanlar, yılanlar, ebeveynle ayrılık

5 yaş: Vahşi hayvanlar, bedensel yaralanma, karanlık, kötü insanlar, ebeveynlerden ayrılma

6 yaş: Hayaletler, canavarlar, cadılar, karanlık, yalnızlık, gök gürültüsü ve şimşek

7 yaş: Karanlık, canavarlar, fırtınalar, kaybolma, adam kaçırmaya, yalnızlık

8 yaş: *Karanlık, insanlar (çocuk kaçıran, soyguncu, haydut, gaspçı), silahlar veya bombalar, yalnızlık, hayvanlar*

9 yaş: *Karanlık, kaybolmak, kötü rüyalar, bedensel zarar veya kaza, yalnızlık*

10 yaş: *Karanlık, insanlar, kötü rüyalar, ceza, yabancılar*

11 yaş: *Karanlık, yalnızlık, kötü rüyalar, biri tarafından incinmek, hasta olmak, testler, notlar*

12 yaş: *Karanlık, ceza (baş belası, kötü notlar), yalnızlık, biri tarafından incinmek veya desteğin çekilmesi, testler, notlar*

13 yaş: *Genel olarak suç, yaralanmak veya kaçırılmak, yalnız kalmak, genel olarak savaş ve nükleer savaş, kötü notlar, testler, ceza*

14 yaş + *Okulda başarısızlık, kişisel ilişkiler, savaş, testler, cinsel sorunlar (hamilelik, AIDS), yalnızlık, ailevi kaygılar*

Robinson ve arkadaşları yaş ve korku sınıflandırmasıyla birlikte korku döngüsünü açıklamışlardır. Korku döngüsünde cesaret ve güç ilişkisine değinirler. Bu ilişki süreç itibariyle korku döngüsünde çocuk, hem korku kaynağını (nesnesini) algılar hem de kendini korku kaynağına göre algılar. Korku kaynağı çocuğun çevresindedir. Çocuk korku kaynağının farkındadır. Oluşan korku sürecinde çocuk kendi gücüyle korku kaynağından gelen tehdidi değerlendirir. Çocuk bilişsel, fizyolojik ve duygusal tepki biçimlerini korku kaynağına karşı tepki verir. Sonraki süreçte, çocuk uyguladığı stratejinin başarı ya da başarısızlığını değerlendirir. Başarılı stratejiler olumlu sonuçlara yol açarak güven ve uyuma yönelik davranışlara yol açarken, stratejilerin korkuya karşı başarısızlığı sonucunda daha fazla korku ve uyumsuz davranışlara yol açabilmektedir. Korku döngüsü bu şekilde oluşmakta ve korku kaynağına korkuyu devam ettirmektedir. Çocuklar için korku kaynağı karşısında müttefik oldukça önemlidir. Müttefik olarak aileden biri, öğretmen, dinsel inanç veya cansız objeler bile olabilir. Bir müttefik çocuğun korku kaynağıyla karşılaştığında korku kaynağına müdahale edebilir, etkisiz duruma getirebilir ve nüfuz edebilir (Robinson vd, 1991:192).

Korkunun kişiler arasında farklılıklara rağmen benzer korku kaynağından korktukları Robinson'un araştırmasında bulunmaktadır. Korku kaynağı benzer olmasına rağmen korku kaynağına karşı uygulanan stratejilerde farklılıklar bulunmaktadır. Toplumsal olarak benzerlik gösteren fakat farklı toplumlarda farklılıklar gösteren bu stratejiler sosyalleşme boyunca öğrenilmektedir.

Horney korkuyu bir çocuk için yalnız kalmak, çaresizlik ve güvensiz durumda olması sonucunda hissedildiğini söyler ve bu durumu temel kaygı olarak kavramsallaştırır. Temel kaygı doğuştan gelen bir duygu olarak değil, çevresel ve sosyal etkenlerin sonucunda ortaya çıktığını söylemektedir. Başlangıç olarak temel kaygı, çocuğun ebeveyn veya bakıcısı arasındaki güvenli bir ilişkiyi zedeleyen davranışlar sonucunda gelişmekte, sıcaklık, saygı, katılım ve istikrar eksikliği ile oluşmaktadır. Temel kaygı düşmanca görünen dünyada yalnızlık ve çaresizlik duygularıdır. Temel kaygıyı hisseden çocuklar sosyal çevrelerinden acımasız oldukları için korkmaktadırlar. Bu korkuyla kişinin özgüveni yara almakta ve zayıflamaktadır. Fakat korkuyla kaygıyı ayıran Horney'e göre kaygıda korkuya oranla tehlike öznel ve gizlidir. Fakat her ikisinde de gösterilen tepki tehlikeye dönük coşkusalıdır. Korku karşısında yani tehlike açık olduğunda kişi etkin ve cesaretli davranabilirken kaygı hissedildiğinde çaresizlik duygusu gelişir ve kişi edilgenleşebilir. Horney'e göre, korkudan emin olma durumu yani güvenlik ve emniyet ihtiyacı insan davranışının güdüleyici gücüdür. Kişi güven duygusunu kaybetmemek adına saldırgan davranışlar geliştirir. Horney'in temel kaygı sonucunda yapılan mücadelede nevrotik eğilimlere sahip üç nevrotik kişilikten bahsetmektedir. Bunlar şöyledir:

1. Uysal Tip/İnsanlara Yönelme: Bu kişiler çaresizliklerini kabul eden uyumlu tipler olarak bilinirler. Korku ve temel kaygılarını kabul eder buna karşın güvende hissedebilmek adına güçlü olarak algıladıkları kişi ve gruplara yönelir ve başkalarının sevgisini kazanmak isterler. Takdir edilme yönlendirilme ve korunma isteği içinde olurlar. Yetersizlik duygusundan kurtulabilmek için bir eş arar ve onunla güvenlik ihtiyacını gidermeye çalışırlar. Fakat bu istek bazen diğer insanlar tarafından yük olarak algılanır. Bu durumda reddedilme uysal tip için bir felaket olup saygıyı kazanmak için umutsuzca çaba gösterir.

2. Saldırgan Tip/İnsanlara Karşı Olma: Bu kişiler için hayat amansız bir kavgaıdır. Herkesi kendine düşman olarak bilir ve bu inancını değiştirmez. Bu inancını bazen açıkça gösterirken bazen nezaket ve iyi arkadaşlıkla gizler. Korku duygusunu yadsır, güçlü olmak, güç kazanmak ve öyle görünmek için çabalar. Horney'e göre, normal insanların güç duygusu kendi yeteneklerinin, kapasitesinin farkındalığından beslenirken nevrozlu kişiler endişe, aşağılık ve nefret duygularından beslenmektedir. Bu tipte güç elde etme çabası, kişinin zayıflığından çıkar ve kişi kendi çıkarları için başkalarını sömürür. Kişinin kendi çıkarları eylemlerinin motivasyonunu oluşturur. Bu tip kişiler, kendilerine kötülük yapılmasından ziyade kendilerine kötülük yapılmadan kötülük yaparlar. Kendi önermelerinde her şey mantıklı, acımasızlığı güç, saygısızlığı ise dürüstlük olarak algırlarlar.

3. Yalıtkan Tip/İnsanlardan Uzaklaşma: Normal insanların zaman zaman yalnız kalma isteğinden farklı olarak bu tipler insanlarla ilişki kurduğunda dayanılması güç bir gerilim hissederler. Bu gerilimden kurtulmak adına insanlardan uzaklaşma, yalnız kalma isteği duyarlar. Bu durum nevrotik coşkusal yalıtımın göstergesidir. Yalnızlaşma hem insanlara hem kendine gerçekleşebilmektedir. Kişinin coşkusal deneyimlerinde ki körelme, nefret, sevgi, küçümseme nesnesini karşısında belirsizlik yaşamaktadır. Neden korktuğu veya ne umduğunu da bilmemektedir. Sadece kendine yeterli olduğuna inanır ve güvenliğini sağlayarak endişeyi azaltır. Sosyal yaşam sonucu acı hissetmemek için insanlara duvarlar örer ve kendine yetebilmek için becerilerini geliştirir. Tam bir bağımsızlık peşindedir (Yıldız, 2020:979-980).

1.1. Toplumsal Cinsiyet

Biyolojik farklılıklardan dolayı cinsiyet olarak ayrılan ve toplumun temel iki unsuru olan kadın ve erkek bir dizi sosyo-kültürel anlamlar barındırmaktadır. Cinsiyetin toplumsal boyutuna karşılık gelen toplumsal cinsiyet:

1. Kadın ve erkeğin toplumsal sorumluluk ve rollerine vurgu yapar.
2. Toplumun bizleri algılaması, bizden istedikleri davranışlar ve beklentilerini içerir.
3. Toplumun cinsiyetlere karşı kalıplarını ve yargılarını içerir.

Scott'a göre toplumsal cinsiyet "bir bedene zorla kabul ettirilmiş bir toplumsal kategori" olarak tanımlamıştır. Yüksel'e göre ise toplumsal cinsiyet, toplumsal, ekonomik, politik, davranışsal ve kültürel tüm farklılıkları barındırmaktadır. Kesler ve Mckennea ise toplumsal cinsiyeti dişilik ve erilliklerin sosyal, psikolojik ve kültürel görünümleri olarak tanımlamaktadır (Zeybekoğlu, 2013:9-10).

Gentil, toplumsal cinsiyetin diğer kavramlardan ayrılması için beş ayrı terim önermektedir. Bunlar şöyledir:

1. Cinsiyet (sex): Biyolojik işlemleri ve eylemleri içermektedir.
2. Biyolojik olarak cinsiyetle bağlantılı (Biologically sex-linked): Erkek ya da kadın olmanın biyolojik tarafına bağlı olan özellikler. Örneğin renk körlüğü
3. Toplumsal cinsiyetle bağlantılı (gender-linked): Erkek ya da kadının toplumsal veya kültürel tarafına bağlı özellikler. Örneğin erkeklerin saldırgan olması

4. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyetle bağlantılı (sex and gender linked): Biyolojik ve toplumsal kökenli özelliklerin her ikisinin birlikte bulunması. Örneğin kadınların bebek bakımı gibi (Zeybekoğlu, 2013:11).

Cinsiyetin ve toplumsal cinsiyetin biyolojik ve toplumsal temelleri insan yaşamında mağduriyetlere neden olduğundan hep tartışılmış, güç ve hegemonya bağlamında kadını mağdur, erkeği ise zalim ya da haksızlık yapan olarak sınıflandırılmıştır. Erkeğin haksızlık yapmasını veya zalimliğini cinsiyete bağlarken bazen bu zalimliği toplumsal cinsiyetle haklılaştırma yoluna da gidilmektedir. Eril güç kadını kendi hemcinslerinden korumak veya yaşamı boyunca kendisinin zor rol ve görevleri yapmak gibi nedenler ileri sürerek kadın karşısında statükonun devamını sağlamış ve sağlamaktadır. Fakat toplumsal cinsiyet rollerinde ki zamanla oluşan değişimler, cinsiyet eşitsizliklerini biyolojik farklılıklara bağlı olarak mağdur olanın aleyhinde değiştirmiş olarak gözükmektedir. Gentil'in ayrımındaki cinsiyet ve toplumsal cinsiyetle bağlantılı özellikler olarak annelik ve ekonomik etkinlik, kadın için rollerin karmaşıklaşmasına erkeğin ise hegemonyasının yıkılması hissiyatıyla şiddet artımına neden olabilmektedir.

1.2. Masal ve Sosyalizasyon

Söz hakikatle ilişkilidir ve gerçekliğe atıfta bulunabilir (Ellul, 2004:55). Masal ise sözlü edebiyatın bir parçası olarak gerçekliğin bir yansıması ve gerçekliğin oluşturucusudur. Toplumsal mesajlarla gerçekliğin parçası haline gelebilen masal kelimesi, bugünkü anlamıyla kullanılması oldukça yeni olmakla birlikte önceleri “kıssa, destan, hikâye” vb. kelimeler kullanılıyordu. Daha sonra günümüzdeki şekli olmadan önce “mesel” olarak 19. yy başlarında kullanılmaya başlanmış olup daha sonra masala dönüşmüştür. Seyidoğlu masalı “ halk arasında yüzyıllar boyunca anlatılan, içerisinde olağanüstü kişiler ve olayların var olduğu klişe anlatımlarla başlayan, belli bir uzunluğu bulunan, sonu belirli sözlerle biten zaman ve mekân kavramlarının olmadığı sözlü anlatım türü olarak tanımlar (Sakaoğlu, 1999:2).

Masallar, ilk insan topluluklarındaki kahramanlıkların ve bunlara bağlı olarak oluşan olayların ağızdan ağıza anlatılmasıyla oluşmaktadır. Başlangıçta gerçek olayların hikâyeleri olan masallar ağızdan ağıza geçtikçe çevre ve hafıza, aslı unutup değiştirdikçe, bünyesinde hayali unsurları toplamış fakat halkın ruhunda iyilik, adalet ve hak tanırılık duygularını daima kendisinde tutmuştur. Bütün masalarda insana dair güzel meziyetler güzelde iyi de ve güçlüde olurken kusurlar çirkin olanda kötü ve zayıf olandadır (Tezel, 1971:10).

Masal, toplumların eski seciye ve ülkülerini barındırmaktadır. Toplumun kuruluşu, ana unsurlarını barındıran (Tezel, 1971:10) kültürel değer-

lerin, rollerin oluşmasında masalların, mitlerin ve hikâyelerin rolü yadsınmaz. Bir halk edebiyatı ürünü olan masal, sadece çocukların eğlenmesi ve onların eğitilmesi amacıyla ortaya konulmamıştır. Bazı masalların iç içeliği çocukların anlamasının ötesindedir. (Helvacı Güzeli, Hayat Otu gibi) (Sakaoğlu, 1999:2). Masalın sadece çocukları eğlendirme gibi dar bir işlevi olmadığını vurgulayan Thompson sinema sonrası sözlü masalın çöküşünden bahsetmesine rağmen kreşlerde çocukların ve bazen erişkin kadın ve erkeklerin eğitilmesinde önemli bir yol olduğunu ve insanların halen daha monoton olan yaşamlarına hayal gücü, eğlence ve heyecan getirmeye devam ettiğini söylemektedir (Goody, 2017: 101).

Masallar yer ve zamanı belli olamayan, dev, cin, peri, arap bacı ve ejderha gibi kahramanları bulunan ve belirli kişileri temsil etmeyen hikâyelerdir. Masalların kaynağı sorgulandığında mitoloji mektebi halk masallarını eski mitlerin birer parçası olarak (Tezel, 1971, Goody, 2017: 102) görmektedirler. Umay Günay'ın da dâhil olduğu bu grup, masalı mitin devamı niteliğinde görmektedir (Sakaoğlu, 1999). Mitler ise başvurulacak canlı bir gerçekliktir. İnanışları düzene koyar, belirgin kılar ve dile getirir. Ahlaki ilkelerin savunucusu olup, onları zorla kabul ettirmekle birlikte insanın yararına olan kuralları da sunmaktadır. Andaki yaşamla birlikte insanların yazgılarını ve etkinliklerini belirlemektedir (Eliada, 1962:30).

Masallar, ulusal ve evrensel değerlerin benimsetilmesinde, çocukların hayal dünyasının geliştirilmesi ve soyut kavramları algılayabilmesinde dili kullanma becerisine kadar çocukların eğitiminde oldukça önemli role sahiptir. İyi-kötü, doğru-yanlış, erdemli-erdemsiz, alçakgönüllülük-kibir, adalet-zulüm, haklı-haksız gibi zıtlıklarla dolu masal örgüsü zıtlıkların mücadelesini anlatır. Kahramanına ulaşılması bazen imkânsız bazen de zor hedefler koyarak iradesi, gücü sınanır, liyakat kazanması ve aklının test edilmesiyle, yerel ve milli değerlerin evrensel değerlerle harmanlanarak maddi ve manevi kültürel öğeler, motiflerle insanlara örnek ve model oluşturması sağlanır. İyi ahlak ve meziyetler masalarda güzelde ve güçlüde olup tam tersi durum ise yani sahtekârlık, korkaklık, namertlik, aptallık ve zalimlik ve kusurlar çirkine verilir. Bu yolla iyi ve kötü karakterler örnek alınacak ya da sakınılacak davranış biçimleriyle çocukların hayal dünyası düşüncesinde yer edinir (Karatay, 2007:471). Anlatımla bir anlamda çocuğa yaşam tanıtılır ve yaşama hazırlanır (Sezer, 2010:33). Masalarda, kötü karakterler çocukların zihinsel gelişimleriyle birlikte çocuğun karşılaşacağı sorunlar karşısında ruhsal bariyerini yükseltmek amaçlı fırsatlar sunmaktadır (Sezer,2010:182).

Bascom, folklorun “kişiyi bir toplumda kabul edilmiş değerlere uymaya, onları kabullenmeye, onları gelecek kuşaklara geçirmeye hizmet etmek” olarak temel işlevini söylemiş ve masalların işlevleri hakkında şu şekilde sıralama yapmıştır:

1. Eğlenme, eğlendirme ve hoşça vakit geçirme,
2. Toplum kurumlarına, törelere ve değerlere destek verme,
3. Eğitim yoluyla kültürü gelecek kuşaklara aktarma,
4. Kişisel ve toplumsal baskılardan kurtulmak için kaçış mekanizması

Bascom’un sıraladığı masal işlevlerine Başgöz ve diğer bazı araştırmacılar düşünceyi destekleme, eleştiri ve protestoyu da ilave etmişlerdir. Kahramanları olağanüstü varlıklar olan masallar, inandırıcılığı tartışmaya açık olsa bile etkisi ve duygusal olarak bıraktığı izler, dinleyicisi tarafından verilen tepkilerle anlaşılabilir (Karatay, 2007:468).

Toplumsal cinsiyetin oluşmasında da etkili olan masallar, mitler, hikâyeler bebeklik döneminin hemen sonrasında sosyalizasyonu sağlayan önemli bir role sahiptir. İnsanın davranışı için model oluşturmaları yaşama anlam ve değer katmaları (Eliade, 2001:12) anlatıların işlevselliğinin önemli bir yönüdür. Masalın anlatıcısı olarak kadın masalcılardan bahseden Ziya Gökalp masalcıları eski ozanlığın kadınlarda devam eden kısmı olarak görmektedir. Gökalp’e göre her ne kadar erkek masalcılar olmasına rağmen masalcılar genellikle kadınlardan oluşmaktadır. Ziya Gökalp masalların çocuk eğitimindeki rolüne önem verdiği için Türk halk masalları içinde eğitici olanları çocuklar için manzum şekle getirmiştir (Tezel, 1971:17).

2. Elazığ Masalları: Korku ve Toplumsal Cinsiyet

2.1. Araştırmanın Metodu

Bu çalışmada Elazığ ilinde toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında korku biçimi olarak eril korku biçimleri, korku kaynağı olarak erkek, erkeğin korku kaynağına karşı verdiği tepkiler ve korkuyla ve korku kaynağıyla mücadele etme yöntemleri, bu korku biçimlerinin kadına yansımaları olarak Elazığ masalları incelenmiştir. Toplumsal değerlerin aktarımında önemli role sahip olan masalların ve korkuyla ilgili olay örgülerinin, toplumsal cinsiyetin oluşmasındaki rolüyle birlikte incelenmesi yapılmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma yönteminin tarama modeli uygulanmıştır. Olay örgülerinde korku duygusu ve alt kümesinde bulunan duygular bulunan masallar seçilmiştir. Bu çalışmada Umay Günay’ın Elazığ masallarını derlediği Doktora tezinde bulunan masallar korkular, korku kaynağı olarak erkek olarak sınıflandırılmış ve bu bağlamda şu 17 masal incelenmiştir: Kül Eşek, Şah İsmail, Kotan, Köse, Bızdık, Yogud Paşa, Ahmet Ağa, Ayı

Kulağı, Kara Dirhem Okkası, Helvacı Güzeli, Avcı Mehmet'in Oğlu, Balıkçı Güzeli, Cevheri Firoş, Kara Köpek, Hayırsız Kız, Mücevher Topu, Dünya Güzeli

2.2. Masallar ve Eril Korkular

Erillik ve kadınlık özellikleri farklılıkları içermesine rağmen biyolojik olarak benzerlik göstermektedir. Duygular ve özelemlerin farklılaşmadığı bazı anatomik farklılıklarla ayrılan kadın ve erkek; zekâ, mutluluk, kendine güven, korku, yaratıcılık ve cümle dağarcığında aynılık bulunmaktadır (Myers, 2017:168).

Sosyalleşme süresince birbirinden benzerlikleri değil de farklılıkları pekiştirilen iki cinsiyetin duygularını dışarıya yansıtma biçimlerinden olaylar karşısında vermeleri gereken tepkiler toplum tarafından farklılaştırılmaktadır. Toplum kadın ve erkek olmayı zıtlıklar vasıtasıyla tanımlanmaktadır. Sancar, erilliği; akıl, güç, çatışabilme, aktiflik, risk alabilme, şiddete başvurma, rekabet becerisine sahip olma, başarı tutkusu, teknik bilgi sahibi olma ve uzmanlık olarak sıralamıştır (Sancar, 2009:29). Cüceloğlu ise erkeklikle ilgili algılanan özellikleri; saldırganlık, bağımsız, duygusuz, tarafsız, baskın, kolayca etki altında kalmaz, yarışkan, mantıklı, dobra konuşan, kolay alınmaz, maceraperest, kolay karar verir, kendine güvenli, önderlik yapan, hırslı, iş yapma yeteneği olan, matematik ve bilim alanlarına ilgili, önemsiz olaylara aldırılmaz, faal, dünya işleriyle ilgili, duygu ve düşünceleri ayırt edebilen, dış görünüşü fazla önemsemez olarak sıralamıştır (Cüceloğlu, 1993:392).

Neredeyse tüm toplumlarda erilliğin kadınlığa karşı zıtlıklarla tanımlandığı (Connell, 1995:76) düşünüldüğünde masallarda erilliğin tanımı önem kazanmaktadır. Erillik ve kadınlık özellikleri iç içe geçmiş durumdadır. Bazı olaylarda erkekler kadınlık rolleri farklılaşmakla birlikte yaygın olarak benzerlik göstermektedir. Elazığ masallarında kötülük cinsiyetin belirlemesinden uzak olmasına rağmen kötü erkekler genellikle dev şeklinde sunulmuş kötü kadınlar ise nene karı (cadı) şeklinde sunulmuştur. Her ikisinde de zaman zaman yamyamlık ağır basmakta masalların sonu mutlulukla bitmesine rağmen bazen masalın kahramanları birinci epizotta yamyamlıktan kurtulamamaktadır.

Elazığ masallarında, korku insanın doğası gereği irkilme, endişe gibi hareketlerle anlatılmış ve çoğu zaman kahramanın eylemlerine yön vermiştir. Korku kavramının masallarda geçmesi oldukça sınırlıdır. Fakat korkunun alt kümesinde olan duygular (kaygı, kuruntu, sinirlilik, tasa, hayret, şüphe, uyanıklık, vicdan azabı, huzursuzluk, çekinme, ürkme, dehşet;

patolojik olduğunda ise fobi ve panik) kullanılmış olup korku analizi için önemlidir. Elazığ masalları ve korku biçimleri, korku kaynağı, korkuya karşı verilen tepkiler şöyledir:

“**Kül Eşek**” masalında masalın kahramanı kadın olup kahraman, dev’in kardeşlerini öldürme tehdidi karşısında korkup devin isteklerine boyun eğmiştir. Masal, süreç itibarıyla 7 erkek kardeşin müttefik olup güç birliğiyle dev'i öldürmesi ve dev'i öldürdükten sonra dev eşleriyle evlenmeleri, bu eşlerin masalın kahramanına oyun kurmaları ve yılan yavrusunu suyuna katmaları sonucu karnının şişmesi, erkeğin iffetsizliği nedeniyle namus korkusundan dolayı kız kardeşini öldürme kararı alması ve yaşadığı hayret, vicdan azabı ve huzursuzluk sonucu kız kardeşini öldürmekten vazgeçip dağ başında bırakmasıyla sonuçlanmıştır. Masal kahramanı kadının cinsiyet içi rekabeti, ev içi güç elde etme üzerinde yaşanmıştır. Bu durumun erkek mağduru kardeşler cinsiyet içi mücadeleden kaynaklı olarak aldatılmak, vicdan azabı ve zor bir karar sürecini yaşamak zorunda kalmıştır. Toplumsal baskıdan korkarak verilen öldürme kararı erkek kardeşin eylemi gerçekleştirmemesiyle sonuçlanmıştır (s. 339)

Masallarda kadınların cinsiyet içi rekabetleri erkeklerin sıklıkla karşılaştıkları bir durum olup bazen kız kardeşler, yabancılar, eltiler, gelin-görümce, kayınvalide-gelin ve üvey anne evlat arasında yaşanabilmektedir. Bu rekabette sıklıkla kullanılan ve erkekler üzerinde oldukça etkili olan stratejiler, sadakatsizlik, rastgele cinsel ilişki ve dış görünüşü kötülemeye yönelik söylentiler ve söylemlerdir. (Dural, Karaşar, Çetinkaya, 2010:110).

TDK'nın namus tanımlaması “*bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet*” olarak oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Buna rağmen kadın namusu, iffet ile eş değerde tutulmuş olup objesi genellikle erkektir. Kadının iffetinin korunma sorumluluğu kadında olmasına rağmen denetimi erkeğe aittir. Bir erkek aile üyesi kadınların namusunu koruma ve denetlenmesinde sorumluluk sahibidir. Namus algısının kaynağı kadın ve kadının cinselliğinden utanmasıyken bu utanç ve sakınmanın sonucundaki şeref taşıyıcısı erkektir. Bundan dolayı iffetsizlikle suçlanan kadınlar eril şiddetin hedefi olabilmektedir (Hamzaoğlu, Konuralp, 2019: 52). Toplumsal baskı erkeğin yakın akrabalarının iffetiyle ilgili herhangi şüpheye düşürülmesi halinde kadına şiddete ve kadını öldürme eylemine yönlendirmektedir. Vicdani bir yükü taşıyan erkek bazen toplumdan korkarak şiddetin uygulayıcı olduğu gibi bazen de masalda olduğu gibi toplumu yanıltma yolunu seçebilmektedir.

İffet veya namus baskısı erkekler için kadınlar üzerindeki tahakküm ve baskı kurmasının bir nedeni olurken aynı zamanda erkeğin kadını sınırlandırması, sömürmesi ve yaşamını belirlemesinin de bir aracıdır (Hamzaoğlu,

Konuralp, 2019:52). Masalarda kadının iffeti birçok yerde kadının kadına kıskançlığı veya çıkar amaçlı iftirası olarak göze çarparken erkekte beklenen eylem, öldürme veya toplumdan dışlama olarak görülmektedir. Masalda toplumdan dışlanan kadın avına yakalanan kurban misali çıkar sahibine boyun eğmektedir (bkz. Kül Eşek, Helvacı Güzeli, Zülfü Mavi)

“**Şah İsmail**” masalında ise kahramanın sevgilisinin/Gülizar’ın kardeşleri tarafından öldürülme korkusu ve Gülizar’a ulaşamama kaygısı, kahramanın sevgilinin isteği olan kendisinden vazgeçme isteğine boyun eğmesine neden olmuştur. Kendisinden daha güçlü bir erkek olan aynı zamanda padişah olan babasının desteğiyle korku ve kaygısını yenen kahraman Gülizar’ı kardeşlerinden isteyebilmiştir. (s.341)

Erkeğin daha güçlü bir erkekte destek alması erkeklik inşasının tamamlanmasında önemlidir. Erkek çocuğunun çekirdekten yetiştirilmeye başlamasıyla birlikte yetişkin erkekler, erkek çocuklarının kendileri gibi egemen erkeklik konumuna sahip olabilmesi için her zaman destek verebilmektedirler (Barutçu, 2013:10). “Ebeveynsel yatırım” olarak tanımlanan bu destek ebeveynin yavrusuna yaşam kalım savaşında şansını artıran destek olarak görülmektedir (Dural, Karaşar, Çetinkaya, 2010:102).

Masalın devamında kızı verirler fakat bir oyunla erkek kardeşleri Gülizar’ı kaçırmaları. Şah İsmail korku kaynağıyla yüzleşmek ve savaşmak için yollara revan olur. Birçok macera yaşar ve birçok toplulukla karşılaşır. Her mücadelesinin sonunda bir eşle nikâhlanır. Toplamda üç eşi olan Şah İsmail’in Gülizar da eşlerinin arasındadır. Fakat dul kalan babası Şah İsmail’in eşlerinden birini arzu eder. Oğluna açık açık söylemek yerine oğlunu sürgün etmeyi ya da öldürmeyi planlar. Gözleri çıkarılarak kuyuya atılan Şah İsmail beslediği köpek tarafından beslenilir. İkinci epizotta müttefiklik köpek ve kuşla başlar daha sonra Şah İsmail’in eşiyle devam eder. Padişah ise Şah İsmail’in eşlerini almak için eşlerinin evine sürekli asker gönderir fakat eşlerinden birinin savaşçı olması tüm askerlerin ölümüyle sonuçlanır. Şah İsmail’in kuyuda gözlerinin iyileşip maviye dönmesi onu öldü bilen babasının onu tanımaması ile sonuçlanır. Korku kaynağına yakın duran Şah İsmail savaşçı eşiyle birlikte akıl oyunları ve stratejilerle babasını eşine öldürtür. (s.341-350)

Şah İsmail masalında korku kaynağı çeşitlilik göstermektedir. Padişahın çocuğunun olmaması sonucu kaygılı hali daha sonra çocuğunun oluşu Hz. İbrahim’in hayatından ve uyuyan güzel masalından izler taşımaktadır. Daha sonra Şah İsmail’in Gülizar’a sevdalanması ve Gülizar’ın erkek kardeşlerini korku kaynağı olarak göstermesi, kahramanın toplumsal cinsiyette kadının namusu, erkeğin şerefi ikilemi arasında korkunun içerisine atmaktadır. Daha

sonraları geleneksel evlenme ritüellerinden isteme merasimi ve kızın verilmesi içinde bulunduğu korkunun atlatılmasını sağlarken babasının yani kendisinden daha güçlü bir erkeğin nüfuzunu kullanması müttefik oluşturmasıyla gerçekleşiyor. Fakat Gülizar'ın abileri bu nüfuzdan korktukları için evet dedikten sonra hile yapıp kızını alıp kaçırmışlar. Oldukça uzak diyarlara giden Gülizar ve abileri Şah İsmail'in kızı almasından kaçamıyorlar. Şah İsmail Gülizar'ı başka kadınların telkin ettiği akıl oyunları ile kaçırmış. Masalın bu epizotunda ki müttefik ise korku kaynağına yakın müttefik kadınlardan oluşmaktadır. Fakat bu mücadele abilerin öldürülmesiyle sonuçlanmaktadır. Bu durumu kine dönüştürmeyip sadece hüznünü belli eden Gülizar, daha sonra kumaları olacak diğer kızları da alıp Şah İsmail'in memleketine giderler. Elazığ masallarında sıklıkla karşılaşılan bu olay örgüsü ise kadının sevdiği, nişanlısı ve eşini kendi ailesine tercih etmesidir. Yaşanan olaylar da kadının kendi ebeveynleri veya kardeşlerinin ölümüyle sonuçlanması kadında kin, nefret veya öfke gibi duygular oluşturmamakta sadece basit bir hüznü anlatımla geçiştirilmektedir. Masalda geçen bu olay örgüsünün toplumdaki karşılığı evliliklerde kadına uygulanan zorbalık çeşidi olarak kendi ebeveyn ve akrabalarından mahrum bırakılma başka araştırmaların konusunu oluşturabilir ve araştırmalara ışık tutabilir. Ebeveyn temelli evlilik birlikteliğini sarsacak bu eylemlerin evlilikteki sorunların çözümünde önemli olduğu söylenebilir. Eğitim olarak erkeğe kadın için sadece kendisinin yeteceği öğretilirken kadına böylesi bir düşünceyi kabullenmesi ve itaati beklenmesi toplumsal bir sorun olarak boşanmanın bir nedeninin kökenini açığa çıkartmak açısından önemlidir.

İlerleyen süreçte Şah İsmail eşlerini babasıyla tanıştırmıyor. Masalın son epizotunu Şah İsmail'in babasının eşlerinden birini almak için oğluna yaptığı hileler, oğlunun gözlerini çıkartıp ölüme terk edilmesi ve köpek ve kuşlardan yardım alarak kurtulması, eşile birlikte babasıyla mücadele edip onu öldürmesinden oluşuyor. Yunan mitolojisinde Uranos ve Kronos'un korkusu ve amacıyla Şah İsmail'in babasının korkusu ve amaçları benzerlik göstermektedir. (Rosenberg, 1997:37). Uranos ve Kronos'un kendi güçlerini korumak amaçlı güç odaklı korkusu ve kaderi yenmek için yaptıkları hileler Şah İsmail'in babasında oğlunun hem gücü hem de elinde olanları almak amaçlı yaptığı hileler ve öldürme arzusu benzerlik göstermektedir. Oidipus kompleksinde babanın yasa koyucu ve ceza kesici olarak egemen gücünün korunması için çocuğun hadım edilme (Alıcı, 2016:246) korkusuna ise Şah İsmail masalında gözlerinin çıkarılması olayı ile bulunmaktadır. Baba ile oğlun mücadelesinde padişah olan babanın emirlerinin cellatlar tarafından uygulanmadığı görülmektedir. Oğlun mücadelesini ve gücünü onura ederek ölüm emrini uygulayan cellatlar ve masalın sonunda ise Şah

İsmail'in mücadeleyi kazanıp ödülleri alması masal kahramanının eylemlerinin ve değerlerinin benimsetilmesinde kullanıldığı görülmektedir.

Kotan masalında kahraman yedi kardeşin en küçüğü olup altı kardeşin üvey kardeşidir. Kotanın serüveni kardeşlerinin Kotan'ı öldürtmek için tehlikeli görevleri vermeleriyle başlamaktadır. Üvey kardeşler Kotan'ı ilk önce devin karısına gönderirler. Kotan'ın kardeşlerinde Horney'in saldırgan tipini görmek mümkündür. Temel kaygıdan kaynaklı nevrozun olduğu bu tipler kötülüğü kendi çıkarları için kullanabilmektedirler. Kotan akıyla öldürülmeden devden kurtulur fakat kardeşleri ağayı yönlendirerek Kotan'ın devden atını çalmasını isterler. Düşman olan dev ise yemek için Kotanı bekler. Kotan her başarılı görevin ardından kardeşlerinin hırsı ve kıskançlığı artarak ağadan en son devin kendisini getirmesini isterler. Kotan akıyla ve cesaretiyle korku kaynağını yenip öldürür. Kotanın ödülü ise ağanın kızı ve devin malı oluyor. Kotan kardeşleri ile ilgili hiçbir eylem yapmayıp, kardeşleri Kotan'ı terk ederek başka diyarlara giderler. Erkeğin kardeş anlayışıyla kadının kardeş anlayışı arasında fark göze çarpmaktadır. Erkek kardeşliği daha güçlü bağlılık ve duygularla örülürken kadının kardeşlik algısı ve duyguları zayıflatılarak işlenmektedir. Bu evlilik birliği içerisinde kadının ailesi ile mesafe koyabilmesi için ilk sosyalizasyon eğitimi olarak görülebilir. (s.358)

Kotan masalında korku biçimi olarak iri cüsseli devlerin olması ve onlarla fiziksel güçle değil akıl gücüyle savaşması fiziksel güçten daha önemli olanın akıl gücü olduğu vurgusudur. Kadın ya da erkek fark etmeden gündelik hayatta karşılaşılacak sorunlarla akıl yoluyla başa çıkılacağı anlatılmaktadır. Üvey kardeşlerin masalın sonunda kaybetmesi ve amaçlarına ulaşamamaları kötü niyet, hırs ve kıskançlık duygularının yerilmesiyle ilgili olup Kotan'ın kardeşlerinin kötülüğüne karşın bir eylemde bulunmaması ise ne olursa olsun ailenin değerinin öğretilmesiyle ilgilidir.

Köse masalında toplumsal cinsiyet rollerinden evin ekonomik olarak geçimini sağlayacak işle yükümlü olan erkeğin görevini yapmaması kadının bu rolün yorgunluğuyla eşini evden dışarı atmasıyla sonuçlanır. Erkeğin en büyük korkusu ise yıldızlardır. O güne kadar yıldızların kendisini yemesinden korkan Köse'nin yıldızlarla yüzleşmesi için eşi çeşitli stratejiler denemesine rağmen başarılı olamamıştır. Bundan dolayı evin erkeğini dışarı atar. Ekmeği erkeğin dışarıya çıkması için bir ödül olarak kullanan kadın erkeği dışarı attıktan sonra ekmeği vermeyerek cezalandırmaktadır. Erkek ise evden çıkar çıkmaz uzaklaşarak devlerin memleketine gider. Fiziksel güç olarak üstünlüğü olan devlere fiziksel olarak onlardan daha güçlü olduğunu oyunlar yaparak inandırır.

- “Evin dinin yıkılmaya, biz sekiz on dev bir günde bir tuluk su içiyoruz, bir köse bir seferde bir tuluk su içiyor.” (s.378)

Devler Kösenin bu gücü karşısında ondan kurtulmak için evine gitmesi karşılığında para teklif ederler. Para ve bir devin refakatinde evine ulaşan Köse, devı öldürmekle tehdit edince dev her şeyini bırakıp kaçır. Köse ise eşine getirdiğı altınları göstererek başarısının görülmesini ister. Fakat eşi:

- “Ben seni atmasaydım, sen bunları getiremezdin” diyerek tüm marifetin kendisinde olduğunu gösterir. (s.378)

Yıldızlar bir metafor olup erkeğın ekonomik etkinliklerini gerçekleştirecek ilişkilerden, eylemlerden ve mekândan korkmasıyla ilgili olduğu söylenebilir. Kadının erkeğı bu korkusuyla yüzleştirmesi ve kadının sürekli rol karmaşasından yakınması bu sonuca götürmektedir. Masalın sonunda ise Köse'nin eşinin sözü, bu korku biçiminin erkeğı çaresizliğe iterek eylemsizliğe neden olduğunu söylemek mümkündür.

Köse karakterinde görülen öğrenilmiş çaresizlik masalda olay örgüsü içerisinde çözümlenmektedir. Kişinin çevreyi kontrol edemediğı düşünce-sinin aksine kişinin riskli ortamlarla yüzleşmesi ve olayları kontrol edeceğine inanması çaresizliğı hafifletmekte ve önleyebilmektedir. Kösenin riskli ortamla yüzleşmesi ve olayları kontrol edebilmesi çaresizlikle nasıl başa çıkıldığını göstermektedir. Başka bir yöntem ise çaresiz insanların çevreye karşı tekrar üstün olmaları sağlatılarak yardımcı olduğunda bu kişilerin etkili olabileceklerini öğretmek ve çevresi tarafından istenen davranışları göstermesini sağlamak amacıyla Seligman'ın “retroaktif terapi”nin izlerini (Ersever, 630) görmek mümkündür.

Bızdık masalında masalın kahramanı olan Bızdık üç kardeşten biri olup yamyamlık yapan nene karının eline düşmeleriyle olay örgüsü başlamaktadır. Yaş olarak kardeşlerin en küçüğü olmasına rağmen masalda Bızdık'ın kurnazlığına vurgu yapılmaktadır. Nene karıdan korkmalarına rağmen uyuyarak nene karının yemesine olanak veren iki kardeşin aksine bızdık hem kendisi hem de kardeşleri için çeşitli çözümler üreterek nene karının kendi kendisini öldürmesini sağlar. Masalda Horney'in vurguladığı kaygıyla bızdığın kardeşleri edilgenleşip uyurlarken korkunun gerçekliğiyle yüzleşen Bızdık mücadele etmiştir. Fiziksel güçle yapılan bir mücadeleden uzak olan masalda Bızdık tamamen kendine güvenerek kardeşlerinden ayrılarak korku kaynağıyla yeni mücadeleler başlatabilme özgüvenine ve cesaretine sahip kahraman olup nene karının evi ise masalın kahramanının ödülü olur. (s.379)

Yogud Paşa masalında güç araçlarını elinde bulunduran Yogud Paşa kendi kardeşini öldürmüştür. Kardeşi tarafından öldürülen kadın, oğlunun da amcası tarafından öldürölme korkusuna karşın, oğlunu kocasının katilinin

kızıyla nişanlar. Bu çözüm Yogud Paşa'nın gücünden korkması oğlunu korumak için anneyi evlilik bağının koruyuculuk gücüne inanmasına neden olmuştur. Bu korku başlangıçta eşinin öldürülme hadisesini oğlundan gizlemeye de neden olur. Fakat oğlu babasının katilini öğrenince intikam almak ister ve kahraman, amcasının oğlu tarafından öldürülür. Annesinin ve nişanlısının tüm çabaları boşa çıkar ve korku ve kaygıları gerçekleşir. Erkek kahramanın ölmesi neticesinde masalın kahramanının nişanlısı ikinci epizotta karaman olmasıyla sonuçlanır. Masal boyunca kadın kahraman nişanlısının intikam ailesinden almak için sabreder. Tüm yaşamını yalnızlık, zorluk ve intikam duygularıyla geçirmesiyle sonuçlanır. İntikamı için başkasıyla evlenmeyi kabul eden kadın babası ve kardeşlerinin öldürülmesini istemektedir. Daha sonra babası ve kardeşlerini öldürten kahraman:

“Aslan gibi koskoca ordulara karşı koyan nişanlımdan oldum, üç kardeşimden oldum, babamdan oldum. Bundan sonra Mehmet Ağayı alıp gün mü göreceğim, yaş mı yaşayacağım.” (s.391)

Der ve vaat ettiği evliliği gerçekleştirmeden hayatın nişanlısı, babası ve kardeşleri olmadan yaşanılmayacağı düşünerek intihar eder.

Durkheim'in vurguladığı gibi kişinin toplumun temel çatısını oluşturan grupların biriyle bütünleşmesi sonlandığında toplumsal çevrenin dışına atılmışlıkla ve yalnızlığın verdiği elemle intihar edebilmektedir (Paugam'ın sözü Durkheim'dan alıntı, 2013:XLVII). “Melankoli intiharı” olarak tanımladığı bu intiharda genel bir çökkünlük ve üzgün olma durumu bulunmaktadır. Hazzın çekiciliğinin kalmamasının yanında hayat sıkıcı ve acıdır (Durkheim, 2013:25). Masalın kahramanı için en yakınları birbirleri tarafından ve kendisi tarafından öldürüldüğünden hayatın anlamı kalmamıştır. Fakat masalın kahramanı yaptığı eylemle sadece yalnızlık ve hayatın anlamsızlığı gölgesinde intihar etmemiştir. Masalda kahramanın kendini öldürmesi olayı “elcil” intiharın da kapsamına girmektedir. Elcil intiharın bir görev bilinciyle yapılmasından dolayı (Durkheim, 2013:215), kahraman, nişanlısının ölmesi ve yapacağı yeni evliliği mutsuzluk kaynağı görmesi ve saygınlığı yitirmek gibi gelecek korkularıyla yapmaktadır. Örnek davranışların öğretildiği masalda, tehlikeli bir davranışın öğretilmesi ise tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hayırlı ya da hayırsız Allah'tan bir evlat istemekle başlayan **Ahmet Ağa** masalında Allah duaya karşılık bir yılını bacadan evlat olarak verir. Ahmet ağada büyük bir korkuya neden olan bu dilek daha sonra yerini sükûnete bırakmış olmasına rağmen Ahmet ağa oğlunun istekleri karşısında çaresiz ve oğluna karşı korkuyla doludur. Oğlundan korktuğu için ona teslimiyet gösteren Ahmet ağa, yılın oğlunun imkânsız istekler karşısında

yalana başvurabilmektedir. Ahmet ağayı yılan olan evladı, imkânsız olan padişahın kızıyla evlenme isteğiyle korku kaynağını ikiye çıkartmaktadır. Padişahın kızını vermek için öne sürdüğü şartlar, yerine getirilmez ise Ahmet ağa ve yılan oğlu idam edilecektir. Şartların hepsini yerine getiren yılan oğlanı padişahın kızı da görünce korkmaktadır. Fakat padişahın kızının korkusu yılan oğlanın derisi başından çıkarıp insan olmasıyla sonlanır. Masal boyunca hemen hemen bütün karakterlerin korkuları bulunmaktadır. Yılan oğlanın korkusu ise sırrının açığa çıkmasıdır. Padişah kızı kocasının sırrını tutamaz ve onun çok meziyetlere sahip insan olduğunu anlatır. Kocasının sırrını söyledikten sonra kocası güvercine dönüşüp uçar gider. Masal başka bir epizotta kocasını arayan padişah kızı kocasının gerçek annesiyle karşılaşır yeni bir korku kaynağıyla yüzleşmesiyle sonuçlanır. Hem evladı hem de gelinin korkmasına neden olan anne ancak oğlunu ve gelinini tanıyabilirse canlarını bağışlayabilir. Kadından kadının korkusu olarak işlenen bu olay örgüsünden yılan oğlan da annesi tarafından parçalanmaktan korkmaktadır.

“Üç defa sevdiğinin başını seversen bize dokunma, dersek bize dokunmaz. Şaşırır söylemezsen bizi parçalar”

Söylenen sözle oğlunun olduğunu anlayan Arap kadın parçalamayıp evliliklerinin kabul eder.

Masal boyunca güç araçlarını ellerinde bulduran kişilerden kaynaklı korku anlatılmaktadır. Bu araçlar bazen fiziksel güç bazen nüfuz ve teknik araçlar olabilmektedir. Farklı bir korku türü olarak ise erkeğin sırrının ifşası görülmektedir. Sırrın ifşası erkeğin toplumu terk etmesiyle sonuçlandığı görülmektedir. Mahremiyetin önemine de değinilen bu masalda evlilik birliğinin sürdürülmesinde mahremiyet vurgusu bulunmaktadır. Medeni kanunda boşanma sebebi olarak onur kırıcı davranışlardan aile mahremiyetini yamak bulunmaktadır (Canarşlan, 2017:100). Eşlerin ayrılma sebebi olan mahremiyetin yayılması masalda zorlukların başlangıcı olarak işlenmiştir.

Korku kaynağının sürekli değiştiği Ahmet Ağa masalında korku kaynağıyla mücadele yerine korku kaynağının isteklerini yerine getirip itaat etme yani bir boyun eğme ve yakınlaşma söz konusudur. Aynı korku “**Ayı Kulağı**” ve **Kara Dirhem Okkası** masalında da bulunmaktadır. **Ayı Kulağı** masalında fiziksel güç üstünlüğü olan ve aynı zamanda toplum olarak normal kabul edilen fiziksel görünüşün dışında olan kahraman gücünü savruk bir şekilde toplumun aleyhine kullanırken daha sonra toplumun lehine kullanmayı öğrenir ve toplum tarafından korkulan olmaktan çıkar sevgi ve saygı görmeye başlar. Fakat toplum kahramandan korktuğu müddet boyunca çaresizlik içinde korku kaynağına teslimiyet göstermiştir.

Kahraman daha sonra gücünün toplumu tehdit eden diğer toplumlara karşı kullanır ve savaşları kazanır ve ödüllendirilir. Kara Dirhem Okkası masalında da normal olarak kabul edilmeyen fiziksel görünümün oluşturduğu korku ile masal başlamaktadır. Ecinli padişahın oğlundan korkan padişahın oğlu, ecinli padişahla karşılaşınca Ahmet Ağa masalındaki korku tekrar oluşmuştur. Ecinli padişahın oğlu kahramana babamdan üç tane kara dirhem okkası var onu istemelisin diye telkinde bulunur. İki padişahın oğlu arasındaki yakınlaşma kara dirhem okkasını alıp ecinli padişahın yurdundan ayrılmayla sonuçlanır. Daha sonra kahraman devin güzel kızına âşık olur ve kızın annesinden korkar. Kızın annesinin ölmesi için annesinin sırrını kahramana vermesi ve dev annenin ölmesi sonucunda âşıkların kavuşması gerçekleşir. Şah İsmail, Kotan, Yogud Paşa masallarında da geçen kadının sevgilisi, nişanlısı veya eşi için kendi ailesinin ölümünü tercih etmesi bu masalda da görülmektedir. Daha sonrasında âşıkların buluşmasını sağlayan anakarı (cadı) gelir ve çiftin arasını bozmak için:

“Kızım, sen onu çok seviyorsun ama o seni o kadar sevmiyor....seni sevseydi sırrını sana söylerdi” dedikten sonra sırrını söyleyen kahraman oracıkta ölür. Erkeğin mahremiyetinin söylenmemesi gerektiği bu masalda da vurgulanırken kadına sır tutamayan özelliği oluşturulmaktadır. (s.415)

Kız korkmasına rağmen cadı onun korkmaması için telkinde bulunur. Daha sonra kızın saç tellerini bulan başka bir padişahın oğlu da ana karıdan (cadıdan) kahramanın eşini kendisine yapmasını ister. Kadının kadına kötülüğü işlenen bu epizotta ana karı çeşitli hile ve yalanlarla kızı padişah oğlunun sarayına götürür. Kız sabırla eşinin dirileceği kırk günün sonunu bekler ve sabır korkuyla mücadelede önemli bir eylem olarak gösterilir. Fakat akıl oyunları ile kız, padişahın oğlundan mühlet istiyor.

Masalda ki cadı kadının hileleri ve kadınlara kurduğu tuzaklar Elazığ masallarında sıklıkla geçmektedir. (bkz. Nasihat, Helvacı Güzeli vd.). yaşlı kadınların hilesi sıklıkla anlatılmakla birlikte hem genç kadınlar hem de erkekler için korku kaynağı olarak sunulmaktadır.

Helvacı Güzeli masalı, bir seyahat zorunluluğu neticesinde karısının ve kızının başına bir şey gelmesin diye ev ile sınırlandırılan babanın, karısını ve kızını merhametli ve Allahtan korkacağını umduğu mahallenin müezzine emanet etmesiyle başlar. Namus korkusuyla karısını ve kızını evin avlusu ile sınırlandırmasına rağmen müezzin minareden kızı görür ve sevdalanır. Günlük ihtiyaçlarını karşılayan müezzine kız kendini göstermez. Kızı görmek için kocakarıdan yardım isteyen müezzin, hileler ve tuzaklar ile kızı hamama getirtir. Fakat kız tuzaktan kocakarı ve müezzine isteklerini kabul etmiş gibi görünerek ve sonrasında fırsatları değerlendirip mücadele ederek

kaçmayı başarır. Kızın bu olayı babasına anlatmasından korkan müezzin, kızın iffetine iftira atarak babasının kızını öldürme kararı almasına sebep olur. Fakat erkek kardeşi daha sağduyulu olup, öldürmeyip uzak diyarlara gitmesini tembihler ve kız uzak diyarlara giderek evlenir. Ailesini özleyen kız eşinden izin alarak iki çocuğuyla yola çıkar. Fakat kadını eşi götürmez onu bir katırcıya emanet eder. Yolda katırcı kadının namusuna göz koyar kadın kabul etmediği için kadının iki çocuğunu da katırcı bıçaklayarak öldürür. Daha sonra katırcıyla aynı fikirdeymiş gibi davranan kadın, abdest alma ve namaz kılma bahanesiyle kaçıp kurtulur. Katırcı da müezzinle aynı korkuyu hissederek aynı yöntemi uygular. Yani kadının iffetine iftira atar. Kadın güvende olmayı erkek kılığına girmekte bulur ve başka diyarlarda erkek kılığına girerek helva satarak yaşamını sürdürür. Babası, kardeşi, eşi, müezzin ve katırcının birlikte oldukları bir gün akıl oyunları ile kendisine kurulan tuzakları anlatır. Masalın sonunda kahraman kadın, iki namus düşmanı erkeğin boyunlarını vurdurtur. (s.391)

Erkeğin hemcinslerinden korkusu aynı masalda iki farklı olay örgüsüyle vurgulanarak anlatılmıştır. Mahremindeki kadınların başka erkeklerden korunması gerektiği verilen mesajlar arasındayken namus korkunda iffetin korunma sorumluluğu kadına verilmiştir. İffetin korunması için alınan önlem kadının sınırlandırılmasıdır. Toplumsal ahlakın ve toplumsal baskının yerini kadının sınırlandırılması aldığı takdirde sorunun çözülmediği aksine olayları daha çözümsüz ve karmaşık hale getirdiği vurgulanmaktadır. Olay örgüsünde mağdur olan kadının haksızlığa uğrayarak ölümüne karar verilmesi gerçekliğin araştırılmaması sonucunda yaşanacak olasılıklar olarak ders verilmektedir. Korku kaynağı müezzinin müttefik olarak çıkar amaçlı yaşlı kadını kullanması, kadınların kadınlar için başka bir tehlike olduğu mesajı verilmektedir.

“Avcı Mehmet’in Oğlu” masalında kimsesiz olan masalın kahramanı padişahın imkânsız isteklerini yerine getirmek için ölümü göze almakta ve hatta öleceğini bile bile yola koyulmaktadır. Padişahın istekleri karşısında korkudan titreyen kahraman, asıl korku kaynağını bilmemektedir. Vezirin Avcı Mehmet’in oğlunun cesareti ve başarısı karşısında onu kesin öldürülecek maceralara atması veziri hırslı, erdemsiz ve zalim kimliğiyle tanıtmaktadır. Mert olmayıp korkaklığı da onun başka vasıflarıdır. Avcı Mehmet’in oğlu, hem padişahın hem devlerden hem de vahşi hayvanlardan korkmaktadır. Fakat bu korku onu eylemsizliğe itmeyip birinci korku kaynağı olan padişaha boyun eğmeyi fakat diğer korku kaynaklarıyla mücadele etmeyi sağlamaktadır. Masalın devamında kahraman, Allah’a dua ederek yardım dilemiş olup attığı ok devin ayağındaki yarayı deşerek devin iyileşmesine neden olur. Bu edimin sonucu olarak devin kahramana

borçlanması ve padişahın imkânsız isteklerini müttefik olduğu devle birlikte gerçekleştirmesine neden olur. Vezir adaletsizlikle tüm bu fedakârlıkların karşılığını padişaha bir altın olarak söyler ve kahraman kanaatkâr biri olarak annesi ve kendisinin ihtiyaçlarını bir altınla karşılar. Vezirin korkusu güç sahibi olan padişaha yakınlığını kaybetmektir ve bunun için Avcı Mehmet'in oğluna zor görevler vererek onun ölmesini sağlamaktır. Horney'in sınıflandırdığı temel kaygıyla mücadele eden nevrotik eğilimli saldırgan tipin özelliklerinin vezirde görmek mümkündür. (s.433)

Padişahın her isteğinde korkudan titreyen kahraman, ikinci görevinde kendisi strateji üreterek çözüm bulur. Üçüncü görevinde ise yolda üç tane müttefik edinerek zor görevleri dostların yardımıyla başarıya ulaştırır. Masalın sonunda ise kahraman ve son görevinde padişah için getirdiği kız sürekli açgözlü olan padişah ve hırslı vezirin cezasını verirler. Beddua ile kedi ve fare olan padişah ve vezir tahtı ve kızı kahramana bırakır. Kahramanın yetimliği, kimsesizliği ve korkudan titremesi masal boyunca vurgulanmasına rağmen kahramanın doğruluğu masal boyunca ona yardım edecek araçları karşısına çıkarmaktadır. Oldukça fazla korkmasına rağmen korku kaynağıyla yüzleşmekten çekinmeyen kahraman, ölmekten oldukça korkmaktadır. Padişaha eş olarak mücadele edip aldığı kızın iftirasından yani namusundan korkan kahraman, kızla yalnız kaldığı zamanlarda kızın atı arkada olmasına rağmen kızı kontrol etmemeyi yani ona bakmamayı tercih etmektedir.

Elazığ masallarında diğer korku biçimi ise statü farkına bağlı olarak eşler arasında başa kakma durumudur. **Balıkçı Güzeli** masalında Balıkçı Güzeli olan erkek kahraman altın teknesinde balık avlarken kahramanın güzelliğine âşık olan padişah kızının kendisiyle evlenme teklifini zenginlik ve gücün başa kakılma durumundan kaynaklı olarak reddetmekte fakat padişah kızının ısrarı üzerine evliliğin gerçekleşmesiyle olay örgüsü başlamaktadır. Padişah kızının yönlendirmeleri ve yardımıyla padişahın bütün isteklerine yerine kahraman, padişahın kızıyla evleniyor. Yanlışlıkla bir gün kahramanın eli padişah kızının burnuna değer, korkulan olur ve padişah kızı:

-“Bu balıkçı küreği değil sultan burnudur.” der ve sultanlığını başa kakar. Balıkçı Güzeli ise evlenmeden önce ettiği yemini yerine getirerek ölünceye kadar eşinin onu görmemesi için evi terk eder. Padişah kızı eşinin arkasından gider çeşitli zorluklardan geçer fakat pes etmez ve eşini bulur. Eşi ise onunla padişah kızının asılacağı gün:

-“Ey bu balık başı değil, sultan başıdır” der ve eşiyle konuşmaya başlar. (s.438)

Balıkçı Güzeli masalında statü farkının eşler arasında önemli olduğunu vurgularken aynı zamanda kadının çeşitli zorlukla başa çıkma kapasitesi, çeşitli akıl oyunları ile amacına ulaşacak stratejiler geliştirmesi anlatılarak toplumsal cinsiyette kadının ve erkeğin benzerliği anlatılmaktadır. Statü farkından kaynaklanan erkeğin kaygısının ise mutlak yaşanacağı verilen mesajlar arasındadır. Evlilikte uyumun vurgulandığı bu masalda erkeğin korkularının haklılığı işlenmiştir.

Evlilik istikrarının korunması açısından ve mutluluğun gerçekleşmesi için bazı sosyo-kültürel konularda eşitliğin sağlanması gerekmektedir. Kişinin kendi ailesinin seviyesinde eş seçmesi taraflar arasında yaşayış tarzında büyük farklılıkların olmaması ve uzlaşımın hayatın genelinde sağlanabilmesi için önemi büyüktür. Bütün toplumlarda evlenecek çiftlerin denk olmasının istenmesi evlilik birliğinin devam etmesi içindir (Kasapoğlu 2007:159). Kefâet olarak denklik konusunda kıstaslar fakihler tarafından sunulmuştur. Fakihlere göre evlilikte denklik kıstasları şöyledir:

1. Hanefî mezhebinde erkeğin kadına soy, Müslüman oluş, hürriyet, meslek, dindarlık ve zenginlikte denk olması gerekmektedir.
2. Şâfiî mezhebinde denkliği, dindarlık, soy, meslek, sanat, hürriyet, bedensel ve zihinsel sağlık konularında ve ayrıca iffet, zenginlik ve yaş erkeğin kadına denk olması gerekir.
3. Ahmed İbn Hanbel, din, takva, meslek ve sanat kıstaslarını evlilikte denkliğe esas almaktadır. Hanbeliler hürriyet, soy ve zenginlik, meslek ölçülerini de denkliğe ölçü saymaktadırlar.
4. İmam Mâlik ise din ve takva, bedensel ve zihinsel engellilik konularının dışında evlilikte kefâet ölçüsü olarak başka kıstas aranmasını doğru bulmaz (Kasapoğlu 2007:159).

Cevheri Firoş masalında kahraman, iyi eğitim almış annesinin baba-sının biricik oğludur. Onun dürüst bir tüccar oluşu ona evlilik teklifi yapılmasıyla sonuçlanır. Evlilik teklifi Elazığ masalların birçoğunda kadınlar tarafından ya da kadınların ebeveynleri tarafından da yapılmaktadır (bkz. Şah İsmail, Çulfacıoğlu Mehmet Onbaşı gibi). Toplumsal cinsiyet de erkeklerin teklifi başlatma geleneği yerine evlilik teklifi iki cinsiyet de de görülmektedir. Masalın Kahramanı kendisine yapılan evlilik teklifini kabul eder. Fakat kız tarafının evlilik teklifi yapmasına rağmen bazı şartları bulunmaktadır. Bu şartlar şöyledir:

- “İşine gözü bağlı gideceksin, gözü bağlı geleceksin, arabadan hiçbir tarafı görmeyeceksin. Dışarıdan saman çöpü bile alıp gelmeyeceksin. Bizim evimizde ne varsa onu yiyecek onu giyeceksin. Kapıdan bizim eve bir çiğit bile girmeyecek. Bir de benim kızımın üzerine katiyen kimseye bakmayacaksın, huri, melek gelse bakmayacaksın.” (s.442)

Şartları kabul eden kahraman iç güveyi olur, evlenir. Fakat kahramanın ebeveynleri kaybolan oğullarını aramaktadırlar. Zamanla ebeveynlerinin kendisini görememesi sonucunda korkup endişeleneceği söyleyerek ve izin alarak tekrar eski işine geri döner. Fakat gittiği yeri ailesine söylemez. Dükkâna gelen bir kadının elmasını satın alıp eşine hediye etmek ister. Kadın elmanın değerinin bir öpücükle ödeneceğini söyler. Sırrının çıkmayacağı düşünen kahraman, her zamanki renk yerine kendini almaya gelenlerin siyahlar içinde olduğunu görmesiyle içini sırrının açığa çıktığının korkusu kaplar. Kayınvalidesi tarafından bir sınavda olduğunu bilmeyen kahraman, simsiyaha dönen çevresindeki her şey, onun korkudan dilinin tutulmasına, elinin ayağının titremesine neden olur. Korkuya teslim olan kahraman öptüğü kadının parçalanmış cesedini gördükten sonra kendisini dükkânının önüne bırakılmış ve terk edilmiş olarak bulur.

Derdinden zayıflayan Cevheri Firoş'un ünü padişaha kadar gelir. Bir gün padişah kahramanı ziyaret etmek ister ve tüm olayı kahramandan dinler. Saraya gidince benzer mekânları gören Cevheri Firoş kayınvalidesinin padişahın kız kardeşi olduğunu öğrenir. Kahraman eşinin de kendisi gibi tükendiğine şahit olur.

Masalda kadınların zekâsı ve tuzaklarına vurgu yapılırken erkeğin bu tuzaklar karşısında ki acizliği anlatılmaktadır. Kahraman, kendinden daha güçlü ve kendisine tuzak kuran kadınlara egemen başka bir erkekle müttefik olarak, güç dengesi kurarak sorunlarını çözmektedir. Balıkçı Güzelinde olduğu gibi evlilikte ki denkleme bu masalda da vurgu yapılmaktadır. Denkliğin olmadığı durumlarda erkeğin birçok korku kaynağıyla karşılaşacağı ve gücün kadın lehine dengesizliği erkeği mağdur edeceği anlatılmaktadır.

Kara Köpek masalında kahramanlar yamyam olan bir köpek ve padişahın kızından oluşmaktadır. Kara Köpeğin sırları bulunmakta ve padişah kızı padişahın ahdinden kaynaklı kahramanla evlenir. Sırrın açığa çıkmaması için eşini uyaran Kara Köpek ise aslında yiğit bir delikanlıdır. Sırrını açığa çıkaran padişahın kızını terk eden kahramanı padişahın kızı arayarak bulur. Demirden değnek ve demirden çarığın erimesiyle eşini bulduğunu anlayan padişahın kızı yine Kara Köpeğin bir kapı açmaması uyarısıyla karşılaşır. Kadının kapıyı açmasıyla eşinin yamyam olduğunu görmesi onda müthiş bir korku uyandırır. Gördüklerini gizleyen kadının zayıflaması eşinin dikkatini çekiyor ve sırrını öğrenip öğrenmediğine dair çeşitli stratejiler uyguluyor ve nihayetinde gördüğünü eşi itiraf eder. Eşini tekrar geri gönderen Kara Köpek, eşinin yardıma ihtiyacı olduğu takdirde eline iki tüy verir ve birbirlerine değdiği takdirde yardımına gideceğini söylüyor. Erkek kılığına girerek kendini emniyet altına alan padişahın kızı,

babasından utandığından evine geri dönemez. Erkek kılığında olduğu için bir kadının kendisine tecavüz iftirasına uğraması sonucunda ise kendi sırrını açığa çıkarmayıp eşinden yardım ister. Eşine yardım eden Kara Köpek kadınının sır tutamaması üzerine açıklama yaparak eşini tekrar yanına alır. (s.464)

Kara Köpek masalında korku kaynağının masalın kahramanlarından erkeğin olması diğer kahramanın ise korku kaynağına boyun eğdiği görülmektedir. Diğer bazı masalarda olduğu gibi bu masalda da kadınların sır tutamama özelliğine ve erkeğin mahrem konularının başkalarına açma olasılığı anlatılarak erkeklere ve kadınlara ayrı ayrı mesaj verilmektedir. Erkelere mahremlerini eşleriyle paylaşmaması anlatılırken kadınlara ise mahrem konuların başkasıyla paylaşıldığı takdirde sorunlar yaşanacağı anlatılmaktadır. Erkeğin kadını cezalandırırken kendisinden uzaklaştırmasına rağmen terk etmediği ve yardıma ihtiyacı olduğunda yardım etmesi verilen diğer mesajlar arasındadır. Kadının daha sonra ölümü pahasına sırrını tuttuğu ise ilerleyen süreçte görülmektedir.

Hayırsız Kız masalında kahraman kız kardeşini yamyamlığından dolayı yaraladığı için babası tarafından öldürülme korkusuyla evi terk eder. Yollara revan olan kahraman, evin en küçük oğlu olup devle karşılaşır. Fiziksel olarak oldukça güçlü olan devlere yardım ederek dostluklarını kazanmasına rağmen deve ihanet edince dev kahramanı yemek ister. Dev yine de kendisine yaptığı iyiliğin karşılığında yardıma hazır olduğunu söyler. Devden çaldığı at ile çeşitli yiğitlikler sergileyen kahraman bir taraftan da etrafındaki kişilerde endişeye neden olur. Masalın sonunda kız kardeşinin yamyamlığıyla mücadele eden ve kaçan kahramanın imdadına devin hediye ettiği aslan ve kaplan yetişir.(s.496)

Hayırsız Kız masalında erkekler arasında ki fiziksel gücün önemi dev ve ayı ile vurgulanmakta fakat cesaretle mücadelenin sonucunun zafer olduğu da gösterilmektedir. Ayrıca dev ve atla kahramanın dostluğu neticesinde hayattaki zorluklarla başa çıkmanın kazanılan dostluklarla mümkün olduğunu göstermektedir. Kahraman korku kaynağından çoğunlukla kaçma stratejisini kullanmakla birlikte dostlarının yardımıyla korku kaynağıyla mücadele de etmiştir. Hayırsız Kız masalında kahraman, diğer rakip erkeklerle çeşitli oyunlar kurarak mücadele etmekte ve bu mücadelenin sonunda rakiplerinin saygısını kazanmaktadır. Masalda üç tip kadın bulunmakta biri kız kardeşi olup yamyamlık yapmakta ve kahramanı yemek istemekte, ikincisi kayınvalide olup padişahı kahraman ve kızının lehine yönlendirmekte diğeri ise eşi olup ona yardım eden roldedir. Deli Dumrul masalında olduğu gibi Elazığ masalında da yer yer kahramanların ailesi kahramana zarar verirken eşleri en büyük yardımcısı olabilmektedir.

Mücevher Topu masalında egemen bir erkek karşısında korku duygusu işlenmiştir. Masalda şahit olduğu sadakatsizlik sonucu tüm kadınları öldürme emri veren padişaktan korkulmaktadır. Yaşı küçük olmasına rağmen gücünün sınırını denemek isteyen padişah halkın arasında sevgileri yüzünden emirlerinin çiğnendiğini görür. Fakat sevginin gerçekliğini sıyanan padişah sevginin gerçek olmadığını görerek kadınların hırsından kaynaklı öldürülme emrini verir. Genelleme yaparak tüm kadınların öldürülmesini isteyen padişahın emirlerini yerine getirmeyen vezirleri de öldürmekle tehdit eder. Padişah kendisinin ve vezirinin de dâhil olmak üzere eşini, kızlarını ve kız kardeşlerinin boynunu vurmasını ister. Vezir annesinin boynunu vurdurtacakken karşı çıkan yine bir erkek olur. Vezirin babasının bu padişahın genellemesinin yanlışlığını kendi deneyimini anlatarak değiştirir. Vezirin babası olan eski vezir kırk devin başını kesen kadını anlatır:

Kadın - “Abdest al bu sırrı kimseye vermeyeceğine beni de aşikare koymayacağına yemin et...bu benim beşik kertmem nişanlımdı, bu devler b benimle çok uğraştılar, benim pehlivanlığımla başa çıkamadılar, bana hakaret olsun diye nişanlımı parçaladılar. Ben de nişanlımın intikamını almak için yemin ettim. Sen gözünle şahit oldun, kırk devin başını pencereden attım. Şimdi o rahat uyuyabilir. Biz seninle iki rekât namaz kılacağız, sen de sıtkı sadakatle âmin diyeceksin. Cenabı Allah benim ruhumu burada kabzedecek ...” (s.512).

Vezir anlattığı hikâyenin devamında padişaha “kadının pehlivanı erkekten daha üstündür” der ve padişahın önyargısının değişmesine neden olur. Padişah ise kendi vezirine ödül olarak kendi kız kardeşini nikâhlar. “Gül Sina’na Ne Yaptı Sinan Gülü İncitti masalında da sadakatsizliğin sonuçları incelenmiş görünenle gerçeğin farkına varılması sonucunda haksızlıkların ortadan kalkabileceği işaret edilmiştir. Bunun ise ancak araştırma yaparak bulunacağı masalda, mesaj olarak verilmiştir. Kadın rolünün güçle anılması bu masalda da bulunmaktadır.(s. 295, 521)

Masalda kadınların katledilmesine karşı çıkan eski vezirle Connell’in cinsiyet eşitsizliğinde erkeklerin bu eşitsizlikten rahatsız olacağı gerekçeleri benzerlik göstermektedir. Bu gerekçelerden bir tanesi erkeklerin çeşitli bağları olan kadınlara (eş, sevgili, kızları, kız kardeşleri, iş arkadaşları vs.) karşı güçlü bağılıkları bulunmaktadır. Buldukları kültür erkeklere her ne imtiyaz sağlamış olursa olsun bu güçlü bağılılığı olan kadınların daha iyi şartlarda yaşaması için bu imtiyazlardan vazgeçebilmektedirler. İkincisi ise baskıcı sistem kişinin kendisine fayda sağlamasına rağmen diğer insanlarla paylaşım alanlarını tehdit ettiği için bu faydadan vazgeçebilmektedirler. Erkeklerin genel bir ittifakından da söz etmek mümkün değildir. Çünkü

erkeklik tanımının kadına göre yapılması ve kadınlık olarak sınıflandırılan özelliklere yakın erkeklerin bulunması bu ittifakı oldukça zayıflatmaktadır. Çünkü bu erkekler mevcut olan sistemden ciddi zararlar görmektedirler. (Connell, 1998:13,15)

Toplulukta var olan korkuya örnek olarak **“Dünya Güzeli”** masalında bulunmaktadır. Masalın kahramanı padişah oğlu olup topluluğun korktuğu korku kaynağını tanımak için korku kaynağına yaklaşır. Toplumun tepkisi ise kaynaktan mekânsal olarak uzak durmaktır. Kahraman için endişe duyan topluluk uyarılarda bulunur fakat kahraman uyarıları dinlemez. Masalın kadın kahramanı olan dünya güzeli kralın kızıdır. Masalda kralın kızını konuşturamayan kişinin boynu vurulup kale yapımında kullanılmakta ve kalenin bitmesine son bir kelle lazımdır. Padişahın oğlu kızı konuşturmayı fare yardımcısından aldığı stratejilerle başarır. Müttefikin önemsiz küçük bir canlı olması onun becerilerini küçültemeyeceği vurgulanmaktadır. (s.524)

Masalda ilerleyen süreçte padişahın oğlu kahraman dünya güzeli ni yaşadığı sarayın tam tersi bir mekânda kaz damında bir yaşam sunarak ona ders vermiştir. Masalın içerisinde tüm zorlukları geçen ve mücadele eden padişahın oğlu dünya güzelin sadakatini ve şartsız bağlılığını kazanmıştır. Hem hırsızlıklar yaptırarak toplum tarafından ayıplanmasını sağlamış hem de masalın sonunda ona eski yaşamıyla aynı lüksü ve düğünü sunarak ödüllendirmiştir.

“Dünya Güzeli” masalında kadının erkeği suskunluğu ile sınaması, erkeğin ona sorunlarla dolu hikâyeler anlatması ve kadının yargılamasını sağlaması, erkeğin kadının aklına verdiği değeri göstermektedir. Elazığ masallarında kadın aklının erkeklere yol göstericiliği sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Örneğin, erkeğin zor bir durumda kalması neticesinde kadının ona stratejiler sunması, destek olması, kadının fiziksel gücünden yararlanması, savaşçı olarak erkeğe destek olması ve kahramanı kurtarması gibi. (bkz, Şah İsmail, Dünya Güzeli, Dul Kadının Oğlu)

Sonuç

Hayat boyu süren sosyalizasyon süreci toplumsal değerlerle ve kalıpları sıklıkla tekrar etmektedir. İlk çocukluk döneminde değer aktarımı, anlatılar yani masal ve hikâyelerle çocuğun hayal dünyasında yer eden kalıplar, ilerleyen süreçteki toplumsal beklentileri gerçekleştirmesini ve kişilerin kendi benliklerinin oluşumunu sağlamaktadır. Toplumsal cinsiyetin oluşturucusu kalıplar ilk tohumlarını bu süreç ve anlatılar yoluyla kurulmaktadır. Bu araştırmada sosyalizasyonun ilk araçlarından biri olan masalların eril korkular korku biçimleri, korku kaynağı erkekler, korku kaynağıyla mü-

cadele yöntemleri ve toplumsal cinsiyete yansımaları işlenmiştir. Elazığ masallarında korku kaynağı erkek tipleri şunlardır:

1. Dev gibi metaforlarla anlatılan fiziksel olarak güç üstünlüğü olan erkek tipleri: Bu tiplerle kahramanlar yüzleştiklerinde fiziksel bir mücadelenin ötesinde akıl oyunları ve stratejiler üretmekte ve cesaretlerini göstermektedirler. Bu tip erkeklerin güçlü ve zayıf yönleri kahramanlar tarafından analiz edilerek zayıf yönleri kullanılarak mücadeleyi kazanmaktadır. Bazı masalarda bu tip erkekler korku kaynağı olmasına rağmen kahramanlar korku kaynağıyla yaklaşmayı bazen müttefik olmayı tercih ettiği de görülmektedir. Bazı masalarda ise bu tip korku kaynağı masalın ilk hareket örgüsündeki kahramanı yenmeyi başarmakta fakat epizotlarda kahraman değişerek ilk kahramanın intikamını da almaktadır. (bkz. s. 377, 359, 411, 433, 467, 497)

2. Nüfuzuyla birlikte savaş araçlarını elinde bulunduran erkek tipleri: Bu tip erkekler genellikle padişah, kral ve paşa gibi unvanlara sahip olan erkeklerden oluşmaktadır. Bu tiplerle mücadelede fiziksel güç eşitliğinden kaynaklı olarak fiziksel güç mücadelesi yapılmaktadır. Akıl oyunları ve birlikte fiziksel güç kullanılmasına rağmen bu üstünlüğe sahip erkeklerin korku kaynağının yakınlarında bulunan kişilerden veya kendi yakınlarındaki nüfuzlu kişilerden yardım alarak da mücadele kazanılmaktadır. (bkz. s.348-350, 388, 515)

3. Gerçekte korku kaynağı gibi durmayan örtülü bir şekilde masal kahramanının ölümüne yol açacak kişilerden oluşan erkekler. Bu erkekler nüfuz sahibi erkeklere yakınlığı olan, ya da nüfuz ve fiziksel güç sahibi olan erkekleri yönlendirme maharetine sahip olan erkekler ve nene karı olarak adlandırılan cadı kadınlardan yardım alan erkeklerden oluşmaktadır. Bu erkekler masalın ilk hareketinden itibaren kahraman tarafından görülmeyip kahramanın yardımcıları tarafından veya daha sonraki epizotlarda ortaya çıkarak fark edilen ve sonunda cezalandırılan ya da masalın ödülünden mahrum olan kişilerden oluşmaktadır. Bu korku kaynağı kendini gizlediğinden dolayı yönlendirdiği kişilerle aşıkarcı mücadele edilmekte fakat masalın sonunda fark edilerek kaybeden veya cezalandırılan bu kişilerdir (bkz. s. 433, 359, 391, 394).

4. Toplumsal değer ve kurallarla desteklenmiş erkekler: Müezzini masalında müezzini emanete hıyanet etmesi sonucu kızın babasından korkarak kıza namus iftirası atması örneğinde olduğu gibi... Bu kişiler cezalandırma gücünün elinde bulunduran kişilerden oluşmaktadır. Toplumsal değer yargılarından ve kurallardan destek almaktadırlar. Toplumun meşru olarak

kabul edeceği cezalandırma usulünden korkan kişiler toplumsal değer ve kurullarla desteklenen erkeklerden korkabilmektedir.

Gerçek yaşamın bir tür yansıması olan masalarda bilinmezlik ve oluşturduğu risk de korku kaynağı olabilmektedir. Dünya Güzeli masasında korku kaynağı kadın olup korkanlar erkeklerden oluşmaktadır. Kadının oluşturduğu bilinmezlik ve ölüm sonucu erkekler korkmaktadır. Fakat kadının gücü bu olanağı kendisine sunan padişah babasından kaynaklanmaktadır. Dev analardan ve nene karı olarak söylenen yaşlı kadın veya cadılarda zaman zaman korku kaynağı olarak görülmektedir. Her iki cinsiyetin korku kaynağı olarak işlenmesi korku kaynağının fiziksel, maddi ve eylem (sihir veya büyü yapabilme, kötülükte sınırsızlığı) gücünden kaynaklanmaktadır (bkz. s. ,379, 392)

Masalarda erkeğe ait korku biçimleri şunlardır:

1. Varoluş korkusu (bkz. s. , 389, 464)
2. Ölüm korkusu (bkz. s. 377, 379, 399, 524)
3. Sevdiğinden ayrı kalma veya sevdiğinin ya da yakınlarının zarar göreceği korkusu (bkz. s. , 339, 342, 444)
4. Ailesine ve kendisine yiyecek ve barınma bulamama korkusu (bkz. s. , 358, 379, 436)
5. Namus ve şeref korkusu (bkz. s. , 391, 393 515)
6. Cezalandırılma korkusu (bkz. s 392)

2.3. Masalarda korku kaynağının hedefi olan kişiler

1. Fiziksel olarak zayıf olan erkekler: Fiziksel olarak güçsüz erkekler genellikle dev ve dev gibi güçleri olan kişiler ile metaforlaştırılan fiziksel güç üstünlüğü olan erkekler tarafından hedef haline gelebilmekte ve masalarda bu tipler yamyamlık amaçlarını gerçekleştirmek istemektedirler. (bkz. s. 359, 377, 379,

2. Maddi ve manevi olarak güçsüz erkekler: Bu erkekler yoksul olabildiği gibi yetim ve öksüz olup herhangi bir desteği bulamayacak olan kişilerdir. Ayrıca kardeşler arasında en çelimsizi ve küçüğü de seçilmekte ve kıskançlık duygusuyla anne, babanın en sevdiği kişilerden de oluşmaktadır. (bkz. s. 348, 359, 399, 433, 388)

3. Padişahın kızı olabildiği gibi çevredeki en güzel kadın ya da kız da olabilmektedir. (bkz. s. ,339, 391-394,

Masalarda korku kaynağına verilen tepkiler

1. Korku kaynağıyla kader inancıyla zafer kazanmak (bkz. s. , 496)
2. Korku kaynağına boyun eğerek, süreçle birlikte şans eseri korku kaynağından kurtulmak (bkz. s. , 348, 399, 379, 411)
3. Korku kaynağıyla akıl oyunları sayesinde cesaretle mücadele etmek ve mücadeleyi kazanmak (bkz. s. , 378, 379, 394, 528)
4. Korku kaynağıyla fiziksel olarak mücadele ederek zafer kazanmak (bkz. s. , 360, 389, 497, 516)
5. Korku kaynağına yakın kişilerle (kadın veya erkek müttefiklerle) işbirliği yaparak mücadele etmek (bkz. s. , 346, 389)
6. Korku kaynağı erkekten daha güçlü kişi ya da varlıklar (padişah, at, dev, nene karı) yani müttefiklerle işbirliği yaparak mücadeleyi kazanmak (bkz. s. , 411, 444, 497)
7. Korku kaynağıyla müttefik olup işbirliği yapmak ve dost olarak mücadeleyi kazanmak (bkz. s. 496, 516, 530)

Masallarda eril korkunun kadına yansımaları

- 1.Korku kaynağının hile ve tuzaklarını anlamayıp kadını cezalandırmak (bkz. s. , 393)
2. Korku kaynağının hile ve tuzaklarını anlamayıp telkin edilen cezayı gizlice değiştirmek (bkz. s. 340, 393)
3. Korkulan şeyin gerçekleşmemesi için kadını mekânsal olarak sınırlandırmak (bkz. 391, 393)
4. Korku kaynağına karşı kadınla birlikte mücadele etmek (bkz. s.349, 402)

Elazığ masallarında korku kaynağıyla mücadele eden erkeğe ait özelliklerin sınıflandırması toplumsal cinsiyet oluşumu için önem taşımaktadır. Elazığ masallarında alan yazında erkekliğe ait olarak sınıflandırılan bazı özelliklerden farklılıklar şöyledir:

1. Erkeğin sadece aklıyla hareket etmesi ve duygularını yadsıması: İncelenen masalarda erkek niteliği olarak algılanan aklıyla davranmak, duygusuzluk kahramanların genel özellikleri arasında değildir. Duygularıyla yola revan olan erkeği masal örgülerinde sıklıkla görmek mümkündür. Kahramanlar duygularıyla harekete geçmekte, duygularını yadsımadan duygularından güç alarak cesaretle hareket etmektedirler.

2. **Erkeğin sorunları tamamen şiddetle çözmesi:** İncelenen masalarda olaylar çoğunlukla akıl oyunları ile çözülmekte, kahramanın zor duruma düşmesi ise yine korku kaynağı erkeğin hileleri ile yapılmaktadır. Sorunlar salt bir şiddet ile çözülmeyip uzlaşma sıklıkla kullanılmakta bunun için korku kaynağından daha güçlü ve nüfuz sahibi insanların ve varlıkların desteği alınmaktadır.

3. **Erkeğin yarışkan olması:** İncelenen masalarda yarışkan olma özelliği görülmekle birlikte amaca ulaşmak kahramanın hareket noktasını belirlemektedir.

4. **Erkeğin başarı dürtüsü:** İncelenen masalarda başarmak ise sadece başarı dürtüsüyle olmayıp, duygusal saiklerle birlikte tarafların istekleri ölçüsünde gerçekleşmektedir. Örneğin padişahın kızını almayı murat eden kahraman kızın rızasıyla birlikte eyleme geçmekte kızın desteğiyle birlikte başarı gelmektedir.

Elazığ masalarında toplumsal cinsiyet rolleri bulunmakla birlikte erkeğe ait özellik, kadına ait özellik olarak belirgin bir sınıflandırma olmadığı gibi roller koşullara göre değişmektedir.

Horney'in temel kaygı kavramı ile masallar değerlendirildiğinde korku kaynağı kişilerin korkuları ve kaygıları görülmektedir. Zaman zaman yalnızlık, çaresizlik ve güvensiz olma durumuna karşın masadaki kişilerin nevrozlu tipler olduğunu seçtikleri çözüm yollarını göstermektedir. Yani bu kişileri daha çok çözüm yolları ile bulmak mümkündür. **Kotan** masasında ve **Avcı Mehmet'in Oğlu'nda** bu tipler, eylemleri ile tanınmaktadır. Saldırgan tip olarak adlandırılan bu kişiler kötülük temelli ve kendi çıkarları çerçevesinde davranış gösterirler. Korku kaynağı olan nevrozlu kişiler genelde erkek olarak bulunmaktadır. Fakat bu eylemleri Elazığ masalarının da kadınlar da görmek mümkündür. **Bacılar** ve **Zülfü Mavi** masaları örnek gösterilebilir. Korku kaynağı olmayıp nevrozlu tipin üçüncüsü olan yalıtılan tip ise genelde korku kaynağıyla mücadele eden kadınlarda görülmektedir. Erkek kıyafeti giyerek ve insanlarla yakın ilişkiden uzak durarak güvenli alan oluşturan bu tipler, masal içerisinde de kendine yeten ve becerilerini geliştiren kişilerden oluşmaktadır. **Helvacı Güzeli** masalı bu tipe örnek gösterilebilir.

Batı masalarında biçimlendirdiği kimlik geleneksel olanın talebi olup, çocukların ölümcül koşullara terk edilmesi, yamyamlık, hırsızlık ve cinayetler bulunmaktadır. Bağımlı kadın masal kahramanlarının genelinde bulunmaktadır. Masalarda kahraman, kurtarıcı erkektir ve ödül yine masalın kahramanı kadın, erkeğe bağımlılığı ve sosyal statüsünün yükselişidir. Masalarda dişilik, anneliğin ve ölümün simgesi olan kadın, korkunun ana

kaynağıdır. Hansel ve Gratel örneğindeki yamyam kadın genetik hafızanın günümüze aktarıldığı sembolleri barındırmaktadır. Masallar ve mitlerle temeli derinlerde olan bu öğretinin Batı masallarında kadın korkusundan kaynaklı olarak kadını bağımlı kılmak amaçlı olay örgüsü oluşturulmuştur. Batı masallarında bağımlı bir varlık olarak yetiştirilen kadının zamanla değer ölçütünün değişmesiyle bağımsız bir yaşama zorunlu kılınması günümüz çağdaş kadının bağımsızlık korkusu yaşamasına neden olmaktadır. (Sezer, 2010).

Elazığ masallarında kadın ve erkek rolleri sıklıkla karışabilmekte iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış, erdemli-erlemsiz, alçakgönüllülük-kibir, adalet-zulüm, haklı-haksız cinsiyetin belirleyici gücünün dışındadır. Sah-tekârlık, korkaklık, namertlik, aptallık ve zalimlik ve kusurlar neredeyse her iki cinsde de eşit dağılmış. Padişah zalim olabildiği gibi çok mert ve adil de resmedilebilmektedir. Yoksul olan kişiler mert resmedildiği gibi çıkarıcı olarak da anlatılabilmektedir. Korkaklık ve ona bağlı eylemler olarak cesaret ve güven her iki cinsiyetin özelliğinde görülmekle birlikte sosyal statüde de belirleyici bir özellik olarak gösterilmemiştir. (bkz. Tufil, Dünya Güzeli) Fiziksel olarak güçlü erkek dev imgesiyle anlatılmış bu fiziksel gücün oldukça yıkıcı tarafları olay örgüleriyle anlatıldığı gibi hem erkek hem kadın için fiziksel olarak güçlü olan insanların dostluğunun kişiye fayda sağlayıcı olduğu mesajı verilmiştir. Kadınların yaşlı olanların deneyimleriyle erkeklere yol gösterici olabileceği gibi kadınlar için oldukça tehlikeli olacakları da masalarda anlatılmaktadır. Nene karı olarak kavramlaştırılan kişiler oldukça açgözlü ve yoksul olarak da gösterilmektedir.

Kaynakça

- ALAN, A.O. (2012). Mitoz-Tarih İlişkisi: Siyasal Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi
- ALICI, Y. (2016). Baskın Babanın Kaostaki Oğlu: Yahya Kemal ve Tanpınar İlişkisine Oidipus Kompleksi ve Psikanalizm Ekseninde Bir Yorum. Elazığ I. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Kitabı (243-257)
- BARUTÇU, A. (2013). Türkiye’de Erkeklik İnşasının Bedensel ve Toplumsal Aşamaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara: Ankara Üniversitesi
- BOWLBY, J. (1973). Attachment And Loss, Separation, New York: Basic Books.
- CANARSLAN, G. (2017). Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı davranışın, Genel Boşanma Sebepleriyle İlişkili IJSHS, 1 (2): 95-107 95
- CONNEL, R. W. (1998). “*Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*”, Cem Soydemir (Çev.), İstanbul: Ayrıntı

CRASKE, M.G. (1997). Fear and Anxiety in Children and Adolescents. Bulletin of The Menninger Clinic, 64, (2), 4-36.

CÜCELOĞLU, D. (1993). “İnsan ve Davranışı”. İstanbul: Remzi

DURAL, S., KARASAR, A., ÇETİNKAYA, H. (2010). Kadınların Cinsiyet-içi Rekabette Kullandıkları Kötüleme Stratejilerinin Erkeklerin Eş Tercihleri Üzerindeki Etkisi Türk Psikoloji Dergisi, Aralık, 25 (66), 101-112

DURKHEİM, E. (2013). “İntihar”. Z. İlkelen (Çev.) İstanbul: Pozitif

EKŞİ, E. (2017). Türk Mitolojisinde Gerçeklik. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi

ELİADA, M. (1962). “Mitlerin Özellikleri” S. Rifat (Çev.) İstanbul: Om

ELLUL, J. (2004). “Sözün Düşüşü”, H. Arslan (Çev.) İstanbul: Paradigma

ELMACI, F. (2008). Bilişsel Davranışçı Yaklaşım Dayalı Grupla Psikolojik Danışmanın Ergenlerin Korkuları Üzerindeki Etkisi, Yayımlanmamış Doktora Tezi Ankara:Ankara Üniversitesi

ERSEVER, Ö. H., Öğrenilmiş Çaresizlik (erişim tarihi:29.07.2021) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/497/5903.pdf>

GOODY, J. (2017). “Mit, Ritüel ve Söz” (Çev.) D. Sezgi, İstanbul: Küre

GOLEMAN, D. (2011). “Duygusal Zekâ-Neden IQ'dan Daha Önemli” B. S. Yüksel (Çev.), İstanbul: Varlık

GÜNAY, U. (1975). “Elazığ Masalları ve Propp Metodu”. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi

HAMZAOĞLU, M., KONURALP, E. (2019). Geleneksel Toplumlarda Namus Olgusu ve Namus Cinayeti: Türkiye Örneği, İstanbul Üniversitesi, Kadın Araştırmaları Dergisi, 1:51-65

IZARD, C. E.(1977). “Human Emotions”. New York And London: Plenum Pres

İSKENDER, H. (2016) Korku Türünün Dünya Çocuk Edebiyatındaki Yeri ve Türk Çocuk Edebiyatında Yaygın Olmamasının Nedenleri. Ana Dili Eğitimi Dergisi 4(3), 295-310

KARATAY, H. (2007). Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Yaz, 5(3), 463-475

KASAPOĞLU, A. (2007). İslama Göre Evlilikte eşler Arasında Uyum Sorunu-İnanç ve Ahlak Uyumu. bilimname XII, 1, 137-161

MYERS, D.G. (2017). “Sosyal Psikoloji”. S. Akfırat (Çev). Ankara: Nobel

SAKAOĞLU, S. (1999). “Masal Araştırmaları”. Ankara: Akçağ

SEZER, M. Ö. (2010). “Masallar ve Toplumsal Cinsiyet”, İstanbul: Evrensel

TAYLOR, S. (1998). The Hierarchic Structure of Fears. Behaviour Research and Therapy , 36, 205-214

TEZEL, N. (1971). “*Türk Masalları*”. İstanbul:Milli Eğitim Yayınları

ROBINSON, E.H., ROTTER, J.C., FEY, M. ve ROBINSON, S.L. (1991). Children’s Fear : Toward a Preventive Model. School Counselor, 38, (3), 187-202.

ROSENBERG, D. (1997). “*Dünya Mitolojisi, Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi*”. A. U. Cüce, B. Odabaşı, E. Cengiz, K. Akten, K. Emiroğlu, T. Kenanoğlu, T. Kocayiğit, E. Kuzhan (Çev.). İstanbul:İmge

SANCAR, S. (2009). “*Erkeklik: İmkânsız İktidar – Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*”, İstanbul: Metis

YILDIZ, İ. (2020). Psikanalitik Yaklaşım Çerçevesinde Nevrotik İhtiyaçlar Çözümlemesi: Kayıp Kız

Filmi, Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 8(3) 977–987

ZEYBEKOĞLU, Ö. (2013). “*Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik Olgusu*”. Konya: Eğiten

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 8, Sayı: 16, Eylül 2021, s. 79-104, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 8, Issue 16, September 2021, pp. 79-104

Araştırma Makalesi/Research Article

HASTANELERDE BİNA YÖNETİMİNİN SAĞLIK ÇALIŞANLARININ GÖRÜŞLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ: BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI*

*The Examination of Building Management in the Hospitals from
Healthcare Professionals' Perspectives*

Metin GELMEZ**

Erkan Turan DEMİREL***

Geliş/Received: 24.06.2021

Kabul/Accepted: 27.09.2021

Öz

Hastaneler çok kompleks yapılar olup günün 24 saati faaliyet gösteren, birçok farklı departmanın bir arada koordinasyonlu olarak çalıştığı mekanlardır. Bunun yanı sıra hastaneler, devamlı olarak sosyal, ekonomik ve tıbbi değişikliklerle karşı karşıya kalan yapılardır. Bu kadar karmaşık bir yapıya sahip olan ve yaşanan değişimlere anında cevap veren bir organizasyonu yönetmek kolay değildir. Hastane bina yönetimi, karmaşık olan bu yapıyı yönetme sanatıdır. Bina yönetimi, hastaneyi bir bütün olarak ele alıp, her bir birimin girdisinden çıktısına kadar olan tüm sürecin işleyişini yönetmektir. Bina yönetimi, sağlık yönetimi alanında fazla ilgi görmemiş, günümüz de yeni popülerlik kazanmaya başlayan bir konudur. Bu çalışma Türkçe literatürüne sağlık kuruluşlarında bina yönetiminin değerlendirilmesine yönelik bir ölçek kazandırma amacıyla yapılmıştır. Araştırma örneklemini, Elazığ ilinde bulunan bir şehir hastanesinin çalışanları oluşturmaktadır. Öncelikle, bina yönetiminin değerlendirmesine yönelik literatür araştırmasından sonra ölçekle ilgili madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzu, uzman görüşüne sunulmuş ve sonrasında hedef kitleden bir grupla tartışılmıştır. İlerleyen adımda ise pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamadan elde edilen ham veriler; betimleyici testler, güvenilirlik testi, "madde-toplam korelasyonu testi", "alt-üst %27 fark testi", "keşfedici faktör analizi" ve "doğrulayıcı faktör analizi" ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, ölçeğin iki faktörden oluştuğu tespit edilmiştir. Bu iki faktör,

* Bu çalışma, birinci yazarın devam etmekte olan doktora tezi araştırmasının ön verileri ve kavramsal çerçevesi temel alınarak hazırlanmıştır.

**Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, Diyarbakır/Türkiye gelmezmetin@gmail.com ORC-ID: 0000-0002-1467-4626

*** Prof. Dr, Fırat Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü Öğretim Üyesi, Elazığ/Türkiye, edemirel@firat.edu.tr, ORC-ID: 0000-0001-7754-774X

toplam varyansın %50,54'nü oluşturmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı ise 0,927 hesaplanmıştır. Ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sağlık Yönetimi, Hastanelerde Yönetim, Hastanelerde Bina Yönetimi, Bina Yönetimi, Ölçek Geliştirme

Abstract

Hospitals are areas in which various departments works in coordination and are complex structures which operates for 24 hours per diem. Besides that hospitals are structures continuously facing with social, economic and medical changes. It is not easy to manage such a complex organization that is responsive to encountered changer instantly. Hospital facility management is the art of administering this intricate structure. Facility management takes hospital as a whole in hand and it is the administration of operation of the whole process from input to out put of every unit. Facility management which hasn't drawn much attention but nowadays it is becoming a popular field. This study was conducted with the aim of developing a scale for the evaluation of building management in health institutions in order to contribute to the field. The research sample consists of employees of a city hospital in Elazig province. Primarily, a pool of items for the scale was generated after the literature review for the evaluation of building management. The item pool was reviewed by experts and then discussed with a group of representatives from the target population. In the following step, pilot implementation was conducted. Raw data obtained from pilot implementation was analyzed with descriptive tests, reliability test, "item-total correlation test", "upper-lower 27% difference test", "exploratory factor analysis" and "confirmatory factor analysis". As a result of the analysis, it was determined that the scale consisted of two factors. These 2 factors explain 50.54% of the total variance. The reliability coefficient of the scale was calculated to be 0.927. The results confirmed the validity and reliability of the scale.

Keywords: Health Management, Management in Hospitals, Building Management in Hospitals, Building Management, Scale Development.

Giriş

Küreselleşme, bilgi teknolojisinin gelişmesi ve yaşam kalitesine olan talebin artması nedeniyle, yapılı çevredeki mülkleri veya tesisleri yönetme çabaları, verimliliği artırmanın yanı sıra sosyal ihtiyaçları karşılamak konusunda da giderek öne çıkmaktadır. Aslında, işletme ve bakım, bir tesisin yaşam döngüsünün en maliyetli aşamasıdır (Li vd., 2019). Bir organizasyondaki bina (tesis) yönetimi, binaların ve diğer altyapısını en iyi şekilde işletmek, sürdürmek, iyileştirmek ve çevreye uyarmaktır. Bina yöneticileri bu göreve kaynak kontrolü, tedarik zinciri yönetimi, hizmet sunumu, strateji, kültür ve değişim yönetimini içeren farklı yollarla katkıda bulunur (Priyangika vd., 2020).

Tesis Yönetimi, kuruluşun ortak işini hem uzun hem de kısa vadede desteklemek için tesis kaynaklarını, destek hizmetlerini ve çalışma ortamını yönetmede kilit bir işlemdir (Chotipanich, 2004). Bu nedenle, sağlık hizmetleri sektöründe bina yönetiminin benimsenmesi ve kurumsallaşması, temel sağlık hizmeti sunumunu geliştireceği, çalışan ve hasta memnuniyetini artıracığı söylenebilir (Amankwah vd., 2019).

Hastaneler çok kompleks yapılar olup günün 24 saati faaliyet gösteren, birçok farklı departmanın bir arada koordinasyonlu olarak çalıştığı mekânlardır. Bunun yanı sıra hastaneler, devamlı olarak sosyal, ekonomik ve tıbbi değişikliklerle karşı karşıya kalan yapılardır. Bu kadar karmaşık bir yapıya sahip olan ve yaşanan değişimlere anında cevap veren bir organizasyonu yönetmek kolay değildir. Hastane bina yönetimi, karmaşık olan bu yapıyı yönetme sanatıdır. Bina yönetimi, hastaneyi bir bütün olarak ele alıp, her bir birimin girdisinden çıktısına kadar olan tüm sürecin işleyişini yönetmektir.

Bina yönetimi, sağlık yönetimi alanında fazla ilgi görmemiş, günümüzde yeni popülerlik kazanmaya başlayan bir konudur. Sağlık yönetimi alanında bina yönetimi ile ilgili çalışmaların çok kısıtlı olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışmanın ulusal literatürdeki boşluğu daralmasına katkı sunma yönünde özgün değere, ilerde yapılacak çalışmalara da ışık tutma potansiyeli açısından da yaygın etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

1. Bina Yönetimi

Organizasyonların, hizmetlerin ve tesislerin (binaların) yönetimi ile ilgili dünya çapında binlerce belki de milyonlarca insanın dahil olduğu profesyonel meslekler vardır. Bina yönetimi de son yıllar da profesyonel meslekler arasına girmeyi başarmıştır. Bina yönetimi kavramını teşvik etmek, profesyonelleşme ve bilgi alışverişini sağlamak için ulusal ve uluslararası dernekler kurulmuştur (Drion vd.,2012). Uluslararası Tesis Yönetim Derneği (International Facility Management Association-IFMA), 1980'lerin başında Kuzey Amerika'daki tesis yönetimi mesleğine hizmet etmeye adanmış birlikleri dahil etmek için kurulmuştur (Bell, 1992). IFMA, 60 ülkede 19.000'den fazla üyesi olan dünya çapında bir dernektir. IFMA'ya göre bina yönetimi, işletme yönetimi, mimarlık, beşeri ve teknik bilimler ilkesini içeren, personel, çalışma faaliyeti ve çalışma ortamını uyumlu hale getirilip tek elden organize edilmesidir. Bina Yönetimi, fiziksel işyerini bir organizasyonun çalışanları ve çalışmaları ile koordine etme pratiği olarak tanımlanır. Tesisin planlama, tasarım ve yönetim hizmetlerini; paydaşların çıkarlarına hizmet etmek için etkili ve stratejik düşünmeyi temsil eder (Hou ve Wu, 2020).

1980'lerden bu yana tesis yönetimi, emlak ve inşaat endüstrisi içinde bir disiplin ve meslek olarak kademeli bir yer edinmiştir (Ventovuori vd., 2007). Bazı ülkelerin bina yönetimi alanında profesyonel yönetici yetiştirmek için yükseköğretim düzeyinde eğitim, öğretim ve araştırma alanında dersler verilmeye başlanmıştır (Drion vd., 2012).

Bina yönetimi, günümüz koşullarına uygun olması için sosyal, ekonomik, ve çevresel yönden ele alınmalıdır (Price vd., 2010). Binaların enerji tüketimi, atık üretimi, su kullanımı, gaz emisyonları, atık su oranı, çevre ulaşımı, insan fiziki ve ruhsal yapısına uygunluğu vs. gibi etkenlerin değerlendirilmesi ile ortaya çıkan bir ihtiyaçtır (Jayasena vd., 2020).

2. Hastanelerde Bina Yönetimi

Hastanelerde bina yönetimi birçok hizmetin bir araya gelmesiyle değerlendirilir. Bu hizmetler maddeler halinde aşağıda açıklanmıştır (Tengilim-oğlu vd, 2015; IFMA).

2.1. Isıtma, Havalandırma ve İklimlendirme (HVAC) Hizmetleri

HVAC (Heating Ventilating and Air Conditioning) ısıtma, havalandırma ve iklimlendirmeyi içeren, bünyesinde farklı çalışma sistemlerine ve teknolojilere sahip, alternatif çözümleri birlikte veya ayrı ayrı sunabilen kapsamlı teknolojik yapılar olup; alışveriş merkezi, hastane, fabrika gibi yaşam alanının kalabalık ve yoğun, enerji tüketiminin fazla olduğu yerlerde geniş uygulama alanları bulunan bir sistemdir (Özcan, 2019). Genel olarak hastaneler mikroklimatik kontrol, iklimlendirme ve enerji ihtiyacı alanlarında karmaşık uygulamaların olduğu sağlık tesisleridir. Hastaneler de özellikle ameliyathaneler, bağışıklık sistemi zayıf ve enfeksiyonlu hastalar için olan bölümler, yoğun bakım üniteleri ve poliklinikler; mikroklimatik kontrol, iç ortam havasının temizliği, yüksek filtrasyon ihtiyacı ve hava değişimleri, hava akımlarının iyi bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra idari ve yönetim birimleri gibi diğer alanlar, özel mikro kontrol stratejileri gerektirmese bile, çalışanlar ve kullanıcılar için sağlıklı iç hava koşullarının oluşturulması gerekmektedir (Ascione vd., 2013).

Bunun için hastaneler hava kalitesini, steril koşulları korumak ve hastane personeli ile hastalar için sağlıklı, güvenli, uygun iç mekan termal koşullarını (sıcaklık, nem, hava kalitesi ve hava akışı) sağlamak için verimli ısıtma, havalandırma ve klima sistemlerine (HVAC) ihtiyaç duyar (Reijula vd., 2013). HVAC hastanenin iç mekan hava kalitesini ve steril koşullarını kontrol eder ve sağlık çalışanları ve hastalar için sağlıklı, güvenli ve uygun iç mekan termal koşullarını sağlar (Balaras vd., 2007).

2.2. Aydınlatma, Ergonomi ve Ses Düzeni Hizmetleri

Aydınlatma, hastanelerin ve sağlık hizmeti tasarımlarının insanları etkileme biçimlerinde önemli bir rol oynar. 1800'lerin ortalarına kadar, yeterli iç aydınlatma resmi olarak hastane ortamları için kritik olarak anlaşılmış ve doğal ışığa (yani gün ışığına) maruz kalmanın sadece hastalara değil aynı zamanda hastane personeline de fayda sağladığı anlaşılmıştır (McCunn ve Wrigt 2019). Aydınlatma, insanların çevreye yönelik algılarını ve tepkilerini etkiler ve ayrıca hastaların iyileşme oranlarını etkileyerek hastaların, personelin ve ziyaretçilerin kalitesini ve genel deneyimini iyileştirir (Dalke vd., 2006).

Ergonomi, çalışanları ve işle ilgili durumlarda davranışlarını etkileyen işyerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Sağlık hizmetlerinde bu faktörleri ele alma ihtiyacı birçok araştırmacı tarafından kabul edilmiştir. Ana konular, insanların çalışma ortamlarıyla (teknik, fiziksel, örgütsel ve sosyal çalışma ortamı (ekip, amirler, kültür)), yetenek, bilgi, çalışanların motivasyonu ve organizasyona bağlılık gibi insani özelliklerin optimize edilmesini içerir (Sepp vd., 2018). Bunun yanı sıra ergonomik tasarıma uygun dizayn edilmiş hastaneler hareket, görme veya işitme engelli hastalar için fiziksel erişimi kolaylaştırır. Hasta güvenliğini ve katılımını teşvik eden uygun fiziksel ortamın yaratılmasına katkı sağlar, hasta ziyaretlerinde uygun fiziksel ortam oluşturur, yön işaretlerinin de, tuvaletlerin de, yatan hasta bakımına da, kabul prosedürlerinde kolaylık sağlar (Teymourlouy vd., 2018).

Hastanelerin cerrahi servisler, yoğun bakım üniteleri, teknik servisler, laboratuvarlar, hasta kayıt birimi, hemşire odaları ve yemekhaneler de gürültünün iş üretimini olumsuz etkileyecek düzeyde olduğu saptanmıştır. Ayrıca, hastanelerde, teknolojik cihazlar ve havalandırma sistemleri de potansiyel olarak gürültü seviyesinin artmasına neden olmaktadır. Gürültü, işgücünü fiziksel ve ruhsal sağlığını bozmakla birlikte işgücü verimini de olumsuz yönden etkilemektedir (Beyzadeoğlu ve Cengiz, 2013; Gültekin vd., 2013). İnsanlar yoğun ve yirmi dört saat hizmet veren sağlık tesislerinde her zaman gürültü yaratacaktır. Hastanelerin planlanması ve inşası esnasında, ses ve gürültü seviyesinin minimum seviyede olacak şekilde dizayn edilmelidir. Hastanenin çevresi, hastaneye günlük gelecek ortalama hasta sayısı, hastanenin kurulacak yerin nüfusu, hastanenin konumu vs. ses seviyesini etkileyen etkenlerdir. Bu etkenler göz önünde bulundurularak hastanenin inşa edilmesi hastaların, sağlık çalışanlarının, ziyaretçilerin çevresel stresini azaltmaya ve hastaların dinlenebileceği ve daha rahat iyileşebileceği yerler yaratmaya yardımcı olabilir (NVW Editorial Staff, 2017).

2.3. Temizlik Hizmetleri

Temizlik, herhangi bir hastane enfeksiyon kontrol programının önemli bir bileşenidir. Bir hastaya patojen aktarımı genellikle sağlık çalışanlarının elleri yoluyla gerçekleşir, ancak doğrudan veya dolaylı olarak diğer kontamine (kirlenmiş) nesnelere hava yoluyla da gerçekleşebilir (Mitchell vd., 2017). Bundan kaynaklı hastanelerin iç ve dış çevresinin temiz ve hijyenik olması gerekmektedir. Temizlikle ilgili roller ve sorumluluklar, hangi ürünlerin kullanılacağına ve nasıl kullanılacağına ilişkin kararlar büyük bir titizlikle alınmalı ve uygulanmalıdır.

2.4. Hastane Bilgi Sistemleri Hizmetleri

Hastane bilgi sistemi (HBS), bir hastane içindeki tüm bilgi ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmış bilgisayarlı bir sistem olarak tanımlanabilir. HBS'ye hasta bilgileri, faturalama, finans ve muhasebe, personel ve planlama, eczane siparişi, reçete işleme, sarf malzemeleri, envanter, bakım ve sipariş yönetimi, laboratuvar, radyoloji ve hasta izleme ile ilgili teşhis raporları ve karar verme gibi çeşitli veri türleri dahildir (Anupama ve Pahwa, 2013). Bilgi sistemleri, sağlık hizmetleri ve hastaneler de önemli rol oynamaktadır. Sağlık hizmetlerine iyi entegre edilmiş hastane bilgi sistemlerinin hizmet kalitesinin iyileştirilmesi, maliyetlerin düşürülmesi ve hastaların katılımını ve refahını artırmayı içeren birçok avantajı vardır. Bu avantajlara ancak sağlık personeli kabulü ve sürekli sistem uygulamasıyla ulaşılabilir (Rochmah vd., 2020).

2.5. Tıbbi Teknolojik Hizmetleri Yönetimi

Sağlık sistemi tarafından sunulan hizmetlere erişimin artmasına, maliyetin sınırlandırılmasına ve sunulan sağlık hizmeti kalitesinin iyileştirilmesine katkıda bulunan hizmetlerden biri de tıbbi teknolojidir. Son yüz yıl içinde, sağlık sistemi hizmetlerinin etkin bir şekilde sunulması tıbbi teknolojiyle birlikte ilerlemiş olup aynı zamanda tıbbi teknolojiye olan bağımlılığı da sürekli artmıştır. Bu sistemde teknoloji, "insan dokunuşunun" iletilmesini kolaylaştırmıştır. Tüm tıbbi uzmanlıklar, hedeflerine ulaşmak için bir dereceye kadar teknolojiye bağlıdır. Koruyucu hekimlik, teşhis, tedavi edici bakım, rehabilitasyon, idare veya sağlıkla ilgili eğitim ve öğretim alanlarında bazı uzmanlık alanları diğerlerinden daha fazla tıbbi teknolojiyi kullanmaktadır (David ve Jahnke, 2004).

Yakın gelecekte, yapay zekâ, bilgi teknolojileri, yüksek hızlı internet, uzaktan izleme teknolojisi ve 3D baskı ve robotik alanındaki gelişmeler sağlık hizmetlerinde teşhis ve tedavi yöntemlerini değiştirecek ve teşhis ve bakım alanında bir devrim gerçekleştirecektir (Vatandsoost ve Litkouhi, 2019).

Bunun için ki hastanede teknoloji planlaması profesyonel grup tarafından yapılmalıdır. Tıbbi teknolojilerin temin edilmesine ilişkin kararlar, bu grupların temsilcilerinden oluşan çok disiplinli, hastane temelli “teknoloji planlama komiteleri” tarafından alınmalıdır (Focke ve Stummer, 2003).

2.6.Bina-Tesis Güvenliği Hizmetleri Yönetimi

Hastane bina-tesis güvenliği hizmetlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

a) Yangın Güvenliği Hizmetleri Yönetimi: Hastane binalarındaki yangın, hastalar ve diğer kullanıcılar için büyük bir tehdit oluşturmaktadır (Salleh vd., 2020). Hastane sakinleri genellikle hasta kişilerden oluşmaktadır; böylece tehlikeli durumlarda kendilerini kurtaramazlar. Sonuç olarak, hastanelerdeki yangın diğer yerlerden daha fazla can kaybına neden olabilir. Ayrıca hastanelerde pahalı ve değerli ekipmanların varlığı nedeniyle yangın çok büyük maddi zararlara neden olabilmektedir. Bu nedenle yangın güvenliği, hastane güvenliği ve yönetiminde önemli bir faktördür ve bu faktöre ciddi şekilde dikkat edilmesi gerekmektedir (Zamanian vd., 2013).

b) Tehlikeli Maddelerin Yönetimi: Hastaneler de sağlık çalışanları ve hastalar kimyasal, biyolojik veya radyolojik malzemelere maruz kalma riski taşır. Bu tür olaylar insan yapımı (kasıtlı veya kasıtsız) veya doğal afetlerle ilişkilendirilebilir ve çok çeşitli tehlikeli maddeler içerebilir (OSHA 2005). Hastaneler de tehlikeli maddelerden kaynaklı meydana gelen kazalar diğer kazalar ile kıyaslandığında daha karmaşıktır. Bu nedenle tehlikeli maddelerin güvenlik yönetimi kritik bir konu haline getirmiştir. Bundan dolayı ki hastaneler de tehlikeli maddelerin yönetimi ciddi bir şekilde ele alınmalıdır (Hao ve Jing-Fang, 2015).

c) Tıbbi Cihaz Yönetimi: Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre, tıbbi cihazlar tüm sağlık hizmetleri sistemleri için gereklidir. Bir tıbbi cihaz, insan vücudunda veya üzerinde farmakolojik olarak amaçlanan birincil eylemi gerçekleştiren bir alet olmanın yanı sıra, aparat, alet, makine, cihaz, implant, kalibratör, yazılım, malzeme, immünolojik, metabolik araçlar veya veya ilgili nesnelere (Williams vd., 2020). Tıbbi teknolojilerin maliyeti ve kullanımı, genellikle sağlık harcamalarındaki hızlı büyüme oranlarından sorumlu tutulmaktadır. Tıbbi cihazlar ve farmasötik ürünlerin maliyet etkinliğini değerlendirmek için hükümetler tarafından önemli kamu kaynakları harcanmaktadır. Bunun için ki hastaneler de günümüz teknolojisine uygun, maliyet tasarrufu sağlayan, hasta ve sağlık çalışanlarının ihtiyaçlarına cevap veren teknolojik cihazların en iyi etkin şekilde kullanılması ve yönetilmesi gerekmektedir (Skinner, 2013).

d) Tıbbi Atık Yönetimi: Tıbbi atıklar, ilaç, laboratuvar, patolojik, kimyasal, plastik ve metal atıkların karışımıdır (Mohammed vd., 2017). Bu

atıklar katı atık ve sıvı atık olarak ikiye ayrılır. Katı atık, kül, gıda atığı, plastik, cam, metal, radyoaktif ve patolojik gibi malzemeleri içerirken, sıvı atık kimyasalları, idrarı, kan ve atık suyunu içerir. Hastane atıklarının kötü yönetimi, hastaları, çalışanları, personeli ve genel halkı olası toksit etkilere maruz bırakabilir. Uygun olmayan imha yöntemleri çevre sağlığı tehlikelerine yol açabilir (Gunawardana, 2018). Bunun için ki sağlık tesislerinde ki tıbbi atıkların uygun şekilde tanımlanması ve işlenmesi ve tıbbi atıkların özel mevzuat veya kılavuzlara göre takip edilip yönetilmesi gerekmektedir (Cesaro ve Belgiorno, 2017).

e) Güvenlik Hizmetleri Yönetimi: Sağlık Kuruluşları ve Hastaneler, güvenlik hizmetleri uygulama açısından en güç alanlardan biri olup, oldukça hassas bir konudur. Güvenlik amacıyla hizmet verilen kişiler; hasta kişiler, hasta yakınları, yatan hastasını ziyarete gelen ziyaretçiler, doktorlar ve tüm hastane personeli şeklinde sıralanmaktadır. Tüm bu insanların psikolojik özellikleri, sağlık hizmetlerinin 24 saat süresince tam zamanlı bir şekilde devam etmesi, sağlık kurum ve kuruluşlarının halka açık yerler olması, adli olaylara sık rastlanılması özel olarak hastane güvenlik hizmetlerinin önemini artırmaktadır. Güvenlik hizmetlerinin aksamadan ve memnuniyet verici bir şekilde verilmesini sağlamak için muhtemel risklerin ve tehditlerin önceden alınan tedbirlerle minimize edilmesi, bertaraf edilmesi, kontrol ve yönlendirme ile de aksamadan yürütülmesi gerekmektedir (Erişim adresi: www.hgbvipguvenlik.com.tr/tr/saglik-kuruluslari-ve-hastane-guvenligi.html, 2020).

f) Hastane Acil ve Afet Durum Planları ve Yönetimi: Afetler beklenmedik bir zaman da ortaya çıkan olaylardır ve toplumların afetlere hazır olması için sivil toplum örgütleri, özel kurumlar ve devlet kurumlarının yanı sıra afetlerde hayati öneme sahip görev ve sorumlulukları olan sağlık kurumlarının da hazırlıklı olması son derece önemlidir. Sağlık kurumlarının afet durumunda görev ve sorumluluğu, diğer birçok kurum ve kuruluşta olduğu gibi yalnızca personel ve hizmet verilen grubun güvenliğinin sağlanması değil afet sırası ve sonrasında artan tıbbi bakım ve tedavi gereksinimlerinin karşılanmasını da kapsamaktadır (Taşkıran ve Baykal, 2017). Dolayısı ile de hastanelerin afet planları (HAP) afet yönetimin tüm evrelerini kapsayan planlar şeklinde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. HAP, hastanelerin afet ve acil durumlara ilişkin riskleri önlemeyi veya mümkün olduğunca azaltmayı ve afetlere karşı dirençli olmayı amaçlamaktadır (Şen ve Ersoy, 2017).

2.7. Hastane Peyzaj Hizmetleri Yönetimi

Hastanelerin dış çevre yani kısacası bahçenin peyzaj özellikleri hastalar üzerinde pozitif bir etki uyandırdığı gibi hastaların tedavi edilme sürecinde fiziksel, ruhsal ve sosyal anlamda da kilit bir rol oynamaktadır (Karakaya ve Kiper, 2011). İyi düzenlenen ve tasarlanan hastane bahçeleri; hastaları hasta modundan yani klinik ortamın oluşturduğu monotonluktan kurtararak, sosyal bir ortam oluşturmakta ve stresi azaltarak hastaların iyileşme sürecini hızlandırdığı gibi hastaların klinik sonuçlarını da olumlu yönde etkilemektedir (Aksu ve Demirel, 2012). Hastane çevresinin insanlar üzerinde yapmış olduğu fiziksel, ve psikolojik pozitif etkiler göz önünde bulundurulduğunda, hastane bahçelerinin tasarımında, psikolog, terapist, mimar, peyzaj mimarı gibi farklı profesyonel disiplinlerin bir arada işbirliği ile yapılmalıdır (Bulut ve Göktuğ, 2006).

2.8.Hastane Dış Kaynak Hizmetleri Yönetimi

Rekabetçi baskılar, artan gelir seviyeleri, teknolojik gelişmeler ve küreselleşme ile birlikte insanların artan beklentileri, kuruluşların ayakta kalmak ve sürekliliğini sağlamak için dış kaynak kullanımının yaygın olarak kullanılmasına yol açmıştır (Akbulut vd., 2012). Bu nedenle sağlık hizmetleri sektörü için verimlilik optimizasyonu bağlamında dış kaynak kullanımı giderek daha popüler hale gelmeye başladı (Mariani vd., 2014). Sağlık hizmetlerin de hastaların çeşitli beklenti, istek ve ihtiyaçlarına daha hızlı cevap verebilmek, daha kaliteli hizmet ve ürün sunmak ve daha esnek ve dinamik bir organizasyonel yapıya ulaşabilmek için sağlık kuruluşları kendi öz yetenekleri dışında kalan hizmetleri, alanlarında uzmanlaşmış kurum ve kuruluşlar tarafından tedarik etmelidir (Kılıç ve Güdük, 2017).

2.9. Hastane Yemekhane Hizmetleri Yönetimi

Hastane yiyecek sistemleri, hastaların beslenmesi için yiyecek hizmetinin yanı sıra kafeteryalar, otomatlar, personel ve ziyaretçiler için yemekhane ve büfelerden oluşan perakende / ticari yiyecek hizmetini içerir (Carino vd., 2020). Hastane yemek hizmetleri hem tedavi sürecine hem de personel hizmetlerine katkıda bulunan tıbbi hizmetler niteliği taşımaktadır (Yanık ve Yılmaz, 2011). Aşırı veya yetersiz beslenme yatan hastaların klinik sonuçlarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle, sağlıklı, dengeli, çeşitli beslenme ve hastaların hastalık durumuna göre beslenme diyetinin hazırlanması hastaların sağlığı açısından önemli bir rol oynamaktadır (Donini vd., 2008). Ayrıca hastanelerde beslenme hizmetleri; yalnızca personel ve hastanın yemek ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik üretim ve dağıtım etkinliklerini değil, aynı zamanda hastane için gerekli gıda ve malzemelerinin satın alınması, muayene edilmesi, taşınması, depolanması, iyi bir şekilde muhafaza edilmesi

faaliyetlerini de içermektedir. Bunun için ki hastane yemekhane hizmetleri hem personel hem de hasta açısından iyi yönetilmesi gerekmektedir (Yanık ve Yılmaz, 2011).

2.10.Hastane Çamaşırhane Hizmetleri Yönetimi

Hastaneler, hastaları iyileştirmenin yanı sıra, yatan hastalarına günlük temiz giysi ve yatak çarşaflarının temin edildiği bir dizi otel ihtiyacını da karşılamaktadır (Fernaández et al., 2001). Bunun yanı sıra hastane çamaşırhane hizmetleri, temiz çamaşırların depolanması, kullanılmış çamaşırların ayrılması ve toplanması, hastane tekstillerinin muhafaza edilmesi, tamirat ve değiştirme hizmetlerini de sunulmaktadır (Lopes vd., 2019).

Ayrıca profesyonel hastane çamaşırhaneleri endüstriyel enerjinin yoğun olduğu yerlerdir. Elektrik enerjisi ve doğal gaz çamaşırhane de genellikle sıcak su, yıkama ve kurulamada kullanılır. Profesyonel çamaşırhane hizmetleri aynı zaman da direk çevreye de etki etmektedir. Atık su genellikle çamaşır deterjanları ile kirlenir ve kurutma ortamı olarak doğal gaz baca gazı kullanılır. Hem enerji tüketimini minimum seviyeye getirmek hem de çevreye olacak olumsuz etkilerin önüne geçmek için çamaşırhane hizmetleri yönetim süreçlerinin iyi bir şekilde planlanması gerekmektedir (Mâsa vd., 2013).

3. Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Yöntemi

“Çalışmada, Likert tipi ölçek geliştirme yaklaşımı benimsenmiştir. Likert tipi ölçek geliştirme yaklaşımında, Tezbaşaran’ın (2008) önerdiği üç adımlı süreç izlenmiştir. İzlenen ardışık işlem adımları şunlardır”:

a. “Ölçülecek tutumun (özelğin) tanımlanması

a1. Tutum kapsamının belirlenmesi

a2. Kapsama uygun gözlenebilir işaretçilerin belirlenmesi: Denemelik tutum ifadeleri”

“Yukarıda ifade edilen işlem adımlarının ilki olan “ölçülecek tutumun (özelğin) tanımlanması” adımı kapsamında literatür taranarak, ölçülmek istenen tutumun kuramsal tanımı çerçevesinde, gözlenmek istenen tepkileri uyaracağı düşünülen durumların tasarlanması ve kullanılan ölçekleme tekniğine uygun olarak ifade edilmesine çalışılmıştır”. Söz konusu tasarımı, madde havuzunun oluşturulması (denemelik maddelerin yazımı) izlemiştir. Madde havuzunda 59 madde yer almıştır. Bu maddeler, literatürün taranması sonucunda sağlık kuruluşlarında bina yönetiminin değerlendirilmesinde on

iki boyutunu temsil edecek şekilde tasarlanmıştır. Her bir boyut için madde sayısı farklıdır.

b. “Deneme ölçeğinin düzenlenmesi ve deneme uygulaması

b1. Ölçek materyalinin hazırlanması

b2. Yönergelerin hazırlanması ve cevaplama düzeni

b3. Maddelerin ölçek içindeki düzeni

b4. Ön inceleme

b5. Deneme uygulaması”

“Deneme ölçeğinin düzenlenmesi ve deneme uygulaması” aşamasında ölçek materyali hazırlanmıştır. Ölçek materyali, araştırmacılar tarafından uygulanacak şekilde düzenlenmiş ve çoğaltılmıştır. Maddelerin ölçek içindeki gerekli düzenlemeleri yapıldıktan sonra uzman (1 ölçme uzmanı, 3 alan uzmanı, 1 Türkçe uzmanı) görüşünden faydalanılarak maddelerin ölçmeye, alana ve dilbilgisine uygunluğu test edilmiştir. Akabinde, evrenden seçilen 5 kişi ile grup tartışması yapılarak, soruların anlaşılabilirlik düzeyleri incelenmiş, gerekli sadeleştirmeler ve eklemeler yapılmıştır. Bu süreçte madde sayısı değişmiş ve anlaşılmayan veya benzer olan soru maddeleri ölçekten çıkarılmıştır. Son aşamada ise “deneme uygulaması” gerçekleştirilmiştir.

3.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, yöneticilerin hastaneyi bir bütün olarak görmesi, hasta, personel ve çevre ihtiyaçlarına uygun, kullanışlı, kaliteden ödün vermeyen, HVAC, aydınlatma, ergonomi, ses düzeni, temizlik, bilgi sistemleri, tıbbi teknoloji, bina-tesis güvenliği, peyzaj hizmetleri, dış kaynak, yemekhane, çamaşırhane hizmetlerinin en iyi şekilde yönetildiği çevre dostu sürdürülebilir bir hastane modeli için ölçek geliştirmektir.

Ülkemizde şehir hastanelerinin inşa edilmesiyle birlikte hastane bina yönetiminin önemi ortaya çıkmıştır. Böylelikle hastaneler eskiye nazaran artık daha büyük yapılar halinde inşa edilmekte, yatak kapasiteleri daha fazla olmakta, daha ileri ve karmaşık teknolojik cihaz kullanılmakta, alan olarak daha fazla yer kaplamakta ve içinde birçok alanda hizmet vermektedir. Dolayısıyla böylesi devasa bir binayı yönetmenin önemi de artmıştır. Bu çalışmanın ülkemizde ki diğer sağlık kurumlarına yol göstereceği düşünülmektedir.

3.2.Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma Elazığ ilinde bir şehir hastanesinde sağlık çalışanları üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın kapsamı söz konusu şehir hastanesinin çalışanları oluşturmaktadır. Koronavirüs salgınından kaynaklı sağlık çalışanlarının yoğun tempoyla çalışmaları ve bu anket çalışmasına sıcak bakmamalarından dolayı yüz yüze görüşmeyle yapılan anketler sınırlı sayıda kalmıştır. Tam ve eksiksiz doldurulan anketler değerlendirme kapsamına alınmıştır. Ölçeklerdeki ifadelerin doğru anlaşıldığı ve araştırmaya katılanların cevaplarının kimsenin etkisi altında kalmadan kendi hür iradeleriyle gerçeğe uygun verdikleri varsayılmıştır. Araştırmada basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

3.3.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Elazığ ilinde faaliyet gösteren şehir hastanesinin çalışanları oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı şehir hastanesinde rastgele seçilen 139 hastane çalışanına anket yapılmıştır. Çalışmanın yürütülebilmesi için Fırat Üniversitesi Etik Kurulu'ndan ve araştırmanın yapılacağı hastaneden gerekli izinler alınmış ve Nisan 2020 tarihi itibarıyla çalışanlara anketler uygulanmaya başlanmıştır. Bu tarih itibarıyla araştırmanın yapıldığı şehir hastanesinde toplam 70 diğer sağlık personeline, 85 hemşireye, 30 doktora, 25 genel idari çalışanına ve 45 işçiye anket soruları verilmiştir. Araştırmanın sonunda, 39'u diğer sağlık personellerinden, 43'si hemşirelerden, 19'si doktorlardan, 14'si genel idari personellerden ve 24'ü işçilerden olmak üzere, toplam 139 anket elde edilmiştir. Böylelikle anket gönderilen diğer sağlık personelinin %55,71'ine, hemşirelerin %50,58'ine, doktorların %63,33'üne, genel idari çalışanlarının %56'sına ve işçilerin %53,33'üne ulaşılmıştır (Tablo 1).

Tablo -1: Anket Uygulanan Çalışan Sayısı

Görev	Toplam sayı	Ulaşılan sayı	Ulaşılan Yüzde (%)
Diğer sağlık personeli	70	39	55,71
Hemşire	85	43	50,58
Doktor	30	19	63,33
Genel idari çalışan	25	14	56
İşçi	45	24	53,33
Genel	255	139	

3.4. Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama işlemi için geliştirilen bina yönetimi ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, sağlık çalışanları için uygulanacaktır. Her bir ölçek maddesi 5’li likert ölçeği “(1=Hiç Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum)” ile değerlendirilecektir.

3.5. Verilerin Analizi

Anketteki her bir soruya verilen yanıtın dağılımını hesaplamak için geçerlik analizi, güvenirlik analizi, normallik analizi, veri seti normal dağılımından hipotezlerin sınanması için t ve F testleri kullanılmıştır.

4. Bulgular

Tablo-2: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	Seçenekler	(n = 139)	
		S	%
Yaş	18 – 30	74	53,2
	31 – 50	53	38,1
	51 ve üzeri	12	8,6
Cinsiyet	Kadın	72	51,8
	Erkek	67	48,2
Medeni durum	Bekâr	68	48,9
	Evli	71	51,1
Unvan	Doktor	19	13,7
	Hemşire	43	30,9
	Diğer sağlık çalışanı	39	28,1
	Genel idari çalışan	14	10,1
	İşçi	24	17,3
Eğitim	İlköğretim	5	3,6
	Lise	45	32,4
	Ön lisans	37	26,6
	Lisans	36	25,9
	Lisansüstü	16	11,5

Tablo 1’e göre katılımcıların yaklaşık %53’ü 18-30, %38’i 31-50, %8’i ise 51 ve üzeri yaş arasındadır. Katılımcıların yaklaşık %52’si erkeklerden %48’i ise kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcıların yaklaşık %49’u bekâr, %51’i ise evlidir. Katılımcıların %13,7’si doktor, %30,9’u hemşire, %28,1’i diğer sağlık çalışanı, %10,1’i genel idari çalışanı, %17,3’ü işçilerden oluşmaktadır. Katılımcıların %3,6’sı ilköğretim, %32,4’ü lise, %26,6’sı ön

lisans, %25,9'u lisans, %11,5'i ise lisansüstü eğitimi alanlardan oluşmaktadır.

Tablo-3: Ölçek Puanları

Puan aralığı	Ölçekteki karşılığı	Düzy
$1,00 \leq \bar{x} \leq 1,80$	1: kesinlikle katılmıyorum	Çok düşük
$1,80 < \bar{x} \leq 2,60$	2: katılmıyorum	Düşük
$2,60 < \bar{x} \leq 3,40$	3: kararsızım	Vasat
$3,40 < \bar{x} \leq 4,20$	4: katılıyorum	Yüksek
$4,20 < \bar{x} \leq 5,00$	5: kesinlikle katılıyorum	Çok yüksek

a. Deneme ölçeğinden elde edilen verilerin analizi

c1. Maddelere verilen cevapların puanlanması

c2. Bireylerin ölçekten aldığı ham puanların hesaplanması

c3. Ham puan dağılımının özellikleri

c4. Madde puanları dağılımının özellikleri

c5. Madde analizi

Her bir soru önermesi için 5'li likert ölçeği "(1: kesinlikle katılmıyorum; 2: katılmıyorum; 3: kararsızım; 4: katılıyorum; 5: kesinlikle katılıyorum)" üzerinden tutumlar alınmıştır. Ölçek maddeleri arasında ters puanlanan madde yer almamaktadır.

Tablo-4: Ham Puan Dağılımının Özellikleri

Faktör	Madde no	Ortalama	Standart sapma	Faktör Geneli
Fiziksel Koşullar	F14	4,02	0,85	Ortalama : 3,81 S.Sapma : 0,42 Mod : 4,09 Medyan : 3,79 Basıklık : 0,662 Çarpıklık : -0,968
	F32	4,01	0,83	
	F15	4,00	0,83	
	F94	3,99	0,92	
	F31	3,95	0,94	
	F34	3,95	0,85	
	F93	3,95	0,97	
	F62	3,94	0,77	
	F122	3,92	0,86	
	F64	3,91	0,78	
	F71	3,89	0,85	
	F72	3,89	0,88	
	F124	3,89	0,88	
F33	3,88	0,90		

F24	3,87	0,89		
F61	3,87	0,80		
F13	3,86	0,87		
F65	3,86	0,83		
F17	3,83	0,82		
F63	3,83	0,79		
F82	3,83	0,88		
F91	3,83	0,99		
F12	3,80	0,89		
F22	3,80	0,84		
F51	3,79	0,87		
F42	3,78	0,81		
F11	3,78	0,88		
F54	3,77	0,96		
F21	3,76	0,91		
F92	3,76	0,94		
F53	3,74	0,97		
F52	3,73	0,92		
F43	3,72	0,89		
F23	3,70	1,01		
F44	3,69	0,86		
F84	3,69	0,92		
F16	3,68	0,99		
F41	3,66	0,83		
F114	3,65	1,00		
F111	3,62	0,94		
F113	3,62	0,95		
F112	3,57	0,99		
F85	3,55	0,92		
<hr/>				
	F104	3,60	1,05	: 3,34
	F133	3,50	1,11	Ortalama : 0,88
	F103	3,42	1,30	S.Sapma : 3,63
Sosyal Koşullar	F101	3,39	1,31	Mod : 3,50
	F102	3,35	1,28	Medyan : -
	F135	3,35	1,22	Basıklık 0,633
	F132	3,13	1,35	Çarpıklık : -
	F134	2,98	1,22	0,354
<hr/>				
Ölçek Geneli		3,74	0,44	Mod : 4,14
				Medyan : 3,75
				Basıklık : 0,649
				Çarpıklık : -
				0,509

“Ölçek ortalama puanları değerlendirilirken aritmetik ortalamalar esas alınmıştır”. Ortalamaların değerlendirilmesinde ise Tablo 2’te aktarılan puan aralıkları ölçüt kabul edilmiştir. “Söz konusu puan aralıkları, ölçeğin aralık

genişliğinin (dizi genişliği/yapılacak grup sayısı) Tekin'in (2017) önerdiği formülün hesaplanmasıyla belirlenmiştir”.

Ham puan dağılımının özellikleri yukarıda Tablo 3’de görülmektedir. Tabloya göre beş maddenin (F101-F102-F132-F134-F135) ortalaması vasat iken diğer maddelerin ortalamalarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel unsurlar boyutunun ortalaması yüksek iken, sosyal koşullar boyutunun ortalaması ise vasat düzeydedir. “Ölçek alt boyutlarının ve ölçek genelinin ise kabul edilebilir normallik koşullarını sağladıkları görülmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2016)”.

Tablo-5: “Madde – Toplam” Korelasyonu ve “Alt - Üst %27 Farkı”

Faktör	Madde no *	Madde Faktör Toplamı Korelasyonu	Alt - Üst % 27 Farkı (p<0.05)
Fiziksel Koşullar	F111	,785**	0,000
	F112	,739**	0,000
	F82	,719**	0,000
	F84	,692**	0,000
	F41	,658**	0,000
	F113	,657**	0,000
	F65	,606**	0,000
	F71	,596**	0,000
	F122	,594**	0,000
	F85	,594**	0,000
	F44	,592**	0,000
	F13	,589**	0,000
	F12	,585**	0,000
	F43	,582**	0,000
	F14	,567**	0,000
	F94	,553**	0,000
	F91	,550**	0,000
	F23	,545**	0,000
	F52	,544**	0,000
	F15	,540**	0,000
	F62	,533**	0,000
	F63	,529**	0,000
	F34	,526**	0,000
	F51	,526**	0,000
	F64	,520**	0,000
	F21	,510**	0,000
	F53	,508**	0,000
F93	,508**	0,000	
F54	,506**	0,000	

	F32	,506**	0,000
	F11	,498**	0,000
	F31	,498**	0,000
	F24	,484**	0,000
	F124	,479**	0,000
	F22	,478**	0,000
	F92	,477**	0,000
	F17	,470**	0,000
	F16	,450**	0,000
	F72	,433**	0,000
	F61	,431**	0,000
	F33	,429**	0,000
	F42	,427**	0,000
	F114	,413**	0,000
	F132	,780**	0,000
	F135	,642**	0,000
	F101	,594**	0,000
Sosyal Koşullar	F103	,515**	0,000
	F134	,508**	0,000
	F104	,503**	0,000
	F133	,492**	0,000
	F102	,465**	0,000

“Maddelerin gerçekten ölçme yeteneğine sahip olup olmadıklarını belirlemek” için diğer bir ifade ile “maddelerin ölçülmek istenen özelliğe (tutum/davranış) yeterince sahip olanlarla olmayanları ayırt edip edemediğini belirlemek” için hem “madde puanı ile alt ölçek toplam puanı arasındaki korelasyona” hem de “alt %27’lik dilimde olanlarla üst %27’lik dilimde olanlar arasındaki deneklerin puanlarının arasındaki farka” bakılmıştır. Elde edilen sonuçlar, yukarıda Tablo 4’de görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde tüm korelasyon katsayılarının 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, maddelerin ilgili oldukları alt ölçekle ölçülmek istenen özelliği ölçmede yeterli oldukları bulgusuna varılmıştır.

Alt-üst %27’lik dilime giren deneklerin puanları arasındaki farklara ilişkin bulgular incelendiğinde tüm farkların 0,01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Bundan dolayı ki tüm maddelerin beğenisi düşük olan çalışanlar ile beğenisi yüksek olan çalışanları net bir şekilde ayırt edebildikleri düşünülebilir.

Tablo-6: Sağlık Kuruluşlarında Bina Yönetimi Değerlendirme Ölçeği Keşfedici Faktör Analizi Sonuçları

Faktör	Madde no	Faktör Yükleri		Açıklanan Varyans %	Cronbach Alpha
		1	2		
Fiziksel Koşullar	F113	0,667			
	F52	0,639			
	F65	0,616			
	F112	0,608			
	F53	0,606			
	F44	0,596			
	F54	0,592			
	F92	0,583			
	F51	0,577			
	F114	0,575			
	F14	0,571			
	F71	0,567			
	F64	0,564			
	F62	0,548			
	F43	0,537			
	F61	0,524			
	F42	0,505			
	F34	0,505			
	F33	0,502			
	F32	0,498		33,56	0,910
	F111	0,472			
	F72	0,465			
	F41	0,465			
	F13	0,457			
	F84	0,454			
	F17	0,448			
	F31	0,446			
	F93	0,445			
	F85	0,441			
	F15	0,435			
	F12	0,426			
	F91	0,41			
	F82	0,403			
F24	0,401				
F21	0,395				
F23	0,389				
F22	0,379				
F94	0,374				
F63	0,373				

	F124	0,365		
	F122	0,358		
	F16	0,351		
	F11	0,335		
	F102	,76		
		2		
	F103	,74		
		0		
	F134	,73		
		1		
	F101	,72		
		4		
Sosyal Koşullar	F135	,72	16,98	0,881
		0		
	F132	,66		
		5		
	F133	,46		
		5		
	F104	,33		
		3		
	Ölçek	50,54		0,927

KMO = 0,856 Df = 1128 App. Chi Square = 3938,269 P = 0,000

Ölçeğin yapı geçerliliğinin belirlenmesi için “keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizleri” yapılmıştır. Keşfedici faktör analizinin sonuçları yukarıdaki Tablo 5’de yer almaktadır. Sağlık kuruluşlarının bina yönetimi değerlendirme ölçeği maddelerinin, iki boyut altında kümeleştiği görülmüştür. Faktör analizi öncesinde 59 maddeden oluşan ölçek, 51 maddeye indirilmiştir. Maddelerden üçü her iki boyutta da yakın faktör yükleriyle yer aldıkları için ölçekten çıkarılmıştır. Diğer maddeler ise faktör yükleri 32’nin altında kaldığı için ölçekten çıkarılmışlardır.

Tablo-7: Sağlık Kuruluşlarında Bina Yönetimi Değerlendirme Ölçeği Model Uyum İyiliği Değerleri

Boyut	Model uyum iyiliği değerleri						RMS EA
	χ^2/sd	GFI	AGFI	TLI	NFI	CFI	
Fiziksel Koşullar	2,132	0,967	0,919	0,962	0,947	0,987	0,045
Sosyal Koşullar	2,628	0,929	0,953	0,939	0,913	0,972	0,043
Ölçek	1,905	0,953	0,916	0,981	0,933	0,987	0,040

Sağlık Kuruluşlarında Bina Yönetimi Değerlendirme Ölçeğinin doğrulayıcı faktör analiz sonuçları yukarıda Tablo 6'da verilmiştir. Bu tabloya göre ölçeğin elli bir madde ve iki boyuttan oluşan yapısının, kabul edilebilir düzeyde olduğu gösterilmektedir.

Sonuç

Hastanelerde bina yönetiminin yanlış uygulanması tıbbi hatalara, hasta ve personelde enfeksiyon ve yaralanma oranlarının artmasına, hastaların yavaş iyileşmesine, çalışan devir hızının artmasına, çalışma süresi kaybına, sakatlığa, hastane çevresinde yaşayanların sağlığını olumsuz etkileyecek kirlenmelere ve maliyeti daha büyük ekonomik sonuçlara yol açabilmektedir (JCAHO, 2009). Hastanelerin yönetimi, konut, ofis, fabrika veya hizmet binalarının yönetiminden farklıdır. Bu tesislerde kullanıcı ve müşteriler bellidir fakat hastane binaları söz konusu olduğunda doktorlar, hemşireler, yöneticiler, teknikerler, hastalar, ziyaretçiler ve diğer farklı meslek gruplarından kişiler bulunmaktadır. Bundan dolayı ki hastane binalarının yönetimi diğer binaların yönetimine göre farklılık ve karmaşıklık göstermektedir (Castro et al., 2013). Bunun için ki hastane bina yönetimi, hem hizmet sunumu açısından hem de gelecekteki değişiklikler açısından artan performansı kolaylaştırmak için nasıl entegre edilebileceğini belirlemek ve anlamaktır (Tzortzopoulos et al., 2015).

Hastanelerde ki ortamın sağlıklı ve güvenli hale getirilmesi hem personel hem de hasta ve ziyaretçiler açısından önemlidir. Hastanenin sağlıklı ve güvenilir olması personelin iş verimini olumlu yönde etkilediği gibi hasta ve personelin iyilik halinin devamının sağlanması açısından önem arz etmektedir (Parlar, 2008). Bunun için ki hastane binaları bina kalitesi, yönetsel kalite ve hasta bakım kalitesini oluşturan tüm parametrelerin, süreçlerin birlikte ele alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ekonomik ve fiziksel verilerin tek başına değerlendirilerek psiko-sosyal kriterlerin önemsenmesi hastane bina yönetimi için bir anlam ifade etmez çünkü hastane bina yönetimi tüm parametrelerin ortak değerlendirilmesinin bir sonucudur (Ergenoğlu ve Aytuğ, 2007).

Yapılan çalışmalar bina yönetimi ile çalışan ve işletme verimliliği arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. İstenilen düzeyde bina yönetiminin uygulanması verimlilik düzeyinin artmasının yanı sıra, kullanıcıların konfor ve tatmin düzeyinin arttığı da belirtilmektedir (Tarcan ve diğ., 2000:97). Hastanelerde etkin bir şekilde uygulanacak bina yönetimi ile hastanelerde maliyet tasarrufu sağlanacak, personel devir oranı düşecek, birimler de yaşanan sıkıntılar önceden tespit edilip sorunların önüne geçilecek, yaşanan hızlı değişimlere kolayca uyum sağlanacak, hastanenin fiziki yapısı günü-

müz ve gelecekte oluşabilecek yeniliklere kolayca adapte olabilecek ve çevre dostu bir altyapıya sahip olacaktır.

Güvenli ve sağlıklı bir hastane binası, hastaların hem iyileşmeleri hem de sosyal faaliyetleri için rahat bir yer sunabilirken, hastane çalışanlarına da güvenli bir ortamda çalışma fırsatı sunduğu gibi verimliliklerinin artmasını da sağlar. Harap bir hastane binası ise hastaların ve çalışanların hayatlarını tehlikeye atmakla birlikte hastane çevresini de olumsuz etkileyebilir (tıbbi atıklar, çamaşırhanede ki kirli sular, HVAC sisteminde ki aksaklıklar vb.). Hastane binasının yaşam döngüsüne bakıldığında, sürdürülebilir bir binanın hem tasarımının / yapımının hem de işletme aşamasındaki hizmetlerin ve süreçlerin sürdürülebilir olması gerekmektedir. Bunun için ki hastane bina yönetiminin de HVAC, aydınlatma, ergonomi ve ses düzeni, temizlik, hastane bilgi sistemleri, tıbbi teknoloji, bina-tesis güvenliği, peyzaj, dış kaynak, yemekhane, çamaşırhane hizmetlerinin birlikte ele alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Koronavirüs salgınından kaynaklı birçok insan hayatını kaybetti ve bu salgının en fazla kötü etkilediği sektörlerden biri ise sağlık alanı oldu. Bu süreçte sağlık çalışanları yoğun bir tempoyla çalışmak zorunda kaldılar ve birçok sağlık çalışanı hayatını kaybetti. Bu makale için anket çalışması yapılırken hem koronavirüs salgınının olması hem de sağlık çalışanlarının çalışma yoğunluğu göz önüne alınarak sınırlı sayıda anket yapılmıştır.

Kaynakça

Akbulut, Y.,Terekli, G. ve Yıldırım, T. (2012). Outsourcing in Turkish Hospitals: A Systematic Review, *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 11(2), s.25-33. <https://doi.org/10.1501/ASHD.V11I2.1294>

Aksu, Ö. V. ve Demirel, Ö. (2012). Hastane Bahçelerinde Peyzaj Tasarımları: Trabzon Kenti Örneği, *Kastamonu Üni., Orman Fakültesi Dergisi*, 12(2), s.236-250.

Amankwah, O. Choong, W. W. ve Mohammed, A. H. (2019). Modelling The Influence Of Healthcare Facilities Management Service Quality On Patients Satisfaction, *Journal Of Facilities Management*, 17(3), s.267-283.

Anupama, R. ve Pahwa, M. (2013). Hospital Information Management Systems (Hims)-A Study of Efficacy in Indian Scenario. *Amity Management Review*, 3(1), s.40-49.

Ascione, F. Bianco, N. De Masi, R. F. ve Vanoli, G. P. (2013). Rehabilitation Of The Building Envelope of Hospitals: Achievable Energy Savingsand Micro-climatic Control on Varying The Hvac Systems in Mediterranean, *Energy and Buildings*, 60, s.125-138.

Balaras, C. B. Dascalaki, E. ve Gaglia, A. (2007). Hvac And Indoor Thermal Conditions in Hospital Operating Rooms, *Energy and Buildings*, 39(4), s.454-470. <https://doi.org/10.1016/j.enbuild.2006.09.004>

Bell, J. (1992). Facilities Management and Changing Professional Boundaries, *Facilities*, 10(10), s.21-22.

Beyzadeoğlu, H., ve Cengiz, İ., (2013). Sağlık Çalışanlarının Riskleri ve Sağlık Takipleri. *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi*, Sonbahar, (28), s.28-32

Boyce, J. M. Havill, N. L. Lipka, A. Havill, H. ve Rizvani, R. (2010). Variations in Hospital Daily Cleaning Practices. *Infect Control Hosp Epidemiol*, 31(1), s.99-101.

Bulut, Y., ve Göktuğ, T. H. (2006). Sağlık Bulma Yönünde Çevresel Bir Etken Olarak İyileştirme Bahçeleri, *Goü. Ziraat Fakültesi Dergisi*, 23(2), s.9-15.

Carino, S. Porter, J. Malekpour, S. ve Collins, J. (2020). Environmental Sustainability Of Hospital Foodservices Across The Food Supply Chain: A Systematic Review, *Journal Of The Academy Of Nutrition And Dietetics*, 120(5), s.825-873.

Castro, M. F. Mateus, R. ve Brangança, L. (2013). Improving Sustainability in Healthcare With Better Space Design Quality, Sustainable Intelligent Manufacturing. ISBN 978-1-138-00046-9.

Cesaro, A. ve Belgiorno, V. (2017). Sustainability of Medical Waste Management in Different Sized Health Care Facilities, *Waste Biomass Valor*, 8(5), s.1819-1827.

Chotipanich, S. (2004). Positioning Facility Management, *Facilities*, 22(13/14), s.364-372.

Dalke, H. Little, J. Niemann, E. Camgoz, N. Steadman, G. Hill, S. ve Stott, L. (2006). Colour and Lighting in Hospital Design, *Optics & Laser Technology*, 38(4-6), s.343-365.

David, Y. ve Jahnke, E. G. (2004). Planning Hospital Medical Technology Management, *IEEE Engineering In Medicine And Biology Magazine*, 23(3), s.73-90.

Dewulf, G. ve Wright, S. (Eds.). (2009). Capital Financing Models, Procurement Strategies and Decision-Making. Investing in Hospitals of The Future, European Observatory on Health Systems And Policies.

Donini, L. M., Castellaneta, E. De Guglielmi, S. De Felice, M. R. Savina, C. Coletti, C. Paolini, ve M. Cannella, C. (2008). Improvement in The Quality of The Catering Service of A Rehabilitation Hospital, *Clinical Nutrition*, 27(1), s.105-114.

Drion, B. Melissen, F. ve Wood, R. (2012). Facilities Management: Lost, or Regained? *Facilities*, 30(5/6), s.254-261.

Ergenoğlu, S. ve Aytuğ, A. (2007). Sağlık Kurumlarında Değişen Paradigmalar ve İyileştiren Hastane Kavramının Mimari Tasarım Açısından İrdelenmesi, *Ytü Mim. Fak. E-Dergisi*, 2(1), s.44-63.

Fernández, V. G. Torre, P., L. G. D. ve Íaz, B. A. (2001). Quality Optimization in The Hospital Laundry Service: An Application Case, *International Journal Of Health Care Quality Assurance*, 14(5), s.193-199.

Focke, A. ve Stummer C., (2003). Strategic Technology Planning in Hospital Management, *OR Spectrum*, 25, s.161-182

Gunawardana, K. D. (2018). An Analysis of Medical Waste Management Practices in The Health Care Sector in Colombo, *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 29(5), s.813-825.

Gültekin, E. Develioğlu, Ö. N. Yener, M. Şenay, N. ve Külekçi, M. (2013). Noise Pollution in Different Hospital Polyclinics of İstanbul/Turkey, *Turkish Archives of Otolaryngology*, 51(4), s.101-105.

Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2016). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.

Hamilton, K., D., Orr, R., D., ve Raboin, W., E., (2008). Organizational Transformation: A Model for Joint Optimization of Culture Change and Evidence-Based Design, *Health Environments Research ve Design Journal*, 1(3), s.40-60.

Hao, Z., Ve Jing-Fang, Y. (2015). Discussion The Security Management of Dangerous Chemicals in Hospital Laboratory. *Research And Exploration in Laboratory*, 24(3), s.291-294.

Hareide, P. J., Bjørberg, S. Valen, M.S. Haddadi, A. Ve Lohne, J. (2016). Strategies for Optimization of Value in Hospital Buildings. *Social And Behavioral Sciences*, 226, s.423 – 430.

Hou, H. ve Wu, H. (2020) A Case Study of Facilities Management For Heritage Building Revitalisation, *Facilities*, 38 (3/4), s.201-217.

Jayasena, N. S. Mallawaarachchii, H. ve De Silva, L. (2020). Environmental Sustainability of Facilities Management Analytical Hierarchy Process (Ahp) Based Model For Evaluatio, *Built Environment Project And Asset Management*, 10(2), s.261-276.

Joint Commission On Accreditation Of Healthcare Organizations (2009). Planning, Design, and Construction Of Health Care Facilities (2nd Ed.). ISBN-13: 978-1599403076.

Karakaya, B. ve Kiper, T. (2011). Hastane Dış Mekân Tasarımlarının Edirne İli Örneğinde İrdelenmesi, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 8(2), s.49-64.

Kelly, J., Male, S. Ve Graham, D. (2008). Developments İn Value Thinking. Value Management Of Construction Projects (2nd Ed). Wiley Blackwell.

Kılıç, C. K. ve Güdük, Ö. (2017). Sağlık Hizmetlerinde Dış Kaynak Kullanımının Kurumsal Kültür Bağlamında Değerlendirilmesi: Bir Hastane Örneği, *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 4(2), s.81-89.

Li, Y. Zhang, Y. Wei, J. ve Ha, Y. (2019). Status Quo and Future Directions of Facility Management: A Bibliometric-Qualitative Analysis, *International Journal of Strategic Property Management*, 23(5), s.354-365.

Lopes, C. M. Scavarda, A. J. Carvalho, M. N. M. Vaccaro, G. ve Korzenowski, A. (2019). Analysis of Sustainability in Hospital Laundry: The Social, Environmental, and Economic (Cost) Risks, *Resource*, 8(37), s.1-15.

Mariani, P. Fakotico, R. ve Zavarella, B. (2014). Outsourcing Services in The Italian National Health Service: The Evaluation of Private and Public Operators, *Procedia Economics And Finance*, 17, s.256-264.

Mäsa, V. Bobák, P. Kuba, P. ve Stehlík, P. (2013). Analysis of Energy Efficient and Environmentally Friendly Technologies in Professional Laundry Service, *Clean Techn Environ Policy*, 15(3), s.445-457.

Mccunn, L. J. ve Wright, J. (2019). Hospital Employees' Perceptions of Circadian Lighting: A Pharmacy Department Case Study, *Journal Of Facilities Management*, 17(5), s.422-437.

Mitchell, B. G. Farrington, A. Allen, M. Gardner, A. Hall, L. Barnett, A. G. Halton, K. Page, K. Dancer, S. J. Riley, T. V. Gericke, C. A. Paterson, D. L. ve Graves, N. (2017). Variation In Hospital Cleaning Practice And Process In Australian Hospitals: A Structured Mapping Exercise, *Infection, Disease & Health*, 22(4), 195-202.

Mohammed, S. M. Othman, N. Hussain, A. A. ve Rashid, K. J. (2017). Attitude and Practice of Health Care Workers in Sulaimani Health Facilities in Relation to Medical Waste Management, *Kurdistan Journal Of Applied Research (Kjar)*, 2(2), s.143-150. Electronic-Issn: 2411-7706.

Nvw (2017). Reducing Noise at The Hospital, *Noise & Vibration Worldwide*, 48(11), s.151-153.

Osha (2005). Hospital-Based First Receivers of Victims From Mass Casualty Incidents Involving The Release of Hazardous Substances, Occupational Safety And Health Administration. 20 Ocak 2021 Tarihinde, https://www.osha.gov/Dts/Osta/Bestpractices/html/hospital_firstreceivers.html, Adresinden Erişildi.

Özcan, U. (2019). Yapıda Hvac Sistem Seçimi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 23(1), s.212-217.

Parlar, S. (2008). Sağlık Çalışanlarında Göz Ardı Edilen Bir Durum: Sağlıklı Çalışma Ortamı, *Taf Preventive Medicine Bulletin*, 7(6), s.547-554.

Price, S. Pitt, M. ve Tucker, M.,(2010). Implications of A Sustainability Policy for Facilities Management Organisations, *Facilities*, 29(9/10), s.391-410.

Reijula, J. Holopainen, R. Kähkönen, E. Reijula, K. ve Tommelein, I. D. (2013). Intelligent Hvac Systems in Hospitals, *Intelligent Buildings International*, 5(2), s.101-119.

Priyangika, K. D.Mt. Perera, B. A. K. S. ve Karunaratne, T. L. W. (2020). Facilities Management Roles in The Hotel Industry: The Skills and Competencies Required, *Journal Of Quality Assurance In Hospitality Ve Tourism*, 21(4), s.454-473.

Rochmah, T. N. Fakhruzzaman, M. N. ve Yustiawan, T. (2020). Hospital Staffacceptance Toward Management Information Systems in Indonesia, *Health Policy And Technology*, 9(3), s.268-270.

Sağlık Kuruluşları ve Hastane Güvenliği. 12 Ekim 2020 Tarihinde, [Http://Www.Hgbvipguvenlik.Com.Tr/Tr/Saglik-Kuruluslari-Ve-Hastane-Guvenligi.Html](http://www.hgbvipguvenlik.com.tr/tr/saglik-kuruluslari-ve-hastane-guvenligi.html) Adresinden Erişildi.

Salleh, N. M. Salim, N. A. A. Jaafar, M. Sulieman, M. Z. ve Ebekoziem, A. (2020). Fire Safety Management of Public Buildings: A Systematic Review of Hospital Buildings in Asia, *Property Management*, 38(4), s.497-511.

Sepp, J. Reinhold, K. Jarvis, M. ve Tint, P. (2018). Human Factors and Ergonomics in Safety Management in Healthcare: Building New Relationships, *Agronomy Research*, 16(4), s.1862-1876.

Skinner, B. J. (2013). Medical Devices and Healthcare Costs in Canada and 65 Other Countries, 2006 to 2011, *Canadian Health Policy*, May 9. Toronto: Canadian Health Policy Institute.

Şen, G. ve Ersoy, G. (2017). Hastane Afet Ekibinin Afete Hazırlık Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4), s.122-130.

Tarcan, E. Varol, E. S. ve Ateş, M., (2000). Bina Kalitesi ve Sağlık İşletmelerinin Performansları Üzerine Etkileri, *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 5(4): s.95-121.

Taşkıran, G. ve Baykal, Ü. (2017). Afetler ve Türkiye’de Hemşirelerin Afetlere Hazır Olma Durumları: Literatür İnceleme, *Sağlık Ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 4(2), s.79-88.

Tengilimoğlu, D. Akbolat, M., Işık. O. (2015). Sağlık İşletmeleri Yönetimi. (Yedinci Baskı). Nobel Yayıncılık.

Tekin, H. (2017). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Yargı Yayınevi.

Teymourlouy, A. A. Seyedin, H. Vatan, R. F. ve Omrani, A. (2018). Assessing the Suitability of The Design, Safety and Physical Environment of Hospitals For The Elderly: A Case Study in Iran, *Iranian Journal ff Health, Safety Ve Environment*, 6(1), s.1213-1220.

Tzortzopoulos, P. Codinhoto, R. Kagioglou, M ve Koskela, L. J. (2015). Design for Operational Efficiency – Linking Building and Service Design in Healthcare Environments, 06 Şubat 2021 Tarihinde, <https://www.researchgate.net/publication/253760568> Adresinden Erişildi.

Vatandsoost, M. ve Litkouhi, S. (2019). The Future of Healthcare Facilities: How Technology and Medical Advances May Shape Hospitals of The Future, *Hospital Practices and Research*, 4(1), s.1-11.

Ventovuori, T. Lehtonen, T. Salonen, A. ve Nenonen, S. (2007). A Review and Classification of Academic Research in Facilities Management. *Facilities*, 25(5/6), s.227-237.

Williams, D. B. Kohler, J. C. Howard, A. Austin, Z. ve Cheng, Y. L. (2020). A Framework for The Management of Donated Medical Devices Based on Perspectives of Frontline Public Health Care Staff in Ghana, *Medicine Access @ Point of Care*.

Yanık, A. ve Yılmaz, E. (2011). Dışardan Yemek Hizmeti Alınan Bir Eğitim ve Araştırma Hastanesinde Personelin Yemek Hizmetlerinin Değerlendirilmesi, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 1(1), s.126-139.

Zamanian, Z. Evazian, M. Hazeghi, İ. ve Daneshmandi, H. (2013). Fire Safety Status in The Hospitals of Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran, *International Journal of Occupational Hygiene*, 5(3), s.96-100.

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 8, Sayı: 16, Eylül 2021, s. 105-125, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 8, Issue 16, September 2021, pp. 105-125

Araştırma Makalesi/Research Article

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ BÜYÜK VE ORTA BOY İŞLETMELER İÇİN FİNANSAL RAPORLAMA STANDARDINA YÖNELİK ALGILARININ İNCELENMESİ: ELAZIĞ İLİ ÖRNEĞİ

Examining the Perceptions of Professional Accountants towards the Financial Reporting Standard for Large and Medium Sized Enterprises: The Case of Elazig Province

Özcan DEMİR* **Zülküf NARLIKAYA****

Geliş/Received: 11.08.2021

Kabul/Accepted: 27.09.2021

Öz

Bu çalışma ile Elazığ ilinde faaliyet yürüten muhasebe meslek mensuplarının Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardına (BOBİ FRS) yönelik algı düzeylerinin farklı değişkenler açısından tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın evrenini Elazığ ilinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini evreni temsilen tesadüfi seçilen 156 meslek mensubu oluşturmuştur. Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmış ve veriler anket yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Çalışmaya ilişkin veriler lisanslı SPSS-22.0 programı ile analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan başlıca analizler; betimleyici istatistikler, geçerlilik ve güvenilirlik analizleri, bağımsız t-testi ve tek yönlü (Anova) varyans analizi şeklindedir. Çalışma sonucunda muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları cinsiyet, yaş, BOBİ FRS mükellefine sahip olma ve BOBİ FRS eğitimi alma değişkenleri açısından anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: BOBİ FRS, Muhasebe Meslek Mensupları, Elazığ

Abstract

With this study, it is aimed to determine the perception levels of the accounting professionals operating in Elazig Province regarding the Financial Reporting

* Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İ.İ.B.F, İşletme Bölümü, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9382-6781>

** Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Teknoloji ve Bilgi Yönetimi ABD, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2473-5509>

Standard for Large and Medium Sized Enterprises (BOBI FRS) in terms of different variables. The population of the research consists of accounting professionals operating in the province of Elazığ. The sample consists of 156 randomly selected accounting professionals representing the universe. In this study, the quantitative research method has been used and the data were obtained by using the survey method. Data related to the study were analyzed with the licensed SPSS-22.0 program. In this study, the main statistical analyses used are descriptive statistics, validity and reliability analysis, independent t-test and one-way Anova. As a result of the study, it has been determined that the perceptions of professional accountants towards BOBI FRS differ significantly in terms of gender, age, having a BOBI FRS taxpayer and receiving BOBI FRS training.

Keywords: BOBI FRS, Accounting Professions, Elazığ

Giriş

Finansal raporların işletmelerce düzenlenmesinin temel amacı, hem işletme bünyesindeki hem işletme çevresindeki finansal bilgi kullanıcılarına ihtiyaç duydukları bilgileri hızlı ve doğru bir şekilde aktarımını sağlamaktır. Bu nedenle işletmeler tüm finansal nitelikteki olayları tam, doğru, anlaşılır ve zamanında finansal tablolara aktarmalıdır (Tüm, 2018: 49).

Bugün dünya genelinde finansal bilgi kullanıcılarının anlaşılır ve eksiksiz bilgiye ulaşabilmelerini sağlamak adına ortak bir muhasebe dilinin oluşturulmasının gerekli olduğu görülmüştür. Bu nedenle Uluslararası Muhasebe Standartları ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) oluşturulmuştur. Ülkemizde ise, bağımsız denetime tabi olan fakat Türkiye Finansal Raporlama Standartları'nı (TFRS) uygulamayan işletmeler için 2017 Yılında Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standartları (BOBI FRS) yürürlüğe girmiştir (Öztürk ve Çarıkçı, 2018: 567). Böylece tüm işletmelerce benimsenmiş bir finansal raporlama sistemi, tüm finansal bilgi kullanıcılarının karşılaştırılabilir bilgi ihtiyacını giderebilecektir.

Bu çalışmanın amacı, Elazığ ilinde faaliyet yürüten muhasebe meslek mensuplarının Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardına (BOBI FRS) yönelik algı düzeylerinin farklı değişkenler açısından tespit edilmesidir. Çalışmada ilk olarak yazında konu ile benzer olan çalışmalara yer verilmiş ve daha sonra ise, BOBI FRS'ye ilişkin genel bilgilere değinilmiştir. Çalışmanın uygulama kısmında ise, Elazığ ilinde faaliyet yürüten muhasebe meslek mensuplarına yapılan anket çalışmasına ilişkin veriler analiz edilmiş ve ortaya konulan analiz sonuçları sistematik bir şekilde değerlendirilmiştir.

1. Literatür Çalışması

Gençtürk vd. (2011) tarafından yapılan çalışmada, Antalya, Isparta ve Burdur illerinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının KOBİ UFRS'ye ilişkin bilgi düzeyleri ve KOBİ UFRS'in uygulanabilirliği hakkındaki tutumları incelenmiştir. Çalışma, 319 meslek mensubu üzerinde anket yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, meslek mensuplarının KOBİ UFRS'ye ilişkin bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı ve KOBİ UFRS'in uygulanabilirliği açısından muhasebe mesleğine katkısı olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Yine araştırma sonucunda, KOBİ UFRS hakkında meslek mensuplarının bilgi düzeyi ve KOBİ UFRS uygulanabilirliği hakkında tutumları ile meslek mensuplarının eğitim düzeyleri, unvanları ve buldukları illere göre anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Güneş vd. (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının KOBİ TFRS yönelik algıları ve uygulamaya ilişkin bakış açıları incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini, Malatya ve Elazığ illerinde faaliyet gösteren 246 meslek mensubu oluşturmaktadır. Çalışmaya ilişkin veriler anket yöntemi ile toplanmıştır. Çalışma sonucunda, bu illerde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının KOBİ TFRS'ye ilişkin bilgi seviyelerinin düşük olduğu, uygulanması açısından ise, kapsamlı bir şekilde eğitimin gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yine çalışmada, meslek mensuplarının KOBİ TFRS ile alakalı yeterli düzeyde veriye sahip olmadıkları tespit edilmiştir.

Buena vd. (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Romanya'da faaliyet yürüten muhasebe meslek mensuplarının KOBİ FRS'ye yönelik algıları incelenmiştir. Çalışma sonucunda, KOBİ FRS'nin KOBİ'ler için istenilen düzeyde basitleştirme sağlamadığı ve bu nedenle işletmeler için basitleştirilmiş bir raporlama standardının gerekli olduğu belirtilmiştir.

Özkan ve Özşahin (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Kayseri ilinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının KOBİ TFRS'ye ilişkin algıları ve bilgi düzeyleri incelenmiştir. Çalışma, 170 meslek mensubu üzerinde anket yoluyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, KOBİ TFRS'in uygulanmaya başlanması ile birlikte finansal raporlamanın daha fazla şeffaflaşacağı, muhasebe alanında ortak bir dilin oluşacağı, tablolara yönelik güvenirliliğin daha da artacağı, karar vermede işletme içi ve dışı ilgilere daha sağlıklı bilgiler aktarılacağı ve muhasebe mesleğinin öneminin artacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmada, KOBİ TFRS'in kullanımıyla meslek mensuplarının iş yükünde artış yaşanacağı ve bundan dolayı standartın uygulamasına yönelik olarak eğitim verilmesinin gerektiği belirtilmiştir.

Hatunoğlu vd. (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Kahramanmaraş ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin muhasebe departmanlarında çalışanların KOBİ TFRS'nin uygulanmasına ilişkin olarak görüşlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma, tesadüfi olarak seçilen 46 adet KOBİ'nin muhasebe sorumlusu üzerinde anket tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, KOBİ'lerin muhasebe sorumlularının KOBİ TFRS'ye yönelik yeterli bilgiye sahip olmadığı fakat standartın sağladığı yararlarla ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu saptanmıştır.

Bengü vd. (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının KOBİ TFRS'ye ilişkin algıları çeşitli demografik özellikler açısından incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini, Niğde ilinde faaliyet gösteren 76 meslek mensubu oluşturmaktadır. Çalışma, anket yoluyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, meslek mensuplarının yaş, öğrenim durumu, cinsiyet ve mesleki tecrübeleri ile KOBİ TFRS'ye ilişkin algıları arasında farklılıkların olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca yine araştırma sonucunda, meslek mensuplarının iş yoğunlukları nedeniyle standartlar ile ilgili yapılan revizyonları takip etmeleri noktasında zorlandıkları tespit edilmiştir.

Kulkarni ve Hyderabad (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının finansal raporlama standardı uygulamalarına ilişkin farkındalık düzeyleri incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini, Hindistan'ın Karnataka eyaletine bağlı Hubli-Dharwad'da faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarından 50 kişi oluşturmaktadır. Çalışmaya ilişkin veriler, anket yoluyla toplanmıştır. Çalışma sonucunda, muhasebe meslek mensuplarının finansal raporlama standardına ilişkin algılamalarının düşük olduğu vurgulanmıştır.

Bayazıtlı vd. (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının mevcut öğrenme aşamalarında hangi düzeyde olduklarının belirlenmesi ve finansal raporlama standardını öğrenme (UFRS) ve uygulanması açısından istenilen düzeye etkili ve hızlı bir şekilde çıkabilmeleri için bilinçli yetkinlik modeli kapsamında edinilecek bulguların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma, 121 meslek mensubu üzerinde online anket yoluyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, meslek mensuplarının finansal raporlama standardına ilişkin bilinç düzeylerinin yüksek olduğu buna karşın standardının uygulanması sürecinde istenilen düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmada, meslek mensuplarının finansal raporlama standardına ilişkin bilinç düzeylerinin ve uygulanmasına yönelik yeterliliklerinin yalnızca eğitim düzeylerinde yaşanacak artış ile mümkün olabileceği belirtilmiştir.

Ercan ve Büyükoğlu (2017) çalışmalarında, KOBİ TFRS'nin işletmeler açısından algılanma düzeyinin tespiti amaçlanmıştır. Çalışma, Gaziantep ilinde faaliyet yürüten 290 KOBİ'nin muhasebe sorumlusu üzerinde anket yoluyla yapılmıştır. Çalışma sonucunda, işletmelerin KOBİ TFRS'ye ilişkin algılarının ve bilgi düzeylerinin düşük düzeyde olduğu vurgulanmıştır

Durak ve Yürekli (2017) çalışmalarında, muhasebe meslek mensuplarının finansal raporlama standardına ilişkin algıları incelenmiştir. Çalışma, Denizli ilinde faaliyet yürüten 329 meslek mensubu üzerinde anket tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, işletmelerin finansal raporlama standardına geçişi ile birlikte ülkeye yabancı sermaye sağlanması açısından önemli katkılarının olacağı belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada, finansal raporlama standardının etkin bir şekilde uygulanması için uzman eğitimlerin gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sakarya vd. (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Balıkesir ilinde faaliyet yürüten meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye ilişkin bilinirlik ve farkındalık düzeyleri incelenmiştir. Çalışma, 64 meslek mensubu üzerinde anket tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, BOBİ FRS'ye yönelik eğitim alan meslek mensuplarının, eğitim almayan meslek mensuplarına göre, bilgi düzeylerinin ve farkındalıklarının yüksek olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca yine çalışmada, meslek mensuplarının BOBİ FRS'nin kısa bir sürede benimsemesi ve başarılı olması hususunda kararsız oldukları belirtilmiştir.

Mahmood vd. (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Pakistan'daki muhasebe meslek mensuplarının KOBİ'ler için UFRS'ye ilişkin algıları incelenmiştir. Çalışma sonucunda, meslek mensuplarının UFRS'ye ilişkin algılarının orta düzeyde olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, UFRS'lerin karşılaştırılabilir finansal bilgi sağlama gibi önemli avantajları olduğu belirtilirken işletmeler üzerinde nitelikli personel eksikliği ve maliyet yükü önemli dezavantajlarının olduğu ifade edilmiştir.

Öztürk ve Çarıkçı (2018) tarafından Akdeniz Bölgesinde faaliyet gösteren 276 meslek mensubu üzerinde gerçekleştirilen anket çalışmasında meslek mensuplarının BOBİ FRS algı düzeylerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda, meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye ilişkin beklentilerinin olumlu olduğu ancak BOBİ FRS eğitimiyle ilgili düşüncelerinin olumsuz olduğu tespit edilmiştir. Yine çalışmada, yaş, eğitim düzeyi, mesleki tecrübe, BOBİ FRS mükellefine sahip olma ve BOBİ FRS mükellefine sahip alma gibi değişkenler ile meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye ilişkin algıları arasında farklılık olduğu sonucu ulaşılmıştır.

Tosunoğlu vd. (2020) tarafından, meslek mensuplarının yerel finansal raporlama çerçevesi (YFRÇ) ve uygulamalarına yönelik görüşleri ve öngörülen değişiklikleri ile meslek mensuplarının demografik özellikleri arasında farklılığın tespitine yönelik bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, meslek mensuplarının eğitim düzeyi ve mesleki unvanları ile YFRÇ ve uygulamalarına yönelik görüşleri ve öngörülen değişiklikleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı vurgulanmıştır.

Baran ve Derya Başkan (2021) tarafından Ankara ilinde faaliyet gösteren 392 meslek mensubu üzerinde gerçekleştirilen anket çalışmasında TMS/TFRS ve BOBİ FRS'in muhasebe meslek mensupları tarafından bilinen farklılıkları ve bu standartlara ilişkin yaklaşımlarını tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda, meslek mensuplarının TMS/TFRS ve BOBİ FRS'ye ilişkin yaklaşımları ile yaş, medeni durum, gelir, mesleki kıdem ve faaliyet bölgesi değişkenleri arasında bir farklılığın olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik yaklaşımları ile ortalama çalışma saati değişkeni arasında bir farklılığın olduğu belirtilmiştir.

2. Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS)

29.07.2017 tarihinde yayınlanan 30138 sayılı Resmi Gazetede Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı Hakkında tebliğ yayınlanmıştır. Yayınlanan tebliğ ve eki BOBİ FRS'nin, 19.12.2012 tarihli ve 2012/4213 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Belirlenmesine Dair Karar uyarınca bağımsız denetime tabi olup, 26.8.2014 tarihli ve 29100 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kurul Kararı kapsamında TFRS uygulamayan işletmelerin münferit ve konsolide finansal tablolarının hazırlanmasında uygulanması zorunludur (Resmi Gazete Md. 4).

BOBİ FRS'nin büyük ve orta boy işletmelere uygulanma zorunluluğunun getirilmesinin amaçları (Ataman ve Cavlak, 2017: 156; Öztürk ve Çarıkçı, 2018: 571).

- ❖ Finansal bilgi ihtiyacına uygun olan,
- ❖ Gerçeğe uygun olan,
- ❖ Karşılaştırılabilir mali tabloların işletmeler tarafından oluşturulmasını sağlamak şeklinde sıralanabilir.

BOBİ FRS'yi uygulayan işletmeler iki yıl geçmediği sürece isteğe bağlı olarak TFRS'yi geçiş yapamazlar. Bunun yanı sıra isteğe bağlı olarak TFRS'yi uygulayan işletmelerde BOBİ FRS'yi uygulayabilmeleri için yine

en az iki yıl TFRS'yi uygulamış olması gerekmektedir (Resmi Gazete Md. 5).

BOBİ FRS'nin uygulanması açısından, aşağıda verilen üç ölçütten en az ikisinin eşik değerlerini, varsa bağlı ortaklıklarıyla birlikte, art arda iki raporlama döneminde aşan işletmeler müteakip raporlama döneminde büyük işletme olarak kabul edilmektedir (Resmi Gazete Md. 6):

- ❖ Aktif toplamı 75 milyon TL ve üzeri.
- ❖ Yıllık net satış hasılatı 150 milyon TL ve üzeri
- ❖ Ortalama çalışan sayısı 250 ve üzeri.

Tablo 1. BOBİ FRS Bölüm ve Ekleri

Bölüm 1	Kavramsal Çerçeve ve Finansal Tablolar
Bölüm 2	Nakit Akış Tablosu
Bölüm 3	Muhasebe Politikaları, Tahminler ve Yanlışlıklar
Bölüm 4	Raporlama Döneminden Sonraki Olaylar
Bölüm 5	Hasılat
Bölüm 6	Stoklar
Bölüm 7	Tarımsal Faaliyetler
Bölüm 8	Maden Kaynaklarının Aranması ve Değerlendirilmesi
Bölüm 9	Finansal Araçlar ve Özkaynaklar
Bölüm 10	İştiraklerdeki Yatırımlar
Bölüm 11	Müşterek Girişimlerdeki Yatırımlar
Bölüm 12	Maddi Duran Varlıklar
Bölüm 13	Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller
Bölüm 14	Maddi Olmayan Duran Varlıklar
Bölüm 15	Kiralamalar
Bölüm 16	Devlet Teşvikleri
Bölüm 17	Borçlanma Maliyetleri
Bölüm 18	Varlıklarda Değer Düşüklüğü
Bölüm 19	Karşılıklar, Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Şarta Bağlı Varlıklar
Bölüm 20	Yabancı Para Çevrim İşlemleri
Bölüm 21	İş Birleşmeleri
Bölüm 22	Konsolide Finansal Tablolar
Bölüm 23	Gelir Üzerinden Alınan Vergiler
Bölüm 24	Ara Dönem Finansal Raporlama
Bölüm 25	Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama
Bölüm 26	Dipnotlar

Bölüm 27	Geçiş Hükümler
Münferit Finansal Tablolar	
Ek 1	Finansal Durum Tablosu
Ek 2	Kar veya Zarar Tablosu
Ek 3	Özkaynak Değişim Tablosu
Ek 4	Nakit Akış Tablosu
Konsolide Finansal Tablolar	
Ek 5	Konsolide Finansal Durum Tablosu
Ek 6	Konsolide Kar veya Zarar Tablosu
Ek 7	Konsolide Özkaynak Değişim Tablosu
Ek 8	Konsolide Nakit Akış Tablosu
Ek 9	Tanımlar

Kaynak: Kamu Gözetim Kurumu (KGK), t.y.

Tablo 1’de BOBİ FRS’in bölümleri ve ekleri verilmiştir. BOBİ FRS 27 bölümden oluşmaktadır. 27 bölümün yanında konsolide finansal tabloları ve münferit finansal tabloları açıklayan 9 ek bölümde yer almaktadır.

BOBİ FRS, Tam Set TMS/TFRS’ler ile karşılaştırıldığında büyük ve boy işletmeler için gereksiz ayrıntılara yer verilmediği daha çok temel ilkelere yer verildiği görülmektedir. Ayrıca sade ve yalın bir dil kullanılmıştır (Ataman ve Cavlak, 2017: 156). İşletmelerin düzenledikleri finansal tablolardan; finansal durum tabloları, kar veya zarar tabloları, özkaynak değişim tabloları ve nakit akış tabloları bakımından BOBİ FRS ile TMS/TFRS arasındaki farklılıklar incelendiğinde ise, en fazla farkın kar veya zarar tablosu üzerinde olduğu görülmüştür (Gençoğlu, 2017: 5).

3. Metodoloji

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, Elazığ ilinde faaliyet yürüten muhasebe meslek mensuplarının Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardına (BOBİ FRS) yönelik algı düzeylerinin farklı değişkenler açısından tespit edilmesidir. BOBİ FRS’nin muhasebe meslek mensuplarınca uygulanacağı düşünüldüğünde, meslek mensuplarının BOBİ FRS’ye yönelik algıların araştırılması standarttan etkin olarak kullanılabilirliği konusunda fikir sağlaması açısından önemlidir. Ayrıca literatürde Elazığ ilinde faaliyet yürüten muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS’ye yönelik algılarının belirlenmesine ilişkin sınırlı sayıda çalışma olmasından dolayı bu çalışma hem amaç hem de elde edilen bulgular bakımından alanda bulunan çalışmalardan farklı olup, çalışmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır.

3.2. Araştırmanın Varsayım ve Sınırlıkları

Bu çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının anket sorularını cevaplarırken anketi oluşturan BOBİ FRS algı düzeyi ile ilgili maddeleri anlayıp doğru, samimi ve objektif cevaplar verdikleri varsayılmıştır. Çalışmada, sadece Elazığ ilinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarından veri sağlanması nedeniyle elde edilen sonuçlar yalnızca Elazığ ili için genellenemez. Bunun yanı sıra çalışma, elde edilen sonuçların muhasebe meslek mensuplarının tamamına genelleştirilmesi bakımından da birtakım sınırlılıklar barındırmaktadır.

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma evreni; 2020-2021 yılı içerisinde Elazığ ilinde faaliyet yürüten muhasebe meslek mensupları olarak belirlenmiştir. Elazığ Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası verilerine göre odaya kayıtlı 260 meslek mensubu olduğu tespit edilmiştir. Çalışma, bu evren üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amaçlarına en uygun örneklem hacminin tespiti için; n, örneklem hacmi; N, evren hacmi; t, güvenilirlik düzeyine ait tablo değeri, p ve q sırasıyla ilgilenilen olayın görülme ve görülmemesi olasılıkları ve d, duyarlılık düzeyi olmak üzere Cochran Formülü kullanılmıştır (Hayran, 2012: 72; Sezgin ve Düşükcan, 2020: 1694):

Örneklem Hacmi

$$n = N \cdot (t^2 \cdot p \cdot q) / (d^2 \cdot (N-1) + (t^2 \cdot p \cdot q))$$

Evren büyüklüğü (N) 260 olarak alındığında, Cochran Formülü olarak da bilinen yukarıdaki formüle göre örneklem büyüklüğü en az (n) 155 olmalıdır. Bu büyüklükteki bir örneklem büyüklüğünün %95 güven düzeyinde evreni temsil gücünün olacağı söylenebilir. Çalışma 156 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

3.4. Araştırmanın Veri Toplama ve Analiz Yöntemi

Çalışmanın verileri anket yoluyla toplanmış olup veriler lisanslı SPSS 22.0 programıyla analiz edilmiştir. Anket formu Google anket uygulaması ile oluşturulmuştur ve bağlantı adresi Elazığ Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odasına kayıtlı tüm meslek mensuplarına e-posta yoluyla iletilmiştir. Anket iki kısımdan oluşmaktadır. İlk bölümde, meslek mensuplarının demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla 6 soruya yer verilmiştir. Anketin ikinci bölümünde ise, meslek mensupların BOBİ FRS'ye yönelik algılarının tespiti amacıyla 22 ifadeden oluşan ölçek yer almıştır. Öztürk ve Çarıkçı (2018) tarafından geliştirilen ölçeğin Cronbach's Alfa değeri 0,783'tür. İfadeler, 5'li Likert tipi ile derecelendirilmiştir. Seçenekleri: "Kesinlikle Katılmıyorum; Katılmıyorum; Kararsızım; Katılıyorum; Kesinlikle"

Katılıyorum” şeklindedir. Ölçek ortalama puanlarının değerlendirilmesinde aritmetik ortalamalar dikkate alınmıştır. Aritmetik ortalamaların değerlendirilmesinde ölçüt alınan araklılar aşağıda verilmektedir (Çakınberk ve Demirel, 2010: 110):

- 1,00 < aritmetik ortalama < 2,60: Düşük;
- 2,60 < aritmetik ortalama < 3,40: Orta;
- 3,40 < aritmetik ortalama < 5,00: Yüksek

Çalışmada incelenen BOBİ FRS algı ölçeğine yönelik ifadelerin normal dağılım gösterip göstermediğini tespit edilmesi amacıyla basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir.

Tablo 2. BOBİ FRS Algı Ölçeğine İlişkin Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

Ölçek	N	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
BOBİ FRS’ye Yönelik Algı	156	,-629	,746

Tablo 2’de görüldüğü üzere ifadelerin, Skewness ve Kurtosis (çarpıklık ve basıklık) değerleri -2 ile +2 arasında değer almıştır. Bundan dolayı, BOBİ FRS’ye yönelik algı ölçeğinin basıklık ve çarpıklık değerleri normal dağılıma yakın bir dağılım gösterdiği söylenebilir (Demir ve Sezgin, 2020: 243; George ve Mallery, 2010). Bu sonuç doğrultusunda, verilerin analizi için parametrik test yöntemleri tercih edilmiştir. Verilerin analizinde; betimleyici istatistikler, geçerlilik ve güvenilirlik analizi, t-testi ve Tek yönlü (One way) varyans analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır.

3.5. Araştırmanın Hipotezleri

Çalışmanın amacı doğrultusunda 6 ana hipotez geliştirilmiştir. Çalışma için geliştirilen hipotezler aşağıda verilmiştir.

H₁: Muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS’ye yönelik algıları ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₂: Muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS’ye yönelik algıları ile yaş arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₃: Muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS’ye yönelik algıları ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₄: Muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS’ye yönelik algıları ile mesleki tecrübe arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₅: Muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile BOBİ FRS mükellefine sahip olma durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₆: Muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile BOBİ FRS eğitimi alma durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

3.6. Geçerlilik ve Güvenirlik Analizi

Verilerin faktör analizine uygunluğunu tespit edilmesi amacıyla iki istatistiksel ölçüm kullanılmaktadır. Bunlar; KMO katsayısı ve Bartlett testidir (Büyüköztürk, 2007). KMO katsayısı, örneklem büyüklüğünün faktör analizine uygun olup olmadığını göstermektedir. Örneklem büyüklüğünün yeterli olması için KMO değerinin en az .60 ve üzerinde değer alması ve Bartlett testinin ise anlamlı ($p < 0,05$) olması gerekmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). 22 ifadeden oluşan BOBİ FRS'ye yönelik algı ölçeğine uygulanan açıklayıcı faktör analizi sonucuna göre, Bartlett testi sonucu 1980,12 ve $p=0,000$, KMO örneklem değeri 0,830 olarak gerçekleşmiştir. Bu değerler kabul edilebilir sınırlar içinde yer almaktadır. Bu durum verilerin faktör analizine uygunluğu açısından çok iyi olduğunu göstermektedir (Karagöz, 2019: 953). Ölçeğin faktör analizi neticesinde toplam varyansın 67,663 seviyesinde değer aldığı tespit edilmiştir. Bu sonuca göre faktörlerin toplam varyansının .50 ve üzerinde gerçekleşmesi geçerlilik teşkil etmekte ve değişkenler anlamlılık kazanmaktadır (Büyüköztürk, 2007).

Çalışma verilerinin tutarlılığını ölçmek amacıyla güvenilirlik analizi gerçekleştirilmiştir. Güvenilirlik analizi için Cronbach's Alfa katsayısı kullanılmıştır. Cronbach's Alfa Katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme ölçütü aşağı yer almaktadır (Kılıç, 2016: 48; Düşükcan, Sezgin ve Kaya, 2019: 437):

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0,41 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0,61 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek orta güvenilirliktedir.

$0,81 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek güvenilirliktedir.

Çalışmada, BOBİ FRS'ye yönelik algı ölçeğinin Cronbach Alfa değeri; 0,859 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuç neticesinde, BOBİ FRS'ye yönelik algı ölçeğinin yüksek güvenilirlikte olduğu söylenebilir.

3.7. Bulgular

3.7.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Bulgular

Tablo 3'te muhasebe meslek mensuplarının cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, mesleki tecrübe, BOBİ FRS mükellefine sahip olma ve BOBİ FRS eğitimi alma gibi değişkenler açısından dağılımları yer almaktadır.

Tablo 3. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

KATILIMCI PROFİLİ (n=100)		
Cinsiyet	F	%
Erkek	115	73,7
Kadın	41	26,3
Yaş	F	%
25 ve altı	20	12,8
26-40	79	50,6
41-55	43	27,6
56 ve üstü	14	9,0
Eğitim Düzeyi	F	%
Önlisans	37	23,7
Lisans	94	60,3
Lisansüstü	25	16,0
Mesleki Tecrübe	F	%
0-3	31	19,9
4-7	26	16,7
8-11	14	9,0
12-15	22	14,1
16-19	29	18,6
20 ve üstü	34	21,8
BOBİ FRS Mükellefine Sahip Olma	F	%
Evet	33	21,2
Hayır	123	78,8
BOBİ FRS Eğitimi Alma	F	%
Evet	59	37,8
Hayır	97	62,2

Tablo 3'te görüldüğü üzere, katılımcıların, % 73,7'sini erkekler, % 26,3'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcıların % 63,4'ünü genç ve orta yaş gurubundakiler, % 36,6'sını ise orta yaş üzerindeki katılımcılar oluşturmaktadır. Katılımcıların eğitim düzeyleri incelediğinde ağırlıklı olarak % 60,3 ile lisans mezunları yer almaktadır. Ancak azımsamayacak düzeyde % 16 gibi lisansüstü mezunları da yer almaktadır. Katılımcıların, yaklaşık % 20'sinin 0-3 yıl arası, % 16,7'sinin 4-7 yıl arası, % 9,0'ının 8-11 yıl arası, % 14,1'inin 12-15 yıl arası, % 18,6'sının 16-19 yıl arası ve % 21,8'inin 20

yıl ve üstü mesleki tecrübeye sahip olduğu, yaklaşık % 79'unun BOBİ FRS mükellefine sahip olmadığı ve yine % 62,2'si gibi büyük bir çoğunluğunun daha önce BOBİ FRS eğitimi almadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, katılımcıların genç ve orta yaş arasındaki kişilerden oluştuğu ve lisans eğitiminden sonra da eğitimlerine devam eden eğitim seviyesi ve mesleki tecrübeleri yüksek kişiler olduğunu göstermektedir.

3.7.2. Ölçek Puanları

Tablo 4'te katılımcıların BOBİ FRS'ye yönelik algı düzeyleri verilmiştir.

Tablo 4. BOBİ FRS'ye Yönelik Algı Ölçeği Puanları

BOBİ FRS'ye Yönelik Algı Düzeyi	Ort.	ss.	Genel	
			Ort.	ss.
1. BOBİ FRS'leri meslek mensuplarının kendi çabaları ile öğrenebileceklerini düşünüyorum.	2,25	1,11	3,31	,58
2. BOBİ FRS'leri tam ve doğru bir şekilde uygulayabilirim.	2,41	1,11		
3. BOBİ FRS'lere ilişkin verilen eğitim, konferans, seminer vb. programların sayısı istenilen seviyededir.	2,49	1,17		
4. BOBİ FRS'lere ilişkin örneklendirici-bilgilendirici kitap, rapor gibi yayınların sayısı yeterlidir.	2,44	1,19		
5. BOBİ FRS hakkında yeterli bilgiye sahibim.	2,53	1,16		
6. Uluslararası muhasebe standartları ile alakalı tüm gelişmeleri yakından takip ediyorum ve yeterli güncel bilgiye sahibim.	2,52	1,42		
7. BOBİ FRS, meslek mensuplarının inisiyatif kullanmasını kısıtlamaktadır.	3,30	1,34		
8. BOBİ FRS, mevcut muhasebe standartlarına göre daha sade ve kolay kullanılabilir içeriğe sahiptir.	3,12	,96		
9. BOBİ FRS, muhasebe uygulamalarını kolaylaştıracaktır.	3,35	1,21		
10. BOBİ FRS mesleki olarak meslek mensupları açısından gereklidir ve önemlidir.	3,78	,91		
11. KOBİ TFRS'nin yerine BOBİ FRS'nin yayınlanmasını doğru bulmaktayım.	3,69	1,06		
12. BOBİ FRS'nin karmaşık bir yapıda olması muhasebe meslek mensuplarına bu standartları uygulamasında zorluk yaratmaktadır	3,75	1,06		
13. KOBİ TFRS'ye göre hazırlanan mali tabloların anlaşılması ve karşılaştırılması çok kolay olacaktır.	3,73	1,07		
14. KOBİ TFRS ile BOBİ FRS arasında farklılık bulunmaktadır.	3,74	1,12		
15. BOBİ FRS şuan ki muhasebe uygulamalarında önemli değişiklikler neden olacaktır.	3,81	1,15		
16. Vergi mevzuatına uymayan düzenlemelerin varlığı BOBİ FRS'nin meslek mensupları tarafından uygulanmasında önemli bir zorluk teşkil etmektedir.	3,65	1,24		
17. BOBİ FRS'ye göre hazırlanacak finansal tablolar, şuan ki düzenlenen finansal tablolara göre farklılıklar gösterecektir.	3,69	1,26		

18. BOBİ FRS ile mali tablolar daha fazla şeffaf olacaktır.	3,65	1,26		
19. BOBİ FRS sayesinde vergi amaçlı muhasebe yerini bilgi amaçlı muhasebe alacaktır.	3,76	1,13		
20. BOBİ FRS meslek mensuplarının iş yükünü artıracaktır.	3,74	1,18		
21. BOBİ FRS ile işletmelerde kurumsallaşma artacaktır.	3,74	1,03		
22. BOBİ FRS, muhasebe uygulamalarına ve mesleğin gelişimine olumlu katkı sağlayacaktır.	3,85	1,21		

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların BOBİ FRS'ye ilişkin algularının genel ortalaması (3,31) düzeyindedir. BOBİ FRS'ye ilişkin ifadelerin ortalamaları incelendiğinde, ifadelerden en yüksek ortalamaya sahip olan "BOBİ FRS, muhasebe uygulamalarına ve mesleğin gelişimine olumlu katkı sağlayacaktır" (3,85) ifadesi olurken; en düşük ortalamaya ise, "BOBİ FRS'leri meslek mensuplarının kendi çabaları ile öğrenebileceklerini düşünüyorum" (2,25) ifadesi olmuştur.

Ayrıca her ifadenin ortalaması ayrı ayrı incelendiğinde düşük, orta ve yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda, muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'in muhasebe mesleğine, muhasebe uygulamalarının gelişime ve işletmelerin kurumsallaşmasına katkı sağlayacağına ilişkin algılamalarının olumlu yönde olduğu görülmüştür. Fakat BOBİ FRS'lere yönelik meslek mensuplarının yeterli bilgiye sahip olmadığı, BOBİ FRS'lere yönelik gerçekleştirilen eğitim, konferans, seminer vb. programların sayısının istenilen seviyede olmadığı görülmektedir.

3.7.3. t-Testi ve Tek Yönlü (One way) Varyans Analizi Bulguları

Aşağıda katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, mesleki tecrübe, BOBİ FRS mükellefine sahip olma ve BOBİ FRS eğitimi alma değişkenleri ile BOBİ FRS'ye yönelik algıları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Farklılıkların tespiti amacıyla, t-testi ve Tek yönlü (One way) varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 5'te muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile cinsiyet değişkenine ilişkin t-testi analiz sonucu verilmiştir.

Tablo 5. Muhasebe Meslek Mensuplarının BOBİ FRS'ye Yönelik Algıları İle Cinsiyet Değişkenine İlişkin t-Testi Analiz Bulguları

Değişkenler		N	Ort.	ss.	t	p
Cinsiyet	Erkek	115	3,25	,61	2,288	,010
	Kadın	41	3,49	,44		

p>0,05= Red, p<0,05= Kabul

Tablo 5 incelendiğinde, muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır

($p < 0,05$, H_1 kabul). Ortalama puanlar incelendiğinde, kadın muhasebe meslek mensuplarının ortalamasının erkek muhasebe meslek mensuplarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 6'da muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile yaş değişkenine yönelik Tek yönlü (One way) varyans analizi sonucu verilmiştir.

Tablo 6. Muhasebe Meslek Mensuplarının BOBİ FRS'ye Yönelik Algıları İle Yaş Değişkenine İlişkin Tek Yönlü (One Way) Varyans Analizi Bulguları

Değişkenler		N	Ort.	ss.	F	p
Yaş	25 ve altı	20	3,14	,75	4,280	,006
	26-40	79	3,32	,49		
	41-55	43	3,50	,55		
	56 ve üstü	14	2,94	,65		

$p > 0,05 =$ Red, $p < 0,05 =$ Kabul

Tablo 6 incelendiğinde, muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile yaş arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p < 0,05$, H_2 kabul). Ortalama puanlar incelendiğinde, 41-55 yaş arasındaki meslek mensuplarının ortalamasının diğer yaş gruplarında yer alan meslek mensuplarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 7'de muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile eğitim düzeyi değişkenine yönelik Tek yönlü (One way) varyans analizi sonucu verilmiştir.

Tablo 7. Muhasebe Meslek Mensuplarının BOBİ FRS'ye Yönelik Algıları İle Eğitim Düzeyi Değişkenine Yönelik Tek Yönlü (One Way) Varyans Analizi Bulguları

Değişkenler		N	Ort.	ss.	F	p
Eğitim Düzeyi	Önlisans	37	3,21	,58	2,850	,061
	Lisans	94	3,29	,60		
	Lisansüstü	25	3,55	,40		

$p > 0,05 =$ Red, $p < 0,05 =$ Kabul

Tablo 7 incelendiğinde, muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > 0,05$, H_3 red).

Tablo 8'de muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile mesleki tecrübe değişkenine yönelik Tek yönlü (One way) varyans analizi sonucu verilmiştir.

Tablo 8. Muhasebe Meslek Mensuplarının BOBİ FRS'ye Yönelik Alguları İle Mesleki Tecrübe Değişkenine Yönelik Tek Yönlü (One Way) Varyans Analizi Bulguları

Değişkenler		N	Ort.	ss.	F	p
Mesleki Tecrübe	0-3	31	3,15	,69	,717	,611
	4-7	26	3,38	,69		
	8-11	14	3,40	,61		
	12-15	22	3,40	,46		
	18-21	29	3,31	,53		
	22 ve üstü	34	3,32	,48		

p>0,05= Red, p<0,05= Kabul

Tablo 8 incelendiğinde, muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik alguları ile mesleki tecrübe arasında anlamlı bir farklılık saptanamamıştır (p>0,05, H_4 red).

Tablo 9'da muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik alguları ile BOBİ FRS mükellefine sahip olma durumuna ilişkin t-testi analiz sonucu verilmiştir.

Tablo 9. Muhasebe Meslek Mensuplarının BOBİ FRS'ye Yönelik Alguları İle BOBİ FRS Mükellefine Sahip Olma Durumuna İlişkin t-Testi Analiz Bulguları

Değişkenler		N	Ort.	ss.	t	p
BOBİ FRS Mükellefine Sahip Olma	Evet	33	3,39	,53	-3,205	,001
	Hayır	123	3,03	,67		

p>0,05= Red, p<0,05= Kabul

Tablo 9 incelendiğinde, muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik alguları ile BOBİ FRS mükellefine sahip olma durumu arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır (p<0,05, H_5 kabul). Ortalama puanlar incelendiğinde, BOBİ FRS mükellefine sahip olan muhasebe meslek mensuplarının ortalamasının BOBİ FRS mükellefine sahip olmayan meslek mensuplarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 10'da muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik alguları ile BOBİ FRS eğitimi alma durumuna ilişkin t-testi analiz sonucu verilmiştir.

Tablo 10. Muhasebe Meslek Mensuplarının BOBİ FRS'ye Yönelik Alguları İle BOBİ FRS Eğitimi Alma Durumuna İlişkin t-Testi Analiz Bulguları

Değişkenler		N	Ort.	ss.	t	p
BOBİ FRS Eğitimi Alma	Evet	59	3,45	,53	2,355	,020
	Hayır	97	3,23	,59		

p>0,05= Red, p<0,05= Kabul

Tablo 10 incelendiğinde, muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile BOBİ FRS eğitimi durumu arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0,05$, H_6 kabul). Ortalama puanlar incelendiğinde, BOBİ FRS eğitimi alan muhasebe meslek mensuplarının ortalamasının BOBİ FRS eğitimi almayan meslek mensuplarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.8. Araştırmaya İlişkin Hipotezlerin Sonuçları

Araştırmaya ilişkin oluşturulan hipotezlerin sonuçları Tablo 11'de verilmektedir. Değişkenler arasında yapılan t testi ve Tek yönlü (One way) varyans analizlerinin sonucunda, başta kurulmuş olan 6 hipotezden 4'ü kabul edilmiş ve 2 tanesi de reddedilmiştir.

Tablo 11. Hipotezlerin Kabul ve Red Durumları

Hipotez No.	Hipotezler	Sig (p)	Sonuç
H ₁	Muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık vardır.	,010	Kabul
H ₂	Muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile yaş arasında anlamlı bir farklılık vardır.	,006	Kabul
H ₃	Muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.	,061	Red
H ₄	Muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile mesleki tecrübe arasında anlamlı bir farklılık vardır.	,611	Red
H ₅	Muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile BOBİ FRS mükellefine sahip olma durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır.	,001	Kabul
H ₆	Muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile BOBİ FRS eğitimi alma durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır.	,020	Kabul

$p>0,05$ = Red, $p<0,05$ = Kabul

Tartışma ve Sonuç

Çalışmada, Elazığ ilinde faaliyet yürüten muhasebe meslek mensuplarının Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardına (BOBİ FRS) yönelik algı düzeylerinin farklı değişkenler açısından tespiti amaçlanmıştır. Çalışma verilerinin analizi neticesinde, ortaya konulan bulgular ve sonuçlar aşağıda verilmektedir.

Çalışma sonucunda muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algı düzeylerinin ortalama puanının 3,31 olduğu saptanmıştır. Bu sonuç neticesinde, ölçeğe ilişkin aritmetik ortalamasının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu durum muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algı düzeylerinin olumlu yönde olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, Mahmood vd. (2018), Öztürk ve Çarıkçı (2018) ve Baran ve Derya Baskan

(2021) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Ancak, Kulkarni ve Hyderabad (2014) ve Ercan ve Büyükoğlu (2017) ve tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise, BOBİ FRS'ye yönelik algı düzeylerinin düşük düzeyde olduğu belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada, meslek mensuplarının BOBİ FRS ile ilgili bilgi düzeylerinin düşük olduğu ve BOBİ FRS'ye yönelik olarak verilen eğitimlerin istenilen seviyede olmadığı da görülmüştür.

Çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Ancak, Baran ve Derya Baskan (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada bir farklılık saptanamamıştır.

Çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile yaş arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bu sonuç, Öztürk ve Çarıkçı (2018) ve Baran ve Derya Baskan (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Ancak, Öztürk ve Çarıkçı (2018) ve Baran ve Derya Baskan (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile eğitim düzeyleri arasında bir farklılığın olduğu vurgulanmıştır.

Çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile mesleki tecrübe arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Ancak, Öztürk ve Çarıkçı (2018) ve Baran ve Derya Baskan (2021) tarafından yapılan çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile mesleki tecrübe arasında bir farklılığın olduğu vurgulanmıştır.

Çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile BOBİ FRS mükellefine sahip olma durumu arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bu sonuç, Öztürk ve Çarıkçı (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmayla paralellik göstermektedir. Yine aynı şekilde çalışmada muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algıları ile BOBİ FRS eğitimi alma durumu arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bu sonuç, Öztürk ve Çarıkçı (2018) ve Sakarya vd. (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmayla paralellik göstermektedir.

Çalışma, Elazığ ilinde faaliyet yürüten muhasebe meslek mensupları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Muhasebe meslek mensuplarının Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardına (BOBİ FRS)

yönelik algı düzeylerinin farklı değişkenlere göre (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, mesleki tecrübe, BOBİ FRS mükellefine sahip olma ve BOBİ FRS eğitimi alma) inceleyen bu çalışma sonuçlarına göre, meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algı düzeylerinin orta seviyede olduğu görülmüştür. Muhasebe meslek mensuplarının BOBİ FRS'ye yönelik algı düzeylerinin, eğitim düzeyi ve mesleki tecrübe değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği fakat cinsiyet, yaş, BOBİ FRS mükellefine sahip olma ve BOBİ FRS eğitimi alma değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu sonuçlar doğrultusunda, muhasebe meslek mensuplarının tamamını baz alarak bir genelleme yapılması doğru olmayacaktır. Bundan ötürü, bulguların benzer araştırmalar ile karşılaştırılması ve değerlendirilmesi açısından farklı şehirlerde benzer ya da farklı değişkenler ile yapılmasının yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

ATAMAN, B. ve CAVLAK, H. (2017). Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) ile Tam Set Türkiye Muhasebe ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının (TMS/TFRS) Karşılaştırılması, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 153-168.

BARAN, E. ve DERYA BASKAN, T. (2021). Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaklaşımları ve Farklılıkları Üzerine Bir Uygulama, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 19(1), 88-109.

BAYAZITLI, E., ÖZDEMİR, S. ve ALPAY, E. (2015). Finansal Raporlamada Standardizasyon ve Muhasebe Meslek Mensuplarının Zorlayan Öğrenme Sürecinin Bilinçli Yetkinlik Öğrenme Modeli Temelinde İrdelenmesi, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 1, 1-31.

BENGÜ, H., ÖZDEMİR, S. ve ÇELİK, S. (2014). Niğde İlindeki Muhasebe Meslek Mensuplarının Finansal Raporlama Standartlarına Bakış Açılarının Ampirik Olarak Değerlendirilmesi, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 161-175.

BUENA, S., SACARIN, M. ve MIHAELA, M. (2012). Romanian Professional Accountants' Perception on the Differential Financial Reporting for Small and Medium-Sized Enterprises, *Accounting and Management Information Systems*, 11(1), 27-43.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

ÇAKINBERK, A. ve DEMİREL, E.T. (2010). Örgütsel Bağlılığın Belirleyicisi Olarak Liderlik: Sağlık Çalışanları Örneği, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 103-119.

DEMİR, Ö. ve SEZGİN, E.E. (2020). Kadın Girişimciliği ve Karşılaştıkları Sorunlar: Elazığ, Türkiye’den Yerel Bir Bulgu, *İnönü University International Journal of Social Sciences, (INIJOSS)*, 9(1), 236-254.

DURAK, M. G. ve YÜREKLİ, E. (2017). Meslek Mensuplarının Gözünden Kobiiler İçin Finansal Raporlama Standartları: Denizli İlinde Bir Uygulama, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 115-130.

DÜŞÜKCAN, M., SEZGİN, E.E. ve KAYA, E. (2019). Elazığ 112 Acil Sağlık Hizmetleri İstasyonlarında Görev Yapan Sağlık Çalışanlarında İş Streslerinin İşten Ayrılma Niyetine Etkisi, *Journal of Academic Value Studies (JAVStudies)*, 5(3), 433-442.

ERCAN C. ve BÜYÜKOĞLU, B. (2017). Kobi Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İşletmeler Tarafından Algılanma Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Gaziantep Örneği, *Journal Of Social And Humanities Sciences Research*, 4(15), 2069-2076.

GENÇOĞLU, Ü.G. (2017). Temel Konularda BOBİ FRS ve TMS/TFRS Karşılaştırması, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 76, 1-24.

GENÇTÜRK, M., KARAMAN, N. ve YILMAZ, T. (2011). KOBİ'ler İçin Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Değerlendirilmesi ve Muhasebe Meslek Mensuplarının Farkındalık Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Araştırma, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 48(551), 77-92.

GEORGE, D. ve MALLERY, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson.

GK (KAMU GÖZETİM KURUMU). (t.y.). Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı, http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/bobi_frs.PDF, Erişim Tarihi: 24.09.2021.

GÜNEŞ, R., DURMUŞ, A. F. ve SOLAK, B. (2011). Muhasebe Meslek Mensuplarının KOBİ TFRS’ ye Yönelik Bilgi Düzeyleri ve Uygulamaya Yönelik Beklentileri: Elazığ ve Malatya İlleri Örneği. *World Of IFRS Dergisi*, (5), 1-14.

HATUNOĞLU, Z., UÇAKTÜRK, M. ve KILLI, M. (2013). Türkiye Finansal Raporlama Standartları’nın Bilinirlik Düzeyi Üzerine Kahramanmaraş’ta Bir Alan Çalışması, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 51-62.

HAYRAN, O. (2012). *Sağlık Bilimlerinde Araştırma ve İstatistik Yöntemler*, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.

KARAGÖZ, Y. (2019). *SPSS-AMOS-META Uygulamalı İstatistiksel Analizler (2. Baskı)*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KILIÇ, S. (2016). Cronbachs Alpha Reliability Coefficient, *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-48.

KULKARNI, P. ve HYDERABAD, R. (2014). Implementation of IFRS in India: A Study of Awareness among Practicing Chartered Accountants, *Presidency Journal of Management Thought ve Research*, 4(1), 1-15.

MAHMOOD, Z., KHAN, A.B., REHMAN, A.U., ve ATTA, S. (2018). Preliminary Insights on the Adoption of International Financial Reporting Standard (IFRS) for Small and Medium Enterprises (SMEs) in Pakistan, *Journal of Accounting and Finance in Emerging Economies*, 4(1), 95-110.

ÖZKAN, A. ve ÖZŞAHİN, F. (2012). Muhasebe Meslek Mensuplarının KOBİ Finansal Raporlama Standartları Hakkındaki Görüşlerinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma, *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, 12(37), 47-68.

ÖZTÜRK, S. M. ve ÇARIKÇI, O. (2018). Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardının Muhasebe Meslek Mensupları Üzerinde Algı Düzeyinin Araştırılması, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(3), 568-582.

RESMÎ GAZETE, (2017). Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ, 29 Temmuz 2017 Sıra No:56, Sayı: 30138 (Mükerrer).

SAKARYA, Ş., YAZGAN, F. K. ve YILDIRIM, H.H. (2018). Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS)'nın Muhasebe Meslek Mensupları Tarafından Bilinirliğinin ve Farkındalığının Tespiti: Balıkesir İli Örneği, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, Nisan, Özel Sayı: 699-724.

SEZGİN, E.E. ve DÜŞÜKCAN, M. (2020). Hemşirelerin Öz Yeterlik İnanç Düzeylerinin Performansları Üzerindeki Etkisi: Elazığ İli Örneği, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1689-1702.

TABACHNICK, G. B. ve FIDELL, L. S. (2013). *Using multivariate statistics (6th ed.)*, London: Pearson.

TOSUNOĞLU B., CENGİZ S. ve RZAZADE E. (2020). Muhasebe Meslek Mensupları Açısından Yerel Finansal Raporlama Çerçevesi Ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Trabzon İli Örneği, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11(Ek), 309-316.

TÜM, K. (2018). Raporlama Döneminden Sonraki Olayların Bağımsız Denetim Standartları (BDS 560) ve Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) Kapsamında İncelenmesi, *Journal of Politics, Economy and Management*, 1(1), 49-61.

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 8, Sayı: 16, Eylül 2021, s. 127-150, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 8, Issue 16, September 2021, pp. 127-150

Araştırma Makalesi/Research Article

ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİ VE SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA: FIRAT ÜNİVERSİTESİ VE İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

*University Youth And Political Socialization: A Research On Fırat
University And İnönü University Students*

Adem DOĞAN* **Tuba ALTUNBEY****

Geliş/Received: 12.07.2021

Kabul/Accepted: 25.08.2021

Öz

Siyasal toplumsallaşma, bireyin hayatı boyunca devam eden bir süreçtir. Bireyler, bu süreçte farklı siyasal toplumsallaşma araçlarından farklı düzeylerde etkilenmektedir. Siyasal toplumsallaşma sürecinde özellikle gençlik evresi yeni deneyimlerin yaşandığı ve paylaşıldığı bir dönem olarak dikkat çekmektedir. Bu evre içerisinde de üniversite eğitimi dönemi bireylerin yaşamının önemli bir kesitini içermekte, daha önce içine buldukları çevreden, gruplardan yeni bir çevreye geçişi ifade etmektedir.

Bu çalışmada üniversite gençliğinin, siyasal sisteme ve siyasal değerlere ilişkin bilgi ve deneyim kazandığı, siyasal toplumsallaşma sürecindeki gruplardan araçlardan etkilenim düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç çerçevesinde Fırat Üniversitesi ve İnönü Üniversitesi'nde farklı bölümlerde eğitim görmekte olan 1500 öğrenci ile tabakalı örneklem yöntemi ve yüz yüze anket tekniği ile görüşülerek elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre, gençlerin siyasi görüş, düşünce ve eğilimlerinin oluşmasına farklı araçların etkisinin olduğu belirlenmiştir. Üniversite gençliğinin siyasal toplumsallaşmasında aile ve arkadaşlık grupları gibi birincil ilişkilerin yanı sıra, siyasi parti, siyasi lider ve kitle iletişim araçları gibi farklı araçların farklı düzeylerde etkisi bulunmaktadır.

* Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, ademdogan23@hotmail.com, ORCID:0000-0003-0933-6072

** Araş. Gör., İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, tcanak@firat.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8853-145X

Anahtar Kelimeler: *Siyasal Toplumsallaşma, Üniversite Gençliği, Fırat Üniversitesi, İnönü Üniversitesi*

Abstract

Political socialization is a process that continues throughout an individual's life. Individuals are affected by different political socialization tools at different levels in this process. In the process of political socialization, especially the youth phase draws attention as a period in which new experiences took place and shared. In this phase, the university education period includes an important part of the life of the individuals, and it expresses the transition from the environment and groups they were in to a new environment.

In this study, it is aimed to determine the level of influence of university youth from groups and tools in the process of political socialization, where they gain knowledge and experience about the political system and political values. Within the framework of this purpose, the data obtained by interviewing with 1500 students studying in different departments of Fırat University and İnönü University with the stratified sampling method and face-to-face survey technique were analyzed.

According to the findings obtained, it was determined that different tools had an effect on the formation of young people's political views, thoughts and tendencies. In the political socialization of university youth, apart from primary relations such as family and friendship groups, different tools such as political parties, political leaders and mass media have different levels of influence.

Keywords: *Political Socialization, University Youth, Fırat University, İnönü University*

Giriş

İnsanın doğumuyla birlikte içinde bulunduğu topluma ilişkin öğrenme süreci de başlar. Bu süreç kısaca toplumsallaşma olarak nitelendirilmektedir. Bireyler doğumdan itibaren yaşamının her evresinde toplumsallaşma sürecinin bir ögesi olarak içinde buldukları toplumun/grupların etkisinde kalabilmektedir. Çünkü bireyler içine buldukları toplumsal yapının norm ve değerlerini öğrenerek, toplumsal yapıya uygun tutum ve davranış gerçekleştirirler.

Toplumsallaşma süreci doğumla ile başlamasına rağmen ergenlik dönemi ile daha etkin bir sürece geçilmektedir. Birey, aile dışında arkadaşlık gibi farklı grupların etkisinde kalabilmekte, okul ve kitle iletişim araçları gibi farklı araçlardan daha fazla etkilenir hala gelmektedir. Aile ve okul gibi çevrelerde olgunlaşan ve yavaş yavaş sosyalleşme süreci içinde ilerleyen birey, daha sonra işyeri içinde de kendi kimliğini (Erkal, 2012: 106) şekillendirmektedir. Bu gelişim ve değişim süreci her ne kadar hayat boyu devam etse de bireyin etkilenme düzeyi yaşam ilerledikçe azabilmektedir.

Toplumsallaşma, toplumun değerlerinin, inançlarının, davranışlarının birey tarafından benimsenme süreci; siyasal toplumsallaşma da buna bağlı olarak, siyasal inanç, davranış ve değerlerin benimsenme süreci (Alkan 1979: 5) olarak tanımlanmaktadır. Siyasal toplumsallaşma sürecinde birey, siyasal sisteme ve siyasal değerlere ilişkin kazanımlar elde etmekte, siyasal bir düşünce ve tutum kazanmaktadır.

Siyasal toplumsallaşma sürecinde özellikle gençlik evresi yeni deneyimlerin yaşandığı ve paylaşıldığı bir dönem olarak dikkat çekmektedir. Bu evre içerisinde de üniversite eğitimi bireylerin yaşamının önemli bir kesitini içermekte, daha önce içinde buldukları çevreden, gruplardan yeni bir çevreye geçişi ifade etmektedir. Üniversite eğitimi sırasında birey yeni bir çevreyle sosyal ilişkiye girmekte ve yeni bir toplumsallaşma deneyimi yaşamaktadır.

İşte bu çalışmada üniversitede eğitim gören gençlerin siyasal toplumsallaşma yani siyasal sisteme ve siyasal değerlere ilişkin düşünce ve eğilimlerinin oluşmasında etkisi bulunan faktörler analiz edilmeye çalışılmıştır.

1. Siyasal Toplumsallaşma

Birey, aile ve akraba gibi birincil ilişkilerin hâkim olduğu bir grubun içerisine dünyaya gelmektedir. Bu anlamda birey toplumsallaşma süreciyle öncelikle içinde bulunduğu grubun norm ve değerlerini öğrenmekte. Daha sonra ise toplumun siyasal sistemi, ekonomisi, kültürü, eğitimi ve diğer kurum ve süreçleriyle ilgili bilgileri çeşitli yollarla, farklı aracı kurumlarla ve değişik yöntemlerle bir süreç halinde yavaş yavaş öğrenmektedir. Bu bağlamda bireyin, içinde bulunduğu toplumun değerlerini, kurallarını, inançlarını, eğilimlerini ve davranışlarını benimsemesi süreci (Turan 2014:39) toplumsallaşma olarak tanımlanmaktadır.

Marshall (1999:760) toplumsallaşmayı, gerek insanların toplumun norm ve değerlerini içselleştirerek gerekse toplumsal rollerini (işçi, arkadaş, yurttaş vb. olarak) yerine getirmeyi öğrenerek toplum üyeleri haline gelmeyi öğrenme süreci olarak tanımlamaktadır. Siyasal toplumsallaşma ise belli siyasal rollerin öğrenilmesi ve bir öğrenme sürecidir. Bu manada siyasal toplumsallaşma, toplumun aynı zamanda bütün toplumsallaşma süreçleri içinde, siyasal kültürün niteliklerini ve öğelerini belirleyen bir süreç olmaktadır (Tokgöz, 1978:81). Siyasal toplumsallaşma, “toplumsal- siyasal çevre ile birey arasında yaşam boyu süren dolaylı ve doğrudan etkileşim sonucunda, bireyin siyasal sistemle ilgili görüş ve davranış değerlerinin gelişmesine de” katkı sağlamaktadır (Alkan. 1979:8).

Temelde siyasal kültürü bireylere ve yeni kuşaklara benimsetme, sisteme uyumlu kişiler yetiştirme, sistem içinde oynayacakları rolleri öğretme süreci olan siyasal toplumsallaşma, sistemin devamı için hayati bir öneme

sahiptir (Dursun, 2012:221). Siyasal toplumsallaşma, aynı zamanda kişinin yaşadığı tüm kültürel değerlerin içselleştirildiği, farklılıkların ve aynılıkların belirginleştiği bir süreci de (Mora, 2008:44) ifade etmektedir.

Siyasal toplumsallaşma çocukluktan başlayarak hayatın sonuna kadar devam etmesine rağmen her dönemde aynı eşit şekilde işlediğini söylemek yerinde olmayacaktır. Bireyin siyasal değerleri, inanç ve tutumları alması, içinde yaşadığı siyasal sistemin farkına varması, kendisinden beklenen rolleri kavraması ve buna uygun eylemlerde bulunması çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinde farklı süreçler halinde işlemektedir (Dursun, 2012:222).

Siyasal toplumsallaşmaya ilişkin bu değerlendirmelerle birlikte toplumsallaşma araçları/araçları olarak kabul edilen, aile, arkadaş grupları, okul, sivil toplum kuruluşları ve kitle iletişim araçlarının süreç içerisine etkisinin nasıl gerçekleştiği, ne düzeyde olduğu siyasal toplumsallaşmaya yönelik araştırmaların önemli bir konusunu oluşturmaktadır. Burada ifade etmek gerekir ki, dünyanın değişen toplumsal, kültürel, siyasal ve teknolojik yapısı içerisinde araçların etki düzeyi ve etki biçimi de değişime uğrayabilmektedir.

2. Siyasal Toplumsallaşma Araçları

Bir ülkedeki siyasi kültürün temel değerlerinin bireylere aktarılması birden bir gerçekleşmemekte, belirli süreçler, aşamalar ve araçlarla kuşaktan kuşağa kültür aktarımı (Yılmaz 2013:322) şeklinde olmaktadır. Doğasının gereği olarak birey, yaşamı süresince farklı ortamlarda bulunur ve bu ortamlarda çok sayıda faktörün etkisi altında kalır (Baltacı ve Tuna 2012: 179). İşte bu ortamlar ve araçlar toplumsallaşmada olduğu gibi siyasal toplumsallaşmada de belirleyici olmaktadır.

Siyasal toplumsallaşma ile ilgili yapılan araştırmalarda bireyin, siyasal toplumsallaşmasına etki eden faktörler arasında aile, okul, arkadaş çevresi ve siyasal örgütler ve siyasal olaylar, sosyal gruplar ve kitle iletişim araçları sayılabilir (Alkan 1979; Akın 2013; Baltacı ve Tuna 2012; Doğan 2016; Tokgöz 1978). Siyasal toplumsallaşma araçları bireyler üzerinden doğrudan ya da dolaylı bir etkide bulunarak, toplumsal uyuma yardımcı olmakta, toplum için uyumlu bir bireyin oluşmasına rehberlik etmektedir.

Bireyler, dünyaya gelmelerinden itibaren bir aile ortamı içinde büyüdüklerinden, gelecekteki siyasal yaklaşımlarına ve beklentilerine bir temel oluşturacak değerleri de ilk olarak aile içerisinde öğrenmektedirler (Turam, 1994: 27). Aile, siyasal toplumsallaşma araçlarının başında gelse de siyasal toplumsallaşma sürecini çocukluk ya da aile ile birlikte geçirilen zaman ile

sınırlı tutmak yerinde olmayacaktır. Toplumsallaşma sürecinde sadece ailenin değil ile diğer toplumsallaşma araçlarının da etkisi bulunmaktadır. Birey, bir varlık olarak içinde yaşadığı grup ya da çevreden etkilenmektedir.

Çocuğun okula başlamasıyla okulun, öğretmenlerin, arkadaş grubu ve verilen eğitimin siyasal toplumsallaşma sürecine çok önemli derecede etkisi olmaktadır (Akın, 2013:108-109). Üniversite eğitiminin hem okunulan alan dolayısıyla hem de üniversitede geçirilen öğrencilik süresi dolayısıyla bazı konularda öğrencilerin siyasal toplumsallaşmasına etki ettiği ve öğrencinin daha önce tecrübe ettiği süreci farklılaştırdığı tespit edilmiştir (Akın, 2009: 214).

Siyasal toplumsallaşma sürecinde arkadaşlık gruplarının da etkisi bulunmaktadır. Bireyin siyasal sisteme ilişkin bilgi edinmesinde, siyasal norm ve değerleri öğrenmesinde, siyasal düşünce ve tutumunun oluşmasında arkadaşlık grupları önemli bir siyasal toplumsallaşma aracıdır. Arkadaşlık gruplarının temel özelliklerinden biri de değişken olmasıdır. Öncelikle mahalle arkadaşlığı ile başlayan arkadaş grupları daha sonra üniversite öncesi okul arkadaşlığı, üniversite arkadaşlığı ve mesleki/iş arkadaşlığı şeklinde devam edebilmektedir.

Sendikalar, meslek birlikleri, dini örgütler, siyasal örgütler, hemşerilik dernekleri, spor ve eğlence birlikleri gibi çeşitli dernek ve örgütlerin birey hayatında önemli bir yeri vardır ve siyasal toplumsallaşma sürecinde belli etkileri olduğu kabul edilmektedir (Dursun 2012:230). Siyasal toplumsallaşmayı geliştiren bu toplumsal kurumlar, bireylerin siyasal davranış ve tutumlarında siyasal kurumlara ve olaylara karşı bakış açılarını değiştirebilir. Bireyin ailede ve okulda almış olduğu siyasi görüş ve siyasal olaylar karşısındaki tutum ve davranışları, meslek örgütleri içine girdiklerinde bu örgütlerin etkisiyle değişebilmektedir (Öztekin, 2010:242).

Kitle iletişim araçları da sundukları bilgiler aracılığıyla siyasal toplumsallaşma sürecinde etkili olan araçlardan biridir. Geleneksel kitle iletişim araçlarının yanında iletişim alanında yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak sosyal medya yeni bir iletişim aracı olarak siyasal toplumsallaşma sürecine etki eden bir faktör haline gelmiştir.

3. Metodoloji ve Bulguların Analizi

3.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, üniversitede öğrenim gören gençlerin/öğrencilerin siyasal toplumsallaşmasında arkadaş çevreleri başta olmak üzere siyasal toplumsallaşma araçlarından etkilenme düzeylerini ortaya koymaktır. Çalışma, üniversite gençliğinin arkadaş grupları başta olmak üzere siyasal

toplumsallaşma araçlarının süreçte rolünü ortaya koyması ve literatüre yeni katkı sağlaması açısından önemlidir

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, Fırat ve İnönü üniversiteleri öğrencileri olarak belirlenmiştir. İletişim, Eğitim, Mühendislik ile İnsani Ve Sosyal Bilimler Fakültelerinde öğrenim gören lisans öğrencileri örneklem olarak seçilmiştir. Tabakalı örnekleme yönteminin kullanıldığı çalışmada 1500 öğrenciyi ulaşılarak anket yapılmıştır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada alan araştırması yöntemi esas alınmıştır. Araştırmadan veriler yüz yüze anket tekniği ile elde edilmiştir. Literatüre ilişkin taramasının ardından hazırlanan anket formu öncelikli olarak 10 kişilik ön test grubuna uygulanmıştır. Bu aşamadan sonra yapılmasına gerek duyulan düzeltmeler yapılmış anket formu daha sonra örneklem grubuna uygulanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Araştırma verilerinin analizine SPSS programı kullanılmıştır. Elde edilen veriler frekans ve yüzde dağılımlarından ve çapraz ilişkileri ortaya koyan tablolar hazırlanarak analiz edilmiştir.

3.5. Bulguların Analizi

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyeti

	F	%
Kadın	688	45,9
Erkek	812	54,1
Toplam	1500	100,0

Katılımcıların, cinsiyetine ilişkin verilerin yer aldığı tabloya göre, % 45.9'u kadınlardan % 54.9'unun erkeklerden oluşmaktadır. Araştırma katılımcılarının cinsiyet dağılımının birbirine yakın olması kayda değerdir.

Tablo 2: Katılımcıların Yaşı

	F	%
18-22	915	61,0
23-27	569	37,9
28-38	16	1,1
Toplam	1500	100,0

Katılımcıların % 61'inin 18-22 yaş grubunda, %37,9'unun 23-27 yaş grubunda, %1,1'inin de 28-38 yaş grubunda yer aldığı görülmektedir. Ülkemizde zorunlu eğitim on iki yıl olmasından dolayı gençlerin üniversiteye başlama yaşı genellikle 18 yaş olmaktadır. Araştırmada yer alan katılımcıların lisans öğrencileri olmaları ve 4 yıllık eğitim sürecinden geçmelerinden dolayı 18 ve 22 yaş aralığı çoğunluktadır.

Tablo 3: Katılımcıların Eğitim Gördüğü Fakülte

	F	%
İletişim Fakültesi	182	12,1
Mühendislik Fakültesi	548	36,5
Eğitim Fakültesi	353	23,5
İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi	417	27,9
Toplam	1500	100,0

Katılımcıların fakültele dağılımını gösteren Tabloya göre İletişim Fakültesinden %12,1 Mühendislik Fakültesinden %36,5 Eğitim fakültesinden %23,5 ve İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesinden de %27,8 oranında öğrencinin çalışmamıza katıldığı görülmektedir.

Tablo 4: Katılımcıların Eğitim Gördüğü Sınıf

	F	%
1. Sınıf	394	26,3
2. Sınıf	374	24,9
3. Sınıf	365	24,3
4. Sınıf	360	24,0
5. Sınıf	7	0,5
Toplam	1500	100,0

Araştırmamıza katılan öğrencilerin sınıflara dağılımı tabakalı örnekleme yöntemine göre yapılmıştır. Buna göre katılımcıların sınıflara dağılımı birinci sınıftan %26,3 ikinci sınıftan %24,9 üçüncü sınıftan 24,3 dördüncü sınıftan %24 ve beşinci sınıftan %0,5'tir. Görüldüğü üzere her sınıftan bir birine yakın oranlarda öğrenci örneklem grubunda yer almaktadır.

Örnek grubunda yer alan üniversitelerde eğitim gören katılımcılar bir bölümü üniversiteyi okudukları şehirde ya da çevre şehirlerde yaşamaktadırlar. Katılımcılardan % 16,9'u Elazığ'da, % 11,2'si Malatya da, % 7,9'u Diyarbakır da, % 4,5'i Adıyaman da, % 4'ü Kahramanmaraş'ta ve % 3,2'si de Van'da yaşamaktadır. Katılımcıların % 52,1'i de diğer şehirlerde

yaşamaktadır. YÖK'ten elde edilen verilere göre 2018 yılında Fırat Üniversitesi'ni tercih edenlerin % 49,03'ü Elazığ'da, % 50,07'si de farklı illerde, İnönü Üniversitesi'ni tercih edenlerin % 47,77'si Malatya, % 52,23'ü de farklı illerde ikamet etmektedir (<http://www.yok.gov.tr>). Araştırma Fırat Üniversitesi ile İnönü Üniversitesi'nde yapıldığından Elazığ ve Malatya ilinde yaşayan öğrenci oranı diğer illere göre daha yüksek olarak örneklem içerisine yer almıştır.

Tablo 5: Katılımcıların Yaşadığı Şehir

	F	%
Elazığ	253	16,9
Malatya	168	11,2
Diyarbakır	119	7,9
Adıyaman	67	4,5
Kahramanmaraş	60	4,0
Van	51	3,4
Diğer	782	52,1
Toplam	1500	100,0

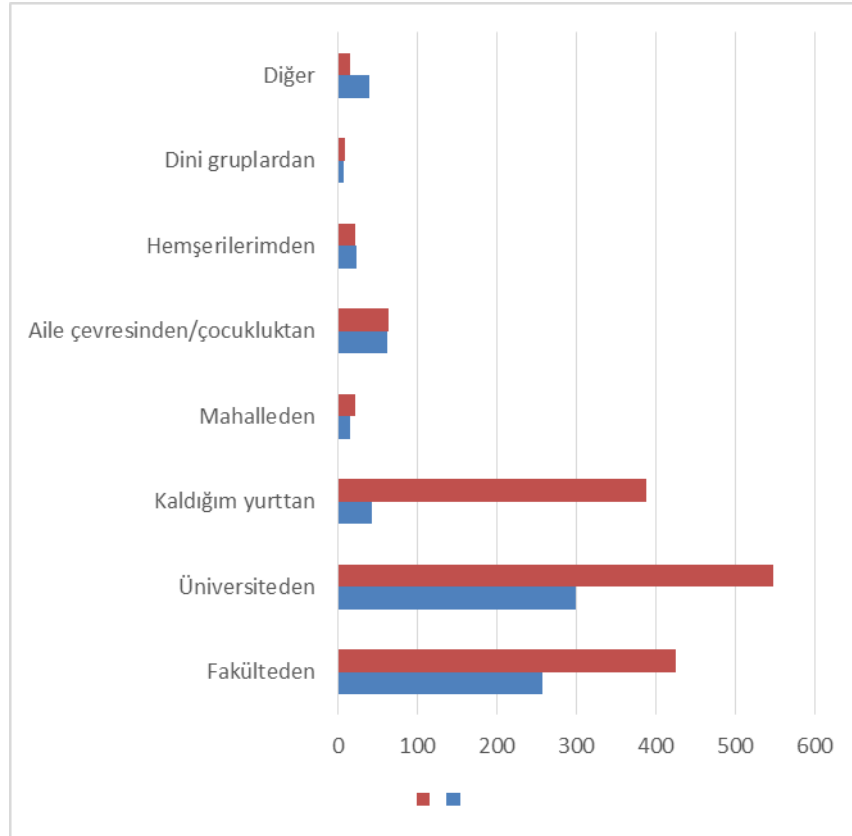
Tablo 6: Katılımcıların Arkadaş Çevresinin Dağılımı

	F	%
Üniversiteden	575	38,3
Fakülteden	472	31,4
Kaldığım yurttan	237	15,8
Mahalleden	26	1,7
Aile Çevresinden/çocukluktan	95	6,3
Hemşerilerimden	35	2,3
Dini gruplardan	13	0,9
Diğer	47	3,3
Toplam	1500	100,0

Katılımcıların arkadaş çevrelerinin en çok üniversiteden, fakülteden ve kaldıkları yurttan oluştuğu görülmektedir. Tabloya göre, katılımcıların arkadaş çevresinin %38,3'ünün üniversite, %31,4'ünün fakülte, 15,9'unun kaldığım yurt, % 6,3'ünün aile çevresinden/çocukluktan, %2,3'ünün hemşerilerinden ve %0,9'unun da dini gruplardan oluştuğu görülmektedir. Bu verilere göre, katılımcıların arkadaş çevresinin yaklaşık olarak %70'inin üniversite-

fakülte çevresinden olması yeni bir toplumsallaşma sürecini ifade etmektedir. Lise öğrenimi sonrasında üniversiteye gelen bireyler yeni arkadaş çevresi edinmekte doğal olarak bu duruma yeni toplumsallaşma sürecinin ortaya çıkmasına imkân tanımaktadır.

Grafik 1: Arkadaş Çevresinin Üniversitelere Göre Dağılımı

Fırat Üniversitesi ve İnönü Üniversitesinde eğitim gören katılımcıların arkadaş çevresinin dağılımının kıyaslandığı “grafikte de görüldüğü gibi her iki üniversitede öğrenim gören gençlerin arkadaş çevreleri çoğunlukla üniversite ve fakülteden oluşmaktadır. Arkadaş çevresinin kaldığı yurttan oluştuğunu belirten öğrenciler İnönü Üniversitesi’nde daha yoğunluktadır. Diğer parametreler ise birbirine yakındır. Bu durum üniversite yaşamı ile hayatlarının yeni bir evresine giren gençlerin içinde buldukları yeni sürecin doğal bir sonucu olarak yeni arkadaş çevresi edindiklerini ortaya koymaktadır. Bu durum aynı zamanda toplumsallaşma açısından da yeni bir dönemi ifade etmektedir.

Tablo 7: Katılımcıların Konakladıkları Yerlere Göre Dağılımı

	F	%
Kredi Yurtlar Kurumu	739	49,5
Ailele birlikte	279	18,7
Kiralık evde	204	13,7
Özel Yurt	157	10,5
Akrabalarımın yanında	104	7,1
Diğer	17	0,5
Toplam	1500	100,0

Araştırmamıza katılan öğrenciler yoğun olarak Kredi Yurtlar Kurumunda (%49,5) kalmaktadır. Örnekleme katılan öğrencilerin %18,7'si ailesiyle birlikte yaşarken %13,7'si kiralık evde, % 10,5'i de özel yurttaki kaldığını ifade etmektedirler. Üniversite yaşamında önemli toplumsallaşma mekânlarından biri de öğrenci yurtlarıdır. Öğrenciler, yurtlar da ders dışı zamanlarda bir araya gelmek, farklı etkinlikler ile sosyalleşmektedirler. Bu süreçte bireyler bir birleriyle çeşitli konuları tartışma imkânı buldukları gibi birbirlerinden de etkilenebilmektedir.

Tablo 8: Katılımcıların Siyasete İlgili Düzeylerine Göre Dağılımı

	F	%
Hiç ilgim yok	255	17,0
Çok az ilgiliyim	326	21,7
Biraz ilgiliyim	429	28,6
Oldukça ilgiliyim	335	22,4
Çok ilgiliyim	155	10,3
Toplam	1500	100,0

Katılımcıların siyasete ilgi düzeylerine göre dağılımına baktığımızda gençlerin siyasete ilgi farklı düzeylerde olmaktadır. Gençlerin siyasete ilgi düzeyleri % 28,6 oranıyla biraz ilgiliyim seçeneği ön plana çıkmaktadır. Bu oran %22,4 ile oldukça ilgiliyim, %21,7 ile çok az ilgiliyim, %17,0 ile hiç ilgim yok ve % 10,3 ile çok ilgiliyim cevabı takip etmektedir. Katılımcıları üçlü bir sınıflandırmaya tabi tuttuğumuzda “hiç ilgi duymayanlar”ın oranı, “biraz-çok az ilgilenenler” ile “oldukça-çok ilgilenenlere” göre daha düşük orandadır. Buna göre, üniversite gençliğinin önemli bir bölümü siyasete belirli bir düzeyde ilgi duymaktadır.

Tablo 9: Katılımcıların Parti Üyeliğine Göre Dağılımı

	F	%
Evet	350	23,4
Hayır	1150	76,6
Toplam	1500	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 76,6'sı herhangi bir partiye üye olmadıklarını belirtmiştir. Herhangi bir partiye üye olan katılımcıların oranı ise 23,4'tür. Türk toplumunda siyasi parti üyeliği düşük olarak görülmektedir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Eylül 2020 verilerine göre, (<https://www.yargitaycb.gov.tr/kategori/116/e-hizmetler>) Türkiye'de siyasi partilerin toplam üye sayısı yaklaşık olarak 14 milyondur. Seçmen sayısı YSK verilere göre 57.058.336 olduğuna göre partilerin sahip olduğu toplam üye sayısı toplam seçmen sayısının yaklaşık olarak %24'üne denk gelmektedir. Buna göre gençlerin siyasi parti üyeliği Türkiye genelindeki tabloya benzer bir durumu ortaya koymaktadır. Siyasal parti üyeliği, siyasal katılım biçimlerinden biridir. Bireyler siyasi parti üyeliği ile siyasal faaliyetlere kısmen de olsa daha etkin katılım gösterebilmektedirler.

Tablo 10: Katılımcıların Babasının Parti Üyeliğine Göre Dağılımı

	F	%
Evet	339	22,6
Hayır	1161	77,4
Toplam	1500	100,0

Araştırma katılımcılarının önemli bir bölümü babalarının herhangi bir partiye üye olmadığını ifade etmiştir. Babasının herhangi bir parti üyeliği var mı sorusuna %77,4'ü hayır , % 22,6'sı da evet cevabını vermiştir. Bu veri bir üstteki tabloda yer alan verinin benzeri niteliğindedir ve Türkiye geneli tablosunu yansıtmaktadır. Siyasal toplumsallaşma sürecinde etkili olan araçlardan biri ailedir. Aile özellikle de ebeveynler, çeşitli konularda çocuklara örnek olduğu, yönlendirdiği gibi siyasal konularda da örnek olabilmekte, yönlendirebilmektedir.

Katılımcıların ve babalarının siyasi parti üyeliği arasında tablo 11'ye göre anlamlı bir ilişki vardır. Katılımcılardan % 86,8 'inin hem kendisi hem de babası siyasi bir partiye üye değildir. Kendisi ve babası her hangi bir siyasi partiye üye olanların oranı ise % 53,4'tür. Babasının siyasi parti üyeliği bulunup kendisinin parti üyeliği bulunmayan katılımcıların oranı % 13,2'dir. Babasının parti üyeliği bulunmayıp kendisinin parti üyeliği bulunanların oranı ise % 46,6'dır. Elde edilen analizlere göre katılımcıların

anneleri ile kendilerinin de parti üyeliği arasında doğrudan bir ilişki vardır. Çalışmadan edinilen verilere göre gençler herhangi bir siyasi partiye üye olurken ailesinden etkilenebilmektedir.

Tablo 11: Katılımcıların Parti Üyeliğine Göre Babalarının Parti Üyeliği

		Babanız siyasi bir partiye üye mi?		Total
		Evet	Hayır	
Herhangi bir siyasi partiye üye misiniz?	Evet	53,4%	46,6%	100,0%
	Hayır	13,2%	86,8%	100,0%
Toplam		22,6%	77,4%	100,0%

Tablo 12: Katılımcıların Annelerinin Parti Üyeliğine Göre Dağılımı

	F	%
Evet	166	11,1
Hayır	1334	88,9
Toplam	1500	100,0

Araştırmamıza katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun annesi herhangi bir partiye üye değildir. Annesi herhangi bir partiye üye olmayanların oranı % 88,9' dur. Annesinin parti üyeliği bulunanların oranı % 11,1'dir. Görüldüğü üzere annesi bir siyasi partiye üye olan gençlerin oranı babası siyasi partiye üye olanlara göre daha düşüktür. Bu tablo ülkemizde kadınların siyasal katılımın bir boyutunu oluşturan siyasi parti üyeliği düzeyini ortaya koyması bakımından da kayda değerdir.

Tablo 13: Ailede Siyasal Tercihe Kimin Karar Verdiğinin Dağılımı

	F	%
Baba	158	10,5
Anne	16	1,1
Anne ve baba	92	6,1
Anne, baba ve çocuklar	109	7,3
Herkes kendi kararını verir	1086	72,4
Diğer	39	2,6
Toplam	1500	100,0

Aile, önemli bir siyasal toplumsallaşma aracı olarak bireylerin siyasal sisteme ilişkin bilgi ve deneyim kazanmasında, siyasal değerleri öğrenmesinde doğrudan olacağı gibi, siyasal toplumsallaşma süreci çerçevesinde içselleştirilerek de olabilmektedir.

Tabloya göre ailede siyasal tercihe ilişkin karar almada katılımcıların % 72,4 herkes kendi karar verir beyanında bulunmuştur. Katılımcıların % 10,5'i ise babanın, %7,3'ü anne-baba ve çocukların birlikte, %6,1'i anne-babanın, %1.1'i ise annenin karar verdiğini ifade etmiştir. Buna göre, katılımcıların çok önemli bir kısmı ailede siyasal tercihe her kesin kendi karar verdiğini ifade etmektedir. Kararları kendisinin verdiğini ifade edenler, bireysel seçme özgürlüğü bağlamında siyasal davranışını kendisinin belirlediğini düşünmektedir. Ancak, siyasal kültür çocukluktan itibaren siyasal toplumsallaşma sürecinde oluşmaktadır. Dolayısıyla bireyler her ne kadar kararlarını kendi verdiğini beyan etse de siyasal toplumsallaşma sürecindeki bilgi ve deneyimleri çerçevesinde karar vermektedirler.

Tablo 14: Katılımcıların Arkadaşları İle İlgili Siyasi Görüşlerinin Dağılımı

	F	%
Arkadaşlarımla siyasi görüşüm aynıdır	180	12,0
Arkadaşlarımla siyasi görüşüm farklıdır	204	13,5
Arkadaşlarımla siyasi görüşüm aynı olan da var farklı olan da var	965	64,5
Diğer	151	10,0
Toplam	1500	100,0

Araştırmamıza katılan gençlerin % 64,5'i, aynı ya da farklı siyasi görüşü olan kişilerle arkadaşlık yaptıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların % 13,5'i arkadaşlarıyla siyasi görüşünün farklı olduğunu, % 12'si ise aynı olduğunu ifade etmiştir.

Arkadaşlık grupları, sosyal ilişkilerin yoğun olarak gerçekleştiği bir araç olması dolayısıyla siyasal toplumsallaşma sürecinde etkili olabilmektedir. Arkadaş grupları, siyasal toplumsallaşma sürecinde siyasal sistem hakkında bilgi aktarımı yapmasının yanında siyasal tutum, değer ve davranışların birey tarafından öğrenilmesi için de ortam oluşturmaktadır (Orhan, 2009: 66). Farklı siyasal düşüncelere sahip olan arkadaşların siyasal görüşleri dolayısıyla birbirlerini etkilemeleri ve hatta siyasal görüşlerinin değişmelerine sebep olmaları, siyasal toplumsallaşma açısından (Akın, 2013: 124) mümkün olabilmektedir. Arkadaşlık gruplarının tamamen benzer siyasi görüşler çerçevesinde biçimlendiğini söylemek doğru olmayacaktır. Dolayısıyla, bireyler arkadaş grupları içerisinde aynı siyasi görüşe de farklı siyasi

görüşe de sahip olabilirler. Çünkü arkadaşlık grupları, sadece siyasi görüş bağlamında oluşan gruplar değildir.

Tablo 15: Katılımcıların Birbiriyle Siyasi Konuları Konuşması

	F	%
Evet	783	52,2
Hayır	717	47,8
Toplam	1500	100,0

Katılımcıların % 52,2'si siyasi konuları arkadaşları ile konuştuğunu beyan ederken % 47,8'i siyasi konularda konuşmadıklarını dile getirmiştir. Tabloya göre katılımcılar bir bölümü siyasi gündem ile ilgili konuları kendi aralarında değerlendirmektedir. Gençlik dönemi siyasal konuların farklı boyutlarıyla yoğun olarak konuşulduğu dönemdir. Siyasete ve siyasal gündeme ilgi duyan gençler, arkadaş çevreleri ile de siyasi konuları konuşmaktadırlar. Araştırmaya katılan gençlerin siyasete ilgi düzeyi arttıkça siyasi konuları arkadaşları ile konuşma oranının da arttığı görülmüştür. Dolayısıyla siyasete ilgi duyma düzeyi orta ve üstünde yer alan bir gençliğin siyasi konuları arkadaşları ile konuşma oranının %52,2 olması da bu ilginin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Tablo 16: Katılımcıların Yaşam Tarzı Bakımından Dağılımı

	F	%
Modern	504	33,7
Muhafazakâr	422	28,1
Fikrim Yok/Cevap Yok	574	38,2
Toplam	1500	100,0

Katılımcılardan % 33,7'si kendini modern olarak tanımlarken %28,1'i de muhafazakâr olarak tanımlamıştır. Araştırmamıza katılan öğrencilerin % 38,2'si yaşam tarzı olarak fikrim yok/cevap yok seçeneğine cevap vermiştir. Gençlerin yaşam tarzı olarak kendilerini tanımlayamamalarının nedeni yaşam tarzına dair düşüncelerinin gençlik döneminde oluşmasından kaynaklanmakta olduğu düşünülmektedir. Gençlik dönemi toplumsallaşma sürecinin önemli aşamalarından biridir. Yapılan ki kare analizine göre anne babası Ak Partiye oy veren katılımcılar kendilerini yaşam tarzı olarak muhafazakâr, CHP'ye oy verenler modern olarak görmektedir.

Araştırmamıza katılan öğrencilerden %33,3'ü siyasal düşüncelerinin şekillenmesinde ailelerinin etkili olduğunu ifade ederken % 41,6'sı ailesinin

kısmen etkili olduğunu, % 25,1'i de ailesinin siyasal etkili olmadığını belirtmektedir. Toplumsallaşma süreci ailede başlar ve birey aile içerisinde toplumsal ve siyasal sisteme ilişkin değer ve normları öğrenir. Aile üyeleri siyasal değer ve tutumlarını bilinçli bir şekilde, bilerek ve isteyerek çocuğa aktarmak isteyebileceği gibi çocuklar ev ortamında kendiliğinden siyasal değer ve tutumlarla ilgili öğrenmelerde de bulunmaktadır (Turan, 1977: 56). Bu değerlendirmeler çerçevesinde ailenin bireylerin siyasal toplumsallaşma sürecine etkisinin olduğu araştırma katılımcıları tarafından da beyan edilmiştir.

Tablo 17: Katılımcıların Siyasal Düşüncelerinin Şekillenmesine Ailenin Etkisi

	F	%
Hayır/hiç	376	25,1
Kısmen	624	41,6
Evet/Tamamen	500	33,3
Toplam	1500	100,0

Tablo 18: Katılımcıların Arkadaşlarının Siyasal Görüş ve Düşüncelerinden Etkilenme Durumu

	F	%
Hayır/hiç	760	50,7
Kısmen	480	32,0
Evet/Tamamen	260	17,3
Toplam	1500	100,0

Katılımcıların, %50,7'si arkadaş çevrelerinin siyasal görüş ve düşüncesinde şekillenmesinde etkisinin olmadığını ifade etmektedir. Tabloya göre arkadaş çevresinin siyasal toplumsallaşmalarında tamamen etkili olduğunu belirten katılımcı oranı % 17,3 iken kısmen etkili olduğunu belirtenlerin oranı ise % 32'dir.

Siyasal toplumsallaşmada arkadaşlık gruplarının etkisi genellikle çocukluk ve ergenlik çağı kapsamında ele alınmaktadır. Bunun bir nedeni bazı araştırmacılara göre, ilke olarak bu çağın kişilik gelişmesinde öncelikli olmasıdır. Bir diğer nedeni ise, yetişkin insanın farklılaşmaya uğramış, kalabalık ve çok yönlü dünyasında zaten biçimlenmiş bir kişilik üzerinde, arkadaşlarının etkilerinin görece olarak az olacağıdır. Bu değerlendirmelerle birlikte arkadaşlık gruplarının yetişkinlik döneminde de siyasal toplumsallaşma üzerinde bazı etkilerinin olabileceğini söyleyebilmek mümkündür (Alkan, 1979: 77). Tabloda yer alan verilerde de görüldüğü gibi siyasal

toplumsallaşma sürecinde arkadaş çevresinin etkisi belirli bir düzeyde olabilmektedir.

Tablo 19: Katılımcıların Arkadaşlarının Siyasal Görüş ve Düşüncelerinden Etkilenme Durumu ile Arkadaşları ile Siyasal Konuları Konuşması Arasındaki İlişki

		Arkadaşlarınız ile siyasi konulardan konuşma yapar mısınız?		Total
		Evet	Hayır	
Arkadaşlarının siyasal görüş ve düşüncelerinden etkilenme	Hayır/hiç	37,9%	64,6%	50,7%
	Kısmen	37,4%	26,3%	32,1%
	Evet/Tamamen	24,7%	9,0%	17,2%
Toplam		100,0%	100,0%	100,0%

Tabloya göre katılımcılardan % 64,6'sı arkadaşları ile siyasi konularda konuşmamakta ve arkadaşlarının siyasal görüş ve düşüncelerinden etkilenmemektedir. Katılımcılardan, % 37,4'ü kısmen, % 24,7'si de evet seçeneğini belirterek arkadaşları ile siyasi konularda konuşma yaptıklarını ve arkadaşlarının siyasal görüş ve düşüncelerinden etkilendiklerini ifade etmiştir. Arkadaşlarının siyasal görüş ve düşüncelerinden etkilenmeyip siyasi konularda konuşma yapanların oranı % 37,9'dur.

Tablo 20: Katılımcıların Siyasal Düşüncesinin Oluşmasında Öğretmenlerinin Etkisi

	F	%
Hayır/hiç	993	66,2
Kısmen	378	25,2
Evet/Tamamen	129	8,6
Toplam	1500	100,0

Katılımcıların siyasal düşüncesinin oluşmasına okuduğu okullardaki öğretmenlerinin etki düzeylerine % 66,2'si hayır, %25,2'si kısmen, % 8,6'sı de evet cevabını vermiştir. Tabloya göre gençlerin siyasal toplumsallaşmasında öğretmenlerin etki düzeyi diğer siyasal toplumsallaşma araçlarına göre düşük oranda olsa dahi belirli bir düzeyde olabilmektedir.

Siyasal amaçlı veya siyasal amaçlı olmayan dernek ve örgütler, birey için bir tür siyasal eğitim mekânı olarak işlev görmektedirler (Dursun, 2012: 230). Bireyler, yaşamları içerisinde farklı sivil toplum kuruluşlarına üye olabilmektedir. Bireyler sivil toplum kuruluşlarına amaçları ve hedeflerine

göre üye olabildikleri gibi, üyesi buldukları sivil toplum kuruluşlarının amaç ve hedefleri doğrultusunda kendine yön verebilmektedir. Bu durumda sivil toplum kuruluşları bireyin siyasal toplumsallaşma sürecinde etkili olabilmektedir.

Tablo 21: Katılımcıların Siyasal Düşüncesinin Oluşmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkisi

	F	%
Hayır/hiç	756	50,4
Kısmen	387	25,8
Evet/Tamamen	357	23,8
Toplam	1500	100,0

Tabloya göre, katılımcıların siyasal düşüncelerinin oluşmasında yani siyasal toplumsallaşmasında sivil toplum kuruluşlarının etkisinin dağılımına baktığımızda % 50,4'ü hayır, % 25,8'i kısmen ve % 23,8'i de evet olduğunu ifade etmiştir. Tablodaki veriler sivil toplum kuruluşlarının gençlerin siyasal toplumsallaşma sürecinde etkili olabilen araçlardan biri olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 22: Katılımcıların Siyasal Düşüncesinin Oluşmasında Kitle İletişim Araçlarının Etkisi

	F	%
Hayır/hiç	570	38,0
Kısmen	558	37,2
Evet/Tamamen	372	24,8
Toplam	1500	100,0

Kitle iletişim araçlarının katılımcıların siyasal düşüncelerinin oluşmasında etkisini ortaya koyan tabloya göre, katılımcıların % 38'i hayır, % 37,2'si kısmen ve % 24,8'i evet beyanında bulunmuştur. Kitle iletişim araçlarının siyasal toplumsallaşmadaki etkisine yönelik tartışmalar uzun yıllardır yapılmaktadır. Günümüzde sosyalleşme sürecinde daha önceleri bu süreci yönlendiren aile, arkadaş, din adamları ve benzerlerinin yerini kitle iletişim araçları almıştır (Kalender, 2005: 110). Bu anlamda, ilk yapılan siyasal toplumsallaşma araştırmalarında, kitle haberleşme araçlarının doğrudan siyasal toplumsallaşma etkeni olmayacakları, ancak ikinci derecede rol oynayacakları ileri sürülmüştür (Tokgöz 1978: 56). Dahası, kitle iletişim araçlarının geniş ölçüde dolaylı ve sınırlı etkisinden bahsedilir ve bunların

genellikle var olan inançları, tutumları ve davranışları güçlendirici etkisi (Tosun, 2000:315) olduğu söylenebilir.

Tablo 23: Katılımcıların Siyasal Düşüncesinin Oluşmasında Siyasal Parti Liderinin Etkisi

	F	%
Hayır/hiç	408	27,2
Kısmen	495	33,0
Evet/Tamamen	597	39,8
Toplam	1500	100,0

Lider bağlı bulunduğu grubun amaçlarını belirleyen ve bu amaçlar doğrultusunda grup üyelerini etkileyen ve davranışa sürükleyen kişidir (Erzen, 2008: 67). Özellikle siyasal liderler, seçmenlerin davranışlarını ve tercihlerini etkileyebilmektedir. Doğan'ın (2014: 379) araştırmasına göre, siyasi parti liderlerinin kişilik, tutum ve davranışlarının siyasi tercihlerde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Devran (2003: 197) Türk seçmenin parti tercihlerinde liderin önemli hatta birinci etken olduğunu ifade ederken, Çaha (2002:77) seçmelerin davranışını etkileyen en önemli faktörler arasında lider, kadro, siyasi görüşü ilk üç sırada olarak değerlendirmektedir.

Tabloda ki veriler literatürde yer alan değerlendirmeler ile benzerlik ortaya koymaktadır. Katılımcıların siyasal düşüncelerinin oluşmasında parti liderinin etkisi % 39,8 oranındadır. Parti liderinin siyasal düşüncelerinin oluşmasında kısmen etkili olduğunu ifade edenlerin oranı %33, etkisinin olmadığını düşünenlerinin oranı ise % 27,2'dir. Katılımcıların siyasal düşüncelerinin oluşmasında parti lideri, önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 24: Katılımcıların Siyasal Düşüncesinin Oluşmasında Siyasal Partinin Etkisi

	F	%
Hayır/hiç	319	21,3
Kısmen	537	35,8
Evet/Tamamen	644	42,9
Toplam	1500	100,0

Tabloya göre katılımcıların % 42,9'u siyasal düşüncelerinin oluşmasında siyasi partinin etkisinin olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların % 35,8'i bu süreçte siyasi partinin kısmen etkili olduğunu %21,3'ü de etkisinin

olmadığını ifade etmiştir. Siyasal partiler düzenledikleri faaliyetler ile seçmenlerine hem siyasal bilgi sağlamakta hem de özellikle genç kuşaklarda siyasi partiye yönelik olumlu tutum ve davranışların oluşmasını sağlamaktadırlar.

Tablo 25: Katılımcıların Siyasal Düşüncesinin Şekillenmesinde Dini İnanç ve Değerlerin Etkisi

	F	%
Hayır/hiç	388	26,0
Kısmen	478	31,8
Evet/Tamamen	634	42,2
Toplam	1500	100,0

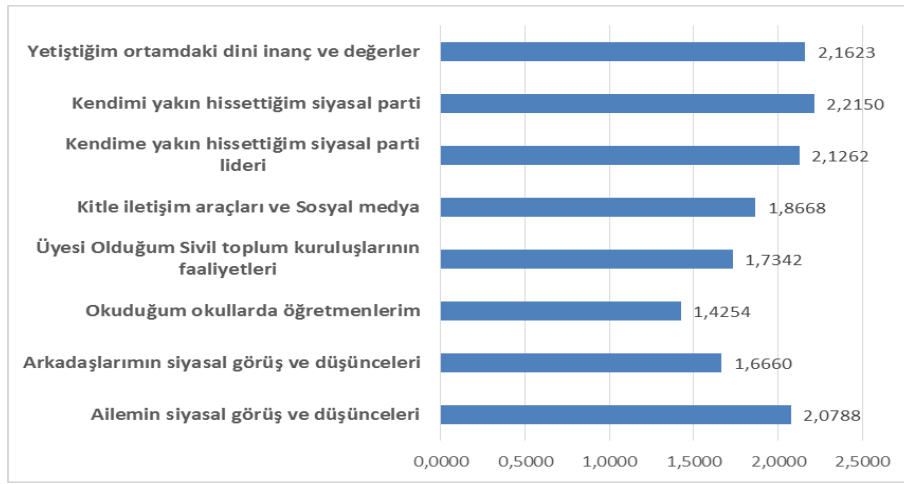
Katılımcıların dinin inanç ve değerleri siyasal toplumsallaşma da oldukça etkili olduğu görülmektedir. Dini inanç ve değerlerin siyasal düşüncelerinin oluşmasında etkisine ilişkin soruya katılımcıların % 42,2 ile evet, % 31,8 ile kısmen ve % 26 ile de hayır şeklinde beyan da bulunmuştur. Bu verilere göre, katılımcıların siyasi düşüncesinin şekillenmesinde “dini inanç ve değerler” önemli bir parametre olarak belirlenmiştir.

Tablo 26: Katılımcıların Yaşam Tarzı ve Yetiştigi Ortamdaki Dini İnanç ve Değerler Arasındaki İlişkiyi Gösteren Dağılım

		Kendinizi, Yaşam Tarzı bakımından aşağıdaki gruplardan hangisinde sayarsınız?			Total
		Modern	Muhafazakâr	Cevap Yok	
Yetişilen ortamdaki dini inanç ve değerlerden etkilenme	Hayır/hiç	30,1%	14,8%	30,8%	26,1%
	Kısmen	33,5%	32,7%	29,5%	31,8%
	Evet/Tamamen	36,5%	52,5%	39,7%	42,2%
Toplam		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Katılımcıların yetiştiği ortamdaki dinin inanç ve değerlerden etkilenme düzeyi ile yaşam tarzı arasında anlamlı bir ilişki vardır. Dini inanç ve değerlerden etkilendiğini ifade eden katılımcıların %52,5’i kendini muhafazakâr olarak tanımlarken, %36,5’i ise modern olarak tanımlamaktadır. Diğer yandan, yetiştiği ortamdaki dini inanç ve değerlerden etkilenmediğini beyan katılımcıların %30,1’i kendini modern, %14,8’i muhafazakâr olarak tanımlamaktadır.

Grafik 2: Katılımcıların Siyasal Toplumsallaşmasında Etkili Olan Faktörlerin Dağılımı⁴

Katılımcıların siyasi toplumsallaşma sürecinde etkili olan faktörlerin aritmetik ortalamasının yer aldığı grafikte de görüldüğü gibi; katılımcıların etkilendiği faktörlerin başında dini inanç ve değerler gelirken, ikinci sırada siyasi parti, üçüncü sırada parti lideri, dördüncü sırada aile gelmektedir. Katılımcıların en az düzeyde etkilendiği faktörün öğretmenler olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 27: Katılımcıların Siyasi Kimlik Tanımlamaları

	F	%
Milliyetçi	287	19,1
İslamcı	230	15,3
Muhafazakâr	207	13,8
Sosyal Demokrat	185	12,3
Atatürkçü	173	11,5
Demokrat	135	9,1
Sosyalist	112	7,5
Diğer	171	11,4
Toplam	1500	100,0

Katılımcıların siyasal kimlik tanımlamalarında Milliyetçi (% 19,1), İslamcı (%15,3), Muhafazakâr (% 13,8), Sosyal Demokrat (% 12,3) ve Atatürkçü (% 11,5) gibi kimlikler öne çıkmaktadır. Katılımcılardan % 11,4'si diğer seçeneğini tercih ederek herhangi bir siyasal kimlik tanımlamasında bulunmamıştır.

Tablo 28: Katılımcıların Üniversite Başladıktan Sonra Siyasal Görüşlerinin Düzeyi

	F	%
Siyasi görüşümü aynı düzeyde devam ettiriyorum	713	47,5
Siyasi Görüşüm değişti	127	8,4
Siyasi görüşüm daha da güçlendi	321	21,4
Siyasetten uzaklaştım	92	6,2
Siyasi görüşüm yoktu şimdi oluştu	55	3,7
Diğer	192	12,8
Toplam	1500	100,0

Tabloya göre katılımcıların % 47,5'i üniversiteye başladıktan sonra da siyasi görüşünü aynı düzeyde devam ettirdiğini belirtmektedir. Siyasi görüşünün daha da güçlendiğini ifade edenlerin oranı %21,4'tür. Siyasi görüşünün değiştiğini belirten katılımcı oranı ise %8,4 iken siyasetten uzaklaştığını ifade edenler %6,2'dir. Katılımcılardan %12,8'i ise siyasi görüşünü belirtmek istemediği için diğer seçeneğini tercih etmiştir. Buna göre, üniversite öncesi süreçte bir siyasi görüşü oluşan katılımcıların bu görüşlerini devam ettirdikleri dahası güçlendirdikleri belirlenmiştir. Buna göre gençlerin siyasal görüş veya kimliklerinin oluşumunda yani siyasal toplumsallaşma sürecinde üniversite öncesi yaşamın önemli olduğunu belirtmek mümkündür.

Sonuç

Toplumsallaşma yaşam boyu kesintisiz bir şekilde devam eden bir süreçtir. Bireyler doğumdan itibaren yaşamının her evresinde toplumsallaşma sürecinin bir ögesi olarak içinde buldukları toplum/grupların etkisinde kalabilmektedir. Toplumsallaşma sürecinin önemli bir evresini çocukluk oluştururken ergenlik evresi de diğer önemli bir süreci ifade etmektedir. Toplumsallaşma sürecinde özellikle gençlik evresi yeni deneyimlerin yaşandığı ve paylaşıldığı bir dönem olarak dikkat çekmektedir. Bu evre içerisinde üniversite eğitimi bireylerin yaşamının önemli bir kesitini içermekte, daha önce içine buldukları çevreden, gruplardan yeni bir çevreye geçişi ifade etmektedir.

Bu çalışmada üniversite gençliğinin siyasal toplumsallaşma sürecine ilişkin elde edilen veriler analiz edilerek, bu süreçte etkilendikleri parametrelerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre;

Üniversite gençliğinin arkadaş çevresinin çok önemli bir bölümünü (%70) a üniversite-fakülte çevresinden olduğunun belirlenmiş olması aynı zamanda yeni bir toplumsallaşma sürecini ifade etmektedir. Yine katılımcıların önemli bir bölümünün öğrenci yurtlarında kalması bu süreçteki etkileşimi doğal olarak artırmaktadır.

Örneğimiz içerisinde yer alan üniversite gençliğinin önemli bir bölümü siyasete belirli bir düzeyde ilgi duymaktadır. Ancak katılımcıların yaklaşık olarak dörtte birinin siyasi parti üyesi olduğu belirlenmiştir. Siyasi parti üyesi olduğunu ifaden katılımcıların yaklaşık olarak %54'nün babasının da siyasi parti üyesi olduğunun belirlenmesi siyasal toplumsallaşma sürecinde ailenin etkisini ortaya koyan verilerden biri olarak görülmüştür. Katılımcıların çok önemli bir kısmının (%72.4) ailede siyasal tercihe her kesin kendi karar verdiğini beyan etmesi de dikkat çekmektedir.

Arkadaşlık gruplarının oluşumunda farklı unsurlar etkili olduğundan bireyler arkadaş grupları içerisinde aynı siyasi görüşe de farklı siyasi görüşe de sahip olabilirler. Çünkü arkadaşlık grupları sadece siyasi görüş bağlamında oluşan gruplar değildir. Bu bağlamda araştırma katılımcılarının %64,5'inin arkadaşlarından siyasi görüşü aynı olan da farklı olan da olduğunu belirtmesi kayda değerdir. Katılımcıların yarısından fazlası arkadaşları ile siyasi konularda konuşma yaptıkları beyan etmesi, bu gruplardaki etkileşimin siyasal boyutunu ortaya koymaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların siyasi görüş, düşünce ve eğilimlerinin belirlenmesi farklı araçların etkisinin olduğu belirlenmiştir. Üniversite gençliğinin siyasal toplumsallaşmasında etkili olan faktörlerin sıralaması siyasi parti, dini inanç ve değerler, siyasi lider, aile, kitle iletişim araçları ve sosyal medya, sivil toplum kuruluşları, arkadaş çevresi ve öğretmenlerden oluşmaktadır.

Buna göre, arkadaş çevresi, üniversite gençliğinin siyasal toplumsallaşmasında etkili olan başat gruplardan biri değildir. Ancak, hiç şüphesiz belirli bir düzeyde de olsa etkisinin olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Bu sonuçta üniversite eğitimi öncesinde bireylerin aile, din, siyasi parti vb. faktörlerin etkisiyle siyasal sisteme ilişkin bir deneyim edinmesinin belirleyici olduğu düşünülmektedir. Çünkü üniversite öncesi süreçte bir siyasi görüşü oluşan katılımcıların bu görüşlerini devam ettirdikleri dahası güçlendirdikleri belirlenmiştir. Sonuç olarak, gençler siyasal görüş veya

kimliklerinin oluşumunda yani siyasal toplumsallaşma sürecinde üniversite öncesi yaşamın önemli olduğunu belirtmek mümkündür.

Kaynakça

AKIN, M. Hakkı (2009), “Siyasal Toplumsallaşma Sürecinde Gençlik- Teorik ve Uygulamalı Bir Araştırma” *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 22, 153-183

AKIN, M., Hakkı (2013), *Siyasallığın Toplumsal İnşası-Siyasal Toplumsallaşma*, Çizgi Kitabevi, Konya.

ALKAN, Türker (1979), *Siyasal Toplumsallaşma*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

BALTACI, Cemal-UYSAL, M., Tuna (2012), “Türkiye’de Bir Siyasal Sosyalleşme Aracı Olarak Ders Materyali: İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Üzerine Bir İnceleme”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (3).

BERGER, Peter- LUCKMANN, Thomas (2008), *Gerçekliğin Sosyal İnşası: Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi*, (Çev. Vefa Saygın Öğütle), Paradigma Yayıncılık, İstanbul.

CASTELLS, Manuel (2008), *Ağ Toplumunun Yükselişi, Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür*, Birinci Cilt. Çev: Ebru Kılıç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

ÇAHA, Ömer-TOPRAK, M.-DALMIŞ, İbrahim (2002, “Siyasal Parti Üyelerinde Siyasal Katılım Düzeyi: Kırıkkale Örneği”, Der. Ö. Çaha, *Seçmen Davranışı ve Siyasal Partiler*, Gendaş Yayınları, İstanbul: 44-115.

DEVİRAN, Yusuf (2003), *Siyasal Kampanya Yönetimi*, And Yayınları, İstanbul.

DOĞAN, Adem (2016), “Dijital Medya Ve Siyasal Toplumsallaşma: Siyasal Toplumsallaşma Çerçevesinde Gençlerin Sosyal Medya Kullanım Düzeyleri”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 38, 38-55.

DOĞAN, Adem (2014), Sosyal İlişkilerin Türk Seçmeninin Siyasal Davranışına Etkisi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi.

DOĞAN, Adem-Göker, Göksel (2017), “Mitingler Ve Seçmenler Üzerindeki Etkisi: 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Elazığ Seçmeni Örneği”, *Akademia*, 5/2, 146-162.

DURSUN, Davut (2012), *Siyaset Bilimi*. Beta Basın Yayın Dağıtım, İstanbul.

ERKAL, Mustafa (2012), *Sosyoloji (Toplumbilim)*, Der Yayınları, İstanbul.

ERZEN, M. Ünal-BAHAR E.,Yalın (2012), "Siyasal Kültürün Temel Paradigmaları ÜzerineKültürden, Siyasal Toplumsallaşma, Örgütlenme ve Katılma

Süreçlerine Yansyanlar". *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*. Sayı:41. 49-61.

KALENDER, Ahmet (2005), *Siyasal İletişim Seçmenler ve İkna Stratejileri*, Çizgi Kitabevi, Konya.

KIŞLALI, A. Taner (2000), *Siyaset Bilimi*, İmge Kitabevi, Ankara.

MARSHALL, Gordon (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

METİN, Osman(2016), "Sosyal Medyanın Siyasal Toplumsallaşmaya Etkileri: Bir Alan Araştırması", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:18 sayı:2, 221-267.

MORA, Necla (2008), *Siyasal Toplumsallaşmada Kitle İletişim Araçlarının Rolü*. (Ed. Cem Uçan) *Medya Çalışmaları, Medya Pedagojisi ve Kültürel İletişim*. Altıkitap, İstanbul. 44-49.

ORHAN, E, Akay (2009), *Toplumsal, Kültürel ve Katılımsal Boyutuyla Siyasal Davranışın Sosyo-Politik Analizi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

ÖZTEKİN, Ali (2010). *Siyaset Bilimine Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara.

TOKGÖZ, Oya (1978). "Siyasal Toplumsallaşmada Kitle Haberleşme Araçlarının Rolü ve Önemi" *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, c.:33, sayı:3, 79-82.

TOSUN, Tanju (2000), "Siyasal Toplumsallaşmada Kitle İletişim Araçlarının Rolü", *I. Ulusal İletişim Sempozyumu Bildirileri Kitapçığı*, 3-5 Mayıs 2000, 311-325.

TÜRKÖZ, Şükrü (2016), "Siyasal Toplumsallaşma Sürecinde Kitle İletişim Araçlarının ve Sosyal Medyanın Rolü", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:18, Sayı:1, 97-114.

TURAN, Erol (2014), *Siyaset Bilimine Giriş*, Palet Yayınları, Konya.

TURAN, İlter (1977), *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, Der Yayınevi, İstanbul.

TURAM, Emir(1994), *Medyanın Siyasi Hayata Etkileri*, İrfan Yayıncılık, İstanbul.

YILMAZ, Nihat (2013), "Sosyalleşme Sürecinin Siyasallaşma Boyutu", *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt:9 Sayı: 19, 319-332.

http://www.yok.gov.tr/YOK_Dergisi/2018_yks_il_karnesi/2018_YKS_-I Karnesi_17012019.html#page=375 (04.02.2019)

http://www.yok.gov.tr/YOK_Dergisi/2018_yks_il_karnesi/2018_YKS_-I Karnesi_17012019.html#page=635 (04.02.2019)

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028 (12.02.2019)

YAYIM İLKELERİ VE MAKALE YAZIM KURALLARI

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi **Mart** ve **Eylül** aylarında olmak üzere yılda iki sayı yayımlanır. Dergimize gönderilen yazılar, sosyal bilimler alanında, **Elazığ ili ve yakın çevresini konu alan özgün çalışmalar olmalı** ve aşağıda belirtilen nitelikleri taşımalıdır.

1. Türkçe ve yabancı dildeki başlıklar; yazının kapsamıyla uyumlu; yazının konusunu kısa, açık ve yeterli ölçüde yansıtmalıdır.

2. Türkçe ve yabancı dildeki özetler; yazının amacını, kapsamını ve sonuçlarını yansıtmalıdır. Türkçe makalelerin başına Türkçe ve İngilizce; İngilizce makalelerin başına Türkçe ve İngilizce özet eklenmelidir. Türkçe ve yabancı dildeki özetlere **anahtar kelimeler eklenmelidir. Bu kelimeler en az 4, en fazla ise 6 tane olmalıdır.**

3. Makaleler, dil ve ifade bakımından dilbilgisi kurallarına uygun olmalı, makalede açık ve yalın bir anlatım yolu izlemeli, ayrıca amaç ve kapsam dışına çıkan gereksiz bilgilere yer verilmemelidir.

4. Makalenin hazırlanmasında bilinen bilimsel yöntemlere uyulmalı, çalışmanın konusu, amacı, kapsamı, hazırlanma gerekçesi vb. bilgiler yeterli ölçüde ve belirli bir düzen içinde verilmelidir. Makalede kullanılan şekil, tablo, fotoğraf ve diğer belgeler bilimsel kurallara uygun olarak hazırlanmalıdır.

5. Makalede kullanılan şekil, tablo, fotoğraf ve diğer belgelerin altında kolayca anlaşılacak biçimde yalın ve yeterli bir açıklama bulunmalıdır.

6. Makalede kullanılan kaynaklar yazım kurallarına uygun olarak düzenlenmeli, **değinilen her belge kaynaklar kısmında yer almalı, ancak yazıda değinilmeyen belgelere kaynaklar kısmında yer verilmemelidir.**

7. Sonuçlar, araştırmanın amaç ve kapsamına uygun olmalı, ana çizgileriyle ve öz olarak verilmeli, metinde sözü edilmeyen veri ya da bulgulara sonuçta yer verilmemelidir.

8. Yazılar A4 kâğıdının bir yüzüne basılmalı ve bütün kenar boşlukları 2,5 cm olarak ayarlanmalıdır.

9. Türkçe ve İngilizce yazılar Microsoft Word programında **New Times Roman** karakteri ile hazırlanmalı; **makalenin ana başlığı, büyük harflerle bold ve 12 punto** olmalıdır. Türkçe başlığın altına yazılacak **İngilizce başlık ise italik ve ilk harfleri büyük, diğerleri küçük olarak yazılmalıdır.** Makale İngilizce ise altına Türkçe başlık eklenmelidir. Metin içindeki başlıklar öncesinde 12nk, sonrasında ise 6nk boşluk bırakılmalıdır.

10. Başlıktan sonra 12 punto aralık verilerek yazar ad(lar)ı unvansız olarak yan yana sayfa ortalanarak yazılmalı, unvan, çalıştığı kurum, e-mail adresi ve Orcid-ID numarası dipnot olarak belirtilmelidir.

11. Yazar adından sonra 12nk boşluk bırakılarak Türkçe, İngilizce olarak hazırlanmış **250 kelimeyi geçmeyen özet** yazılmalı ve yazının ana konusunu tanımlayan anahtar kelimeler bu özetlerde belirtilmelidir.

12. Türkçe ve İngilizce özetler, 10 punto, metin içi yazılar 11 punto ve 1,5 satır aralıklı olarak, dipnotlar da 9 punto New Times Roman ile yazılmalıdır.

13. Makale; tablo, şekil, fotoğraf ve kaynaklar dâhil 40 sayfayı geçmemelidir. Fakat özel durumlarda ve dergi kapasitesine göre sayfa sayısı fazla olabilir. Şekil, tablo ve fotoğraflar bilgisayar ortamında hazırlanıp metin içinde ya da sonunda sayfa boyutlarını (12x18 cm) aşmayacak şekilde yerleştirmelidir. Tablo, şekil, fotoğraf başlıkları ile altlarındaki tablo, fotoğraf veya şekil arasında 6 nk aralık bulunmalı, başlıkları bold ve “Tablo-1:” şeklinde olmalıdır.

14. **Referanslar, metin içinde veya sayfa altında gösterilmelidir.** Metin içinde gösterildiğinde; parantez içinde yazarın/ yazarların soyadı, atıfta bulunulan çalışmanın yayım tarihi, alıntı yapılan sayfanın ya da sayfaların numarası (Çakar 2013: 25) şeklinde yazılmalıdır. Aynı yazarın aynı yıl içerisinde yayımlanan birden fazla çalışmasına atıf yapılmış ise, bu durum (Çelik 2014a), (Çelik 2014b) şeklinde küçük harflerle belirtilmelidir. Ancak açıklama gerektiren hususlar sayfa altında dipnot olarak yazılmalıdır.

Sayfa altında gösterilen dipnotlarda: Kitap ise; yazar/yazarların adı soyadı, eserin künyesi ve alıntı yapılan sayfa/sayfalar verilmeli (mesela, Enver Çakar, *Elazığ Baskil Yöresi Aşiretleri*, Ankara 2012, s. 25); makale ise, yazar adı-soyadından sonra, “...” içerisinde makalenin adı, derginin künyesi ve alıntı yapılan sayfa/sayfalar gösterilmelidir (mesela, Kürşat Çelik, “R.1284/M.1868-1869 Tarihli Muhasebe-i Evkâf-ı Hümayun Defteri’ne Göre Mamuratülaziz Vakıfları”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 40, Ankara 2013, s. 143).

15. Kaynakça aşağıdaki gibi gösterilmelidir:

ÇAKAR, Enver-UZUN, Celalettin, *Hurufat Defterlerinde Harput (1690-1812)*, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Elazığ 2017.

ÇELİK, Kürşat, “R.1284/M.1868-1869 Tarihli Muhasebe-i Evkâf-ı Hümayun Defteri’ne Göre Mamuratülaziz Vakıfları”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 40, Ankara 2013, s. 143-162.

GÖYÜNÇ, Nejat, “Yurtluk-Ocaklık Deyimleri Hakkında”, *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu’na Armağan*, İstanbul 1991, s. 267-277.

ALKAN, Mustafa, “Vakıf Tarihi Araştırmaları Açısından Hurûfât Defterleri: Adana Örneği”, *XV. Türk Tarih Kongresi, 11-15 Eylül 2006, Kongreye Sunulan Bildiriler*, c. 4, I. kısım, Ankara 2010, s. 831-842.

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/1986/20790.pdf>. Erişim tarihi: 10 Mayıs 2017.

16. Yayımlanması istenen makaleler, harputumdergi@gmail.com adresine gönderilmelidir.

17. Hakemlerden olumlu rapor alamayan ve dergimiz yazım kurallarına göre hazırlanmayan makaleler yayımlanmaz, bu konuda idari ve adli bir sorumluluk kabul edilmez.

PUBLICATION PRINCIPLES AND ARTICLE WRITING RULES

Journal of Harput Studies is published twice a year; in March and September. The manuscripts sent to our journals must be in the field of social sciences, original works, and have the necessary qualifications indicated below.

1. Headings in Turkish and foreign languages must be compatible with the scope of the article, short, clear and adequate.

2. Abstracts in Turkish and Foreign language abstracts must reflect the purpose, scope and consequences of the writing. Turkish and English abstracts must be added into the articles written both in Turkish and English. Keywords should be added to the abstracts in Turkish and foreign language. These words should be at least 4, at most 6.

3. The articles must be in accordance with the grammar rules in terms of language and expression; besides, a clear and absolute way of expression must be used in the articles not giving unnecessary information that is out of the purpose and scope.

4. The known scientific methods must be used in the preparation of the articles; the subject, purpose, scope and reason for the preparation of the study, and etc. must be given in a satisfying and certain order. Figures, tables, photographs and other documents used in the article must be prepared in accordance with the scientific rules.

5. There must be an absolute and sufficient explanation that can be easily understood under the figures, tables, pictures and other documents used in the article.

6. The resources used in the writing must be arranged in accordance with the writing rules; each mentioned document must be included in the bibliography, but not anything else.

7. The results must be in accordance with the purpose and scope of the study, and cannot include any information or findings that are not explicitly mentioned in the main text; must be given with its all outlines and in summary.

8. The paper size is set to A4 size and the margins will be 2.5 cm from all edges.

9. Articles are prepared in the Microsoft Word program on the PC with the New Times Roman character. The main headings of the Turkish and English articles are written on the centre of the first page being written with

bold 12 pt. capital letters. The English title to be written under the Turkish heading must be written in italics and the first letters are large and the others are small. If the article is in English, a Turkish title should be added to the bottom. Headings in the text should be preceded by 12 nk, followed by 6 nk.

10. After the heading, the author name (s) is written untitled side by side by centring the page with 12 pt. spacing. The title, institution, e-mail address and Orcid-ID are specified as footnotes.

11. After the author's name, a summary written in Turkish, English not exceeding 150 words is written leaving 12 pt. spaces, and the key words that define the main topic of the article are indicated in these abstracts.

12. Abstracts in Turkish and English should be written in 10 pt, 11 pt in text and 1.5 pt spaced, and footnotes in 9 pt New Times Roman.

13. Article should not be more than 40 pages including tables, figures, photographs and resources. Figures, tables and photographs should be prepared in a computer environment and should not exceed the page size (12x18 cm). Table, shape, photo titles should have 6 nk spacing between the table, photo or figure below, titles must be bold and as "Table-1:".

14. References should be shown in the text or under the page. When shown in text; The surname of the author (s) in the parentheses, the date of publication, the number of the cited page or pages (Çakar 2013: 25). If more than one work of the same author is published in the same year, this should be indicated in small letters (Steel, 2014a), (Steel, 2014b). However, the points that need explanation should be as footnotes below the page.

In the footnotes shown under page; if the book is, the first name and surname of the author/authors, title of the work, and the page/pages that are quoted should be written respectively (for example, Enver Çakar, *Elazığ Baskil Yöresi Aşiretleri*, Ankara 2012, s. 25). In the articles; after the author's first name and surname, the name of the article in quotation marks, the title of the journal and the page/pages quoted should be shown (for example, Kürşat Çelik, "R.1284/M.1868-1869 Tarihli Muhasebe-i Evkâf-ı Hümayun Defteri'ne Göre Mamuratulaziz Vakıfları", *Vakıflar Dergisi*, 40, Ankara 2013, pp. 143-162).

15. The reference should be shown as follows:

ÇAKAR, Enver-UZUN, Celalettin, *Hurufat Defterlerinde Harput (1690-1812)*, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi, Elazığ 2017.

ÇELİK, Kürşat, “R.1284/M.1868-1869 Tarihli Muhasebe-i Evkâf-ı Hümayun Defteri’ne Göre Mamuratülaziz Vakıfları”, *Vakıflar Dergisi*, 40, Ankara 2013, pp. 143-162.

GÖYÜNÇ, Nejat, “Yurtluk-Ocaklık Deyimleri Hakkında”, *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu’na Armağan*, İstanbul 1991, pp. 267-277.

ALKAN, Mustafa, “Vakıf Tarihi Araştırmaları Açısından Hurûfât Defterleri: Adana Örneği”, *XV. Türk Tarih Kongresi, 11-15 Eylül 2006, Kongreye Sunulan Bildiriler*, Vol. 4, part I, Ankara 2010, pp. 831-842.

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/1986/20790.pdf>. Date of access: 10 May 2017.

16. The manuscripts will be sent to harputumdergi@gmail.com.

17. Articles that do not receive a positive report from the referees and that are not prepared according to our writing rules are not published; no administrative or judicial responsibility is assumed in this respect.